

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

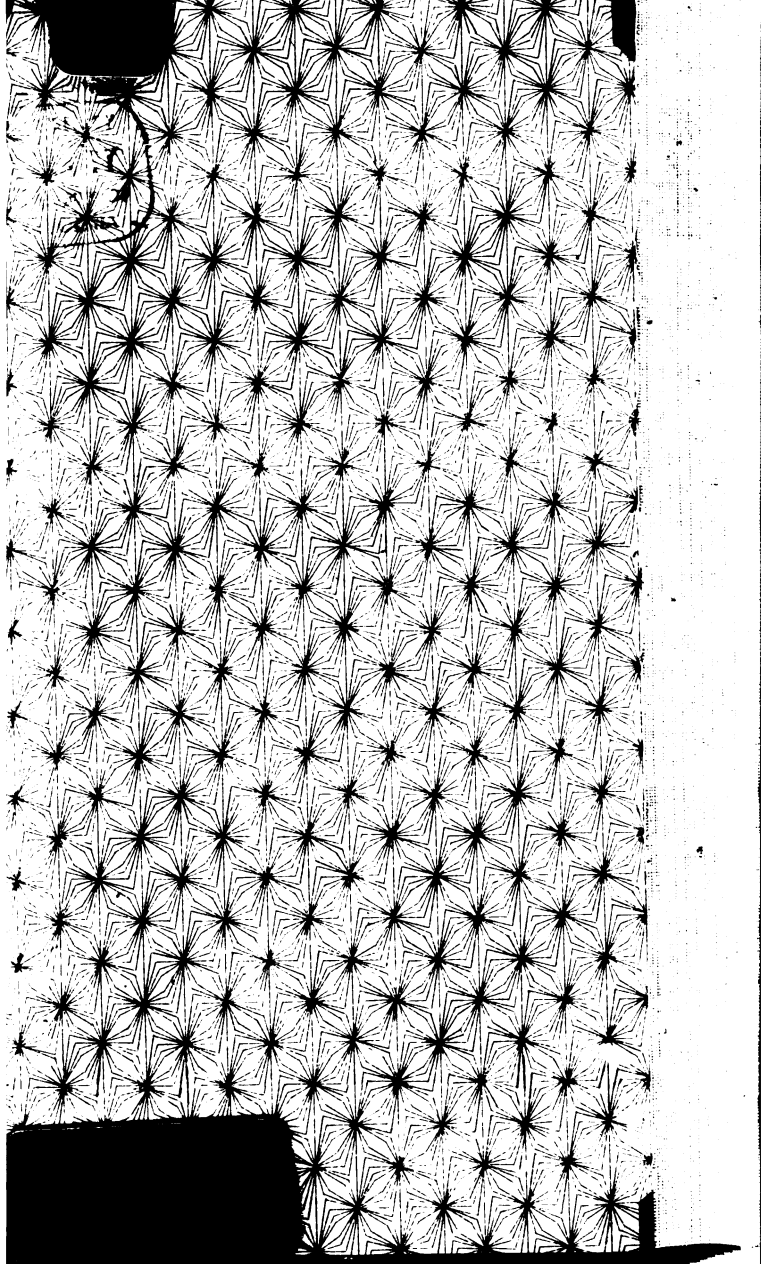
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

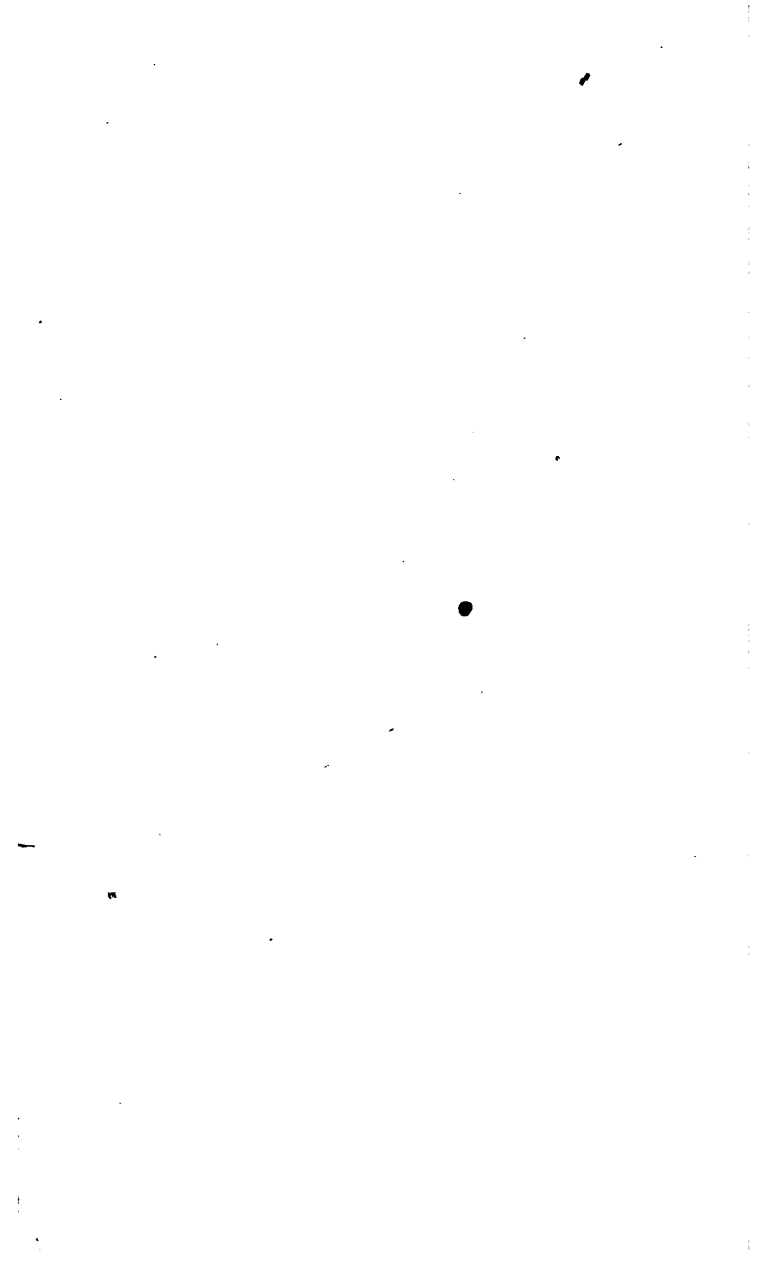
About Google Book Search

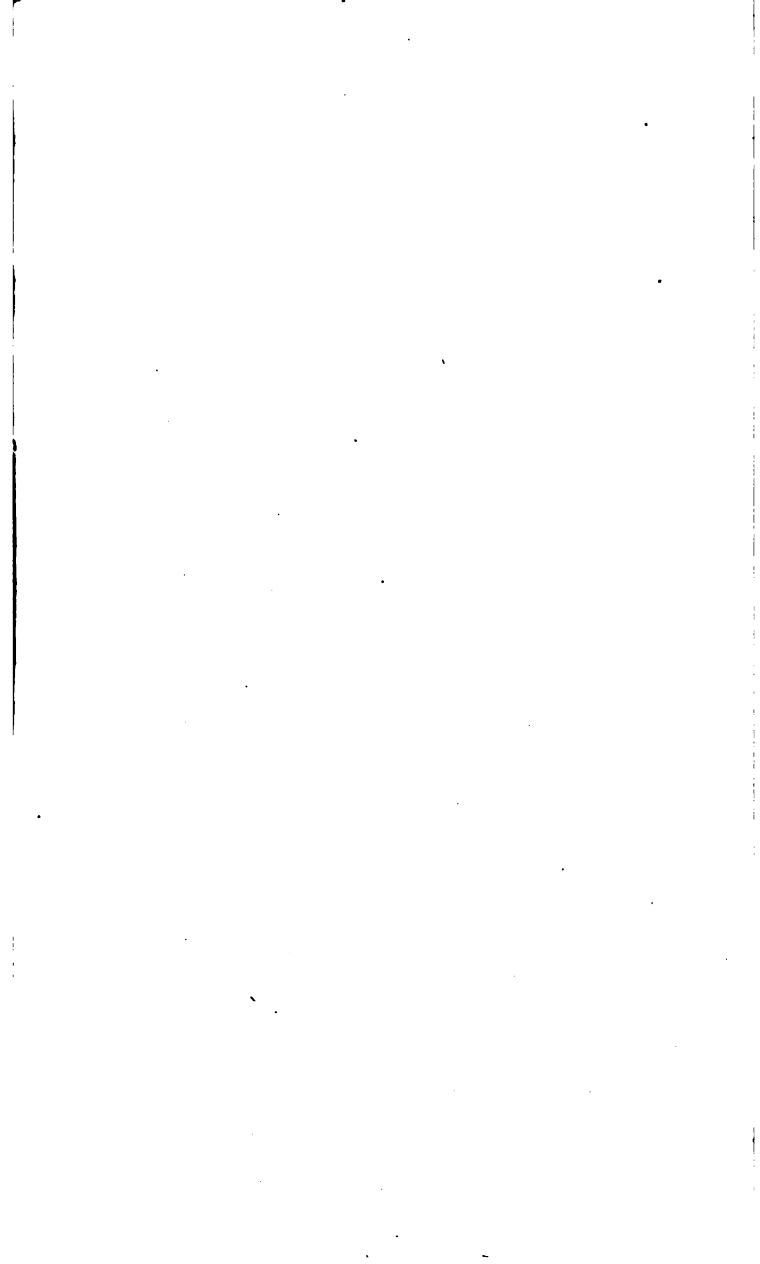
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

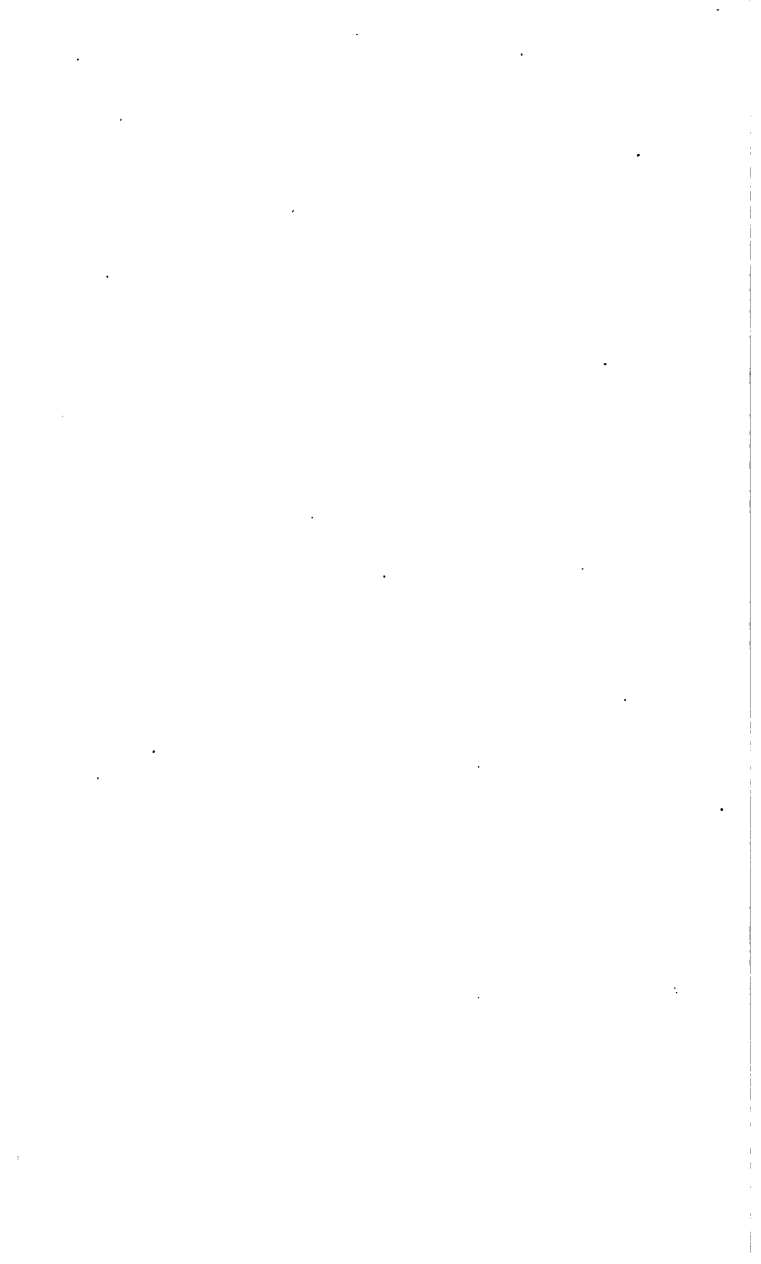

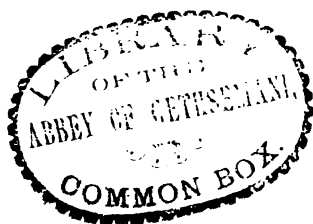

BT 1725

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS

AD AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVE

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE

B. ALPHONSO DE LIGORIO,

Olim Episcopo S. Agathæ Gothorum, etc., etc.;

**CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS THEOLOGICÆ MORALIS EJUSDEM
AUCTORIS;**

**ACCEDUNT APPENDICES PERUTILES ET ELENCHUS
QUESTIONUM QUAS REFORMAVIT AUCTOR.**

TOMUS TERTIUS,

De Privilegiis in genere, et speciatim Ecclesiasticorum, ac præsertim
Episcoporum atque regularium. De modo et praxi quomodo gerere
se debeat Confessarius cum peccatoribus in occasione proxima versan-
tibus, aut recidivis, etc. Et quomodo cum personis diversorum gene-
rum ac conditionum.

LUGDUNI,

EX TYPIS M. P. RUSAND, BIBLIO-TYPOGRAPHI.

PARISIIS,

IN BIBLIOTHECA ECCLESIASTICA,

in vico Pot-de-Fer, n.º 2.

1832.

LOAN STACK

TOMUS III.

BX1757

L54

1832

V.3

TRACTATUS XX. De Privilegiis.

Et hinc fusè agitur in particulari de omnibus privilegiis Ecclesiasticorum, et præsertim Episcoporum et regularium; in unum redigendo quicquid dispersim et confusè à Moralistis tractatur.

TRACTATUS XXI. De charitate, et prudentia Confessarii.

TRACTATUS ULT. Quomodo se gerere debeat Confessarius circa diversos status pœnitentium.

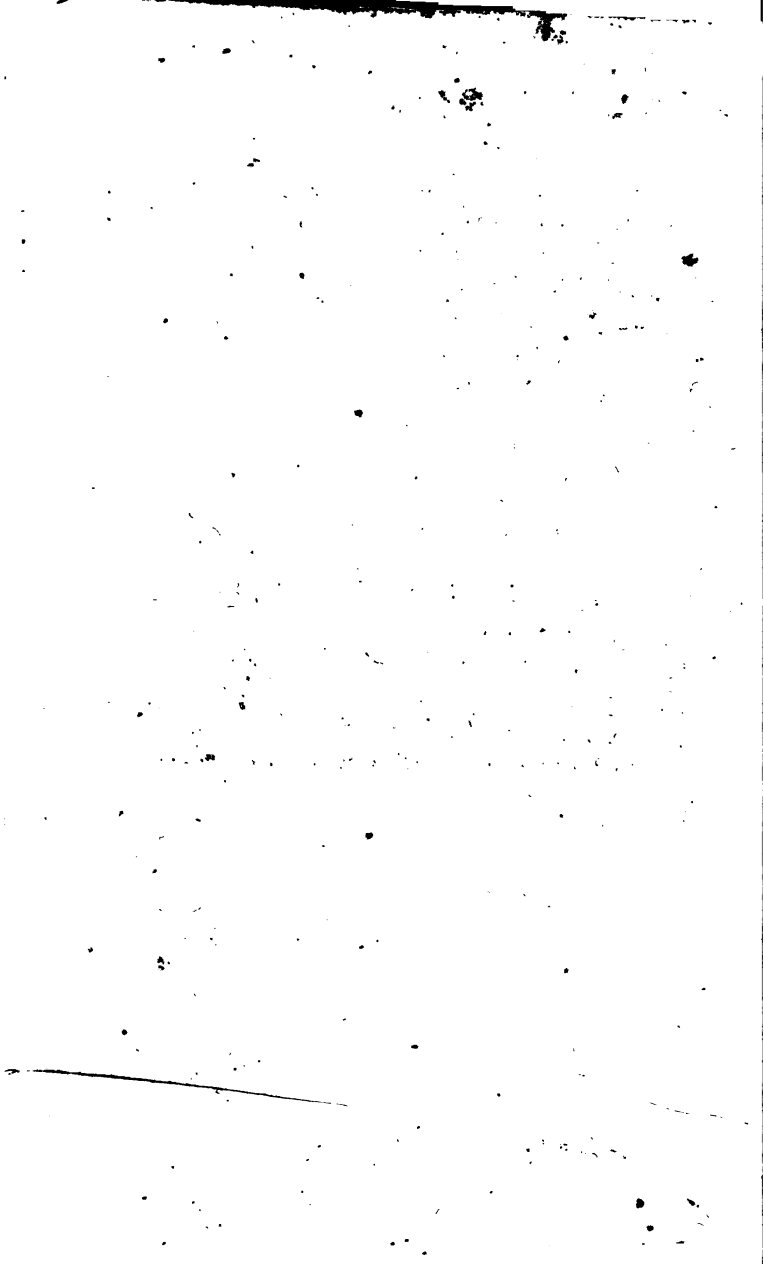
APPENDIX I. De directione animarum quæ spiritali vitæ vacant.

APPENDIX II. De assistentia morientium.

APPENDIX III. De examine ordinandorum.

APPENDIX IV. De pluribus animadversionibus spectantibus ad Confessarios et Parochos.

350

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM ,

Quibus adduntur omnia summaria, ad hoc ut præ oculis habeantur cunctæ materiæ, quæ in hoc tertio Tomo continentur.

TRACTATUS XX.

De Privilegiis.

CAPUT I. *De privilegiis in communi.* Pag. 1

Differentia inter privilegium, dispensationem et licentiam, 1. Quando privilegium derogat juri communi, 2. Quando privilegiatus tenetur uti privilegio, 3. Utrâm extra sacramentum censuræ, etc., 4. *De clausulis Ad instar*, etc. *Quatenus sacris canonibus non adversetur*, etc. *Supplentes defectus*, etc., 5. De interpretatione privilegiorum, 6. 7 et 8. De communicatione, 9. 10 et 11. De privilegiis regularium revocatis, cum declarationibus Sancti Pii, 12. De rescriptis gratiæ et justitiæ, utrâm expirent morte Pontificis, 13. Quot modis cesset privilegium, 14. Quomodo cesset per revocationem, 15. De revocatione expressa, 16. De tacita, et utrâm sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio, 17.

CAP. II. *De privilegiis ecclesiasticorum.* 12

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali, 18. De privilegiis canonis et fori quoad personas, 19. Quoad bona, 20. Quis gaudeat hujusmodi privilegiis, 21. De beneficiatis, 22. De tonsuratis, 23. De illis qui deposuerunt habitum, 24. De immunitate piorum locorum, 25 ad 28.

CAP. III. *De privilegiis Episcoporum.* 19

I. De facultate cap. *Liceat*. Utrâm valeat Episcopus dispensare in irregularitate *ex delicto*, et *ex defectu*

dubia, 29. Quibus in locis non est receptum Tridentinum, 30. Qui veniat nomine Episcopi, 31. De peregrinis. Et utrum Episcopus absolvere possit à casibus papalibus extra confessionem, 32. Quomodo delictum intelligatur occultum, 33. Utrum Episcopus valeat hanc facultatem delegare, 34. Utrum à casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc., 35. Si à casibus post concilium, etc., 36. Utrum Episcopus possit absolvere Confessarium absolventem complicem in peccato turpi, 37. Utrum Episcopi à casibus bullæ Cænæ, etc., 38. Utrum valeant dispensare in irregularitate quæ per hæresim incurritur, 39. Utrum valeant absolvere *impeditos*, 40. Et utrum per alios, 41. Qui dicantur *impediti*, 42. De perpetuo *impeditis*, 43. Utrum *impediti* teneantur per epistolam, etc., 44. Utrum teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quid si sint in mortis articulo, 45. II. De sex casibus episcopalibus, et præsertim de absolute censuræ propter percussione Clerici, 46, 47 et 48. III. De dispensatione cum illegitimis, 49. Cum bigamis, 50. IV. Circa irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omnino occultum, 51. De homicidio casuali, 52. V. Circa inhabilitates, 53. VI. De facultatibus Episcoporum circa Matrimonia, 54. De dispensatione circa publicationes, votum castitatis, et impedimentum ad petendam remissionem. Circa impedimenta dirimentia dubia, 55. Circa dirimentia certa; si matrimonium sit contractum, 56. Si non sit contractum, 57. Utrum Episcopus possit hanc facultatem delegare, 58. VII. De Dispensatione interstitiorum, 59. VIII. De dispensatione capellani, ut celebrare valeat in alia ecclesia, 60. IX. de celebratione post meridiem, 61. X. De oratoriis, 62. Quibus in locis possit celebrare Episcopus, 63. Utrum valeat dispensare ad celebrandum domi, 64. XI. De facultate Episcoporum et Prælatorum circa electionem proprii Confessarii, 65. XII. Circa clausuram monialium,

66. De approbatione Confessoriorum monialium, 67. XIII. Utrum valeant Episcopi commutare ultimas voluntates, 68. XIV. De compositione in restitutionibus incertis, 69. XV. De reductione Missarum, 70. Quoad iuramenta et vota, *remissio ad Tom. I. Tract. V. n. 19 et 42.* De unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc. 71.

CAP. IV. De privilegiis regularium. Pag. 51

PUNCT. I. De privilegiis regularium in communi. Ibid.

I. De exemptione à jurisdictione Episcoporum, 72, 73 et 74. Casus excepti, præcipue circa celebrationem Missarum, 75. Declaratio S. C., 76. Quibus casibus potest Episcopus obligare regulares, etc., 77. Utrum regulares teneantur præceptis Episcoporum, 78. Utrum Episcopus possit eos visitare, 79. Utrum visitare clausuram monialium. 80. Utrum petere rationem Missarum relictarum, etc., 81. Quibus casibus possit criminaliter procedere, 82 et 83. II. De exemptione ab obligatione decimarum, 84 ad 87. III. Circa fundationes, 88. De monasteriis Episcopo subjectis, 89. IV. De iudice conservatore, 90. De sepultura, 91 et 92. De portione canonica, etc., 93 et 94.

PUNCT. II. De privilegiis regularium in particulari. 69

I. De facultate absolvendi subditos à casibus et censuris, 95. 96 et 97. De reservatione casuum, etc., 98. De facultatibus quoad sæculares, 99. Utrum regulares possint absolvere à casibus Episcopis reservatis à jure vel consuetudine, 100. Utrum à casibus papalibus, 101. Utrum in itinere, aut ex bulla *Cruciata*, etc., 102. Utrum Confessarii regulares possint denuo examinari ab Episcopo, 103. II. Circa dispensationem in irregularitatibus, 104 et 105. III. de dispensatione in præceptis ecclesiasticis, etc., 106. IV. Circa officium divinum, 107. V. Circa dispensationem votorum et juramentorum, 108. Circa votum castitatis conjugum et sponsorum, 109. VI. De privilegio religiosorum, novitiorum, et famulorum confitendi cuicumque Sacerdoti, etc., 110. De religiosis peregrinantibus, 111. Utrum in ju-

biseco, etc., 112. **VII.** Circa ordinum receptionem, 113 ad 116. Circa ordinum collationem, 117 ad 120. Circa celebrationem Missarum, 121 et 122. Circa communionis ministrationem, 123. Circa concionandum, 124 ad 128.

TRACTATUS XXI.

De charitate et prudentia Confessorii.

PUNCT. UNICUM.

Reg. 90

De Confessarii charitate in excipiendo poenitente, 1. In eo audiendo, 2. In eo corrigendo, 3. De prudentia in interrogando, admonendo, disponendo, 4. Remedia generalia, 5. Remedia particularia, 6.

TRACTATUS ULTIMUS.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum poenitentibus diversorum generum.

CAP. UNICUM.

97

Punct. I. De iis qui in occasione proxima versantur, 1. ad 7. **Punct. II.** De habituatibus et recidivis, 8 ad 15. De ordinandis pravo habitu irretitis, 16 et 17. **Punct. III.** De interrogationibus faciendis poenitentibus neglectæ conscientie, et I. De interrogationibus faciendis rudibus juxta ordinem præceptorum, 18 ad 30. II. De interrogationibus poenitentibus diversorum statuum et conditionum: et I. Sacerdotibus, 31. II. Monialibus, 32. III. Judicibus. IV. Scribis. V. Medicis, 33. VI. Chirurgis et Pharmacopolis. VII. Negotiantibus. VIII. Sartoribus, 34. IX. Proxenetis, venditricibus, 35. X. Barbitensoribus et capillarum fictitiorum (vulgò *Perruche*) artificibus; et hic fit sermo de juvenibus qui mulieribus caput aptant, 38.

Punct. IV. De pueris et puellis, 37 ad 41. **Punct. V.** De personis pietati addictis, 42 et 43. **Punct. VI.**

De mutis et surdis, 44 et 45. <i>Punct. VII.</i> De moribundis, 46 et 47. <i>Punct. VIII.</i> De capite damnatis, 48 et 49. <i>Punct. IX.</i> De vexatis à Dæmonibus, 50 ad 53. <i>Punct. X.</i> De mulieribus, 54 et 55.	
PUNCT. I. Quomodo gerere se debeat Confessarius cum iis qui sunt in occasione proxima. <i>Pag.</i> 97	
PUNCT. II. Quomodo cum malè habituatīs et recidivis.	105
PUNCT. III. De interrogationibus faciendis penitentibus neglectæ conscientie.	117
PUNCT. IV. Quomodo se gerat cum pueris, adolescentibus, et puellis.	135
PUNCT. V. Quomodo cum personis devotis.	140
PUNCT. VI. Quomodo cum mutis et surdis.	142
PUNCT. VII. Quomodo cum moribundis.	143
PUNCT. VIII. Quomodo cum capite damnatis.	145
PUNCT. IX. Quomodo cum vexatis à dæmone.	148
PUNCT. X. Quomodo cum mulieribus.	153

APPENDIX I.

Quomodo se gerere debeat Confessarius circa directionem animarum, quæ spiritali vitæ vacant. Pag. 156

§ I. De meditatione, 1 ad 5. § II. Circa orationem contemplationis, 6. Et hic agitur de collectione (proprie vocatâ *raccoglimento*) naturali, sive otio contemplativo 7. De ariditate supernaturali, distinguendo sensibilem à substantiali, 8 ad 11. De contemplatione affirmativa et negativa, 12. De collectione supernaturali, 13. De quiete, 14. De caligine, 15. De unione activa et passiva, 16. De desponsatione spiritali, in quam ingrediuntur elevatio animæ (dicta *Extasis*), raptus et volatus spiritus, 17. De Matrimonio spiritali, 18. De visionibus, 19 et 20. De locutionibus, 21. De revelationibus, 22. Directio circa omnes præfatas supernaturales gratias, 23 et 24. § III. Circa mortificationem, 25 ad 27. § IV. Circa

Frequentiam sacramentorum, præsertim communionis, 28 ad 36. Regula pro persona religiosa, 37 et 38.

§ I. Circa orationem meditationis.	Pag. 157
§ II. Circa orationem contemplationis et diversos gradus ejusdem.	160
§ III. Circa mortificationem.	178
§ IV. Circa frequentiam sacramentorum et præsertim communionis.	182
§ V. Methodus vitæ perfectæ.	192

APPENDIX II.

De assistentia erga morientes. 298

§ I. Monita ad Sacerdotem assistentem.	199
§ II. Remedia contra tentationes.	202
§ III. Motiva et affectus suggerendi infirmis.	208
§ IV. Monita circa extrema sacramenta.	213
§ V. Monita respectu ad agoniam et expirationem.	219
§ VI. Affectus suggerendi tempore agonis et spirationis.	222
§ VII. Indicia proxima mortis.	224
§ VIII. Et ultim. preces, actus christiani, et formulæ plurium benedictionum: nempe benedictionis in articulo mortis, scapularis S. Mariæ de monte Carmelo, scapularis S. Mariæ septem Dolorum, et scapularis Conceptionis immaculatæ Deiparæ.	225

APPENDIX III.

EXAMEN ORDINANDORUM.

Cap. I. De sacramentis in genere. 233

Quid sit sacramentum, 1. quæ requirantur ad constituen-
dum sacramentum? An circumcisio, etc.?
2. Quæ sint sacramentalia, 3. Distinguuntur sa-

ramenta, 4. Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materia, 5. De forma et de connexionemateriae cum forma 6. De mutatione substantiali et accidentali, 7. De sacramento sub conditione. Si cum forma, aut materia dubia, vel mixta. Interruptio formæ, 8. De intentione ministri, et suscipientis, 9. Qu. II. De ministro, 10. An debeat esse in gratia, 11. Si sit laicus, aut ministret non solemniter; an sufficiat contritio, 12. Si absolvat in mortali: si ministret Eucharistiam; si celebret Missam, 13. Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter, 14. Si ministret indigno, 15. Simulare administrationem sacramenti, 16. Simulare susceptionem, 17. An minister debeat intendere quod facit Ecclesia, 18. Qu. III. Quid ad validè et licitè sacramenta suscipienda, 19. An liceat petere ab excommunicato, vel peccatore, 20. An liceat dare pecuniam pro administratione sacramenti, 21. Effectus, et l. de gratia, 22 et 23. II. De charactere, 24.

CAP. II. De sacramento Ordinis in genere. Pag. 246

Quid sit Ordo, 25. Quid ordinatio, 26. Quot sint ordines, et an episcopatus sit ordo distinctus, 27. An singuli ordines sint sacramenta, 28. Quænam materia et forma Ordinis, et de tactu physico et simultaneo, 29. Quis minister, 30. Effectus, 31. Requisita ut quis valdè ordinetur, 32. Ut autem licitè, requiritur I. Confirmatio. II. Ut absit infamia, etc. An protestatio Episcopi, etc. III. Animus clericandi. IV. Ut ab Episcopo proprio, etc., 33. Quis Episcopus proprius. Regulares à quo, etc., remissivè, 34. V. Scientia, 35 et 36. VI. Titulus, et quoduplex sit titulus, 37 et 38. De patrimonio factò, 39. VII. Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem. VIII. Tempus debitum, 40. IX. Interstitia, 41 et 42. X. Locus. XI. Ætas, 43 et 44. XII. Exercitium Ordinis suscepti. XIII. Vocatio divina, 45. Qui incurrant suspensionem, etc., 46.

CAP. III. De Ordinibus in specie.

258

ART. I. De prima tonsura.

ibid.

Quid prima tonsura? an sit Ordo. Si quis ordinatur sine tonsura, 47. Privilegia tonsurati, 48. De obligatione deferendi habitum et tonsuram, 49 et 50. Qui priventur privilegio fori et canonis, 51.

Art. II. De ordinibus minoribus. Pag. 262

Quot sint ordines minores, 52. *Sectio I. De ostiariatu.* Materia tradenda est ab ipso ordinante, et ab eo Missa celebranda, 53. *Sect. II. De lectoratu,* 54. *Sect. III. De exercistatu,* 55. *Sect. IV. De acolytatu,* 56.

Art. III. De ordinibus majoribus. 265

Sectio I. De subdiaconatu. *ibid.*

§ I. Quid subdiaconatus? Materia, forma et officium. Si sine manipulo, etc. 57. Requisita, 58.

§ I. De voto castitatis: et an obligatio castitatis sit ex voto? Si quis ignorat, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, etc., 59.

§ II. De horis canonicis. Propositiones damnatæ,

60. Qui teneantur ad horas? I. Clerici in sacris.

II. Religiosi professi. III. Beneficiati, 61. Qui

facienda restitutio fructuum, 62. Si habeant alia

opera, 63. An excommunicati, etc. Et qui sine

attentione interna, etc., 64. Intra primos sex

menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum,

etc., 65. Qui non percipit fructus, etc.,

66. Si beneficium sit tenue, 67. An male expen-

dens, etc. Canonicus non canens, 68. Quæ par-

va materia, etc. An propiciens Breviarium. In

dubio quid omissum, 69. Quæ requirantur ad

horas rectè dicendas? I. Juxta præscriptum. Si

permutes Officium, 70. Si aliò pergis, 71. Si

advertis errasse. De litanis et officio defunctorum,

72. II. Pronuntiatio vocalis. Quid in choro,

73. III. Pronuntiatio integra. IV. Pronuntiatio

continuata. V. Ordo horarum. VI. Tempus,

74. Intentio et attentio, 75. Causæ excusan-

tes, 76.

§ III. De censuris in genere, 77 ad 80. § IV. De

censuris in specie, et I. de excommunicatione,

81 ad 83. II. De suspensione, 84. III. De deposi-

tione, etc., 85. IV. De interdicto, 86. V. De

Irregularitate, 87. Irregularitates ex delicto, 88.

Ex defectu, 89.

Sectio II. De Diaconatu.

Pag. 287

Quid diaconatus? et quæ ipsius materia, et forma, 90. Officia diaconi. Censura ligatus, etc. De poenitentia imposita ab Episcopo, an adimplenda sub gravi, 91.

Sectio III. De presbyteratu.

289

§ I. Quid presbyteratus? et quæ materia, et forma, 92 et 93. De defectibus supplendis, 94.

§ II. De sacrificio Missæ. Quid sacrificium, et quotuplex, 95. Quid Missa, 96. Qu. I. Quæ requirantur ad Missam. Materia Missæ, et hic in pane, 97. De vino, 98. De præsentia materiæ, 99. De formâ, 100. Qu. II. Quomodo Christus sit præsens, 101. Qu. III. Effectus Missæ, 102. Pro quibus offerri, possit 103. Qu. IV. Quotuplex fructus, 104. An Missa sit infiniti valoris, 105. Qu. V. De stipendio licito, 106. Relatio Missæ, 107. Retentio partis eleemosynæ, 108. An Parochus, etc., 109. Applicatio, 110. Qu. VI. Obligatio celebrandi, 111. Qu. VII. An omnes rubricæ sint præceptivæ, 112. Qu. VIII. Quando Missa possit dici? An ante Matutinum? et an in die Cœnæ Domini et Sabbati Sancti, 113. Qu. IX. Ubi Missa dicenda, 114. Depollutione ecclesiæ, 115. Qu. X. Quæ requirantur ad celebrandum? I. Altare, 116. II. Calix et patena, 117. III. Vestes, 118. IV. Corporale, 119. V. Palla, 120. VI. Missale, 121. VII. Crux cum crucifixo, 122. Neopresbyteri an consecrent, etc., 123. An tres Missæ injunctæ, etc., 124. Missa dicenda altè, breviter, etc., 125. (*de celebrante nimis velociter locuti sumus tom. II. Tract. XV. num. 84.*). De Missis votivis, 126. Quando plures in die, 127. Si dum celebratur polluitur ecclesia, vel accedit excommunicatus. 128.

§ III. De potestate sacerdotali, Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere, et ministrare; et poenitentiam in necessitate, 129. Scitu

necessario cuilibet Sacerdoti circa ministrandam
Poenitentiam in necessitate, 130.

§ IV. De munere docendi et prædicandi, 131
et 132.

APPENDIX IV.

*Monita notabilia ad Confessarios et Parochos, cum
praxi orationis mentalis.*

§ I. Monita ad Confessarios. Pag. 316

§ II. Monita ad Parochos. 326

§ III. Necessitas moralis, et praxis orationis men-
talis. 330

Propositiones damnatae ab Alexandro VII, et ab
Innocentio XI. 339

Elenchus quaestionum quas reformavit auctor. 374

TRACTATUS XX.

DE PRIVILEGIIS.

CAPUT PRIMUM.

De Privilegiis in communi.

Differentia inter privilegium, dispensationem et licentiam, 1. Quando privilegium derogat juri communi, 2. Quando privilegiatus tenetur uti privilegio, 3. Utrum extra sacramentum censuræ, etc., 4. De clausulis Ad instar, etc. Quatenus sacris canonibus non adversetur, etc. Supplentes defectus, etc., 5. De interpretatione privilegiorum, 6. 7. 8. De commutatione, 9. 10 et 11. De privilegiis regularium revocatis, cum declarationibus S. Pii, 12. De rescriptis gratiæ et justitiæ, utrum expirent morte Pontificis, 13. Quot modis cesset privilegium, 14. Quomodo cesset per revocationem, 15. De revocatione expressa, 16. De tacita, et utrum sit intimanda; vel saltem publicanda revocatio, 17.

1. — PRIVILEGIUM definitur: *Lex privata, aliquod speciale concedens beneficium.* Privilegium differt à dispensatione quæ eximit à lege, et ideo semper est odiosa; differt etiam à licentia quæ conceditur tantum ad paucos actus. De privilegiis in particulari inferius proprio loco dicemus; hic tantummodo ad-

notabimus quasdam regulas advertendas circa privilegia in communi.

2. — Et I, ut privilegium deroget juri communi, non requiritur clausula derogatoria; præsumitur enim princeps jam scire leges communes. Excipitur tamen 1. quando privilegium non posset suum effectum sortiri sinè hac expressa derogatione. 2. Si in lege cùm derogatur esset apposita clausula: *Non obstante quocunque privilegio*; hoc intelligitur, dummodo in privilegio non exstet clausula: *Ex certa scientia*; vel: *Ex plenitudine potestatis* (a). 3. Quando privilegium est contra aliquam consuetudinem, aut legem municipalem; his enim non derogatur, nisi de illis specialis mentio fiat (b).

3. — II. Privilegiatus non tenetur, regulariter loquendo, uti privilegio. *Reg. 61. Jur. in 6.* Sed excipiendum est 1. si non utendo, grave damnum proximo inferret: hoc tamen intellige si per se, non verò consequenter; e. c. si Confessarius habeat privilegium absolvendi à peccatis reservatis, post auditam confessionem tenetur eo uti (c). 2. Si privilegium cedat in bonum commune, quemadmodum est privilegium immunitatis, quo unusquisque tenetur uti, ex *cap. Si diligenti, de foro compet.* 3. Si privilegium tollat impedimentum ad observandum præceptum; e. c. si infirmus habeat domi oratorium privatum, et facile potest audire sacrum, tenetur privilegio uti (d). 4. Si privilegium non est personale, sed reale, addictum loco, vel dignitati, vel statui, quemadmodum sunt privilegia concessa Episcopis et regularibus (e).

4. — III. Qui habet privilegium pro foro pœnitentiali, etc. absolvendi à censuris et pœnis ecclesiasticis, valde probabiliter potest eo uti etiam extra

(a) *Salm. tract. 18. c. 1. n. 42 et 43: cum aliis.* — (b) *Suar. de leg. l. 8. c. 14. n. 4. Castrop. tom. 1. tract. 3. d. 4. p. 10. n. 9. et Salmant. loc. cit. c. 1. n. 8. cum Pelliz. Tamb., etc.* — (c) *Vide Salm. tract. 18. c. n. 11. cum aliis.* — (d) *Suar. c. 35. q. 8. Pal. p. 7. n. 3. Sanch. de Matr. l. 6. d. 6. n. 14. Salm. c. 1. n. 12. cum Sylvest. Avila, etc.* — (e) *Vide Salm. c. 1. n. 17 et 18.*

sacramentum, etiamsi facultas concepta esset in terminis : *Sacerdoti Confessario* (a).

5. — IV. Loquendo de clausulis : clausula *Ad instar* importat tunc valere privilegium, quando aliud (ad cuius formam secundum concessum est) fuerit validum saltem à principio, quamvis postea revocatum fuerit, vel non acceptatum, ut advertit *P. Mazzotta*. Aliàs enim, si primum privilegium fuerit nullum, nullum quoque erit secundum, dummodo in secundo non exprimat id quod conceditur (b). Hoc tamen currit (ut aiunt præfati auctores) quando dicitur : *Ad instar*, non verò si dicatur, *sicut concessum est*, etc., ut limitant *Bonacina*, et *Garcias* apud *Salmanticenses*. Clausula, *Quatenus sacris canonibus non adversetur*, intelligitur de iis tantummodo canonibus in quibus est expressum : *Non obstante quocunque privilegio* (c). Clausula *Supplentes singulos defectus*, intelligitur tantum de defectibus earum rerum quæ requiruntur solum de jure positivo, et qui sunt tantummodo accidentales, non verò de defectibus naturalibus, aut substantialibus, utpote esset si supplicans foret excommunicatus, aut si supplicatio foret subreptitia, vel fraudulenta, aut si defectus esset circa causam, aut personam supplicantis (d). Aliæ clausulæ videri possunt apud *Salmanticenses* (e).

6. — V. Loquendo de interpretatione privilegiorum, plura adnotanda sunt. Notetur 1. omne privilegium interpretandum esse eo modo quo privilegiato non sit neque inutile, neque onerosum (f). 2. Privilegia solum princeps, vel alii quibus à principe foret commissum, authenticè, vel juridicè possunt

(a) *Suar. lib. 8. cap. 6. n. 15. Castrop. d. 4. p. 2. § 5. n. 6. et Salmant. c. 1. num. 33. cum Sylvest. Tamb., etc. contra alios qui probabiliter etiam negant.* — (b) *Suar. t. 15. n. 2. Castrop. d. 3. p. 2. § 8. n. 1. Salmant. c. 1. n. 39. cum Bonac., etc. et P. Mazz. tom. q. 1. de Privil. pag. 221. v. Seuto.* — (c) *Salmant. c. 1. num. 50. cum Nav. Suar. Garc., etc.* — (d) *Salm. cap. 1. num. 51. cum Barbosa, et Tamb.* — (e) *Cap. 1. ex n. 40.* — (f) *Salm. cap. 1. num. 70 et 71.*

interpretari. Doctrinaliter verò potest ea interpretari quicumque vir doctus, cujus resolutioni licitè potest acquiesci, ut omnes affirmant; et quando in privilegio prohibetur quaecumque interpretatio, de solâ authentica et juridica est intelligendum (a); aut ad summum intelligi debet de interpretatione quæ fit *ex professo*, ut dictum est de legibus (Tract. II. num. 75.). 3. A-Clemente IV, et ab aliis Pontificibus prohibentur Episcopi interpretari juridicè privilegia regularium. Solùm id ab Alexandro VI et Paulo III. (quando apostolica Sedes consuli nequit) concessum est jurisperitis cæterisque iudicibus in favorem regularium. Idem concessum est generalibus, visitoribus, et etiam provincialibus, et Prælatis immediatis, quoties ipsi peritos consulunt. Idem locum habet in interpretatione regularum, constitutionum et consuetudinum. Eodem modo possunt iidem Prælati auferre vel limitare subditis usum privilegiorum (b).

7. — Notandum 4. quòd generaliter loquendo de privilegiis, omne privilegium largè est interpretandum, ut habemus ex *cap. Olim. 6. de Verb. sign.*, ubi dicitur: *Cum beneficia principum interpretanda largissimè*, etc. Et ex *l. ult. ff. de Constit. Princ.* Contrà verò privilegia odiosa strictè sunt interpretanda, cujusmodi sunt illa quæ sunt derogatoria juris communis, aut statutorum, et consuetudinum particularium, dummodo hæc statuta non sint contra jus commune: aut dummodo privilegium non sit insertum *in corpore juris*; ideoque aiunt Sanchez et Mazzotta (c), omnia privilegia realia latè esse interpretanda; ob suam enim perpetuitatem habentur tanquam inserta in jure communi. Insuper excipitur, si aliàs privilegium redderetur inutile, aut si in eo exstaret clausula *Ex certa scientia*, vel *Ex motu proprio*; vel si privilegium esset absolvendi, dispensandi, aut communicandi illud ad alios (d). Privile-

(a) Vide Salmant. c. 1. n. 72 et 73. — (b) Vide Salmant. c. 1. n. 74. 75 et 76. — (c) Sanch. de Matr. l. 8. d. 1. n. 8. et Mazzotta, loc. cit. pag. 223. c. 2. v. Resp. — (d) Salm. tr. 18. c. 1. n. 78. ad 80.

gia verò in præjudicium aliorum, cujusmodi essent ad obtinenda plura beneficia, aut ad conferenda beneficia vacantia, aut contra observantiam regularem, strictè sunt interpretanda, etiamsi concessa fuerint *ex motu proprio* (a).

8. — Hoc verò intelligendum est de privilegiis concessis personis particularibus: sed ea quæ sunt concessa alicui ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam, omnia sunt interpretanda non modò latè, sed etiam latissimè, etiamsi adversentur juri communi, vel alicujus tertii, quemadmodum communissimè affirmant DD. (b); privilegia enim communitatibus concessa præsumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorum, et ideo omnia habentur tanquam favorabilia, *ex l. Sicut persona, ff. de Retig. (c)*.

9. — VI. Loquendo de communicatione privilegiorum, adnotetur 1. quòd religiones mendicantes communicant in totum inter se de privilegiis præteritis et futuris, tum circa personas, tum circa loca, festivitates et indulgentias, prout habetur ex bulla Sixti IV, Clementis VIII et Leonis X. (d). Et hoc currit, quamvis religio, cui concessum est privilegium, vel non acceptaverit, vel eo usa non fuerit. Insuper quando ampliatur privilegium alicui religioni concessum, intelligitur ampliatum etiam quoad alias (e). Insuper hæ religiones mendicantes communicant privilegiis cæterarum religionum, vel congregationum, vel collegiorum monasticorum vel non monasticorum (f). Et hoc valet; etiamsi in privilegio concessio alteri religioni, vel congregationi, adsit clausula quòd non communicetur; nam in aliis bullis de communicatione dicitur, quòd tollitur quodecumque impedimentum communicatio-

(a) *Salmant. n. 83 et 84.* — (b) *Suar. c. 27. n. 7. Castrop. d. 4. p. 10. n. 6. Mazzotta, loc. cit. et Salm. c. 1. n. 27 et 28. et iterum n. 85 et 86. cum Azor. Laym. Sylv. Bonac. Henriq. Conræh. Lezana, Barb. et aliis.* — (c) *Vide Salm. c. 1. n. 25 ad 27.* — (d) *Vide Salm. n. 88 et 89.* — (e) *Salm. c. 1. n. 98 et 99.* — (f) *Ita communissimè Salm. tr. 18. c. 1. n. 90. cum Rodr. Pelliz. Tambur., etc.*

nis (a). Hujusmodi privilegiis perfruuntur tam conservi, ipsi enim verè religiosi sunt (b), quam novitii, quemadmodum declaravit Clem. VIII; et est communis sententia (quicquid dicant quidam pauci) cum *Suar. Sanch. Castrop.*, etc. (c); fruuntur quoque religiosi ad episcopatus promoti, dummodo non agatur de rebus, quibus, Episcopi si utantur, aliquod religionis præjudiciũ proveniret, ut esset habitatio in monasterio; datio suffragii, etc. (d). Tertiarii autem, et tertiariæ (vel beatæ) subditæ mendicantibus, et quæ habitum religionis deferunt, et votum habent castitatis (quibusdam tantum rebus exceptis) eorum quoque privilegiis gaudent, sed quatenus sunt capaces. Confratres scapularis, et cinguli (vocati *Cordonis*), etc. fruuntur tantum et participant in omnibus indulgentiis et remissionibus peccatorum, sed non in aliis (e).

10. — Notandum 2. moniales tam ordinum mendicantium quàm non mendicantium, gaudere privilegiis monachorum sui ordinis, et consequenter cujuscumque alterius ordinis, in omnibus quorum sunt capaces (intellige de favorabilibus). Hoc valet, etiamsi privilegium tantum de hominibus loqueretur, ut deducitur ex bulla Leonis X. Atque ita è contrario fratres gaudent privilegiis monialium omnium ordinum, ex eo quia ipsi communicant (ut superius dictum est) privilegiis concessis cuicumque religioni, congregationi, aut monasterio (f). Sed redeundo ad moniales, hujusmodi privilegiis gaudent etiam illæ quæ Pontifici, aut Episcopo subji-ciuntur; atque ita, quando religiosis conceditur privilegium ut absolvantur, vel dispensentur à suq

(a) *Salm. num. 107. cum Rodr. Basseo, Miranda, Bon. Diana, Donato., etc.* — (b) *Vide Salm. tr. 15. de Statu relig. c. 1. n. 33.* — (c) *Suar. tom. 4. de Relig. tr. 10. lib. 9. c. 1. n. 18. et Salm. ib. c. 3. num. 85 cum Sanch. Castrop. Lezana, Pelliz. et aliis.* — (d) *Vide Salm. dict. tr. 15. c. 5. n. 43. cum Suar. Lez. et Castrop.* — (e) *Salm. ibid. n. 94. cum aliis.* — (f) *Vide Salm. tract. 17. de Privil. cap. 1. num. 91.*

Prælato ; moniales subjectæ Episcopo possunt quidem ab eodem absolvi et dispensari. Et hoc currit etiamsi in privilegio nominarentur tantum moniales quæ regularibus subditæ sunt (a).

11. — Notandum 3. privilegia non communicari quando sunt odiosa, vel contraria propriis statutis, adeo ut præjudicent bono, sive communi observantiæ religionis (b). Notetur 4 privilegia alicui concessa non tanquam personæ particulari, sed ratione sui officii, seu dignitatis, vel tanquam membro illius communitatis, intelliguntur concessa omnibus aliis ejusdem officii aut ejusdem communitatis. Et privilegia concessa subditis seu Prælati inferioribus, etiam prælati superioribus concessa intelliguntur (c). Similiter privilegia concessa alicui conventui, aut Ecclesiæ, aut particularibus alicujus conventus, sed tanquam membra illius, intelliguntur quoque concessa cæteris religiosis tam illius ordinis, quam aliorum qui communicationem habent, quando scilicet eadem, vel similis ratio militat (d). Sed hoc non est intelligendum de privilegiis quæ conceduntur alicui congregationi ad tempus determinatum, vel per Brevia particularia sunt concessa alicui monasterio ob specialem aliquam causam, vel quando agitur de rebus quæ difficilè solent concedi (e).

12. — VII. Certum est, ut habetur ex prop. 36 damnata ab Alexand. VII, religiosos non posse amplius uti privilegiis jam revocatis per concilium Tridentinum. Verum hoc non obstante, attendendæ sunt quædam declarationes concilii factæ per S. Pium. V in sua bulla *Etsi mendicantium*. Hæ sunt 1. quod seculares possunt audire sacrum et conciones in ecclesiis regularium. 2. Quod Episcopus nequeat imper-

(a) *Suar. de Leg. l. 8. c. 10. num. 7. Bonac. dist. 1. q. 3. p. 7. § 2. num. 4. et Salmant. tr. 28. cap. 1. num. 92. cum Cast. Lez. Pelliz. Bordonio. Boss. et aliis contra paucos.* — (b) *Castrop. dist. 4. § 9. n. 2. et Salm. c. 1. n. 100. cum Pelliz. Lez. Portel. Tamb. Barb.* — (c) *Salm. c. 1. n. 119 et 111.* — (d) *Salmant. ib. cum Pelliz. Garcia, Quintan. Tamb., etc.* — (e) *Salm. c. 1. n. 118. cum Peyrin. Tamb. Merula, etc.*

tiri licentiam ingrediendi monasteria monialium exemptarum. 3. Quod quarta funerum non intelligitur nisi de eo quod affertur (a). 4. Quod Confessarii monialium exemptarum, et concionatores regulares in propriis Ecclesiis non eximentur ab Ordinario; verum quod attinet ad Confessarios, hoc privilegium abrogatum est per varias apostolicas constitutiones, et præsertim per bullam *apostolici ministerii*, emanatam ab Innoc. XIII, anno 1732, et confirmatam per Benedictum XIII, die 23 sept. an. 1742. Ibi in § 18: declaratur quod Confessarii monialium exemptarum debeant examinari et approbari ab Episcopo diocesis, *remota quacumque contrariâ consuetudine etiam immemorabili*.

13. — VIII. Distinguendum est *rescriptum gratiæ*, ut esset absolvendi, dispensandi, etc. à *rescripto justitiæ*, ut exercendi jurisdictionem, appellandi, etc. In *rescripto gratiæ* dicitur, *gratia facta*, quando delegatus habetur tanquam merus necessarius executor: *gratia faciendæ*, quando conceditur facultas dispensandi, et relinquitur arbitrio delegati. *Rescriptum justitiæ* expirat morte principis, dummodo res adhuc sit integra: et idem de *rescripto gratiæ faciendæ*. Oppositum verò dicendum de *rescripto gratiæ factæ*, ut absolvendi, recipiendi ordines *extra tempora*, de oratorio privato, etc. (b). Privilegium concessum cum clausula *Donec voluero*, probabiliter non expirat post mortem concedentis (c): vide quod dictum est Tract. XVI. n. 82. Quod si in concessione exprimitur officium delegati, mortuo delegato, transit etiam ad successorem (d).

14. — IX. Privilegium multis modis cessare potest, 1. per decursum termini constituti. 2. Per cessationem causæ finalis: intellige quando privilegium est concessum sub conditione dictæ causæ; sed

(a) Vide Salm. tr. 18. c. 1. n. 137. — (b) Castr. d. 3. p. 16. § 4. n. 11. Sanch. de Matr. l. 8. d. 38. num. 43. Salm. o. 1. a. n. 141 ad 146. cum Suar. — (c) Salmant. 16. n. 149. — (d) Salm. 150.

quando concessum esset absolute, adest opinio valde probabilis quod, etiamsi cessaret causa finalis, non cesset tamen privilegium; neque cessat, quamvis semel privilegio usi fuerimus (a), juxta id quod diximus de dispensatione, cap. 2, num. 66. in fin.

3. Ob renuntiationem privilegiati, in quo notandum est quod particulares nequeunt renuntiare privilegiis communitatis; et ut valida sit renuntiatio, fieri debet in manu illius qui privilegium concessit, et ab eodem acceptari (b). 4. Per usum contrarium, vel per non usum; in dubio tamen presumptio semper est pro usu. Sed in hoc advertendum est quod privilegia gratiosa quae non sunt aliis gravamina, ut absolventi, dispensandi, vel jejunandi, et his similia, haec nunquam amittuntur per non usum, et etiam per usum contrarium, quamvis temporis longissimi (c). Privilegia contra quae tertio sunt onerosa, ut non solvendi decimas, et similia, haec praescribuntur per usum contrarium, et etiam per non usum privativum (non verò dumtaxat negativum) quod accidit, quando privilegiatus conscius jam sui privilegii, occasionebus oblatis, sponte uti recusavit. Hoc autem currit, dummodo in privilegio non sit clausula *utendi ad sat arbitrium* (d). Insuper hoc intelligitur pro foro externo, nam in conscientia non amittit privilegium qui animum non habet renuntiandi (e). Potest cessare etiam privilegium per abusum sive in totum, sive in partem (f).

15.— Cessat 5. privilegium ob revocationem principis. In hoc autem distinguere oportet privilegia gratuita à remunerativis, et ab onerosis; si privilegium est merè gratuitum, revocari potest valide etiam sine justa causa: quamvis hoc non excusatur

(a) Salm. c. 2. n. 3 et 4. — (b) Vide Salm. tr. 18. c. 2. n. 5 ad 8. — (c) Suar. de Leg. l. 8. c. 34. n. 17. Bonac. d. 1. q. 3. p. 8. § 3. n. 4. Cast. tr. 3. d. 4. p. 18. n. 3. et p. 19. n. 1. et Salm. c. 2. n. 13. cum Legum. Pont. Lez. Garcias, etc. — (d) Cast. p. 18. n. 4. Bonac. n. 3. et Salm. n. 14. cum Legum. Garc. Lez., etc. — (e) Vide Salmant. c. 2. n. 18. — (f) Salm. n. 17.

saltem à culpa veniali, si scandalum absit (a). Si vero cum privilegio translatum fuisset dominium alicujus rei in privilegiatum, illud revocari nequit nec licite, nec valide, nisi ob causam urgentissimam boni communis, vel gravis delicti, vel ob illas causas ob quas revocari potest quaelibet donatio (b). Sed si privilegium est remuneratorium, vel ob justitiam, vel ob gratitudinem, semper requiritur justa causa, ut valide revocetur. Et si insuper est onerosum, ut, exempli causa, concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus privilegiato impositum, tunc ut revocetur (ultra justam causam) requiritur compensatio. Et hoc dicendum de privilegiis remuneratoriis ob justitiam, ut dicunt communiter DD. (c).

16. — Revocatio vero privilegiorum alia est expressa, alia vero tacita: quoad expressam regulariter loquendo sufficit clausula generalis, non obstantibus privilegiis, etc., ut revocentur omnia privilegia in contrarium. Excipiuntur tamen 1. privilegia concessa per modum contractus, siue onerosa sint, siue remunerativa ob justitiam (ut supra dictum est); in quibus mentio specialis fiat meritorum in particulari. 2. Privilegia quæ clausulam habent: quod non intelligantur derogata, nisi mentio particularis fiat. 3. Privilegia regularium quæ etiam specialem mentionem requirunt, quia sunt remunerativa, et videntur clausulam habere derogatoriam futuræ revocationis, nisi eorum mentio specialis fiat, ut affirmant *Rodrig. Portel.* et *Miranda* apud *P. Mazzotta*. 4. Privilegia inserta in corpore juris, quia tunc sunt vere leges, et ut revocentur requiritur clausula specialis *Non obstantibus legibus in contrarium*, etc. (d).

(a) *Pontius* l. 8. c. 19. n. 15. *Castr.* p. 21. § 3. n. 3. et *Salm.* c. 2. n. 37. cum *Suar.* *Sanch. Bon.*, etc. — (b) *Castr.* p. 21. § 2. n. 2. *Bonac.* p. 8. § 2. n. 5. *Suar.* l. 8. c. 37. n. 7. et *Salm.* c. 3. n. 29. cum *Pont. Garc. Lez.*, etc. — (c) *Suar.* loco cit. n. 6 et 7. *Pont.* n. 13. et *Salm.* tr. 18. c. 2. n. 30 et 85. cum aliis. — (d) *Suar.* l. 8. c. 38. n. 1. *Bonac.* tr. 2. d. 3. p. 8. § 4. n. 11. *Castr.* tr. 3. d. p. 21. § 3. a. n. 2. *Pont.* l. 8. c. 19. n. 16. *Mazzot. t. 1. de Privil.* q. 2. c. 1. p. 231. et *Salm.* c. 2. n. 39 et 40.

Idem asserunt *Bonac. Sanch. Castrop. et Salm.* cum *Molin. Pelliz.*, aliisque quamplurimis (contra *Pontium*, de privilegiis concessis ab aliquo concilio generali, quæ non censentur revocata, nisi per clausulam expressam, non obstantia quâcumque constitutione, etiam à concilio generali editâ; ut colligitur ex cap. *Ex parte*, et cap. ult. de *Capella Mon.* (a). Opponit *Pontius* Ecclesiæ præxim et quamdam declarationem S. Pii V. Sed *Castropalaus* cum *Garcia* respondet gratis id asseri: tantum inquit, à *Garcia* referri quemdam motum proprium S. Pii, in quo dicitur, quod concessionem propriâ Pontificis manu signatæ non egent aliquâ Tridentini revocatione, neque generali, neque speciali. Omnes verò præfate limitationes intelliguntur locum habere si non constet de contraria mente derogantis, quemadmodum omnes præfati DD. communiter affirmant; unde si in lege revocatoria adsit clausula *Ex certa scientia*, aut *ex motu proprio*, aut *de potestatis plenitudine*, tunc revocatur omne privilegium quantumcumque qualificatum, exceptis onerosis; aut quando revocatio præjudicaret juri à tertio acquisito (b).

17. — Quod attinet ad revocationem tacitam, privilegia antè concessa intelliguntur revocata per quamcumque legem universalem in contrarium, etiamsi in ea non adsit clausula revocatoria, quando ipsa lex, vel novum privilegium aliis concessum non posset effectum intentum sortiri, nisi revocatis privilegiis antea concessis; non præsumitur enim legislator velle condere legem inutilem, aut concedere privilegium elusorium, sive generale, sive particulare illud sit. Hoc tamen intelligendum est, quando privilegia prius concessa notâ sunt principi, quemadmodum præsumitur de omnibus privilegiis insertis in corpore jûris. Quod contra non præsumi-

(a) *Bonac. 13. Castr. § 4. n. 6. Sanch. de Matr. l. 3. d. 26. n. 7. et Salmant. tr. 18. c. 2. n. 41. cum Pelliz. Bass., etc. contra Pontium, n. 19.* — (b) *Vide Salm. c. 1. n. 40 et 42.*

tur de aliis qui existunt *extra jus*; unde horum specialis mentio est facienda (a). Affirmant aliqui, ut *Sotus*, *Henríquez* et *Quintanad.* quibus adhærent *Salmant.* in quodam loco (b), quod privilegium remanet in suo vigore; queusque revocatio non intinetur civitati, vel religioni. Verum ipsimet *Salmant.* postea in alio loco (c) se retractant, et meritò; asserentes cum *Laym.* *Suár.* *Portel.* et *Lezan.* quod sufficit ad invalidandum privilegium (ut diximus loquendo de legibus, *Tom. II. Tract. II. a. n. 5 ad 8.*), et publicetur revocatio, et ut transeant duo menses à publicatione, ita ut pervenire possit notitia ad privilegiatos, quamvis de facto non perveniat.

Actum est usque adhuc de privilegiis in communibus; in sequentibus capitulis agetur de privilegiis in particulari Ecclesiasticorum, Episcoporum et Religiosorum.

CAPUT II.

De privilegiis Ecclesiasticorum.

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali, 18. *De privilegiis canonis et fori quoad personas*, 19. *Quoad bona*, 20. *Quis gaudeat hujusmodi privilegiis*, 21. *De beneficiis*, 22. *De tonsuratis*, 23. *De illis qui deposuerunt habitum*, 24. *De immunitate piorum locorum*, 25 ad 28.

18. — ECCLESIASTICI jure divino exempti sunt à potestate seculari quoad materias spirituales, vel merè ecclesiasticas, ut sunt ordinationes, electiones Prælatorum; etc. ut constat ex *can. 3.* concilii romani. Quoad personas verò, et loca Ecclesiasticorum, quæstio est utrùm sint vel ne exempti jure divino? Multi negant, ut *Lessius*, *Cajetanus*, *Be-*

(a) *Suár. lib. 8. c. 30. n. 2. Pont. l. 8. c. 19. n. 19. Castr. d. 4. p. 21. § 4. n. 10. Bon. d. 3. p. 8. § 4. n. 14. Salm. c. 2. n. 43 et 44. cum aliis communiter.* — (b) *Salm. tr. 10. de Cens. c. 2. n. 80.* — (c) *Tr. 18. de Privil. c. 2. n. 45.*

canus, et Salmant. (a). Multi alii affirmant, ut Suarez, Azorius, Laym., etc., et probant ex pluribus textibus, et præsertim ex Cap. *Quamquam*, de Gentibus in 6., et ex Trident., sess. 25. cap. 20. de Ref., *Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus esse constitutam*. Certum tamen est Ecclesiasticos tum jure canonico, tum civili non esse subjectos foro laicali (b). Cæterum tenentur in conscientia illis legibus civilibus, quæ non repugnant eorum statui, non vi coercitiva, ut dicetur, sed directiva, ut uniformentur communitati (c).

19. — Ecclesiastici ergo gaudent I. exemptione circa suas personas. Præter privilegium canonis, cujus vigore incurrunt excommunicationem qui injuste illos percutiunt (de quo actum est *Tract. XIX. num 48. et sequentib.*), gaudent Clerici immunitate, ne puniantur à curia laicali, ut patet ex legibus à Becano relatis (d). Et quamvis jus civile eos eximat tantum in causis civilibus, et in criminalibus eas recognoscendi sibi jus reservaverit, nullatenus Clericos condemnando nisi post degradationem; nihilominus jus canonicum totaliter eos eximit (e). Verum his non obstantibus, in aliquibus casibus potest potestas laicalis ad Clericorum carcerationem procedere, ut si, e. c., aliquem noctis tempore inveniret deferentem arma prohibita, vel sinè veste clericali, vel inveniret in *flagranti* patrantem aliquod delictum; tunc enim potest ad ejus carcerationem procedere, ut postea remittat curiæ ecclesiasticæ; quod si interdiu illum invenierit, potest armis prohibitis spoliare. Potest etiam in quibusdam casibus illum castigare (sed non pœnâ mortis), si ille rebellionem adversus principem moliretur, aut populum ad seditionem excitaret, et à proprio Episcopo de hoc

(a) Tr. 8. de Ord. c. 7. n. 6. — (b) Vide Jura ap. Less. de Just. l. 2. c. 33. dub. 3. — (c) Est commune cum Salm. tr. 8. c. 7. n. 16. — (d) De Sacram. c. 26. q. 9. — (e) Vide Salm. tr. 8. c. 7. ex n. 24.

non esset punitus. Insuper probabiliter potest supplicio afficere Clericos notoriè sodomitas; hi enim à Leone X et S. Pio V omni clericali privilegio spoliati sunt (a). Cæterum pro quocumque alio crimine Clerici nequeunt puniri à curia seculari, *cap. fin. de Vita et hon. Cler. et cap. In audientia 25 de Sent. excom.*

20. — II. Gaudent Ecclesiastici exemptione à foro laicali quoad propria bona tam ecclesiastica, quam quocumque alio modo acquisita; unde respectu illorum non tenentur solvere ullum vectigal, ut habetur ex *cap. Quia*, et ex *cap. Clericis, de Immunit. eccles. in 6.* et ex 4. *Sancimus, 22. c. de Sacros. Eocl.* (b). Clerici verò negotiatores circa bona merè ecclesiastica negotiationi jam destinata, spoliuntur omni exemptione, *cap. Quanquam 4. de Censib. in 6.* Quoad verò reliqua bona propria, privantur post tertiam monitionem (c). Insuper notandum hic est, quòd in casu urgentis necessitatis, potest princeps extrahere è domibus, et vendere frumentum Ecclesiasticorum (d).

21. — II qui gaudent præfatis exemptionibus tam quoad personas, quam quoad bona, sunt primò omnes regulares cum suis novitiis et tertiariis, et etiam beatæ Franciscanæ tertii ordinis, Carmelitanæ, etc., quæ deferunt habitum unà cum voto castitatis: quemadmodum declaravit S. C. Insuper equites S. Joannis, S. Jacobi, Alcantaræ, et Galatravæ, ut probant Bonacini, Filliuccius et Diana (e). Insuper omnes Clerici in sacris constituti. De aliis verò in minoribus, vel simpliciter tonsuratis, ita loquitur Trident., *sess. 23. cap. 6. : Fori privilegio non gaudet, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat; vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel universitate de licentia Episcopi, quasi*

(a) Vide Salm. a. n. 27 ad 29. et a. num. 18 ad 26. —

(b) Vide Salm. tr. 8. c. 7. n. 35 et 55. — (c) Salm. n. 54. cum Less. Mol., etc. — (d) Salm. tr. 8. c. 7. n. 17. cum Diana, Molf. — (e) Vide Salm. c. 7. n. 77.

in via ad majores Ordines suscipiendos versetur. Atque hoc privilegio gaudent etiam Clerici conjugati qui deferunt habitum et tonsuram, et Ecclesiæ inserviunt; verum in cap. ult. de Temp. Ord. in 6, prohibetur conjugatis tonsura, nisi velint religionem ingredi, vel in Sacris ordinari præviâ uxoris licentiâ (a).

22. — Igitur privilegio fortè gaudent 1. beneficiati, etiamsi nulli Ecclesiæ inserviant, neque deferant habitum et tonsuram, ut probabiliter inferitur ex concilio, ut volunt Salm. cum Fitliuc. Dian. et Rodriq. adversus Saarez. Et etiamsi non percipiant fructus beneficii, neque possideant; sufficit enim quod solum titulum habeant, ut aiunt Garc. Fill. et Diana contra Salm. Sufficit etiam capellania, vel præstimonium, quæ censentur tanquam vera beneficia: sed non sufficit pensio (b).

23. — Gaudent 2. Clerici in minoribus, et tonsurati, dummodo habitum simul et tonsuram deferant, juxta id quod affirmat concilium: Clericalem habitum et tonsuram deferens, et ut probabilius existimant multi DD. cum Castrop. et Barb. contra Salmant., qui interpretantur particulam et pro particula vel, ita ut dicant sufficere alterutrum (c), dummodo Ecclesiæ similiter inserviant; sed quoad Ecclesiæ servitium (dummodo spirituale sit, quia temporale non sufficit), satis est ut alicui Ecclesiarum serviant, etiamsi hæc destinata non sit ab Episcopo, ut declaravit S. C. apud card. Lambertini (d).

24. — Ut verò Clerici in minoribus constituti foro priventur (nam aliud de canonis privilegio dicendum) non requiritur trina monitio, quia hæc requiritur tantum pro beneficiatis, et pro ordinatis in sacris, ut deducitur ex cap. Contingit, de Sent. exc., vel pro minoristis qui negotiis secularibus se addicunt, ut habetur ex cap. Ex litteris, de Vit. et hon. Cleric. (e); sed sufficit quod habitum et tonsuram

(a) Vide nostrum Opus morale, lib. 6. n. 827. in fin. —

(b) Vide Salm. tr. 8. c. 7. n. 62 et 63. cum aliis. — (c)

Vide nostrum Opus l. 6. N. 827. — (d) De Synodo, l. 7. c. 69. n. 4. — (e) Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 827.

dimiserint, quemadmodum pluries declaravit S. C., et quemadmodum communiter affirmant DD. (a), dummodo per longum tempus dimiserint, ut notant *Salm.* cum *Bonac. Suarez, Barbos.* et alijs. Quamvis verò præfati Clerici nequeant allegare forum, potest nihilominus Episcopus eos à foro seculari resumere, juxta declarationem S. C. ab hodierno summi Pontifice approbatam (b). Illi verò Clerici, qui habitum resumunt jure gaudent privilegio, dummodo id in fraudem non faciant: quæ fraus tunc supponitur, cum aliquis in aliqua causa civili jam citatus fuisset ad forum laicale, aut pro causa criminali jam fuisset in carcerem conjectus, aut verò è carcere sub cautione egressus; ut aiunt *Salmant.* cum *Bonacina* (adversus *Gutierrez et Ceballos*), et cardinalis *Lambertini* cum pluribus decretalibus S. C. (c). Magna verò quæstio est, utrum potestas laicalis possit cognoscere causas innocentium adversus Ecclesiasticos. Quidam theologi absolute affirmant: sed quidam alii magis communiter tantummodo admittunt, quando aut nullò modo, aut difficulter potest haberi recursus ad superiores Ecclesiasticos majores (d).

25. — Immunitas autem ecclesiastica locorum quoad asylum delinquentium competit jure ecclesiastico et civili omnibus ecclesijs, quamvis interdicto subjectis, sive pollutis, et etiam dirutis (nisi omnino Præsulis auctoritate fuerint profanatae): earumque capellis, sacristiis, cœmeteriis, etiam ab ecclesia separatis, muris, campanilibus, tectis, atrijs, atrijs gradibus, cum quadraginta passibus ultra pro ecclesijs cathedralibus, et triginta pro alijs ecclesijs (sed hoc intelligendum de illis quæ sunt positæ extra mœnia urbis, vel loci), dummodo non intercedat via publica, aut aliqua secularium domus: aliud verò est si domus sit alicujus Clerici (e). Gaudent eadem immunitate hospitalia in quibus

(a) *Apud card. Lambert. de Syn. l. 5. c. 11. ex 1. et apud Salm. tr. 8. c. 7. n. 65.* — (b) *Vide Lamb. loc. cit.* — (c) *Salm. loc. cit. n. 67. et C. Lamb. de Syn. c. 67. n. 1.* — (d) *Vide Salm. tr. 8. c. 7. n. 76.* — (e) *Vid. Salm. tr. 8. c. 7. ex p. 76.*

exstat aliqua capella publica ; oratoria ab Episcopis erecta , palatium episcopale , et domus regularium cum suis dormitoriis , claustris , hortis et porticibus ante ecclesias , vel monasteria (a).

26. — Omnes verò delinquentes ; dummodo sint christiani , licet hæretici , aut interdicti , aut in carcere inclusi , qui ruptis carceribus ad prædicta sacra loca confugerint , hæc gaudent immunitate. Et in hoc reprobat quælibet consuetudo in contrarium ; c. *Noverint* , de *Sent. excom.* et *Authent. de Sacros. eccles.* (b). Excipiuntur tamen in bulla Greg. XIV latrones publici , depopulatores agrorum , qui committunt homicidium per proditorium , vel per assassinium (sed regnans summus Pontifex exceptit omnia homicidia pro tota ecclesia) , vel in ipsa ecclesia , vel cœmeterio : insuper hæretici , et rebelles contra eandem personam principis (c). Et in casibus clarè exceptis potest iudex secularis ex se extrahere ab ecclesia delinquentes juxta communem praxim. In dubio autem iudicium exceptionis spectat ad Episcopum ; ita *Salm.* , et alii (d). Præter delinquentes exceptos , omnes alii gaudent immunitate , quemadmodum gaudent debitores ad ecclesiam confugientes (e).

27. — Quæstio est , utrum Clerici et religiosi gaudeant eadem immunitate respectu suorum præsulum : affirmant multi , ut *Barb. Bordon. Guttier.* , quibus suffragatur quædam declar. S. C. ; atque hæc sententia est probabilissima , ut aiunt *Salm.* Nihilominus ipsi cum sententia communissima *Suar. Castropal Laym. Bon. Sylvestri* aliorumque , negant tam vigore bullæ Gregorii XIV , quæ respectu præfatæ immunitatis loquitur tantummodo de laicis : *Ut laicis ad ecclesiam confugientibus* , etc. quam vigore communis et jam receptæ consuetudinis ; alias enim religiosi semper in monasterio commorantes difficulter possent puniri. Sicuti verò possunt superiores

(a) *Vide Salm. tr. 8. c. 7. a. n. 84.* — (b) *Ib. n. 88.* — (c) *Vid. Salm. tr. 18. c. 5. n. 91. cum Suar. Castrop. Pelliz. Guttier.* , etc. (d) *Vide Salm. ex n. 96.* — (e) *Salm. n. 95.*

ecclesiastici (Episcopi et eorumdem Vicarii) extrahere proprios subditos ab ecclesia; ita quoque, si opus sit, possunt eandem extrahendi licentiam Curiae seculari concedere (a). Episcopus verò nequit extrahere suos Clericos ab Ecclesiis regularium, non ratione immunitatis, sed quia illa sunt loca à sua jurisdictione exempta (b).

28. — Extrahentes verò, aut illi qui tentaverunt extractionem, incurrunt excommunicationem *ipso facto*, à qua nequeunt absolvi nisi à Pontifice, aut ab Episcopo; decretum enim Clementis VIII adfert facultatem tantum simplicibus Confessariis, quamvis regularibus (c). Advertendum hic est quòd religiosi qui expellerent à suis ecclesiis aut monasteriis aliquem delinquentem ad evitandum aliquòd incommodum seu periculum, hi non violant immunitatem, et ritè id facere possunt (d).

(a) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 20.* — (b) *N. 123.* — (c) *N. 117.* — (d) *Salm. n. 118.*

CAPUT III.

De privilegiis Episcoporum.

- I. De facultate cap. Liceat, *Utrum valeat Episcopus dispensare in irregularitate ex delicto et ex defectu dubia*, 29. *Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc.*, 30. *Qui veniat nomine Episcopi*, 31. *De peregrinis. Et utrum Episcopus absolvere possit a casibus papalibus extra confessionem*, 32. *Quomodo delictum intelligatur occultum*, 33. *Utrum Episcopus valeat hanc facultatem delegare*, 34. *Utrum a casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc.* 35. *Si a casibus post conciliam, etc.*, 36. *Utrum Episcopus possit absolvere Confessarium absolventem complicem in peccato turpi*, 37. *Utrum Episcopi a casibus bullæ Cœnæ, etc.*, 38. *Utrum valeant dispensare in irregularitate, quæ per hæresim incurritur*, 39. *Utrum valeant absolvere impeditos*, 40. *Et utrum per alios*, 41. *Qui dicantur impediti*, 42. *De perpetuo impeditis*, 43. *Utrum hi teneantur per epistolam, etc.*, 44. *Utrum teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quid si sint in mortis articulo?* 45.
- II. De sex casibus episcopalibus, et præsertim de absolutione censuræ propter percussionem Clerici, 46. 47 et 48. III. De Dispensatione cum illegitimis, 49. Cum bigamis, 50. IV. Circa Irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omnino occultum, 51. De homicidio casuali, 52. V. Circa inhabilitates, 53. VI. De facultatibus Episcoporum circa Matrimonia, 54. De dispensatione circa publicationes, votum castitatis, et impedimentum ad petendum, remissive. Circa impedimenta dirimentia dubia, 55. Circa dirimentia certa, si Matrimonium sit contractum, 56. Si non sit contractum, 57. *Utrum Episcopus possit hanc facultatem delegare*, 58. VII. De dispensatione interstitiorum, 59. VIII. De dispensatione capellani, ut celebrare valeat in alia ecclesia, 60. IX. De celebratione post meridiem, 61. X.

De oratoriis, 62. Quibus in locis possit celebrare Episcopus, 63. Utrum valeat dispensare ad celebrandum domi, 64. XI. De facultate Episcoporum et Prælatorum circa electionem proprii Confessarii, 65. XII. Circa clausuram Monialium, 66. De approbatione Confessariorum monialium, 67. XIII. Utrum valeant commutare ultimæ voluntates, 68. XIV. De compositione in restitutionibus incertis, 69. XV. De reductione Missarum, 70. Quoad juramenta et vota (remissivè ad Tom. I. Tract. V. n. 19 et 42.). De usione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc., 71.

29. — EPISCOPI, vigore Tridenti, sess. 24. cap. 5. Liceat, sequentes habent facultates: Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus, ex delicto occulto, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua, per ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari. Idem et in hæresi crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum vicariis, sit permissum. Quare Episcopi vigore dicti cap. Liceat, dispensare possunt in omnibus irregularitatibus et suspensionibus papalibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario, aliisque deductis ad forum contentiosum. Diximus ob delictum occultum; unde bene aiunt Bon. Castr. Salm., quod non potest Episcopus vigore prædictæ facultatis dispensare in aliqua irregularitate occulta ex defectu (a); nisi esset dubia, ut probabiliter tenent Fagnanus et Tourn. cum Gibert aliisque, deducentes ex cap. Nuper, de Sent. excom. (b): juxta ea quæ diximus Tom. I. Tract. II. n. 57. Sed

(a) Lib. 7. num. 469. v. Quar. — (b) Fagnan. in c. Veniens de Fil. Presbyt. n. 7 et 8. Tournely, cum aliis, tom. 2. p. 126.

insuper absolvere possunt proprios subditos, vel per se, vel per alium Sacerdotem ad id specialiter deputatum, a casibus papalibus occultis; quinimo juxta concilium poterant antea etiam ab hæresi absolvere (per se, non per alios); sed vide dicenda n. 38.

30. — Quoad hanc concilii facultatem plura notatu digna consideranda sunt. Notandum 1. quod in iis locis in quibus Tridentinum non est receptum, nequeunt Episcopi uti præfata facultate *cap. Liceat*, ut notant comm. DD. (a) et merito: facultas enim concilii non recipitur ab Episcopis, nisi per acceptationem illius; et valde incongruum esset ut concilii gauderet privilegijs, qui onera subire recusaret.

31. — Notandum 2. sub nomine Episcoporum communi sententiâ venire etiam vicarios capitulares *Sede vacante*; non verò vicarios Episcoporum ex generali eorum commissione vicariatûs; nam vicarius bene potest quod potest Episcopus potestate ordinariâ propriâ (ut dicitur *num. 47.*), non verò id quod potest Episcopus potestate delegatâ, quamvis ordinariâ, utpotè adnexâ officio, ut dicitur *num. 34 et 47.* Præterquam quod in hac facultate requirit concilium expressè delegationem specialem (b). Utrum verò veniant abbates, et alii qui jurisdictionem episcopalem habent: negant *Coninc. Barb.*, etc. cum *P. Suar.*, qui affert etiam quamdam declarationem S. C. Affirmant verò communiùs *Fagnan. Sanch. Castrop. Sayrus, Avila, Salmant. La-Croix*, etc. dicentes quod quando concessio facta est *in jure*, habet rationem legis, quæ extenditur ad omnes casus in quibus currit eadem ratio: aliâs, aiunt, talium Prælatorum subditi ad quem recurrerent non haberent (c).

32. — Notandum 3. nomine *subditorum* venire etiam peregrinos qui ab Episcopo loci absolvi pos-

(a) *Suar. de Censur. dist. 41. sect. n. 6. Sanch. Dec. lib. 2. cap. 11. n. 2. Salm. de Pœnit. cap. 13. n. 3. cum Aller. Castr. tom. 1. tr. 4. dist. 4. p. 3. § 1. n. 2. cum Barbos. et Garç.* — (b) *Vide Sanch. de Matrim. Lib. 2. dist. 40. n. 16.* (c) *Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 593. v. Eadem; et lib. 7. n. 79.*

sunt ab omnibus casibus papalibus occultis, ut docent *Suar. Sanch. Bonac. Navar. Barb. Trullench. Buss.* alique; quia etsi Tridentinum concedat Episcopis absolvere tantummodo *delinquentes sibi subditos*, nihilominus, aiunt præfati AA. quod exteri subiciendo se foro sacramentali, jam sunt illorum subditi; et *P. Suarez* affert etiam quamdam declarationem S. C. in qua dicitur peregrinus posse quidem absolvi à præfatis casibus occultis ab Episcopo loci; non verò à suo proprio; quia absolutio sacramentalis de qua loquitur concilium requirit præsentiam (a). Et ideo in eadem declaratione dictum fuit quod Episcopi extra sacramentum nequeunt à casibus jam dictis absolvere, contra id quod asserunt *Salm. cum Bonac.* aliisque: imò *Fagnan.* tradit (b) hoc idem declaratum etiam fuisse à Gregorio XIII. Hoc currit quoad absolutionem casuum: quoad verò dispensationem ab irregularitatibus et suspensionibus propter delictum occultum, idem Gregorius XIII. declaravit non posse illam concedi ab Episcopis loci, nec etiam iis qui ibidem officium prætoris, vel medici exercendo commorarentur, ut refert *Fagnanus* loc. cit. Utrum verò proprius Episcopus valeat dispensare in irregularitate cum *subdito* absenti in aliena diocesi? negant *Avila* alique, sed communius et probabilius affirmant *Bonac. Tourn. Suar. Barb. Sanch. Salm.*, etc., quia dispensatio potest etiam absentibus dari, et jurisdictio voluntaria potest etiam extra proprium territorium exerceri. Neque obstant verba illa: *In diocesi sua*, præfati *cap. Liceat*, quoniam aiunt *Salm. et Tourn.* illa sufficienter verificari, quando Episcopus dispensat à sua diocesi. Imò valde probabiliter dicunt *Suarez, Sanch. La-Croix, et Holzm.* cum *Castr. et Pignat.*, præfata verba non referri ad primam partem dispensationis irregularitatis, sed tantummodo ad secundam (in qua sunt posita) de absolutione casuum: unde concludunt

(a) *Lib. 6. num. 593.* — (b) *In cap. Dilectus, de Temp. Ord. num. 36.*

posse Episcopum dispensare, etiamsi ipse et subditus maneant extra propriam diocesim (a).

33. — Notandum 4. nomine *delicti occulti* non intelligendum illud quod potest in iudicio probari per duos testes, ut quidam volunt, ratione cujusdam declarationis S. C. apud *Fagnanum*, in qua dicitur quod tutus non sit in conscientia qui in tali casu absolutus, vel dispensatus sit. Sed ut vult communior sententia, nomine *delicti occulti* intelligendum quodcumque delictum quod aliquo modo possit celari, etiamsi in iudicio probari possit. Unde dicunt *Azor. Sanch. Tourn. Bon. Castr. Salm.* alique, tunc delictum non censi occulta, quando innotuit majori parti oppidi, vel viciniae, vel collegii; dummodo ibi decem saltem commorentur personam (b). Et *cardin. Lambertinus* (c) cum *Tiburtio, Nav. Siro*, etc., (loquendo de impedimentis occultis Matrimonii, ubi currit eadem regula) assentit haberi pro occulto impedimentum illud quod innotuit septem vel octo in aliqua civitate, et sex in aliquo oppido. Et idem *Fagnan.* in *cap. Vestra, de Cohab. Cler.*, etc. n. 118. testatur S. Pœnitentiariam habere pro impedimento occulto illud quod quatuor aut quinque tantum personis sit notum. Imò mihi constat S. Pœnitentiariam dispensasse in quodam impedimento quod decem circa personis innotuerat (d). Præterquam quod (ut diximus *Tom. II. Tract. XVIII. n. 77.*) idem *Fagnanus* affirmat tunc delictum vel impedimentum non censi occultum, quamvis duobus testibus notum, quando in concessione absolvendi, aut dispensandi exstat clausula: *dummodo sit omnino occultum.*

34. — Dubitatur hic 1. utrum Episcopus possit generaliter delegare aliis Sacerdotibus hanc Tridentini facultatem? Quoad dispensationem irregularitatum, sufficit (ut dicunt *Suar. Barb. Sanchez.* alique) quod Episcopus simpliciter aliis suam facultatem commit-

(a) *Lib. 7. num. 81.* — (b) *Lib. 6. num. 593. v. Hic autem.*

— (c) *Notif. 87. n. 45. in fin.* — (d) *Lib. 6. n. 1111.*

tat, sine ulla speciali deputatione; quoniam præfata dispensandi facultas vigore concilii competit hodie Episcopis de potestate ordinaria, cum ea adnexa sit officio Episcopi, non verò industriæ personæ. Quantum autem ad absolutionem casuum, quidam affirmant requiri specialem deputationem pro quocumque casu particulari, attentis verbis Tridentini, *per se, aut Vicarium ad id specialiter deputandum*. Verum hoc non obstante, communissima sententia est et probabilior cum *Suar. Sanch. Barb. Navar. Laym. La-Croix, Salm.*, etc. posse Episcopum etiam generaliter delegare alicui Sacerdoti hanc facultatem, *cap. Liceat*, dummodo expressè illam specificet: quoniam specificando jam habetur ut facta specialis deputatio, quæ rectè quidem poterit inde generalis esse pro cunctis casibus occurrentibus; nam, ut diximus, hæc facultas hodie competit Episcopis *de jure ordinario*, utpote adnexa dignitati episcopali (4).

35. — Dubitatur 2. utrum Episcopus absolvere possit, aut delegare vigore *cap. Liceat*, facultatem absolvendi etiam à casibus reservatis cum censuris ab aliis Episcopis quando sunt occulti? *Bonac.* et alii affirmant ob particulam *etiam* quæ in eodem capite legitur: *In quibuscumque casibus occultis ETIAM Sedi apostolicæ reservatis*. Unde aiunt, ne particula *etiam* inutiliter videatur apposita, intelligendum esse concessam Episcopis facultatem absolvendi etiam censuras occultas ab aliis Episcopis sibi reservatas (b). Sed nos negamus ob duas declarationes S. C. concil., quarum una est 19 Nov. 1712, altera 24 Januar. 1711, apud *Thesaur. resolut. S. C.* (tom. 1 pag. 392.); præcipuè verò vigore cujusdam declarationis in simili casu per Benedictum XIV. emanatæ die 20 August. 1752, quæ incipit: *Pias fide- lium*, in qua dicitur: *Hujusmodi... absolvendi facultatem, et præterquam in casibus nobis, et Sedi apostolicæ duntaxat, non verò ordinariis locorum reservatis... Et consequenter absolutiones contra præsentis*

(a) *Lib. 6. n. 594. dub. 9.* — (b) *Loco cit. dub. 8.*

declarationis nostræ tenorem, forsân de præterito imper-
tita, aut in posterum imperiendas, nemini suffragari
potuisse, sive posse, decernimus et declaramus (a).

36. — Dubitatur 3. utrûm facultas Tridentini in-
telligatur concessa Episcopis etiâ pro casibus ex
irregularitatibus post concilium reservatis? *Garcia*,
et *Floronus* apud *Dianam* negant, et inferunt ex qua-
dam declaratione *Gregor. XIII* in qua cûm dubi-
tatum fuisset utrûm Episcopus posset absolvere mo-
nialem frangentem clausuram ab excommunicatio-
ne (quando est occulta) à *S. Pio V* reservata; Pon-
tifex declaravit non posse. Attamen sententia com-
munissima eum *Sanch. Bonac. Suarez, Bossio, Dian.*
Vega, aliisque jurè affirmat; in cap. enim *Liceat*,
conceditur facultas indefinitè; et secundûm axioma
generale, ubi lex non distinguit, nec nos distinguere
debemus. Neque obstat laudata declaratio, quia in
bulla *S. Pii* exstabat clausula, d qua, præterquam à
romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi ne-
queant. Unde prorsus non dubitamus cum *Diana*,
quòd per illas bullas in quibus exstat aliqua clausula
derogatoria, ut est illa nisi in mortis articulo, intelli-
gitur ablata Episcopis facultas (b).

Sic aliàs scripseram; sed postea re maturiùs per-
pensâ, inveni id communiùs ab aliis non approbari.
Quapropter hic expono ambas sententiâs quæ adsunt
super hoc punctum.

Dubitatum fuit an Episcopi possint absolvere ab
excommunicationibus Papæ reservatis occultis, si
in bulla reservationis adsit clausula, d qua, præter-
quam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo ab-
solvi nequeant? Negat *Fagnanus* in cap. *Dilectus* 15.
de Temp. Ordin. n. 30 ad 34. quem sequuntur *Mat-*
theucci Offic. Cur. cap. 11. n. 21. *Santarell. de Hæ-*
resi, cap. 5. dub. 1. n. 1, cum aliis. Hoc dicunt ex
quodam decreto S. Congr. approbato à *Gregorio*
XIII, stante bullâ *S. Pii V. Decorî*, etc. ubi reser-

(a) Vide in Opere de Synodo, lib. 3. c. 5. n. d. — (b)
Lib. 6. n. 594.

vata fuit excommunicatio violatæ clausuræ per illicitum egressum monialis, cum clausula prædicta, *Nisi in mortis articulo*, etc. Affirmant verò Navar., tom. 3. lib. 5. de Sent. excom. consil. 43. Diana, part. 7. tr. 2. De Potest. Episcop. resot. 20. Sanchez in decalog. lib. 6. c. 15. num. 76. Suarez, de Censur., tom. 5. disp. 41. sect. 2. num. 10 et 12 in fin. Bonac., de Censur. disp. 1. quæst. 22. punct. 2. num. 2. ubi latè de decreto Tridentini, et Tract. de Clausura, q. 1. punct. 5. n. 1. Thesaurus, de Pœnis 2. p. praxis verb. Clausuram violans, cap. 8. verb. Absolvere; Tambur., de Jure Abbatissar. disp. 19. q. 5. n. 1. Pellizarius, de Monialibus, c. 5. sect. 2. num. 28. Pignatelli, tom. 10. consult. 100. n. 25. Monacell., part. 1. in Append. adnotat. ad constit. 8. S. Pii V. num. 4. Felix Potestas, tom. 1. part. 4. n. 3511. Roderic., tom. 1. q. 24. art. 19. Toletus, in Summa, lib. 1. cap. 41. n. 7. Vincentius Candidus, magister sacri palatii, tom. 1. disquisit. 3. art. 28. Donatus, prax. rer. Regular. tom. 4. tract. 4. q. 8. n. 9. Lezana verb., Clausura, n. 20. et plurimi alii, qui dicunt quòd si casus sit occultus, bene potest absolvere Episcopus, vel alius ab eo facultatem habens absolvendi, ex præfato cap. Liceat 6, tum quia de decreto allato S. C. et declaratione Gregor. XIII non constat authenticè; tum quia testantur auctores citati in praxi oppositum servari, cum revera Episcopi passim absolvant ab hujusmodi excommunicationibus occultis. Hæc omnia notavi ex Bibliotheca P. Ferraris t. V. verb. Moniales, art. III. n. 20.

31. — Dubitatur 4. utrùm Episcopus, vigore cap. Liceat, possit absolvere ab excommunicatione papali quam per bullam N. SS. P. Benedicti XIV Sacramentum incurrunt Confessarii absolventes suos complices in peccato turpi? Ex parte una videtur quòd non possit, quia cum casus iste per se sit occultus, si Episcopi possent ab illo absolvere, evaderet inutilis Pontificis reservatio; et jam diximus num. 17. quòd intelligitur tacitè revocatum omne privilegium, quando aliter lex emanata post privilegii concessionem non potest suum effectum sor-

tiſi. Ex alia poſſet quis reſpondere quòd ſalvâ Episcoporum jam dictâ facultate, memorata reſervatio non remaneret prorsus inutilis, tum quia evenire poſteſt quòd casus aliquando publicus fiat; tum quia reſervatio iſta ſaltem Romæ ſuum ſemper ſortietur effectum, et in omnibus aliis locis in quibus Trident. non eſt receptum, et in quibus (ut diximus num. 30.) nequeunt Episcopi hoc privilegio gaudere.

38. — Dubitatur 5. utrùm Episcopis vigore bullæ Cænæ ablata fuerit præſata Tridentini facultas reſpectu hæreſis occultæ, et reſpectu aliorum casuum per ipſam reſervatorum? Negant *Nava* *Continc.* aliique, à quibus non diſſentiunt *Milante*, *Concin.* et *Salm.*, dicentes quòd in bulla non fuerit expreſſè revocata conſeſſio Tridentini quemadmodum oportebat ex cap. *Nonnulli*, de *Reſcript.* Sed nos cum ſententia communiore affirmamus, et ob plures S. C. declarationes, tam vigore clauſulæ derogatoriæ, *Niſi in mortis articulo*, quæ in bulla jam legitur, ut diximus antecedenti num. 36, quàm vigore alterius clauſulæ quâ prohibetur ab illis abſolvere, prætextu quorumvis indultorum per nos, ac cujuſvis concilii decreta conſeſſorum. Hac de re plures à *Fagnano* et *Card. Lambertino* (a) afferuntur declarationes etiam S. Pii V et Gregor. XIII. Insuper ab Alexandro VII damnata fuit propoſitio, 3. quæ dicebat quòd prior ſententia à S. C. fuerat viſa et toleratq. Quæ damnatio, ut rectè dicunt *Viva*, *Holzmann*, *Elbel*, et prælaudatus *Card. Lambertinus* (b), rectè reddit improbabilem contrariorum ſententiam; nam cum Pontifex declaraverit nunquam illam fuiſſe toleratam, implicite quoque declaravit non eſſe tolerandam; unde *Lambertinus* concludit quòd non ſine temeritatis nota quis eâ hodie uti poſſit.

39. — Advertendum tamen hic eſt quòd, licet Episcopus in foro interno nequeat ab hæreſi occulta abſolvere, poſteſt nihilominus tanquam delegatus

(a) De Synodo, lib. 7. cap. 32. (b) — De Synodo, lib. 7. cap. 32.

apostolicus dispensare in irregularitate incursa ob dictam hæresim occultam, ut dicunt *Salm.* et *Felix Potestas* (a). Insuper bene potest Episcopus ut delegatus apostolicus absolvere hæreticum etiam notorium quoad forum externum, factâ prius abjuratone coram notario et testibus; et postquam absolutus fuerit ab Episcopo delinquens, tunc poterit ipse absolvi à peccato hæresis à quolibet Confessario; ita affirmant comm. DD. (b).

40. — Dubitatur 6. utrùm Episcopus absolvere possit ab hæresi, et ab aliis casibus bullæ *Cænæ*, impeditos in Romam? Alii absolute negant; alii negant tantum in hæresi. Sed nos affirmamus communiter posse, cum communi sententia theologorum et canonistarum, quam tenent *Lug. Laym. Conc. Roncagl. Castr. Milant. Sal. Coninc. Avil. Potestas, Viva, Pelliz*, etc. quia stante impedimento, restituitur Episcopis potestas ordinaria, quam prius habebant super dictis casibus vigore c. 23, 29 et 58. de Sent. excom., ubi quamvis sermo habeatur tantum de censura ex percussione Clerici, tamen commun. DD. extendunt ad omnes alias censuras, et specialiter ex c. *Eos qui* 22. eodẽ tit., ubi generaliter sermo habetur de omni censura *Canonis*, vel *Hominis*, et dicitur, cum ad illum, à quo fuerant absolvendi, nequeunt, propter impedimentum, habere recursum, ab alio absolvantur (c).

41. — Et notandum hic 1. quod in tali casu impedimenti Episcopus non solum absolvere potest hæresim per se ipsum, sed etiam per alios generaliter delegatos. Nec obstat Tridentinum in quo dicitur, quod eis tantum, non vicariis sit permissum, quia tunc Episcopus non absolvit in virtute concilii, sed juris communis, juxta quod ex potestate ordi-

(a) *Lib. 7. n. 6.* — (b) *Ronc. tr. 4. q. 1. c. 6. q. 4. p. 81. Cum Farinac. ex Castr. de Fide tr. 4. d. 4. pag. 3. § 2. num. 1 et 2. tum Sanch. Navar. Bannez. Gutli. Comit. Vivald. etc. ex bulla Cum sicut Cl. VII. edita an. 1536.*
 — (c) *Lib. 7. n. 84.*

maria conceditur Episcopis absolvere et delegare ut in aliis casibus (a).

42. — Notetur 2. quòd respectu eorum qui sunt impediti, veniunt senes, mulieres, infirmi, impuberes, pauperes, et illi qui aliquam habent infirmitatem, et omnes alii qui habent alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusentur, ut habetur ex cap. De cætero, de Sent. excomm., et ex cap. Ea noscitur; et Quamvis, eod. tit. In hoc autem advertatur quòd si impedimentum sit temporale, et est notabile (durans, exempli causâ, sex vel septem mensibus) tunc impediti possunt bene absolvi; sed ipsi, exceptis mulieribus et pueris, debent juramentum præstare se præsentandi, cessante impedimento, Sedi apostolicæ, saltem per procuratorem, ut ab illa directè absolvantur: et non se præsentantes reincident in eandem censuram, ut habetur ex cap. Eos qui, de Sent. excomm. in 6. Et hoc currit, etiamsi emendati sint, et partibus offensis satisfecerint (b).

43. — Si verò impedimentum sit perpetuum (id est duraturum sit per decem annos, vel saltem quinque, ut dicunt Ronc. Viva et Tamb.) absoluti remanent penitus liberi ab obligatione se præsentandi. Sed generaliter loquendo, impediti in perpetuum dicuntur 1. filii familiæ; 2. Religiosi, etiamsi incurrerint censuram ante ingressum, 3. senes septuagenarii; 4. servi; 5. pauperes; 6. damnati in vita ad triremes, vel carceres; 7. infirmi morbo gravi et diuturno, ut quartanâ et simili; 8. qui alere tenentur, vel ministrare bona familiæ; 9. omnes mulieres, etiamsi non moniales (exceptâ excommunicatione quæ incurritur à monialibus ob fractionem clausuræ, quamvis occultam, quæ semper reservatur Papæ, ex declaratione Gregorii XIII, ut diximus num. 36.). 10. Impuberes, etiamsi peterent absolvi post pubertatem; 11. qui convivunt in loco aliquo unde egredi nequeant, ut milites, seminaristæ. Et tandem cæteri omnes qui nequeunt Ro-

(a) Lib. 7. n. 90. — (b) Lib. 7. n. 85 ad 87.

nam ire sinè gravi damno vel spirituali, vel temporali (a).

44. — Notandum 3. quòd taliter impediti, secundum probabiliorem communemque sententiam *Cast. Avilæ, Coninch. Milant. Ronc. Salm. Viva, Spor. Dicast.* aliorumque (contra *Bonac. et Potestatem*), non tenentur recurrere Romam per procuratorem, aut per epistolam; quia, stante impedimento (ut diximus n. 40.) restituitur Episcopis potestas ordinaria absolvendi, quæ ipsis per pontificiam reservationem fuerat ablata. Eò magis quia lex ad aliud non obligat, nisi ad recursum personalem: unde qui personaliter Romam ire impeditur, solvitur omni aliâ obligatione (b).

45. — Notandum 4. quòd, quando pœnitens nequit se Pontifici præsentrare, tēnetur necessariò ad Episcopum habere recursum, ut absolvatur à censura papali, ut habetur ex c. *De cætero*, i. et c. *Ea noscitur*, de *Sent. excom.* (Quid verò dicendum sit in mortis articulo, vide *Tom. II. Tract. XVI. n. 97.*). Quando verò nec etiam se potest Episcopo præsentrare (etiam extra mortis periculum) est valde probabile cum *Soto, Navar. Suar. Castr. Laym. Ronc. Salmant. La-Croix*, etc., quòd absolvi possit à quocumque simplici Confessario (cum obligatione tamen se præsentrandi Episcopo, cessante impedimento) ut deducitur ex textu in cap. *Nuper*, eod. tit. (c). Et tunc dicimus quòd pœnitens probabiliter, per se loquendo, ut dicunt *Castr. Gerson. Sot. S. Antonin. Lug. Salas*, etc., non tenetur confiteri peccata reservata, nisi quando in illis est recidivus, aut ratione illorum exstet in occasione proxima, adeo ut necesse sit illam manifestare, ut Confessarius rectè judicare valeat de sua dispositione. Vide quod diximus *Tom. II. Tract. XV. n. 27 et 28.*, et *Tract. XVI. n. 133. in fine* (d). Et quando pœnitens est in mortis articulo, probabiliter etiam præsente Episcopo absolvi potest à casibus papalibus à quo-

(a) *Lib. 7. num. 87 et 88.* — (b) *Num. 89.* — (c) *Lib. 7. num. 92.* — (d) *Vide lib. 6. n. 265. q. II.*

cumque Confessariq; in morte enim (ut diximus) cessat quaecumque reservatio. Vide quæ diximus *Tract. XV. num. 96*. Dicimus à casibus papalibus; sed non à casibus reservatis cum censure ab Episcopo; quoniam Confessarius etiam moribundo injungere debet quod se præsentet suo superiori, casu quo convalescat, ut accipiat ab eodem tam convenientem admonitionem, quam penitentiam ob censuras reservatas, quamvis absolutas, juxta communem sententiam; unde quomodo potest inde absolvere superiore præsentem (a). Sed transeamus ad reliqua privilegia et facultates quibus gaudent Episcopi.

46—II. Exstant in jure quædam excommunicationes, quarum absolutio tantummodo Episcopis est reservata. Et sunt 1. contra percutientes Clericum, vel Monachum, vel aliam personam habentem privilegium Canonis; 2. contra procurantes abortum fetûs animati; 3. contra eos qui absolvuntur in mortis articulo à censura Episcopo reservata, et postea recuperatâ sanitate non curant se eidem præsentare. 4. Contra fratres Minores admittentes in suis ecclesiis ad divina officia fratres Tertiî Ordinis; 5. contra communicantes in eodem delicto cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Reservantur tandem omnes excommunicationes quas Episcopus sibi reservat (b). Adnotanda autem hic sunt quædam specialia circa absolutionem excommunicationis ob percussionem Clerici. Ante omnia distinguenda est percussio levis à gravi (seu mediocri) et ab enormi. Ad incurrendam excommunicationem, semper requiritur peccatum mortale. Percussio *levis*, ut habemus ex *extravag. Perlectis* quam per extensum refert *Navar. (c)*, est quando intercedit simplex percussio quæ fit manu, pede, baculo, et his similibus. *Gravis* quando eruitur dens, quantitas notabilis capillorum, aut quando intervenit aliqua percussio relinquens maculam, aut contusionem in carne, aut

(a) *Lib. 7. n. 92.* — (b) *Vide l. 7. n. 213.* — (c) *Manual. cap. 27. num. 92.*

quando adest effusio sanguinis pugnīs vel ungulis causata. *Enormis* verò est, quando mutilatur aliquod membrum, aut fit aliquod magnum vulnus, aut vulnus fiat instrumento aliquo, aut adsit magna effusio sanguinis, aut quando irrogatur magna quædam injuria. Unde sæpè vulnus ex levi potest evadere grave, aut enorme, ratione aut dignitatis personæ offensæ, aut scandali, ut si Religiosus Clericum percuteret; aut ratione loci sacri, aut publici; aut ratione temporis, ut si, e. c., dum fiunt sacræ aliquæ functiones; aut tandem si injuria ipsa per se sit enormis (a).

47. — His positis, habetur ex *extravag. Perpetuis*, supra. cit. quòd. si excommunicatio incurritur ob percussione[m] levem, potest absolvi ab Episcopo: immò etiam à suo Vicario; hæc enim facultas competit Episcopo de jure ordinario, ut dicunt *Sanchez, Bónac. Molina* alique; et juxta regulam generalem (ut diximus num. 31.) quicquid potest Episcopus ex jurisdictione ordinaria, non verò delegata, idem potest Vicarius, qui cum Episcopo constituit unum idemque tribunal, ut probant *Fagnanus, Sanch.* alique (b). Eadem excommunicatio probabiliter absolvi potest etiam ab iis qui habent jurisdictionem quasi episcopalem, quique veniunt sub nomine Episcopi, ut diximus num. 31. Quòd si percussio fuerit publica, excommunicatio tantùm à Pontifice, aut à suo legato potest absolvi (potest etiam haberi recursus ad S. Pœnitentiariam, ut notavimus *Tom. II. Tr. XIX. n. 150 ad I.*); sed non ab Episcopo: excipe si fuerit occulta, aut si percutientes essent impuberes, aut mulieres, ut ex *cap. Pueri et cap. Mulieres, de Sent. excomm.* aut si impedirentur Romam ire; juxta ea quæ diximus n. 40. Collegialiter conviventes possunt absolvi ab Episcopo, si percussio fuerit gravis, non verò si fuerit enormis, ut ex *cap. Quoniam, de Vita et Hon. Cler.* (c).

(a) *Lib. 7. num. 277 et 278.* — (b) *Vide num. 224.* —
 (c) *Lib. 7. num. 279.*

48. — Notandum hic 1. quod in dubio utrum percussio fuerit levis, an gravis, judicatur gravis, ut habemus ex memorata *extravaganti, Perlectis*, in qua dicitur: *Potius in dubio esse percussione gravem; et ab ea non posse absolvere.* Notandum 2. quod juxta sententiam communiorē et probabiliorem, si aliquis det venenum Clerico, tunc incurrit censuram quando venenum cōpit nocere, quia tunc adest jam violentia. E contra priusquam noceat, non adest violentia effectiva, sed solum actio apta ad causandam violentiam; ita *Bonacina, Viva, Diana*, etc. (a).

49. — III. Quoad irregularitates non occultas Episcoporum, ex cap. 1. et cap. 2. de *Filiis Presbyter.* potest dispensare cum illegitimis tantum ad recipiendos Ordines minores, et beneficia simplicia, et canonicatus in collegiatis, ut etiam portiones non integras in ecclesiis cathedralibus, aut alia beneficia quibus sacer Ordo non est adnexus: sed non ad beneficia curata, ut ex cap. *Is qui, eod. tit.* In hoc conveniunt omnes. Dubitatur autem 1. utrum Episcopus possit dispensare ad canonicatum in ecclesiis cathedralibus? Et quidem cum probabiliori sententia, et communiori *Bossii, Castropal. Barbosa, Concina, Salmaticensium*, etc. (contra *Pontas et Tournely*, cum *Gibert*) dicimus non posse; quamvis enim canonicatus in se sit simplex beneficium, tamen vigore Tridentini, sess. 24. c. 12., est adnexus Ordini sacro; unde hodie de sua natura Ordinem sacrum requirit (b). Dubitatur 2. utrum Episcopus possit generaliter dispensare in hujusmodi irregularitatibus cum illegitimis occultis? Admittant *Diana, Avila, Barbosa*, etc. dicentes Tridentinum jam permittere Episcopis posse dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus. Sed nos negamus cum *Suar. Laym. Bonac. Castr. Tournel.* aliisque: quin et ipse *Diana* quoad hoc se retractavit, ex eo quia hujusmodi irregularitas non oritur ex delicto, sed ex defectu: et etiamsi oriretur ex delicto, cap. *Liceat* intelligitur de delicto proprio, non alieno (c). Dubitatur 3. utrum

(a) Num. 280. — (b) N. 428 et 429. — (c) Lib. 7. n. 430.

Episcopus valeat dispensare cum illegitimo occulto, saltem ad ministrandum in Ordinibus majoribus jam susceptis. Affirmant *Layman. Castrop. et Diana*, non solum si ille susceperit Ordines bonâ fide, sed etiam malâ fide; et inferunt ex *cap. Nisi, § Personæ, de Renunt.*, ubi dicitur posse Episcopum dispensare cum illegitimo occulto qui culpabiliter est ordinatus. Verum omnino negandum est cum *Suar. Fill. Salm.*, etc. ex rationibus supra allatis, quod Episcopus nequeat dispensare circa Ordines majores. Neque obstat citatus textus; quia illud posse dispensare intelligitur omnino de Papa; ibi enim sermo est de quodam Episcopo hoc modo perperam ordinato (a).

50. — Asserunt *Navarrius, Sanchez, Concina* aliique, cum *D. Thoma*, posse Episcopum dispensare etiam cum bigamo ad suscipiendos Ordines majores et beneficia simplicia. Sed nos negamus cum *Suarez, Layman. Castrop. Tournely, Barbosa, Bonac.*, etc. vigore cujusdam declarationis Sixti V, in qua Pontifex declaravit suspensum quemdam Episcopum, ex eo quia contulerat beneficium cuidam bigamo, addiditque ordinatum incurrisse poenas, utpotè perperam promotum (b). Si verò bigamia sit similitudinaria, quamvis ea sit publica, communissima est sententia cum *Toledo, Suarez, Castropal. Sanchez, Salmanticensibus, Tournely* aliisque compluribus, posse Episcopum dispensare etiam quoad suspensionem majorum Ordinum, et probatur ex *cap. 4. de Cler. conjugat. et cap. 1. Qui Cler. vel Vop.* Excipiendum verò communiter si Clericus habuerit in uxorem viduam aliquam, aut aliam non virginem: aut si habuerit aliam uxorem ante ordinationem (c).

51. — IV. Ut diximus ab initio, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario. Circa hoc aiunt quidam doctores, quod his non obstantibus, si homicidium esset taliter occultum, ut nullo modo in judicio probari posset, tunc posse Episcopum

(a) *Ibid. n. 451.* — (b) *Apud Faghan. in c. Quoniam, de Const. n. 32.* — (c) *L. 7. n. 452.*

dispensare. Verum hæc sententia jure fuit à *Salm.* reprobata, à *Roncaglia*, etc., quia ex parte una Episcopi nihil possunt super irregularitatibus præter id quod ipsis à Tridentino concessum est in eodem cap. *Liceat*, in quo expressè excipitur homicidium voluntarium occultum. Quodd verò nomine *occulti* intelligatur, ut volunt contrarii, id quod in judicio probari potest, licet non adhuc probatum sit; id gratis omnino asseritur (a). Atque ita declaravit S. C. concilii die 21. Maii 1718. In ea enim cum propositum esset utrum Episcopus posset dispensare in quodam homicidio perpetrato à quodam puero, qui ludens cum alio puero, istum parvo gladiolo vulneraverat, et qui post quadraginta dies ex eodem vulnere mortuus est; eâ scilicet ratione, quia delictum istud per decem et octo annorum spatium fuerat occultum; et quia eum moraliter impossibile ut ad forum deduceretur, S. C. respondit: *Negative*. In *Thesaur. declarat. S. C. pag. 85*. Cæterum communis sententia est posse Episcopum dispensare, quando immineret periculum animæ, aut alia causa gravissima; et difficile esset ad Pontificem habere recursum (b). Insuper communiter asserunt *Suarez, Castrop. Bonacina, Salmanticenses* aliique, posse Episcopum dispensare in irregularitate per mutilationem occultam (c). Insuper est sententia communissima cum *Navarro, Layman, Sylvestro, Barbosa*, etc. posse Episcopum dispensare in irregularitate ob homicidium casuale non modò occultum, sed etiam notorium, ad suscipiendos Ordines minores et beneficia simplicia; hoc enim antiquitus jam poterant Episcopi, ut plures DD. testantur, et Tridentinum excepit tantummodo homicidium voluntarium, non casuale, quamvis publicum (d).

52. — Homicidium verò casuale, e. c., est si aliquis volens simpliciter percutere, ob negligentiam occidat, aut si chirurgus ob negligentiam sit causa mortis, et his similia. Dubitatur inde utrum reputetur

(a) Vide l. 7. num. 392. (b) *Ibidem*, num. 391. — (c) Num. 381. — (d) *Lib. 7. num. 393*.

castuale homicidium commissum in rixa? Multi affirmant, ut *Diana, Salmant.* cum aliis: sed nos negamus cum sententia communiori *Suarez, Navarri, Conc. Tamb. Spor.* aliorumque cum eodem *Diana* qui se retractat; nam qui in rixa perpetrat homicidium, jam voluntarie occidit (a). Vide quæ diximus *Tract. XIX. n. 108.* Attamen est valde probabile, et communissima sententia cum *Suar. Laym. Nav. Tourn. Bonac. et La-Croix* (qui eam communem vocat) posse Episcopum dispensare cum eo qui occidit ob propriam defensionem, sed in defensione aliquantum excedit; nam huiusmodi homicidium nequit dici absolute voluntarium.

53. — V. Quoad inhabilitates iniunctas à Pontificibus in poenam, dubitatur utrum Episcopus possit dispensare talis, v. g., est inhabilitas ad recipienda beneficia, imposita à *Sisto V* in sua bulla *Effrenatum*, procurantibus abortum; et inhabilitas ad celebrandum à *Benedicto XIV* iniuncta Confessariis sollicitantibus, in sua bulla *In generali Congregatione*. Negat *Analectus*, et dubitat *Roncagl.* loquendo de abortu; verum *Elbel* et *Spor.* admittunt absolute ob regulam communiter receptam (ut dicunt) à *Scoto, S. Bonav.* aliisque, quod dispensatio ab omnibus poenis impositis à jure communi et Pontifici specialiter non reservatis, intelligitur concessa Episcopis, ut colligitur ex *cap. Nuper 29. de Sent. exc.* Vide quæ diximus *Tom. I. Tract. II. de Lege, n. 58. (b).*

54. — VI. Circa materiam Matrimonii Episcopus habet varias dispensandi facultates. Dispensare enim potest in publicationibus, sed de hoc jam dictum est *Tom. II. Tract. XVIII.* (cum sermo fuit de Matrimonio) *n. 58.* Insuper dispensare potest in voto castitatis emisso à conjugibus; de quo jam satis ibidem *n. 54* ad VI. Videndum nunc superest utrum Episcopi habeant aliquam facultatem circa impedimenta dirimentia.

(a) *Lib. 7. n. 394.* — (b) *Vide Lib. 1. App. II. n. LIII. et Lib. 6. n. 705. in fin.*

55. — In impedimentis dirimentibus solum Pontifex potest dispensare. Quod si impedimentum esset dubium, communissima est sententia posse etiam Episcopum dispensare; ita dicunt *Sa, Merbes. Tourn. Diana, Pichler, etc.*; et quamvis *Sanch.* in Tract. de Matrimonio (a) id neget, tamen in decalogo (b) videtur se retractasse; ibi enim ait tanquam ex regula generali: *Cum dispensationis reservatio sit odiosa, est restringenda ad casus certos; dubii enim non comprehenduntur sub reservatione, ut asserit probasse antea, Lib. 1. c. 10. n. 7. (c).*

56. — E contrario quando impedimentum dirimens esset certum, et matrimonium jam fuisset contractum, est communis sententia posse Episcopum in eo dispensare, quoties non facile possit haberi recursus ad Pontificem, et quoties immineret periculum scandali, aut infamiae si conjuges separarentur, aut incontinentiae, si non separarentur: ita *Sanch. Castr. Conc. Merbes. Tourn. Cabass. Nat. ab Alex. Bonac. Barb. Salmant., etc.* contra quosdam paucos (d). Sed advertunt hic *La-Croix* et *Felix Potestas*, quod si dispensatio potest commode obtineri à S. Penitentiaria, et conjuges essent in bona fide, tunc illa est respectanda, et imprimis sponsi sunt relinquendi in sua bona fide, juxta id quod diximus Tract. XVI. num. 117. Insuper advertendum est cum *Pontio, Castr. Barb. Escob. Sanch. Salm.* aliisque communiter, non posse Episcopum, si ambo conjuges mala fide contraxerint, tunc enim si daretur locus hujusmodi dispensationi, daretur ansa celebrandi quotidie Matrimonia nulla sub spe dispensationis. Præterquam quod Tridentinum, sess. 24. c. 5. vult omnino privari quicumque spe dispensationis quicumque scienter contraxit in gradu prohibito. Notandum tamen cum *Sanch. Salm. Bann. Conc. Aversa, etc.*, quod ad constituendam in hoc casu malam fidem oportet ut contrahens non modò

(a) *Lib. 8. d. 6. num. 18.* — (b) *Lib. 4. c. 40. num. 26.*
 — (c) *Vide Opus nostrum, lib. 6. num. 902. v. Cæterum.*
 — (d) *Num. 1123.*

scienter factum commiserit, quòd scilicet cum conjuncta contraxerit, sed insuper quòd sciverit existisse impedimentum; imò, quòd de eo veram notitiam habuerit; concilium enim inquit: *Scienter præsumpserit*. Unde cum ignorantia crassa potest quidem dispensare. Deneganda est insuper dispensatio ei qui contraxit, sed ex malitia publicationes prætermisit, ut habetur ex eodem concilio, loco cit. (a).

57. — Si verò Matrimonium non adhuc contractum sit, probabilissima quoque adest sententia, et est communis quòd possit tunc Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando imminet periculum infamiae, et facile non est recursus ad Pontificem; ita *Suar. Pignat. Pont. Conc. Cabass. Castr. Salm. Bonac. Card. Silvius, Ex-Croix, Viva, etc.*, cum *Benedicto XIV* (b), contra rigidissimum *Pagzan.* qui id negat etiam et in necessitate legitimandi prolem. Sed alij communiter aiunt tunc præsumi aut quòd Pontifex delegat Episcopo suam dispensandi facultatem; vel quòd in casu tantæ necessitatis cesset dispensationis reservatio; et quòd tunc Episcopus dispense ex potestate sua ordinaria (c). Imò asserit *Pignat.* probatque (d) in tali casu cessare non modò reservationem, sed etiam legem impedimenti, utpote eam quæ jam perniciose evaserit; cum certum omnino sit legem nocivam non obligare, ut docent omnes cum *D. Thoma*. Et ex hoc inferunt *Roncagl. et Instructor nov. Confes.* (ut jam diximus *Tract. XVI. num. 114.*) quòd, adveniente casu quoq sponi jam ad ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis manifestaret Confessariæ impedimentum occultum jam contractum, tanquam peccatum, et sine scandalo aut infamia Matrimonium differri non posset, potest tunc Confessarius declarare eo casu non obligare legem impedimenti, et posse licite contrahi. Verùm ad majorem cautelam consuevit ut obtineatur inde dispensatio à S.

(a) *Lib. 6. n. 1124.* — (b) *De Synodo, lib. 9. c. 2. n. 2.*

— (c) *Vide lib. 6. num. 1122, et fusiùs eodem libro, num. 613.* — (d) *Tom. 3. consult. 33. n. 6.*

Pœnitentiaria (a). Sed advertendum est hoc currere quando Episcopus esset absens; quando etenim fieri potest, necessario ad ipsum est recurrendum, ut dispenset, juxta ea quæ diximus n. 45. Dicant autem *Sambovius* et *Gibert*, quod si contrahentes sint diversarum diœcesum, quisque sponsus debet à proprio Episcopo dispensari. Verùm probabiliter id negat *Honoratus Tourn.* cum aliis, quia, sublato per Episcopum impedimento sui subditi, jam hoc ipso redditabilem ad contrahendum eum alio impedito; quemadmodum qui habet facultatem dispensandi in aliquo gradu, eo ipso quod dispensat cum uno ex sponsis, dispensat etiam cum alio (b).

58. — Quæritur utrum Episcopus possit aliis delegare hanc facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus in suprâ narratis casibus. Quidam pauci negant; sed communiter affirmant *Castrop. Bonac. Barbosa, Sylvest. Sanchez, Pontius, Coninchius, Salmant. Escob.* etc. Et potest eam delegare non modò in particulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, ut aiunt *Sanchez, Castrop. Salmantic. Bonac. Ethel, Valentia, Vasquez, Salas, Henriq. Goninch. Guttier.*, etc. Cum enim hujusmodi potestas non industriæ personali, sed episcopali officio sit adnexa, ipsa jam reputatur ordinaria, et ideo rectè potest delegari, ut notavimus *num. 34.* Et tantò magis idem dicendum de omnibus aliis facultatibus quas habent Episcopi circa publicationes et impedimenta impediencia. Advertendum tamen quod hanc facultatem dispensandi non habent vicarii Episcoporum sinè ejusdem speciali commissione; diximus enim n. 31. quod in generali commissione vicariatûs non committitur facultas illa quam habent Episcopi dispensandi in hujusmodi casibus, ob præsumptam Pontificis voluntatem (c).

59. — VII. Episcopus dispensare potest in interstitiis à Tridentino præscriptis quoad ordinationem

(a) *Cit. n. 613.* — (b) *Num. 1142.* — (c) *Lib. 6. n. 613, et fusiùs n. 1125.*

Clericorum. Et I. quoad Ordines minores, concilium remittit prudentiæ Episcopi hujusmodi dispensationem, dicens: *Minores Ordines... per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur. Sess. 23. cap. 11.* Quare etiam inter Ordines minores (per se loquendo) debet aliquid temporis intercedere, scilicet vel ab unâ generali ordinatione ad aliam, ut quidam asserunt, vel ab uno die festo ad alium, ut quidam alii affirmant. Cæterum, ut dispensetur in hujusmodi interstitiis, quævis sufficit causa, ut plurimi DD. docent. Inter primam verò tonsuram et Ordines minores probabilius nullum requiritur intervallum, quia probabilius prima tonsura non est ordo. II. Quoad subdiaconatum, concilium requirit annum intervalli à susceptis minoribus Ordinibus; sed subdit inde: *nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ, judicio Episcopi, aliud exposcat, c. 13.* Tò Ecclesiæ intelligendum de ecclesiâ in qua Clericus est adscriptus, ut constat ex cap. 13. III. A subdiaconatu ad diaconatum etiam annus requiritur; sed in hoc potest Episcopus ex quacumque rationabili causa dispensare; inquit enim concilium: *Nisi aliud Episcopo videatur. Sess. 23. cap. 13.* IV. Tandem à diaconatu ad sacerdotium annus item requiritur, sed magis rigorosè: exigit enim concilium non modò Ecclesiæ utilitatem, sed etiam necessitatem, dicens: *Ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur, c. 14. (a).*

60. — VIII. Episcopus potest etiam dispensare ad celebrandum in alio altari, aut Ecclesia non destinata à fundatore, quando adest aliqua justa causa, e. c., si hoc ad ejusdem ecclesiæ utilitatem redundaret: aut si capellanus morbo detineretur, aut studiis operam daret, vel aliis negotiis; aut si sine magna molestia ad ecclesiam destinatam se conferre nequiret, aut ex similibus aliis rationabilibus causis; ita communiter asserunt *Castropal. Concina, La-*

(a) Vide Lib. 6. n. 795.

Croix ; Salmantic. Barbosa, Roncaglia, Passerinus, Henriq. Tambun. Mazz. aliique, tunc enim Episcopus (rectè potest, juxta ea quæ dicemus n. 68.) fundatoris voluntatem interpretatur. Merito tamen excipit *La-Croix* cum *Pasqualigo*, si fundator ecclesiam designasset et horam ob commodum speciale familiæ, vel populi, vel ad cultum alicujus Sancti peculiarem: contra *de Lugo* et *Tournely* aiunt quod si fundator nullum circa hoc finem habuerit, aut si finis jam cessaverit, Sacerdos alibi celebrans non nisi venialiter peccat, imò excusatur ab omni culpa si celebret in altari privilegiato; quia tunc redundat in majus bonum ejusdem fundatoris (a).

61. — IX. Potest insuper Episcopus dispensare justis de causis tam secum, quam cum aliis ad celebrandum post meridiem, ut dicunt *Lugo, Wiggandt, Navar. Castrop. Layman. Salmant.* etc. (b).

62. — X. Olim ex can. *Missarum* 11. de *Consecr. dist.* 1. poterant etiam Episcopi celebrare vel per se, vel per alios Sacerdotes in quocumque loco, etiam in privatis domibus. Sed postea à Tridentino, *sess. 22. in decr. de celebr. Miss.*, etc. vetitum fuit Episcopis celebrandi licentiam impertiri in aliis locis, præterquam in oratoriis ab eisdem benedictis, et ad Sacros usus destinatis, quæ censentur tanquam publica; unde ibidem potest quotidie celebrari. Hujusmodi oratoria debent habere januam ad viam publicam; sed hoc non est intelligendum de illis quæ in regularium domibus sunt erecta, aut alicujus communitatis, ut esset in seminariis conservatoriis, hospitalibus, vel in carceribus, quæ non requirunt januam secus viam; et rite potest in diebus solemnibus, quemadmodum S. C. declaravit. Idem dicendum de oratoriis quæ habent Episcopi in suis domibus etiam campestribus extra proprias dioceses (c).

63. — Insuper Episcopi olim, *ex cap. ult. de Privileg. in 6.* cum à suis diocesis essent absentes,

(a) Vide lib. 6. n. num. 329. — (b) Lib. 6. num. 344. in fin. — (c) Num. 357.

poterant celebrare per se vel per alios in quâcumque domo extra propriam habitationem. Sed Clemens XI. abstulit ipsis hujusmodi facultatem: verum Innocentius XIII iterum illam restituit in sua bulla *Apostolici ministerii*, sub die 4 Maii 1723, in qua dixit quod prohibitio non erat intelligenda de domibus in quibus morarentur Episcopi occasione visitationis, itineris, ut nec etiam quando Episcopi in casibus à jure permissis absentes moram faciunt in aliena domo. Atque hoc confirmatum fuit per aliam bullam Benedicti XIII. Sed cum hoc privilegium sit personale Episcoporum, ideo advertit Tamburinus, alios Sacerdotes, absentibus Episcopis, non posse in dictis domibus celebrare (a).

64. — Dubitatur utrum Episcopus possit aliquando dispensare, ut celebretur Missa in domibus privatis? De jure ordinario nec est nec fuit unquam permissum celebrare, nisi in locis sacratis, juxta *can. Sicut. 11. dist. 1. de Consecr.* Excipitur tamen primò casus necessitatis, ut in eodem textu habetur. Casus autem hi necessitatis sunt I. si ecclesiæ sunt dirutæ, ut dicitur in *c. Concedimus, dist. 1. de Cons.* II. Si aliquis Sacerdos diu peregrinetur per loca deserta, aut infidelium, ut ex *eod. cap. Concedimus.* III. Quando ecclesia populum non capit. IV. In castris, et in littore maris, si aliter plures carere deberent sacro. Ita communiter DD. qui citantur à *card. Petra* et à *Salm.* (b). Et hisce casibus quisque Sacerdos celebrare potest in altari portatili extra ecclesiam. Advertit tamen Layman (c) cum Suarez et Soto, quod si Episcopus non adest, decet ab ipso licentiam impetrare. Insuper advertit Castr. (d) quod cum casus necessitatis est dubius, potest Episcopus dispensare, juxta dicta *Tom. I. Tract. II. n. 57.*

Præterea excipitur, cum Episcopus dispensat ad

(a) Vide *Lib. 6. n. 358.* — (b) *Petra, t. IV. in Const. 2. Urb. V. n. 31. Salm. tr. 5. de Miss. Sac. c. 4. ex num. 50.* — (c) *Laym. l. 5. tr. 5. c. 5. n. 3.* — (d) *Castr. to. 22. de Sacr. Miss. d. 1. p. 8. n. 5.*

celebrandum extra ecclesiam in aliquo casu particulari ex iusta causa : nam licet hodie Episcopi careant facultate impertiendi hanc licentiam eorum arbitrio, quam olim habebant, ut apparet ex cap. *Miszarum*, dist. 1. de Cons. ubi permittebatur celebrari in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse perfuisset. Et ex cap. *Hic ego*, ibid. ubi : *In locis in quibus Episcopus proprius iusserit*. Et clarius expressum fuit cap. *In his* 30. de Privil. ubi Honorius III decrevit fratres Franciscanos et Dominicanos, vigore privilegii apostolici, bene ~~posse~~ facere Sacrum in altari portatili sine licentia Episcopi loci; ratione adducta quia alioquin inutile privilegium evasisset, cum sine ipso bene celebrare potuissent extra ecclesiam solo Ordinarii permissu. Cum autem (verba Pontificis) nihil eis conferret memorata indulgentia, sine qua id, Prælati annuentibus, liceret. Unde merito asserit P. Suarez (a) cum Sylvestro, Soto et Navarro, olim Episcopos hanc facultate pollere indulgendi ut in privatis ædibus celebraretur permanenter et sine ulla necessitate : Quia illa (ait Suarez) non erat dispensatio, sed usus propriæ potestatis. Licet, dico, hæc facultas ablata est Episcopis à Tridentino, sess. 22. in decr. de Observ. in cel. Miss. ubi dictum fuit : *Neve patiantur (Episcopi) privatis in domibus, atque omnino extra ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc Sacrificium à secularibus aut regularibus quibuscumque peragi*. Attamen communiter DD. consentiunt id intelligi quoad licentiam celebrandi permanenter per modum habitus, juxta facultatem quam prius habebant : sed minimè ipsis vetitum fuit hanc licentiam concedere ad tempus per modum actus, si iusta adsit causa : ita P. Suarez, loco cit. vers. secundo, in fin., ubi post casum exceptum necessitatis sic ait : *Item facultas hæc est per modum dispensationis : concilium autem ab Episcopo*

(a) Suarez, t. 3. in 3. part. sect. 3. vers. secundo.

non abstulit potestatem rationabiliter dispensandi in hujusmodi rebus, maxime cum revera sit moraliter necessaria. Demum addit: Tandem usus hoc confirmat, quia ita fit sine ullo scrupulo. Idem dicit: Bonacina (a): Episcopus potest in casu aliquo, justa concurrente causa, dispensare ut Missa extra ecclesiam in loco honesto celebretur; ita Reginald. Beja et Cenedo. Deinde se remittit ad dicta alibi (b), ubi scripsit bene posse Episcopum dispensare in legibus canonicis quoad res quæ frequenter eveniunt, et dispensatione indigent; vel cum occurrit aliqua gravis necessitas, vel gravis utilitas, nec de facili Sedes apostolica adiri potest. Idque conforme est ad ea quæ diximus Tom. I. Tract. II. n. 58. Idem scribit Barbosa (c): Concilium loquitur de communi modo celebrandi, non verò abstulit Episcopis potestatem rationabiliter dispensandi, stante necessitate, vel justa causa. Idem scribit Escobar (d): Talis autem dispensatio cum rationabili causa non debet inter abusus recenseri; unde potest Episcopus hanc concedere facultatem (celebrandi extra locum sacrum) quando persona nobilis ratione senectutis vel infirmitatis nequit adire ecclesiam, ut Missam audiat, et Eucharistiam recipiat. Idem scribit Layman (e): Non videtur hæc potestas ablata (Episcopis) occurrente casu necessitatis dispensandi, aut semel, aut sæpius, quatenus rationabilis causa suaserit; in loco honesto profanis usibus destinato, super altari sacrato Missam celebrari liceat. Idem scribit Holzmann (f): Excipiendus est præterea casus quo Episcopus rationabili ex causa dispensat ut in privatis ædibus, v. gr., alicujus infirmi, super altari portatili celebrari possit. Idem scribunt alii plures, ut Salmanticenses, Elbel et La-Croix

(a) Bonac. de Euch. d. 4. q. ult. num. 9. — (b) Bon. de Leg. d. 1. q. 2. p. 1. n. 17. — (c) Barbosa, de Pot. Ep. alleg. 23. n. 9. — (d) Escob. to. 3. de Euch. cap. 6. n. 85. — (e) Laym. l. 5. tr. 5. cap. 5. num. 3. — (f) Holzmann. to. 2. de Euch. c. 2. n. 370. v. Excip. præ.

(a) cum *Coninch Rodrig. Pasqualig. Quarti, Diana, Mercant. Hurtado et Fagund.* Itaque præfata sententia meritò quidem communis dici potest. Et advertatur quòd cum à citatis DD. nominetur *Necessitas* respectu ad dispensationem hanc, non sumitur pro necessitate celebrandi, talis enim necessitas non eget dispensatione, ut scripsimus suprà in prima exceptione notata; sed intelligitur necessitas celebrandi, vel audiendi Missam extra ecclesiam, cum subsit justa causa celebrandi.

Neque hic obstat decretum Clementis XI, quod opponit *P. Mazzotta*, sicut nec etiam obstant decreta Pauli V et Urbani VIII, quibus præfata dispensatio vetatur Episcopis; quia illa intelliguntur prout intelligitur decretum Tridentini, ubi inquirunt *Escobar et Salmanticenses*, num. 58. cum *Philiberto, Hurtado, Nav. Quintanad. Diana, Fagund.*, id est, de dispensatione per modum habitûs, non jam per modum actûs ad tempus pro aliquo casu particulari, existente justâ causâ dispensandi. Et quoniam post concilii decretum non defuerunt AA., ut *Soto et Emanuel Sa*, qui dixerunt non esse gravem culpam celebrare extra ecclesiam si celebratur in loco honesto; imò *Soto* scripsit, ut refert *P. Suarez (b)*, nullam in eo adesse culpam, semper ac Missa clam dicitur, ita ut omne scandalum absit; ideo censeo relatos Pontifices id prohibuisse Episcopis decretis clarioribus et urgentioribus.

Deinde dubitatur per quot vices hæc dispensatio concedi possit. *Salmanticenses* dicunt semel, vel bis; sed alii, ut *Suarez, Laym. Bonac. Escob. Holzman. et Elbel* cum *Pasqual.*, etc., indefinitè loquuntur, et intelligunt posse dari, durante illâ infirmitate, aut aliâ causâ accidentali. Et non sinè ratione indefinitè loquuntur, cum prohibitio dispensandi intelligitur facta, ut suprà ostensum est, tantum quoad

(a) *Salm. de Sacrif. Miss. tr. 5. cap. 4. num. 56. Elbel; Th. Mor. edd. lit. pag. 136. n. 233. Croix, l. 6. n. 263.*
 — (b) *Suarez in 3. p. to. 3. dist. 81. sect. 3. in princ.*

dispensationes permanentes, non verò ad illas quæ impertiuntur ad tempus propter aliquam causam transeuntem, et certum est prohibitiones tanquam odiosas strictè esse interpretandas. Accedit insuper quædam declaratio, quam affert de hoc *Gallemarie* (a), ubi sic dictum fuit: *Permittit Pontifex Ordinarii arbitrio, necessitate personarum, et infirmitatis qualitate pensatâ, ut pro infirmorum commoditate etiam in privato oratorio, vel altari ad hoc deputato facultatem celebrandi concedat. Idemque admittit card. Petra* (b), dicens licere Episcopo licentiam concedere celebrandi domi alicujus insignis personæ ægrotantis, ut Missam audiat, et communione fruatur. Accedit quòd Honorius III, in cit. cap. *In his 30 de Privil.* loquens de facultate celebrandi, dixit in hac re *Benignam potius interpretationem faciendam. Atqui si hujusmodi licentia impertiri potest ab Episcopis pro secularibus infirmis, ne Missâ careant, ut supra dictum est; tantò magis concedi potest Sacerdotibus qui habent quamdam necessitatem sæpè celebrandi, ut infertur ex Tridentino, sess. 23. cap. 14. ubi dicitur: Curet Episcopus, ut ii saltem diebus dominicis et festis solemnibus.... Missas celebrent.* Quapropter nescirem ipse à veniali culpa excusare Sacerdotem qui, valens quotidie celebrare (præter unum diem in hebdomada ob reverentiam) omitteret ex pigritia Sacrum facere; quandoquidem Sacerdos non tantum celebrat pro se, sed etiam pro tota Ecclesia, cujus minister est constitutus, et pro toto populo christiano, pro quo in altari intercessor adest, ut declaravit Apostolus: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.* Hebr. 5. 1. Hinc oritur, prout dicebam, quædam necessitas quam Sacerdos habet celebrandi; ac propterea facilius Episcopi concedere possunt Sacerdotibus in ædibus propriis licentiam celebrandi, durante eorum ægitudine.

(a) *Gallém. in Trid. sess. 22. decr. de Observ. etc. num. 6.* — (b) *Card. Petr. tom. 4. in Cons. 2. Urbani II. num. 32.*

65. — XI. Satis sit quod super hoc puncto dictum est; ad alia transeamus. *In cap. fin. de Penit. et remis.*, legitur concessum Episcopis extra propriam diocesim commorantibus Prælatisque minoribus exemptis, quo nomine veniunt abbates et superiores locales et etiam Prælati romanæ curiæ, ut protonotarii, auditores rotæ, etc. (ut dicunt *Suar.*, *Lugo*, *Diana*, etc.) posse sibi eligere Confessarium, sine aliqua Ordinarii illius licentiâ. Sed S. C. declaravit (quod confirmatum est à Gregorio XIII apud *Fagnanum*) hoc intelligendum esse quod valeant sibi eligere aliquem Sacerdotem sibi subditum; vel aliquem non subditum, sed à proprio Ordinario approbatum, id est ab Ordinario domicilii ejusdem Sacerdotis, ut explicat *Lugo* (a). Eodem privilegio gaudent Cardinales; sed non alibi nisi Romæ, ut inquit *Fagnanus*: et valent eligere in Confessarium quemlibet Sacerdotem tam pro se quam pro sua familia, quem possunt etiam extra Romam perducere; quod etiam Episcopis est concessum (b).

66. — XII. Episcopi sunt delegati Sedis apostolicæ ad tuendam clausuram monasteriorum monialium etiam exemptarum, earumque quæ regularibus sunt subjectæ; ut demonstrabimus num. 87. Ex hoc inferunt de *Alexandr. Bautrius*, *Clericatus*, *Pelliz.*, etc. (contra *Dianam* et *Pasqual.*) quod bene quidem possunt Episcopi reservare sibi casus circa clausuram, atque ita declaravit S. Congr. concilii die 16. Novembris 1720. Quod est intelligendum etiam respectu Jesuitarum, etc., quidquid dictum fuerit *Tract. XIX. num. 43.*, vide inferius, num. 80.

87. — Omnes Confessarii monialium etiam exemptarum debent ab Episcopo approbari, ut præscripsit Gregorius XV in bulla *Inscrutabili*, quam confirma-

(a) Vide l. 6. n. 563. v. *Dubitatur hic* 1. — (b) *Ibid. vers. dub. 11.*

vit in omnibus Clem. X cum alia bulla *Inscrutabili*, 7. Benedictus XIII, et nuper Clem. XII qui in omnibus Gregorii bullam innovavit (de qua infra num. 80.), etiam quoad ea quæ Benedictus XIII contra Gregorii bullam concesserat (a). Et ideo ait Tamburinus etiam moniales exemptas incurrere casus ab Episcopo reservados; quia sicut ille in approbatione limitare potest tempus et personas, ita etiam casus. Sed alii communius et probabilius Pelliz. Quintanad. et de Alexand. id negant, quia moniales exemptæ sunt extra jurisdictionem Episcopi, et approbatio Confessarii respicit tantum ejusdem idoneitatem; tanto magis, quia in bulla Clem. X *Superna*, dicitur Episcopus posse limitare tempus et personas; et nulla fit mentio casuum (b). Verum hoc non currit quoad clausuram, circa quam bene potest Episcopus tam casum quam censuram sibi reservare, ut diximus Tract. XIX. num. 43, et juxta quæ dicemus num. 80. Insuper advertendum est quod per bullam *Pastoralis* Benedicti XIV, potest Episcopus assignare Confessarium extraordinarium monialibus exemptis, si illarum Prælati regularis illum concedere recusaret (qui esse debet alterius ordinis, vel secularis), et hoc non solum in morte, sed etiam in vita singulis annis (c).

68. — XIII. Plures DD. asserunt, ut Angelus, Sylvester, Armilla; Tabiena, alique cum Croix (qui illis adhæret) posse Episcopum ex justa causa commutare pias testatorum dispositiones, ex eo quia ipsi habent dispensandi potestatem in lege quæ jubet impleri ultimas voluntates, quoties adsit justa causa; idque confirmant ex Tridentino, sess. 22. c. 6. Sed hoc negamus cum sententia probabiliori Molinæ, Layman, Sanchez, etc., quia in cap. Tua, de Testam. et in cap. 8. ejusdem sess. 22. à concilio jubentur Episcopi adamussim exsequi ultimas voluntates. Neque obstat quod opponunt et quod

(a) Num. 577. — (b) L. 6. n. 602. q. VI. — (c) Lib. 6. num. 576.

legitur in eodem cap. 8., quia ibi tantummodo committitur Episcopis ut examinent causas utrum veræ sint necne, quando ultimæ voluntates à Sede apostolica commutantur. Tanto magis quia in clem. Quia contingit, de Relig. dom., dicitur bona in aliquem usum applicanda, non posse in alio nisi à Sede apostolica applicari. Cæterum est valde probabile quod dicunt Laym. Bonat. Salm. Coninch. et Trullench., quod sive superveniat aliqua causa, sive testator ignoraverit aliquam causam, quam si cognovisset, aliter disposuisset; tunc Episcopus potest opus commutare, sed una cum hærede; quamvis si hæres contradicat, asserant plures DD. posse id facere Episcopum illo contradicente (a).

69. — XIV. Dicunt insuper DD. ut Viva, Diana, Trullenchius, Busembaum alique, posse ab Episcopo fieri compositionem incertarum restitutionum (illarum scilicet quarum dominus est incertus) quæ pauperibus sunt erogandæ; quoniam (ut ipsi dicunt) hujusmodi compositio nullâ lege Episcopis reservatur; et contra ipsa est juxta præsumptam creditorum voluntatem. Sed magis rationabiliter contradicunt Lugo, Molina, Turianus, Corduba et alii, quia talium bonorum administratio pertinet tantummodo ad Pontificem, vel ad principem (b). Et re quidem verâ pontifex Benedictus XIV, in bulla Pastor bonus (23 Aprilis 1744), hujusmodi facultatem S. Pœnitentiariæ concessit (c). Vide Tr. XIX. n. 148 ad X.

70. — XV. Affirmant quoque La-Croix, Tamburinus et Pasqualigus, posse ab Episcopo minui numerum Missarum à testatore relictarum, quoties ob eleemosynæ parvitatem, qui Missas celebraret, non inveniretur. Sed hic se opponit P. Goncina, et quidem rationabiliter; nam decretum S. C. emanatum jussu Urbani VIII et confirmatum ab Inn. XII, prohibet districtè Episcopis reductionem, moderationem aut commutationem onerum Missa-

(a) Vide plura de hoc l. 3. n. 931, quær. 2. — (b) L. 3. n. 592. v. Notat. — (c) Lib. 7. n. 470 ad X.

rum impositarum in limine foundationis, et post Tridentinum, volens quoad hoc omnino ad Sedem apostolicam recursum haberi; quia rectè ibidem declaratum fuit quòd facultas concessa Episcopis aliisque a concilio, *sess. 25. c. 4.* intelligenda est pro reductione Missarum relictarum antè concilium. Ceterum, ait *Fagnanus* cum *Felino* quòd si ab initio redditus erant sufficientes, et deinde taliter fuerint imminuti, ut nullo modo sufficiant; tunc non videri ablatam facultatem quam habent Episcopi de *jure communi* moderandi Missas juxta *cap. Non quidem de Testam. (a)*.

71. — Jam superius dictum est *num. 53.* posse probabiliter Episcopum dispensare in omnibus in quibus dispensatio non est specialiter Pontifici reservata. Quid verò possint Episcopi circa relaxationem juramenti, et circa commutationem aut dispensationem votorum, diximus *Tom. I. Tract. V. num. 19. 42. et seq.* Notandum hic denique posse ab Episcopo, juxta Trident., *sess. 21. c. 7.* uniri, aut transferri ad aliam ecclesiam beneficia simplicia jam ad tenuitatem redacta, aut fundata in aliqua ecclesia quæ lapsu temporis jam corruerit, adeo ut nequeat amplius reparari; vide *Barbosaam (b)*. Insuper Episcopus potest unire seminariis beneficia simplicia etiam reservata, aut affecta, aut vacantia in curia romana; *Trid. sess. 23. c. 18.* Insuper tempore visitationis potest Episcopus cogere parochianos ad necessaria Parocho ministranda. *Trid. sess. 21. cap. 4.* Potest etiam novas parochias erigere, et de matricis fructibus dotare, si hæc abundet, sed sine præjudicio possessoris; *Trid. eod. loco.* Potest etiam duas parochias unire, si divisæ nequeant singulæ suum Parochum sustentare: dummodo populus non adeo distet, ut non sufficiat unius Parochi assistentia; *ibid. c. 5.*

(a) Vide *Lib. 6. n. 331. v. Dub. 2.* — (b) *Barb. de Potest. Episc. all. 66. ex n. 15.*

CAPUT IV.

De Privilegiis Regularium.

PUNCTUM I.

De privilegiis spectantibus ad omnes regulares in communi.

- I. De exemptione a jurisdictione Episcoporum, 72. 73. 74. Casus excepti, præcipue circa celebrationem Missarum, 75. Declaratio S. C., 76. Quibus casibus potest Episcopus obligare regulares, etc., 77. Utrum regulares teneantur præceptis Episcoporum, 78. Utrum Episcopus possit eos visitare, 79. Utrum visitare claustrum Monialium, 80. Utrum petere rationem Missarum relictarum, etc. 81. Quibus casibus possit criminaliter procedere, etc., 82 et 83. II. De obligatione decimarum, 84 ad 87. III. Circa fundationes, 88. De monasteriis Episcopo subjectis, 89. IV. De iudice conservatore, 90. V. De sepultura, 91 et 92. De portione canonica, etc., 93 et 94.

72. — I. REGULARES habent privilegium exemptionis à jurisdictione Episcoporum; nam Prælati regulares habent in suis ecclesiis et monasteriis jurisdictionem quasi episcopalem, tam quoad personas quam loca, sicut probant *Salmanicenses*, qui agunt fusiùs de omnibus privilegiis prædictis in hoc puncto; sed nos solum adnotabimus hic res magis principales (a).

73. — Itaque quoad prædictam exemptionem adnotandum primò quòd in dubio alicujus privilegii decisio spectat ad summum Pontificem, quemadmodum declaratum fuit à Clemente IV, et ab aliis

Pontificibus (a). Adnotandum secundò quòd huic privilegio exemptionis regulares cedere non possunt, sicuti habetur ex cap. *Cum tempore, de Arbitris*, quia id redundaret in damnum religionis. Quare nulla consuetudo in contrarium potest in hoc praevalere (b).

74. — Notandum tertio, hoc privilegio gaudere, non solum professos et conversos, sed etiam novitios, qui in favorabilibus veniunt sub nomine religiosorum; et etiam tertiarios et beatos, sicuti dictum est numero 8. Servi etiam regularium qui actu famulantur, et resident intra claustra monasteriorum, et vivunt sub obedientia, juxta Tridentinum, sess. 24. c. 11. eximuntur à jurisdictione Episcoporum, tam quoad censuras (juxta bullam Alexandri IV apud *Salmanticenses*) quam etiam quoad communionem paschalem (c). Notandum quartò quòd apostatae et fugitivi possint capi ab Episcopis; sed solummodo ut consignentur suis superioribus. Episcopus solum eos posset punire in casu quo eorum monasteria essent in longinquo posita, et ipsi moniti nollent regredi, juxta Tridentinum, sess. 7. cap. 14. (d). Vide alia quæ hac de re dicuntur num. 82 et 83. Notandum quintò quòd seculares in monasteriis existentes si ibi patrent aliquod delictum, non incurrunt pœnas ab Episcopo impositas (e). Excipiatur, si contravenirent ordinibus Episcopi circa Missarum celebrationem, sicuti dicitur in fine sequentis numeri.

75. — Sextò adnotantur è contrario multa hoc in loco; in quibus regulares non eximuntur ab Episcoporum jurisdictione. Et primò, sinè Episcoporum licentia nequeunt regulares ædificare monasteria, juxta bullam Urbani VIII, die 28 Augusti 1624.

(a) *Ibid.* n. 6. — (b) *Num.* 7. — (c) *Vide Salmant. c. 3. num. 8. et vide Opus nostrum, lib. 6. num. 240. in fine.* — (d) *Salmanticenses, cap. 3. num. 8.* — (e) *Salmant. ibid. num. 9. et Tract. 10. de Censur. cap. 5. num. 113. cum Laym. Avila, Peyrin. Garzia et aliis pluribus.*

Et animadvertatur quòd in bulla Gregorii XV, *Alias*, prohibetur Episcopis dare hanc licentiam, si in monasterio nequeant ali redivibus, aut eleemosynis, saltem duodecim religiosi; sed hoc non intelligitur quoad hospitia, ut dicunt *Barbosa*, *Pernus* et cæteri. Secundò, regulares non possunt in lucem libros edere sinè Episcopi licentia, ut ex Tridentino, sess. 4. decret. de Edit. librorum (a). 3. Episcopus potest cogere religiosos ad restituendam novitiss qui nolunt professionem emittere, totum id quod attulerunt in ingressu (b). 4. Dispositio faciendà à novitio, nisi ante duos menses quàm profiteatur, fieri non potest (juxta Tridentinum, sess. 25. c. 16.) absquè licentia Episcopi, aut Vicarii. 5. Episcopus habet potestatem cognoscendi simul cum superiore religiosi de causa nullitatis professionis (c). 6. Episcopus, aut aliùs ab eo deputatus debet scrutari voluntatem virginum, quando ingrediuntur, aut profitentur in monasteriis, ex Trid., sess. 23. cap. 17. Sed id debet efficere infra quindecim dierum spatium; aliter non potest hac in re se amplius ingere. 7. Episcopus potest prohibere ne in monasteria monialium, etiam exemptarum, suscipiatur ultra numerum earum quæ possint inibi ali juxta reddituum facultatem, sièuti statutum fuit in bulla S. Pii V. (d). 8. Episcopus potest cogere monachos qui permanentes degunt extra monasteriorum claustra, propter debita ab ipsis contracta cum pauperibus personis, ut sunt pupilli, viduæ, etc. (e). 9. Episcopus potest adstringere religiosos ut processionibus intersint, juxta Trid. sess. 25. cap. 13., dummodo eos vocet non per publicum effectum, sed medio aliquo nuntio personaliter (f). 10. Episcopus habet jurisdictionem supra monasteria in quibus non possunt ali 12 religiosi, ut dicitur num. 88. Denique excipiuntur Episcoporum ordines circa

(a) *Salmant. cap. 3. num. 10. et 12.* — (b) *Vide Salm. Tract. 15. cap. 3. pag. 7.* — (c) *Ibidem, cap. 5. num. 15.* — (d) *Salmant. Tract. 18. cap. 3. num. 14.* — (e) *Ibid. num. 15.* — (f) *Salmant. dict. cap. 3. n. 16 et 17.*

Missarum celebrationes: etenim quoad hoc statuit Tridentinum, *ses. de Observ. in celebr.*, ut Episcopi se gerant velut delegatos apostolicos, dicens: *Ut non solum ea ipsi, sed quaecumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi... ut delegati Sedis apostolicæ prohibeant, mandent, etc., atque ad ea inviolatè servanda censuris ecclesiasticis aliisque pœnis... fidelem populum compellant: non obstantibus privilegiis, exemptionibus, ac consuetudinibus quibuscumque.* Idem hic notandum quodd adest resp. S. C. ad Episcop. Neapolens. 7 Febr. 1632 (lib. 14. Decret. p. 561. à tergo) ubi generaliter loquendo dictum fuit: *In his in quibus à jure communi; à S. concilio Trident. à constit. apostolicis tributa est Episcopo jurisdictio in regulares, potest illos etiam per censuras ecclesiasticas compellere.* Et idem decum fuit die 4 Junii 1672 (lib. 27. Decret. pag. 406.). Quare, sicut bene advertit Benedictus XIV (a), Episcopi quoad celebrandas Missas possunt adigere omnes, quamvis regulares, ad observandum non solum ea quæ statuuntur à concilio, sed etiam quæ statuuntur à se ipsis. Quare rectè eminentissimus cardinalis Spinelli, cum esset archiepiscopus Neapolis, die quintâ Januarii 1743, præcepit sub pœna suspensionis à divinis, etiam regularibus, ne admitterent ad celebrandum in suis ecclesiis aliquem Sacerdotem advenam sine licentia Ordinarii.

76 — Adnotantur alia, quæ declarata fuere à S. C. in decreto die secundo Julii 1520. Et 1. regulares possunt recipere quæ à devotis offeruntur, sed non mendicando per ecclesiam. 2. Non possunt uti pallio, aut pluviali per parochiam extra eorum ecclesias, aut earum recinctum: neque possunt facere processiones, dummodo non habeant pro se consuetudinem in contrarium, ut dicunt *Rodrig. Bordon. et Villalobos (b)*; 3. Vocati ad funeralia debent ire ad ecclesiam ubi manet clerus jam coactus; sed in hoc dicunt *Salmanticenses* cum *Lezana*,

(a) *De Synod. Lib. 9. c. 15. n. 5.* — (b) *Vide Salm. Tr. 18. c. 8. n. 18 et 19.*

esse consuetudinem in contrarium (a). 4. Non potest vetari regularibus ne celebrent Missam in suis ecclesiis ante Missam parochialem, et ne pulsent campanas, uti declaravit S. Pius V. in const. *Et de mendicantium*, § 2. 5. Regulares nequeunt publicare Matrimonia. 6. Possunt ipsi concionari in suis ecclesiis, tempore adventus et quadragesimæ, quamvis in parochia sermocinetur (b).

77. — In tribus casibus potest Episcopus cogere regulares ad obediendum, etiam adhibitis censuris: I. est ad restituendas res novitiis, ut dictum est, juxta Tridentinum, sess. 25. c. 16.; II. ad observandam clausuram, loquendo de monialibus, Trid. ib. c. 5.; III. ad observandum totum id quod ab Episcopo statutum est quoad Missarum celebrationem, ut dictum est n. 75. Et circa id refert Bened. XIV (c) duo decreta S. concilii, in quibus dictum fuit quod Episcopi ut delegati apostolici possint etiam censuris cogere religiosos, et procedere adversus eosdem, si admittant ad celebrandum in suis ecclesiis advenas sine Episcopi licentia, juxta Tridentinum, sess. 22. decr. de Obser. in cel., ubi præceptum fuit, præsertim Episcopis: *Interdicant ne cui vago, vel ignoto Sacerdoti Missas celebrari liceat*. An deinde in aliis casibus supra citatis possit Episcopus cogere censurâ regulares; affirmant *Barbos. Garcia* et alii; sed communius negant *Sanchez, Lezana* et *Salmanticenses*, cum aliis, propter multa privilegia papalia, quæ hac de re afferunt; et addunt cum *Barbosa, Diana, Lezana* (contra alios) quod Episcopus ne denunciare quidem potest regulares excommunicatos, etiam ob publicum delictum (d).

78. — Quæritur primò utrum regulares obligentur decretis synodorum provincialium, aut diocesanarum, aut aliis Episcopi præceptis? certum est regulares non teneri interessè dictæ synodiæ, dum

(a) *Cit. num. 19.* — (b) *Vide apud Salmant. cap. 3. num. 19.* — (c) *De Synod. lib. 9. c. 15. n. 5.* — (d) *Salm. c. 3. § 3. per totum.*

modo non essent parochi, sicut habetur ex Tridentino, sess. 24. c. 2. ex pluribus decretis S. C. Deinde quoad quæsitum, *Vasq. Sanch. Becanus* alique dicunt eos obligari ad eorum omnium observantiam quæ non præjudicant observantiæ regulari; sed non intelligitur quoad vim coactivam, ita ut contraveniendo non incurrant aliquam pœnam, sed solummodo quoad vim directivam, id est, ut se conforment reipublicæ cuius sunt partes. Alii tamen, ut *Suarezius, Lezana, Salmanticenses*, etc. id negant (dummodo hoc necessarium non sit ad evitandum scandalum, aut casus non esset in quo religiosus aliquis haberet aliquod munus dependens ab Episcopo, ut munus Parochi, Confessoris, conjugatoris, etc.). Et id probant ex cap. 1. de Privil. in 6., ubi dicitur regulares eximi à præceptis Episcoporum, exceptis casibus in jure expressis. Rationem hinc adversariorum dicunt valere, quando partes sunt omogeneæ, non cum sunt heterogeneæ, ut sunt religiosi, qui non perinde ac seculares multa alia onera particularia habent. Cæterum in duobus ulla sine hæsitatione ipsi obligantur ad obediendum, ut dicitur in Tridentino, sess. 25. c. 12. I. quoad observantiam interdicti positi ab Episcopo, semper ac observatur ab ecclesiâ matrice; II. quoad observanda festa ab Episcopo statuta (a); præter ordinationes circa Missarum celebrationem, ut dictum est superius n. 75. circa finem. Præterea notetur Episcopum posse regularibus interdicere auditum confessionum in propriis ædibus, sive cellis, juxta decretum S. C. emanatum an. 1617, 15 Sept.; et videri potest apud *P. Ferraris* (b). Potest etiam vetare omnibus Confessariis audientiam confessionum mulierum, aut puellarum extra confessionarium sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus, ex decreto S. Congr. 18 Decembr. 1698; apud eundem *Ferraris* (c).

(a) Vide *Salmant. tract. 18. cap. 3. § 4. per totum.* —
 (b) *Ferr. Bibl. v. Confessarius, num. 8.* — (c) *Idem. loc. cit. num. 10.*

79. — Quæritur secundo, utrum Episcopi possint visitare personas et monasteria regularium? communiter loquendo, certum est ex cap. *Nulli*, 16. *quæst.* 1., ex Tridentino, *sess.* 25. c. 8., exemptas esse à visitatione Episcopi, tam personas quam monasteria et ecclesias regularium (dummodo in illis degant duodecim religiosi; vide num. 88.). Et juxta plures declarationes sacre Congregationis etiam ecclesias parochiales secularium quæ subduntur regularibus, et ubi Parochus est religiosus, qui, si delinqueret etiam circa suum officium, non potest ab Episcopo puniri. Sed hoc non obstante, nunc præter bullam Gregor. XV *Inscrutabili*, à Bened. XIV declaratum atque definitum est in bulla *Cum nuper*, 51. an. 1751, hujusmodi subjectos esse Episcopo in his vel quæ ad ipsam spectant exercitium curæ animarum, vel etiam ad eorum vitam et mores pertinent. Sed fusius idem Bened. XIV de hac re agit in quadam bulla peculiari *Firmandis*, edita diè 6 Novembris 1744. ubi plura statuit: 1. quod Parochi regulares omnimodè subunt jurisdictioni, correctioni et visitationi Episcopi, in iis quæ concernunt curam animarum et proprios mores. 2. Quoad visitationem localem possunt visitari altare in quo SS. Eucharistia sacramentum asservatur, sacrum tabernaculum, fons baptismalis, confessionale in quo residet Parochus, pulpitu in quo Parochus concionatur, sacrum ad inspicendam sacram suppellectilem, sepulcrum parochianorum, eorumque cœmeterium, turris campanaria, si adsint ibi campanæ parochiales, omnia sacra vasa. 3. Quoad personalem, debet scrutari vitam ac mores Curati, quatenus ea quæ extra claustrum prodierint; item examinare an titulo legitimo nam curam exerceat, an resideat, an ad synodum vocatus iverit, an confitentias casuum conscientia habeat frequenter, an onera curæ adimpleverit, an Missam pro populo applicaverit, an festis diebus concionatus fuerit, etc., an vacet confessionibus audiendis, an ægrotantibus assistantiam præstiterit, an pueros ante Confirmationem et communionem instruxerit; an de Matrimonii impedimentis

inquisiverit, et an sponsi in rebus fidei sint edocti; et an rectè ordinatos habeat libros parochiales. 4. Quod licet superiores regulares non possint deputare aliquem ad curam sine Episcopi approbatione, possunt tamen eum remove, illo inscio; et ita pariter Episcopus potest curam illum privare sine consensu superioris, si id iusta causa expotulet, etc. Potest etiam visitare ecolesias adnexas et subditas monasteriis, si earum administratio sit penes parochos seculares, prout pluries declaravit S. Congreg. apud *Bellarminum* et *Barbosam*: excipe, si incorporate essent monasteriis, aut nullius essent diocesis. Possunt præterea Episcopi visitare confraternitates secularium fundatas in monasteriis, sed duntaxat quoad administrationem bonorum, non quoad altaria, ut ex Trident., sess. 25. c. 20., et ex pluribus decretis sacre Congregationis. Excipiuntur insuper illæ quarum præfectus est religiosus, ex privilegio Gregorii XIII, cui nulla contraria consuetudo potest obstare (a).

80. — Quæritur tertio utrùm Episcopi possint visitare claustra monialium exemptarum? Negant *Salmanticenses* cum *Navarro*, *Sanchez*, *Bonac*, *Pelliz*, et ex cap. *Periculoso*, de Statu monach. in 6. ubi cura claustrum monialium exemptarum manifestè conceditur superioribus regularibus. Neque obstat (ut aiunt) Tridentinum, sess. 25. cap. 5., ex quo contendunt patrum adversæ sententiæ, Episcopos esse delegatos apostolicos quoad claustrum monialium exemptarum, cum ibi statuatur ut ipsi curent ut restituatur aut conservetur claustrum in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinariâ, in aliis verò Sedis apostolicæ auctoritate. Etenim respondent quod pro illo in aliis, etc. non intelligantur monasteria regularibus subjecta, sed subjecta immediate Pontifici, quod asserunt declaratum fuisse per Pium V. in sua bulla *Circa pastoralis*, et magis quia concilium in loco prædicto renovat, non revocat citatum textum *Periculoso*. His non obstantibus contraria sententiâ amplectenda est

(a) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 31 ad 36.*

cum *Barbos*, *Gavant*, *Lezan*, etc.; quia licet non obstaret Tridentinum, nihilominus obstat equidem bulla Gregorii XV *Inscrutabilis*, anni 1622, in qua dictum fuit, 1. ut regularis nequeat destinare alium ad audiendas monialium confessiones, præter eum qui fuerit approbatus ab Ordinario (et in hoc animadvertendum est quod præterea statuit Benedictus XIV in bulla *Pastoralis*, die 5 Augusti 1748, confirmans bullam *Apostolici ministerii* Bened. XIII; quod scilicet si regularis superior negligeret assignare saltem semel in anno Confessarium extraordinarium, aut secularem, aut alterius Ordinis, quem admodum Pontifex præcipit, possit illum assignare diœcesis Episcopus). 2. Statuit Gregorius XV, ut administratores monasteriorum dictarum monialium debeant rationem reddere Episcopo administrationis honorum. 3. Ut Episcopus valeat remove Confessarium, aut alium administratorem monasterii, si superior monitus illum non removeat. 4. Ut Episcopus præsidere possit electioni abbatissæ. Ac 5. specialiter fuit statutum ut Episcopus possit corrigere et punire, veluti delegatus apostolicæ Sedis, eos omnes qui aliquid admittunt adversus claustrum monialium, etiam exemptarum. Placet hic adnotare verba bullæ: *Tam seculares quàm regulares nullis privilegiis tueri se possint quominus, si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa claustrum monialium, etiam regularibus subjectarum, ab Episcopo tanquam ad hoc Sedis apostolicæ delegato, puniri et corrigi valeant* (a). Et ibidem refert *Barbosa* decretum quoddam sacræ Congregationis, ubi statuitur quod nullimodè possit impediri Episcopis quin visitent monasteria exempta, et regularibus subjecta quoad observantiam clausuræ; et qui præsumit impedire, post tertiam monitionem incurrit excommunicationem ipso facto, ex *clem. Attendentes, de Statu mon.* (b). Præterea hoc in loco adnotandum

(a) Vide *Barbosam*, de *Potest. Episc.* all. 102. num. 7. et *Salm.* c. 3. n. 37. ad 39. — (b) Vide de *Alex. de Monial.* c. 6. § 4. q. 3.

est quod Clemens X et Clemens XII præceperunt ut observaretur bulla Gregorii XV, *Non obstante quacumque contraria consuetudine.*

81. — Quæritur 4. utrum Episcopi exigere queant à regularibus rationem hæreditatis relictæ cum onere Missarum, aut legatorum satisfaciendorum secularibus? videntur posse, ex eo quod eruitur ex Tridentino, *sess. 22. c. 8.*, ubi præbetur Episcopis potestas visitandi omnia legata pia, non obstante quocumque privilegio in contrarium. Et dicunt *Salmanticenses* quod ex hac rectè sententia ista redderetur probabilis. Sed ipsi deinde id negant ob multa privilegia regularibus concessa, præsertim per Pium V, in quibus declarantur exempta religiosorum bona à quacumque Episcopi jurisdictione, non obstantibus quibuscumque constitutionibus apostolicis et conciliis (a).

82. — Quæritur 5. utrum Episcopus in alia causa possit procedere criminaliter contra regulares? Dictum est regulares exemptos esse ab Episcoporum jurisdictione, præterquam in casibus in jure expressis. Præter id quod spectat ad Missarum celebrationem et claustram monasterii, in duobus aliis casibus possunt ex Tridentino Episcopi contra eos procedere. Si regularis aliquis patraret delictum, degendo extra monasterium, *Trid. sess. 6. c. 5.* Sed hoc intelligitur eorum respectu qui permanenter extra monasterium habitant, non verò quoad illum religiosum qui extra maneret causâ confessionum excipiendarum, aut concionandi, aut alterius negotii ad tempus; aut, incoleret pagum, aut locum alium dependentem à monasterio ob negotia religionis. Sed hic oritur dubitatio, utrum possit Episcopus punire illum delinquentem qui habitaret alium locum ob longum tempus ex licentia sui superioris? Alii affirmant, veluti *Tambur. Barbosa, Lozana*, et pluribus innixi declarationibus sacre Congregationis. Alii, quemadmodum *Salmanticenses* cum

(a) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 40 ad 42.*

Sanchez, Sylvest. Peyrino, Bordono, etc. negant ex cap. ex Rescripto, de jurejur., ubi dicitur quod qui manet extra monasterium ex licentia superioris, judicetur in monasterio manere. Quare aiunt quod tam concilium quam prædictæ declarationes vigere intelligantur in eos qui extra monasterium morantur sine licentia, aut in loco adeo remoto ab eorum superiore, ut puniri non possint nisi post longissimum tempus (a).

85. — Secundus casus est cum religiosus, etiam degens in monasterio, extra illud delinqueret cum publico populi scandalo, et superior eum non puniret. Trident. sess. 25. c. 14. Et quia superiores quidam trans mittebant huiusmodi delinquentes extra diocesim, ut immunes essent à pœna, statuit Clemens VIII, anno 1596, in bulla *Suscepti oneris*, ut in tali casu, instante Episcopo, superior infra tempus ab Episcopo præscriptum revocare debeat delinquentem, et punire; alias possit eum castigare Episcopus loci, quod ipse transmissus est (b). Adnotant deinde *Salmanticenses* cum aliis 1. ut huiusmodi concilii decretum vigere debeat cum delictum est notorium etiam facti publicitate. 2. Non valeat adversus superiores delinquentes qui in odiosis non includuntur sub nomine regularium, quemadmodum ait concilium. 3. Ut Episcopus procedere non possit, nisi postquam pluries monuerit superiorem ut delinquentem puniret, et ille neglexerit. Si tamen Episcopus delinquentem in actuali delicto interci-peret, potest illum capere (sicut dictum fuit), sed ut statim eum transmittat ad superiorem; et quando crimen fuisset gravis scandali, potest etiam eundem retinere in carcere, ut transmittat, infra 25 saltem horarum spatium. Superior deinde præbere Episcopo debet sufficientia argumenta secus pœnitentiæ. Episcopus, licet capere possit summariam informationem, ut eam ad superiorem transferat, non potest tamen iudicium efformare processum adversus

(a) *Salm. c. 3. n. 40 ad 46.* — (b) *Salm. ibid.*

reum : sed si forte efformasset, probabile est eo superiorem uti posse ad procedendum in suum religiosum, ut aiunt *Salmanticenses* cum aliis (a).

84. — II. Regulares privilegium habent exemptionis à contributione decimarum. Arrepta occasione, opportunè hoc in loco adnotantur quædam circa decimas. Decimæ dicuntur illa fructuum portio, aut industriarum personarum quæ à fidelibus tribuenda est Ecclesiæ Ministris, pro eorum sustentatione. Reverà decimæ debentur ex jure divino naturali; sed quoad quantitatem, id est decimam partem, sunt ex jure ecclesiastico, cum cessaverit jus antiquum divinum ut judiciale. Hinc fit 1. Pontificem posse quemlibet eximere ex onere decimarum; Pontificem, inquam, non Episcopos : ipsi quantaxat possunt ex Trident., *sess. 21. c. 5. 6 et 7.* applicare decimas unius loci ad alium, et unire ac separare beneficia (b). Infertur 2. quod consuetudo rite potest aliquod eximere à solvendis decimis, dummodo remaneat id quod sufficit ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem; sed hujusmodi consuetudo præscriptionem quadraginta annorum non interruptorum habere debet, licet ab initio nec titulus, nec bona fides interfuerit; ad præscriptionem deinde (accipiendo vocem prout sonat præscriptio, non ut consuetudo) necessaria sunt bona fides, et quadraginta anni cum titulo; sinè autem titulo requiritur tempus immemorabile. Pro futuris decimis fieri potest compositio; sed etiam solummodo à Pontifice, non ab Episcopo, nisi fieret inter unam et aliam Ecclesiam. Dictum est pro futuris, quia præteritis remittere potest etiam ille cui debentur (c).

85. — Olim decimæ debebantur, ut dictum est, tam ex fructibus bonorum quam ex personarum industria. Sed juxta præsentem consuetudinem bene universalem solvuntur solum ex fructibus bonorum

(a) Num. 50 et 51. — (b) Vide *Salm. tr. 18. cap. 3. n. 52 et 54.* — (c) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 55.*

tam stabilium quam mobilium, juxta cap. *Non est, de Decim.* Et debentur ex fructibus integris, non deductis expensis et oneribus contributionum, ut ait *S. Thom. (a)* et alii communiter, ex cap. *Cum non sit, de Decim. (b)*.

86. — Decimæ præterea solvi debent ab omnibus fidelibus, etiam à principibus, sed non à pauperibus: isti tamen, nisi sint in extrema necessitate, sed solum in gravi, si pervenirent ad meliorem fortunam, tenentur solvere præteritas decimas, ut dicunt *Suarez, Layman, Castrop.* et alii, cum *Salman. (c)*. De jure autem communi tam Clerici quam religiosi, et etiam Parochi tenentur solvere decimas suorum bonorum patrimonialium, licet assignata fuissent ad titulum ordinationis; non autem bonorum beneficalium, ut docet *D. Thom. (d)*. Quoad eos verò qui deficiunt à solvendis decimis, hæc statuit Trid. sess. 26. c. 12. Qui verò eas (decimas) aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicantur; nec ab hoc crimine, nisi plenâ restitutione secutâ, absolvantur (e).

87. — Sed quidquid sit de jure antiquo, hodie ex multis privilegiis pontificiis omnes regulares, etiam moniales cujuscumque ordinis (et etiam equites Hierosolymitani) eximuntur à decimis non solum personalibus, sed etiam stabilium, tam propriorum (etsi colantur à colonis) quam conductorum, ut emphitheuticarum (f). Si tamen transeunt ad regulares bona prius subjecta decimis, tenentur ad illas, uti constat ex pluribus decret. sacræ congreg. Rotæ apud *Pignatelli (g)*.

88. — III. Olim regularibus vetitum erat ne nova ædificarent monasteria aut dereliquerent ædificata sinè expressa licentia summi Pontificis, cap. 1. de *Excess. Prælat. in 6. ex cap. un. de Bel. Dom.*

(a) 2. 2. q. 87. art. 2. ad 4. — (b) *Salman. l. c. 3. n. 58.*
— (c) *Ibid. num. 59.* — (d) *Loc. cit. art. 4. in corp. et ad 1. ex cap. Si quis laicus 16. q. 1.* — (e) *Vide Salman. n. 60 ad 64.* — (f) *Salman. n. 72 ad 79.* — (g) *Pignat. l. 1. cons. 355., et to. 8. n. 9.*

in 7. Tractu. deinde temporis obtinuerunt diversa privilegia; sed hæc omnia anno 1624 limitata fuere ab Urbano VIII, in bulla *Romanus Pontifex*, ubi statutum fuit non posse acceptari nova monasteria nisi observatâ formâ canonum Tridentini, et bullæ Clementis VIII, *Quoniam ad institutam*. Quare hodie ad fundandum novum monasterium tria requiruntur: 1. Licentia Episcopi. Utrum verò requiratur etiam licentia Pontificis, alii affirmant, ut *Barbosa, Tambur. Pelliz.*, ex declaratione S. C.; negant verò *Salm. cum Lezana, Suarez, Rodriguez* et aliis. 2. Ut adsit consensus eorum quorum interest, et præsertim omnium monasteriorum existentium intra quatuor milliariorum spatium; aliter Episcopus concedere non potest dictam licentiam, nisi quando illi injustè contradicerent (a). Carmelitæ tamen privilegium habent ut alii ordines fundare non possint, ubi ipsi habent monasterium infra spatium 560 ulnarum Florentinarum, et minores infra spatium 1200 ulnarum, etc.; contra Minimi et Jesuitæ privilegium habent fundandi in locis etiam non remotis intra spatium 560. ulnarum prædictarum. Et in omnibus his privilegiis conceditur communicatio. At prædicta privilegia circa alias juxta consuetudinem non intelliguntur quoad monasteria quæ fundantur in civitatibus (b). 3. Requiritur ut novum monasterium possit commodè redditibus aut eleemosynis sustentare duodecim religiosos; sufficit tamen ut adsit intra breve tempus probabilis spes prædictæ sufficientis sustentationis. Quod si monasterium (intelligitur de monasteriis fundatis post citatam bullam Urbani VIII, emanatam anno 1624.) non valeret sustentare duodecim religiosos, qui revera in illo non habitarent, statutum fuit per sacram Congr. pluribus decretis, confirmatis à Gregorio XV et Urbano VIII, ut hujusmodi monasterium omnino subjectum esset Episcopo per hæc verba: *Ordinari*

(a) *Salm. tract. 18. c. 8. num. 124 ad 131.* — (b) *Vide Salm. n. 137 ad 140.*

loci visitationi, correctioni atque omnimoda jurisdictioni talia monasteria erecta absque eo quod 12 fratres in eis valeant habitare, et de facto habitent, subjecta esse intelligantur (a). Eadem condiciones requiruntur in fundandis monialium monasteriis. Et advertendum hic quod ex Tridentino et S. C. prohibetur ne fundentur monialium monasteria extra habitatum (b).

89. — Prædictæ condiciones non requiruntur in fundandis hospitibus religiosorum, ut notant *Peyrinus, Tamb.*, etc., saltem (ut limitat *Lezana*) si ibi non recipiant *Missas*, et non habeant ecclesiam (c). Neque requiruntur in translationibus monasteriorum, quæ possunt fundari (ut probant *Salmanticenses* cum *Navarro, Barbosa, Peyrino, Lezana*, etc.) sine consensu Pontificis, nec Episcopi, nec aliorum monasteriorum, dummodo translatio non afferat iis præjudicium: etenim dicunt quod jam antea habebant tale privilegium à pluribus Pontificibus concessum; et quod illud limitatum est tantum quoad novas fundationes, quales non vocantur translationes monasteriorum ex uno situ ad alium commodiorem ejusdem terræ (ut intelligitur), aut prope illam, derelinquendo antiquum monasterium. Et in tali casa religiosi retinent omnia bona, et jura monasterii derelicti (d). Possunt præterea religiosi, ex concessione Urbani VIII. et Innocentii VIII, quando deficerent redditus et eleemosynæ unius monasterii, illud unire et incorporare alteri (e). Insuper possunt ad libitum redire ad monasteria derelicta, dummodo redditus non afferret aliquod novum præjudicium aliis monasteriis (f). Possunt insuper generales religionum superiores, ex concessione Sixti IV et ejusdem Urbani VIII, suppressere monasteria miserabilia, transferendo eorum bona ad majora monasteria. Adnotetur hic quod monasteria concessa ab universitatibus, cum derelinquuntur, in manu Ordinarii derelinqui

(a) *Salm. tract.* 18. c. 3. num. 129 et 130. — (b) *Ibid.* num. 138. — (c) *Ibid.* num. 132. — (d) *Num.* 133 ad 134. — (e) *Salm.* c. 3. n. 150. — (f) *Num.* 148.

debeant; at si propriis redditibus et eleemosynis ædificata fuerint, remanent in dominio religiosorum, ut de iis possint liberè disponere (a).

90. — IV. Regulares habent privilegium eligendi iudicem conservatorem qui iudicet de omnibus illis casibus, in quibus religiosi sunt rei, et etiam in quibus sunt actores; sed quando actores, solum propter injurias et manifestas violentias ipsis irrogatas (b).

91. — V. Regulares habent privilegium admit-
tendi eos omnes qui volunt sepeliri in eorum eccle-
siis. Adnotamus hic præcipua quædam circa sepul-
turam, de qua fusiùs tractant *Salmanticenses* (c).
Quicumque ad pubertatem pervenerit, sibi eligere
valet sepulturam ubicumque, etiam Episcopi; nisi
autem illam sibi eligant, sepeliri in cathedrali de-
beant (d). Religiosi tamen debent sepeliri in monas-
terio, etsi moriantur extra illud, dummodo locus
non esset nimis remotus. Novitii valent sibi eligere
sepulturam extra monasterium; quod si non faciant,
sepeliri debent in illo, licet obirent dum alia in
domo manerent ex licentia sui superioris (e). Idem
intelligitur quoad commensales et familiares, qui
actu serviunt et resident in monasterio sub obe-
dientia superioris. Et hi valent recipere omnia sacra-
menta à religiosis, Baptismo excepto et Matrimo-
nio (f). Gravissimas incurrunt pœnas Clerici et
religiosi inducentes alios ad promittendum jura-
mento, voto, aut fide datâ, se electuros sepulturam
in propria ecclesia (g). Privandi sunt sepulturâ qui
moriuntur impœnitentes, et publicè constat non
fuisse confessos in anno, nec communicasse pas-
chali tempore; et ita etiam hæretici, excommuni-
cati, qui sibi ex ira mortem intulerunt, si deinde
pœnitentiæ indicia non præbuerint, uti habetur in
Rituale romano: *Peccatores publici cujuscumque pec-*

(a) *Salm. n.* 147. — (b) *Vide Salm. tr.* 18. c. 3. a. n. 152 ad 178. — (c) *Salm. tr.* 18. c. 5. punct. 6. — (d) *Ibidem*, num. 186. — (e) *Num.* 187. (f) *Num.* 188. 214 et 216. — (g) *Num.* 191.

cati; et qui moriantur in flagranti crimine (ut ex cap: Fures, de furto) nullo dato signo poenitentiae; etenim tunc praesumuntur et in peccato obiisse, ut dicunt communiter DD. cum Rituali, quidquid dicant *Lezana* et *Sanctus* (a). Qui huiusmodi defunctos sepelit, lethaliter peccat: et qui sepelit haereticum, aut haereticorum fautorem, aut publice excommunicatum, aut usurarium, etiam excommunicationem incurrit; et huiusmodi defuncti, si fieri possit, ex sepultura extrahendi sunt. Caeterum nemo sepulturam privandus in quocumque casu sine sententia Episcopi, aut superioris, si cadaver est religiosi (b).

92. — Sed ad rem nostram, ad regulares videlicet, redeamus. Plura sunt notanda: 1. quilibet Clericus, aut secularis sibi eligere potest sepulturam in ecclesia regularium. Et quando aliquis haberet sepulturam suorum majorum in illa, et non elegendisset aliam ecclesiam, possunt regulares illic eum sepelire (c). 2. Parochi qui in associatione ad ecclesiam regularium plus exigunt, quam exigere in sepeliendos defunctos in parochia, ut retraherent fideles ab eligenda alibi sibi sepultura, papalem excommunicationem incurrunt, ex bulla Clementis VIII apud *Salmanticenses*, et licet bulla edita fuit pro Indiarum Parochis, tamen *Lezana*, *Peyrinus* et *Salmanticenses*, cum aliis intelligunt eam editam fuisse universaliter pro omnibus (d). Cum sepeliendus est defunctus in regularium ecclesia, debent ipsi vocare et attendere Parochum; sed si ille renuit venire, aut nimis moratur, possunt ipsi extollere cadaver, et illud in suam ecclesiam asportare. Ita communiter *Barbosa*, *Lezana*, *Peyrinus* et alii, cum *Salmanticensibus*, ex pluribus decretis S. C. (e). Officium supra cadaver tum celebrandum est, non a Parocho, aut Canonicis, sed ab iisdem regularibus. Nec Parochus exeroere potest illum actum in eorum ecclesia, nec cogere

(a) *Salm. c. 3. n. 199.* — (b) *Salm. tract. 18. c. 3. n. 302 et 304.* — (c) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 205.* — (d) *Ibid. n. 205.* — (e) *N. 208 et 209.*

hæredes ad celebrandas Missas, aut earum partem in parochiâ, ex pluribus decretis etiam S. C. Et idem observandum est etiam pro monasteriis monialium exemptarum (a). Adnotandum tamen, in monialium ecclesiis sepeliri non posse laicos sine licentia S. C. dummodo aliquis non haberet in eo jus sepulturæ (b).

93. — Quæritur utrùm regulares teneantur ad solvendam canonicam portionem ordinario, aut Parocho? Alia est portio canonica *episcopalis*, et est illa quæ debetur Episcopis pro omnibus donationibus *causâ mortis*, et pro legatis ecclesiis relictis, aut locis piis eorum diocesium, ut ex *clem. Dudâm, de Sepult.* Hæc portio quandoquæ fuit tertia, quandoquæ quarta pars; et Innocentius III, *cap. Requisitis, de Testam.* statuit, ut quoad quantitatem attendere-tur consuetudo (c). Alia est *parochialis*, quæ propriè vocatur *quarta funeralis*, et est illa portio quæ Parocho debetur ex funeralibus, legatis piis et omnibus quæ perveniunt ad ecclesiam, in qua sepeliendum se defunctus statuerat. Et ista etiam fuit diversa, sed quoad eandem etiam consuetudo attendenda est (d).

94. — Sed quoad regulares, eximuntur à solvenda portione episcopali eorum monasteria tam hominum quam feminarum, ex *extravaganti Inter cunctas, § Quibuscumque, de Privilegiis*, et ex aliis privilegiis apud *Salmanticenses* (e). Quoad verò ad *quartam funeralem*, ex jure communi olim regulares tenebantur ad illam solvendam, sed hodie attentis eorum privilegiis et Trident., *sess. 25. c. 13.*, et bullâ Pii V. *Et si mendicantium*, anni 1567, tenentur ad illam solvendam ea monasteria duntaxat, quæ ultra 40 annos antequam concilium confirmaretur, solebant solvere: ita probant *Salmanticenses* cum sententia communi, et pluribus decretis S. C. ex multis

(a) *Ibid. num. 212 et 213.* — (b) *Vide opus nostrum, lib. 4. n. 62.* — (c) *Salm. tr. 18. c. 3. n. 216.* — (d) *Ibid. n. 218.* — (e) *Num. 217.*

Cap. 4. Punct. 2. De Priv. Reg. in part. 69
privilegiis pontificiis, et præsertim Sixti IV, qui
imposuit poenam excommunicationis et privationis
beneficiorum Parochijs qui vellent exigere prædictam
quartam (a). Excipiuntur tamen illa monasteria quæ
solverent præfatam *quartam* ex contractu inito, aut
ex consuetudine immemorabili (b).

PUNCTUM II.

De privilegiis Regularium in particulari.

*I. De facultate absolvendi subditos à casibus et cen-
suris, 95. 96 et 97. De reservatione casuum, etc.,
98. De facultatibus quoad seculares, 99. Utrum re-
gulares possint absolvere à casibus Episcopis reser-
vatis à jure, vel consuetudine, 100. Utrum à casi-
bus papalibus, 101. Utrum in itinere, aut ex bulla
Cruciatæ, etc., 102. Utrum Confessarii regulares
possint denuo examinari ab Episcopo, 103. II. Circa
dispensationem in irregularitatibus, 104 et
105. III. De dispensatione in præceptis ecclesiasti-
cis, etc., 106. IV. Circa officium divinum, 107.
V. Circa dispensationem votorum et juramento-
rum, 108. Circa votum castitatis conjugum et
sponsorum, 109. VI. De privilegio religiosorum,
novitiorum et famulorum confitendi culticumque Sa-
cerdoti, etc., 110. De religiosis peregrinantibus,
111. Utrum in jubilæo, etc., 112. VII. Circa
ordinum receptionem, 113 ad 116. Circa ordinum
collationem, 117 ad 120. Circa celebrationem Mis-
sarum, 121 et 122. Circa communionis ministra-
tionem, 123. Circa concionandum, 124 ad 128.*

95. — 1. Quoad facultatem quam habent superio-
res regulares circa absolutionem casuum reservato-
rum et censurarum, oportet hic distinguere potes-

(a) *Vide Salm. Tract. 18. cap. 3: a. n. 218 ad 228.*
(b) *Ibidem, n. 229 ad 233.*

tatem erga subditos ab illa, quam habent erga seculares. Sub nomine *superiorum regularium* veniunt non solum generales et provinciales, et eorum vicarii subrogati in eorum locum, sed etiam omnes locales superiores, ut priores, guardiani, rectores et etiam eorum vicarii, quando ipsi absunt, saltem per integrum diem. Ita communiter doctores (a) ex cap. *Abbatis, de Privileg. in 6.* Omnes isti absolvere possunt suos subditos primò ab omnibus casibus et censuris non reservatis Pontifici, licet fulminatæ essent ab homine per specialem sententiam, ut dicunt *Salmanticenses* cum *Lezana, Candido, Pelliz.*, etc. ex privilegiis Pauli V, Sixti IV et Eugenii IV (b). Et id quod currit pro professis, valet et pro novitiis, ita ut iidem absolvi possint à superioribus regularibus à casibus Episcopis reservatis, incursis non solum post ingressum, sed etiam ante, ut dicunt *Salmanticenses* cum *Bonac. Pelliz.*, etc. (c); Et idem dicunt *Salmanticenses*, et *Mazzotta* cum *Peyrino* et *Tambur.* (d), quoad illos qui proximi sunt qui recipiantur, v. gr., si manent in probatione in monasterio, ut assumant habitum; et id ex bulla Clementis VII relata à *Candido, Rodriq.* et à *Salmant.* (e), in qua fuit concessum provincialibus, regularibus, et eorum vicariis, aut aliis deputatis, absolvere novitios ordinis ab omnibus casibus reservatis (exceptis illis bullæ Cæne) incursis, ante ingressum, et à censuris quæ illis sunt annexæ. His posset aliquis obijcere decretum Urbani VIII, allatum in opere nostro (f), in quo fuit statutum quòd per confirmationem privilegiorum obtentorum à regularibus post Tridentinum, non intelligebantur rursus concessa ipsis privilegia ipsis ablata tam à concilio, quam à S. C. absolvendi à casibus reser-

(a) Vide *Salm. tract. 18. c. 4. num. 1.* — (b) *Ibidem, num. 2.* — (c) *Salm. tr. 18. cap. 3. num. 87. et Mazzotta, tom. 3. de Ref. Cas. cap. 2. quæst. 5.* — (d) *Salm. ibidem, num. 88. et Mazzotta, loco citato.* — (e) *Salm. Tract. de Censur. cap. 2. num. 80.* — (f) *Lib. 7. n. 95.*

vatis Ordinario. Multipliciter respondent *Salmanticensis* huic oppositioni loco citato; sed eorum responsiones non suadent, ut diximus in opere (a). Responsio congruentior videtur esse ita, scilicet quod decretum Urbani loquitur de secularibus, sicut etiam loquebatur propos. 12 damnata, quod *Alexandro VII*; sed non de novitiis, qui in favorabilibus communiter à DD. reputantur ut Religiosi; ita *Sanchez. Suar. Castropal. Lezana* cum iisdem *Salmant.* (b) et aliis. Eò magis quia Clem. VIII ita declaravit, et *Diana* (c) refert privilegium concessum Jesuitis (quod ex communicatione extenditur ad omnes religiones), quo possint communicare novitiis omnia privilegia societatis. Excipiunt tamen *Bonac. Pelliz. Salmant.* (d) casum quo jam inceptum esset iudicium Episcopi contra novitium, antequam intraret, quia tunc (ut aiunt) posset Episcopus eum extrahere et punire. Quod dictum est de novitiis, idem dicit *P. Mazzota* loco citato, cum *Peyrino*, de familiaribus monasteriorum; dummodo *inibi sint quasi de familia, et continui commensales*, ut dicitur in bulla *Superna*, Clementis X.

96. — Possunt secundò regulares absolvere suos subditos professos et novitios etiam, sicut superius dictum est (e), ab omnibus casibus papalibus occultis, eodem modo quo episcopi valent absolvere suos subditos, ex cap. *Licet*. Atque hoc ex privilegio Pii V, relato per extensum à *Salmanticensibus* et *P. Concina*, confirmato à Benedicto XIII. in bulla *Pretiosus*, anno 1727, in qua fuit concessa regularibus potestas absolvendi etiam à casibus bullæ *Cænæ*, excepto relapsu in hæresim, falsificatione litterarum apostolicarum et translatione rerum prohibitarum ad infideles. Ac obiter hic notandum quod in dicta bulla fuit etiam concessa generali Dominicanorum potestas dispensandi ab irregularitate ob homicidium

(a) *Ibidem*, num. 103. — (b) *Salm. tr. 15. cap. 3. num. 85.* — (c) *Part. 3. tract. 2. Res. 73.* — (d) *Loco cit. num. 87.* — (e) *Opus nostrum, lib. 6. num. 593. v. Eandem, in fine.*

commissum à subditis, dummodo patratum non fuerit datâ operâ, et secutum intra claustra monasterii (a). Sed postquam hæc scripsi, invenio quòd Clementis XII, in bulla *Romano*, editâ die 30 Maii 1732, revocavit omnes litteras et constitutiones cum omnibus privilegiis et facultatibus concessis à Benedicto XIII, omnia reducendo ad primævum statum, ac si præfatæ confirmationes nunquam emanatæ fuissent. Insuper hic notandum quòd, facto dubio an revocatio privilegii pro regularibus absolventi in hæresim lapsos indicta à Tridentino, intelligenda tantùm esset respectu aliorum, non autem Religiosorum; S. C. decrevit intelligi respectu omnium, ut refert *P. Ferraris* (*).

97. — Possunt tertio regulares absolvere suos subditos ab excommunicatione ob percussionem etiam gravem, et enormem, et publicam, inflictam non solum Religiosis ejusdem ordinis, sed etiam alterius, et etiam Clericis secularibus; *Castrop. Ronc. Satm. et Croix*, ex privilegiis Bonifacii IV et Clementis VIII. Atque hic adnotandum quòd si percussio sit levis aut occulta, Religiosus percussor (si velit) potest petere absolutionem etiam ab Episcopo, sed obtentâ sui superioris licentiâ (b). Dictum est *subditos*, quia nequeunt absolvere seculares, cum hic casus limitatus sit regularibus intra Italiam, et extra Romam à Clemente VIII, ut mox dicetur n. 99.

98. — Adnotandum hic præterea superiores regulares, ex concessione Clementis VIII, posse, si ipsis expediens videtur, reservare undecim casus, sed non plures sine consensu capituli generalis, aut saltem provincialis pro provinciâ. Casus ab ipsis reservabiles adnotati sunt *Tom. II. Tr. XIV. n. 130*. Si autem superior denegat licentiam, et utrùm pro prima vice possint religiosi absolvi à reservatis, vide ibidem, n. 134.

99. — Quoad verò seculares, olim mendicantes gaudebant privilegio, quo poterant absolvere secu-

(a) *Vide opus nostrum, lib. 7. num. 101.* — (*) *Ferrar. Bibl. verb. Absolvere.* — (b) *Lib. 7. n. 107.*

lares ab omnibus casibus et censuris reservatis tam à Pontifice quàm ab Episcopis. Sed deinde decreto Clementis VIII anni 1602, confirmato à Paulo V, anno 1617, Urbano VIII, anno 1627, limitata fuit prædicta potestas et statutum fuit ne regulares existentes extra Romam, et intra Italiam, possint absolvere seculares nec à casibus bullæ Cænæ; nec ab aliis sex sequentibus: scilicet 1., à percussione Clerici; 2. à duello; 3. à violatione immunitatis; 4. à violatione clausuræ monasteriorum monialium ob pravam finem; 5. à simoniâ confidentiali in beneficiis; et denique ab omnibus casibus quos sibi reservant Episcopi. Itaque tam ex dicto decreto Clementis VIII quàm etiam ex bulla Gregorii XIII *Cum à sacra*, et præsertim ex propositione 12 damnata per Alexandrum VII, quæ sic se habebat: *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate*; hodie non est in dubium revocandum (quidquid aliqui dicant) quin absolvere non possint seculares à casibus ab Episcopis reservatis (a). Ita neque possunt absolvere seculares à sex casibus Clementis, etsi occulti sint; contra *P. Vivam*. Potestas enim quam regulares habent ex bulla S. Pii V relata, n. 96, quâ possunt absolvere casus occultos, quam habent Episcopi ex *cap. Liceat*, est solum respectu suorum religiosorum, non autem secularium. Id tamen probabile judicamus cum *P. Viva*, *Commitola*, et aliis, quibus adhæret etiam *P. Concina*, scilicet quod Regulares possint absolvere à casibus quos sibi in synodo Episcopus reservavit, sed deinde non expressit illos in tabella, quia tunc præsumitur se voluisse concedere potestatem ab iis absolvendi omnibus Confessariis, modò ab ipso approbatis (b).

100. — Dubitatur 1. utrum Religiosi possint absolvere seculares à casibus non reservatis sibi ab Episcopis, sed *in jure*, aut ex consuetudine reservatis Episcopis, ut sunt abortus fetus animati, et alii

(a) *Vide lib. 6. num. 599. Certum est; et Lib. 7. n. 95.*

— (b) *Vide lib. 7. n. 10.*

adnotati num. 46? Negant *Viva*, *Bord.* *Cabassut.* *Milante* et alii, eo quod (et aiunt) in decreto Pauli V. et Urbani VIII. prohibetur regularibus absolvere laicos a casibus Episcopis reservatis: *A casibus eisdem Ordinariis reservatis*, sunt verba Urbani. Nihilominus probabilius affirmant *Concin.* *La-Croix*, *Spart.*, *Salmant.* *Lezana*, *Sancti*, cum multis aliis quibus adheret etiam (se retractans) *P. Viva* in sua *Morali*. Ratio est quia citata verba decreti Urbani (et idem de decreto Pauli V.) intelligenda sunt de casibus quos Episcopi sibi met reservant; cum talia decreta, ut diximus num. *præc.*, sint confirmativa decreti Clementis VIII, in quo fit mentio tantum casuum qui sibi ab Episcopis reservantur. *Nec a casibus* (hæc ait Clemens) *quos Ordinarii reservarunt, aut in posterum reservabunt.* Eo magis quia, ut ait *P. Suarez*, casus reservati Episcopis *in jure* debent potius dici delegati Episcopis, quam reservati. Sed animadvertendum, id non valere quoad percussionem Clerici, nec quoad omnes alios casus quos sibi Ordinarius reservaret: etenim quoad istos, sublata fuit omnis facultas regularibus, ut dictum est num. *præced.* (a).

107. — Dabitur 2. utrum regulares absolvere valeant seculares a casibus papalibus? Negant pauci quidam, id est *Viva* cum *Bordone* et *Plorino*, ex iisdem decretis Pauli V. et Urbani VIII, quibus etiam vetitum fuit regularibus absolvere a casibus reservatis Sedi apostolicæ. At communissime et probabilius affirmant *Bonacina*, *Aversa*, *Salmant.* *Pelliz.*, *Rodriguez*, *Potestas*, *Peyrinus* et ipse *Viva* in sua *Morali* (licet id affirmet solummodo quoad casus papales occultos) ex privilegio Pauli III concessio, anno 1545, Jesuitis, quo dictum fuit quod possent absolvere seculares *ab omnibus peccatis etiam Sedi apostolicæ reservatis, exceptis contentis in bulla Coenæ.* Nec obstant prædicta decreta Pauli V. et Urbani VIII, quia illa (ut dictum est *n. antec. ed.*) intelliguntur de casibus Clementis VIII (quos su-

(a) *Lib.* 7 n. 99.

predicti Pontifices confirmare voluerunt) in quo solum oñsus bullæ *Cenzæ* et sex alii excepti fuere. Animadvertendum autem est hanc potestatem valere tantummodo quoad forum fiternum (a). Observetur præterea quod dictum est num. 31. de abbatibus habentibus quasi episcopalem jurisdictionem.

102. — Adnotandum hic quod olim Confessarii regulares, ex concessione Gregorii XIII et Eugenii IV, in itinere poterant excipere confessiones, non modo subditorum diocesis ubi approbati erant, sed cæterorum omnium. Et ex bullâ *Cruciatæ*, cum approbarentur in uno loco, erant approbati pro omnibus (b). Innocentius autem X deinde statuit ne regulares possent excipere confessiones alicubi sine loci Ordinarii licentia, etiam si haberent privilegium *Cruciatæ*, ut declaravit Innocentius XII in bulla *Cum sicut*, anno 1700 (c).

103. — Animadvertendum præterea est quod olim ex clem. *Dudum, de Sepul.*, regulares approbati absolute semel ab Ordinario, non poterant obligari ut denuo examinarentur. Attamen S. Pius V in *extrav. Romani Pontificis*, dixit quod Episcopus successor, pro majori quiete suæ conscientie posset rursus illos examinare. Sed postea Gregorius XIII in sua bulla *In tantâ negotiorum, etc.* (relata à *Navar.* in fine sui *Manualis*), ad tollendas lites exortas circa regulares, revocavit omnes declarationes S. Pii, et præsertim hanc concernentem approbationem Confessariorum regularium, revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod, sess. 23. cap. 15., nihil aliud exegit quoad regulares, nisi ut approbarentur ab Ordinario. Hinc inferunt multi DD., ut *Aræius, Dicastillus, Villalobos, Delbene*, etc. apud *Subnanticenses* (d), quod regulares approbatos examine ab aliquo Episcopo non possit denuo examinare successor. Attamen contrarium tuentur *Diana, p. 3. Tract. 2. Resp. 27.*, et *Lafana*,

(a) N. 96 et 97. — (b) Ita apud *Salm. tract. 18. cap. 4. num. 71 et 72.* — (c) Vide Opus nostrum, l. 6. n. 548. v. 5. et num. 549. — (d) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 119.*

Boss. Bordone, et multi alii, ex decreto S. C. (relato à *Lezana* et *Diana*), quo fuit declaratum quod, non obstante bulla Gregorii XIII, posset Episcopus successor examinare approbatos ab antecessore; et hanc hodiernam esse Episcoporum praxim testantur *Diana* et ipsi *Salmant.* Sed probabiliter dicunt *Salmanticensis* (a) cum *Villalobos*, quod tam ex constitutione S. Pii quam ex declaratione S. C. possit Ordinarius successor iterum vocare ad examen aliquem, aut aliquos regulares quos notitiam habet non esse idoneos: sed non potest edicto generali suspendere omnes Confessarios regulares usquedum denuò examinentur. Cæterum animadvertendum est quod revocando generaliter Ordinarius omnes licentias, non comprehendantur regulares, qui in odiosis non comprehenduntur, nisi exprimantur (b). Animadvertatur insuper quod capitularis Vicarius *Sede vacante* non possit ad examen vocare regulares, ex privilegio in concessio à Clemente IV (c). Animadvertendum præterea supradicta valere pro approbationibus concessis absolute, non tamen pro concessis ad tempus, ex. g., ad sex menses, ut plerumque fit; cum certum sit ex bulla Innocentii XIII, *Apostolici ministerii*, confirmata per Benedictum XIII, quod Confessarii tam seculares quam regulares non valeant excipere confessiones extra locum, personas et tempus præscriptum, quocumque privilegio non obstante. Vide *Tom. II. Tract. XVI. n. 75.*

104. — II. De facultate regularium dispensandi in irregularitatibus. Regulares valent ex privilegio S. Pii V, relato n. 97., confirmato à Julio II, dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus occultis, in quibus possunt Ordinarii dispensare cum suis diocesanis, ex *cap. Liceat*, ut dictum est n. 29. Et idem possunt cum secularibus, ut aiunt *Suar. Sanch. Pelliz. Sayrus, Salm. Spor. Lezana*, etc. ex concessionibus Sixti IV, et prædicti Julii II (d).

(a) *Salm. ibid. num. 120.* — (b) *Salm. tract. 18. cap. 4. num. 15. cum communi.* — (c) *Vide Salm. n. 116. et Dianam, p. 3. tr. 2. resp. 27.* — (d) *Lib. 7. n. 355.*

105. — Possunt præterea regulares dispensare cum subditis in quacumque irregularitate, aut ob delictum, aut ob defectum, ex privilegio Martini V (a). Itaque, ut ad particularia descendam, possunt superiores dispensare cum subditis, 1. in irregularitatibus ob homicidium non solum occultum, ut concessum fuit in privilegio Martini V, sed etiam voluntarium notorium, ut dictum est num. 96., ex privilegio Benedicti XIII; dummodo data opera patratum non fuerit, et consummatum intra claustra. 2. Quoad defectum animæ possunt dispensare cum religioso ad suscipiendum sacerdotium, licet ipse passus esset permanentem dementiam, si deinde medicorum judicio cessavit ejus periculum (b). 3. Quoad defectum corporis, ut si cui pes, aut oculus deesset, etiam sinister, possunt dispensare, ut probant *Salmant.* (c) cum *Bordone*, ex privilegio Sixti IV. Et in dubio possunt etiam declarare defectum non obstare, ut possunt Ordinarii cum suis subditis (d). 4. Quoad defectum natalium, hæc irregularitas per se cessat religionem profitendo, quoad id quod spectat ad Ordinum susceptionem, ut habetur ex cap. de Fil. Presbyt., nam quoad dignitates necessaria est dispensatio. Sed ex pluribus privilegiis (ut dictum est Tom. II. Tr. XIX. n. 87.) possunt dispensare cum suis omnes superiores regulares generales, provinciales, et etiam priores (e). Quod verò inquit Sotus professione cessare quamlibet irregularitatem, id communius negatur (f). 5. Possunt dispensare in bigamia etiam vera, ex privilegio Martini V; ita *Castrop. Pelliz. Macado, Salm.*, etc. (g). 6. In irregularitate etiam publica ob defectum lenitatis (h). 7. Et ultimo possunt regulares dispensare

(a) Vide eodem n. 355. — (b) Lib. 7. n. 400. in fine. — (c) Tr. 10. de Cens. c. 9. n. 75. — (d) Vide Opus nostrum, lib. 7. n. 400. v. in fine. — (e) Lib. 7. n. 354 et 426. Vide etiam *Salm. tr. 10. c. 9. n. 57. et tract. 18. c. 4. n. 28. cum Bord. Peyr. Lez. Pell.*, etc. — (f) Vide *Salm. tr. 10. c. 7. n. 58.* — (g) Vide Op. nost. l. 7. n. 355 et 453. — (h) Lib. 7. n. 469.

cum suis subditis in omnibus inhabilitatibus, et poenis contractis ratione delicti; ut privationis officii, beneficii, vocis, loci, etc. etsi illa reservatae sint Pontifici, ut aiunt *Suar. Sanch. Pelliz. et Salm.* cum aliis, ex privilegiis Sixti IV, Pij X et Gregorii XIV (a).

106. — III. Praelati regulares habent potestatem dispensandi cum suis subditis in praecipuis ecclesiasticis, ut possunt Episcopi cum suis diocesanis, ut diximus *Tom. I. Tract. II. n. 57.* Etenim ipsi habent quasi episcopalem jurisdictionem, ut communiter docent *Idem. ex clem. Ne Romani, de Elect. (b).* Et ideo possunt probabiliter dispensare in omni eo quod non est specialiter Pontifici reservatum, ut dictum fuit praeced. *Tr. II. n. 58*, et praesertim in dubio utrum res dispensatione indigeat, ut diximus (c). Possunt etiam dispensare cum causa (sicuti semper supponitur) in legibus pontificiis, cum latae sunt pro aliqua provincia, aut monasterio particulari, quia tunc praesumitur data huiusmodi facultas aut cum talis est consuetudo, aut quando non potest facile recurri ad superiorem, aut quando agitur de rebus parvi momenti, quae non obligant ad lethale peccatum, aut quae frequenter accidunt, ut ieiunia, abstinencia à carnibus, festorum observantia, recitatio officii: dummodo non dispensetur per longum tempus, ut dicunt *Salm. cum Cajet. Soto, etc.* Et idem valet quoad regulas religionis (d). Ita dicunt etiam *Azor., Cuatr. Salm. Trullench., Macedo, etc.*, posse superiores dispensare ad operandum diebus festis tam cum religiosis quam servis domesticis, sed non cum extraneis; qui aliquid possunt operari pro monasterio si monasterium sit pauper, ut aiunt *Sylvestr. Fagund. et Salm. cum Rasqual. Leandro et aliis (e).* Vide quoad istud, id quod dictum fuit *Tom. I. Tract. VI. num. 14.*

(a) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 29.* — (b) *Salm. tr. 18. c. 4. 31. cum Bonac. Pasq. etc.* — (c) *Salm. n. 53.* — (d) *Num. 34 et 35.* — (e) *Num. 37.*

107. — Quoad divinum officium, notentur hic privilegia quæ habent regulares. 1. Leo X concessit religiosis ut possent recitare horas privatim omnino mentaliter; sed *P. Ferraris, Bibl. v. Offic. n. 101.*, citans *Sporer*, ait hoc privilegium esse adulterinum. Præterea; ut possent anticipare officia longiora, et reservare brevia pro diebus majoris occupationis. 2. Clemens VII concessit omnibus regularibus infirmis (intelligitur de illis infirmis qui per se non excusantur ab officio) et infirmariis posse satisfacere officio recitando 6 aut 7 Psalmos (assignandos à superiore), 7. *Pater* et duo *Credo*. Et Martinus V concessit convalescentibus, ut satisfacere possent dicendo illam officii portionem quam judicaverit eorum Confessarius. 3. Innocentius IV concessit monialibus S. Clæræ (et ita intelligitur pro omnibus aliis communitatibus) satisfacere officio conversarum ob quamcumque rationabilem causam, v. gr., si religiosa non sit bene instructa juxta judicium abbatissæ aut Confessarii, in officio choristarum; aut si sit scrupulosa, aut ob labores lassæ, aut occupata in rebus utilibus, ut esset religiosis esse applicatum ad excipiendas confessiones, prædicationi, aut studio ecclesiastico pro majori diei parte. Etenim supponitur quod privilegiis concessis monialibus gaudeant etiam religiosi *ad invicem*, ut dictum fuit n. 10. Animadvertunt insuper *Salmanticenses* hujusmodi privilegio eas posse uti etiam sine licentia superiorum; fuit enim concessum sine ista conditione. Animadvertunt præterea quod si moniales omitterent laicarum officium utentes hujusmodi privilegio, non peccarent lethaliter, quia tunc reputantur ut laicæ quæ sub mortali non tenentur ad sui officii recitationem. Sed hoc non mihi placet: etenim hujusmodi privilegio monialis non transit in qualitatem laicæ, sed tantum officium ejus choristæ transit, et commutatur in illud laicæ.

108. — V. Confessarii mendicantium, et cæteri regulares communicantes potestatem habent irritandi, remittendi et dispensandi juramenta ac vota. Sed hæc de re dictum est *Tom. I. Tract. V. n. 42.*

et seq. Possunt insuper dispensare cum conjugibus quoad impedimentum ad petendum debitum, propter incestum commissum cum consanguinea conjugis, ut communiter aiunt Sanchez, Pontius, Salm. alique contra patrem Concinam, ex multis privilegiis variorum Pontificum (a). Animadvertendum est autem hic quod Confessarius debet in hoc obtinere licentiam specialem, et saltem à superiore inferiore sui monasterii (b).

109. — Possunt præterea Confessarii mendicantes dispensare cum conjugibus in voto castitatis elicto ante Matrimonium, ad petendum debitum, sicuti etiam communiter dicunt Castrop. Pont. Sanchez, Tourn. Wigandt, Salmant., etc., ex privilegio S. Pii V. Et etiam in voto elicto post Matrimonium, ut rite existimant Sanchez, Salmant., etc. (contra Pontium), ex alijs privilegijs, ex quibus possunt ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus valent de jure ordinario dispensare Episcopi cum suis subditis (c). Id verò quod magis ambigitur, est utrum in casu necessitatis possint dispensare cum sponsis, ut possunt Episcopi in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium? Plerique affirmant, ut Anaclæus, Vidal, Basseus, Henriq., etc. quam sententiam probabilem judicant Salm. et Elbel. Sed communius negant Laym. Barboz. Sanchez. et Pontius, dicentes quod regulares possint dispensare solum in votis, in quibus valent dispensare Episcopi de jure ordinario, sed non extraordinario, ut in casu isto. Respondent autem adversarii in casu necessitatis Episcopos etiam de jure ordinario dispensare, cum sit hujusmodi potestas annexa eorum officio et dignitati, ut dictum fuit n. 34. et 41. Unde non possumus habere ut improbabilem primam sententiam (d).

110. — VI. Cum secularibus conceditur facultas deligendi sibi Confessarium, aut à summo Ponti-

(a) Videt lib. 6, n. 1076. v. Insup. — (b) Ibid. v. An autem. — (c) Lib. 6. n. 987. v. An autem, et n. 1128. — (d) Lib. 6. n. 1128. circa fin.

lice, aut ab eorum Ordinario, semper supponitur quod sit Confessarius approbatus ab Episcopo : sed regulares, ex expressa aut tacita sui superioris licentia, possunt confiteri cuicumque simplici Sacerdoti : quod communiter existimatur cum *Suar. Lugo, Salm.*, etc. (a). Quare omnes superiores regulares possunt sibi eligere in Confessarium quemlibet Sacerdotem, ut etiam communiter dicunt DD. ex *cap. ult. de Pœnit.*, et *Rom.* Idem verò quod pro religiosis, valet et pro famulis commensalibus monasterii, ut habetur ex *Trid. sess. 25. c. 21.*, ex quo possunt recipere à religiosis sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unionis. Et idem valet quoad novitios, qui in *favorabilibus* sub religiosorum nomine veniunt, ut omnes fatentur et declaravit S. C. die 14. Augusti 1665. Quare ipsi possunt absolvi ab omnibus casibus ab Episcopo reservatis (b), ut dictum est n. 93. Sed id non valet pro equitibus S. Jacobi et similibus, ut dicunt *Salmant.* cum communi, nam hujusmodi viget consuetudo (c).

111. — Adnotandum insuper quod religiosi peregrinantes, si habeant socium (dummodò sit idoneus) ejusdem ordinis, illi confiteri debent, Si verò desit socius, aut alius ejusdem ordinis Sacerdos, tunc confiteri possunt cuilibet Sacerdoti idoneo, regulari aut seculari : quod commune est apud omnes. Sed quæritur utrum talis Sacerdos approbatus in illo loco esse debeat? Ita volunt pauci quidam, ut *Wigandt, Conc.*, etc. Sed communissime, et quidem rectè negant *Suar. Roncag. Gastrop. Salm. Elbet* aliique. Et quia talis est consuetudo religionum, quæ facit præsumere consensum Ordinariorum; et quia Innocentius VIII absolute concessit religiosi peregrinantibus, ut cum non possent habere sui ordinis Confessarium, *quemcumque alium Presbyterum idoneum, religiosum vel secularem eligere valeant* (d). Vide quæ diximus *Tom. II. Tr. XVI. n. 68.*

(a) *Salm. tr. 18. c. 4. n. 49.* — (b) *Salm. n. 57.* — (c) *Ibid. n. 58.* — (d) *Vide Opus post. l. 6. n. 575.*

112. — Dicunt insuper *Lugo* (a) et *Salmant.* (b), cum *Navarro, Soto, Castrop. Pejrino, Bussio, etc.*, quòd tempore generalis iubilæi possiet regulares; et etiam moniales sinè suorum superiorum licentia confiteri religiosis alterius Ordinis, licèt haberent Confessarium ordinis sibi assignatum, ex pluribus privilegiis quæ referunt *Lugo, Mendo, etc.* (c).

113. — VII. Regulares, quoad Ordines non recipiunt litteras dimissoriales ab Episcopis, sed ab eorum superioribus; aliter graviter peccant, et incurrunt suspensionem. Attamen quoad recipiendos Ordines, primò S. Pius V ipsis concessit privilegium recipiendi Ordines à quocumque Episcopo; sed hoc revocatum fuit per Gregorium XV. Quæ abrogatio confirmata est à pluribus aliis Pontificibus, et nuper à Benedicto XIV, bullâ *Impositi, etc.* anno 1747; quâ præterea præcipitur ut, si loci Ordinarius ordinationem tenet, ab ipso debeat examinari et ordinari religiosus; quòd si Episcopus absit, aut non habet ordinationem, potest ordinari ab alio Episcopo; sed tunc requiritur attestatio authentica vel Vicarii generalis, vel secretarii, cancellarii ipsius Episcopi, quâ constet aut vel ipsum abesse à diœcesi, vel ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tempore per leges ecclesiasticas statuto. Et præcipit idem Pontifex hoc expressè declarandum esse, ut cognoscatur quòd non sufficit ut dicatur Episcopus ordinationem non habiturus, si accedant extra tempora; aliter easdem subit pœnas quas subeunt qui sinè dimissorialibus litteris ordinantur. Insuper vetatur religioso ne alibi datâ operâ permaneat, ut eximat se ab examine Episcopi loci ubi priùs morabatur. Religiosi verò morantes in diœcesibus quæ sunt nullius, ordinari debent ab Episcopo viciniore (d).

114. — Quæritur hic 1. à quo deheant ordinari novitii? Dicunt *Suarez et Henriquez* ab Ordinario

(a) *D. 20. n. 86.* — (b) *Tr. 18. c. 4. n. 124.* — (c) *Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 788. not. 8.* — (d) *Lib. 6. n. 768. et n. 788. not. 8.*

aut originis, aut domicilii. Sed Sanchez, Castrop. Delbene, et Fagnanus cum aliis existimant quod possint ordinari ab Ordinario loci ubi est novitiatus. Rectè dicunt La-Croix et P. Mazzotta, utramque sententiam esse probabilem, dummodo (quoad hanc secundam) novitius animum habeat, quantum in se est, perpetuò permanendi in illo monasterio in quo est, et hac de re iuramentum præbeat, ut præcipitur in bulla *Speculatores* (a).

115. — Quæritur secundò utrùm religiosi possint ordinari *extra tempora*? Negant Vasquez, Lezana, etc.; etenim aiunt quòd etsi Gregorius XIII id concesserit Jesuitis, attamen prohibuit communicationem. Sed hodie non ampliùs est in dubium revocandum quin possint tam ex multis privilegiis concessis aliis religionibus, quàm ex declaratione nuper facta per Benedictum XIII. in concilio Romano (Tit. 5. cap. 2.) in quo statutum fuit quòd talia privilegia in suo robore persistent, nec eis derogatum fuisse constat (b).

116. — Quæritur tertio utrùm cum ordinantur regulares *extra tempora*, valeant ordinari quocumque die in quo fit officium duplex, etiam si non sit festum de præcepto? Affirmant Fagundez, Villalob. Diana, etc., et dicunt esse probabile Suar. alique; quia Alexander VI, cum ageret de huiusmodi privilegio, dicit posse ordinari *diebus dominicis, sive festivis duplicibus*; at non dixit de præcepto. Hanc opinionem rejicere non audeo; existimo tamen probabiliorē oppositam cum Lugo, Morio, et Escobar. quia Gregorius XII, agens de eodem privilegio declaravit, dicens: *diebus dominicis, et festivis diebus*, et non dixit *duplicibus*: Dies festivus propriè accipitur ille in quo vetantur opera; unde intelligitur de præcepto. Et revera usus obtinet quoad omnes eos qui dispensatione ordinantur; in tribus diebus festivis, pro quibus valet eadem regula (c).

(a) *Ibid.* n. 765. — (b) *Ibid.* n. 797. dub. 3. — (c) *Lib.* 6. n. 797. dub. 4.

117. — Quoad verò potestatem conferendi Ordines, olim abbates regulares, ex concessione ipsis facta in synodo VII (sicuti habetur in *can. Quoniam*, dist. 166.) poterant ministrare tonsuram, et Ordines minores, non solum suis subditis religiosis, sed omnibus aliis. Attamen per *Trid. sess. 23. c. 10.*, hujusmodi potestas fuit ipsis limitata pro solis regularibus subditis. His tamen non obstantibus, plerique DD. sustinuerunt abbates, saltem mitratos (ut existimant *Salmanticenses*, et adducunt plura S. C. decreta), qui possunt pontificalia exercere, posse ordinare etiam seculares suos subditos, et etiam alios habentes dimissoriales litteras suorum Ordinariorum; nihilominus omnes istæ opiniones locum amplius hodie non obtinent post decretum S. C. approbatum ab Urbano VIII, die 17 Januarii, anno 1642., in quo, rejectâ quâcumque contrariâ sententiâ, prohibitum fuit abbatibus ne Ordines conferrent, vel litteras dimissoriales concederent aliis quàm solis subditis regularibus, iisque contrarium facientibus suspensio imposita fuit. Excipiuntur tamen plerique descripti in Cancellaria rom., qui privilegium habent dimissoriales epistolas concedendi, ut abbas montis Cassinensis, abbas Cavensis, etc. (a).

118. — Quæritur hic 1. utrùm abbates habentes jurisdictionem penè episcopalem in aliquo territorio separato, possint ordinare suos subditos seculares? *Molfesius* apud *La-Croix* (b) affert declarationem affirmativam S. C. Sed *Benedict. XIV* (c) refert alteram contrariam, et idem affert decisum *P. Zacharias* apud *La-Croix*, loco citato.

119. — Quæritur 2. utrùm abbates qui possunt ordinare subditos professos, valeant et novitios? Negant *Castrop. Barbosa, Sayrus*, etc. Communius autem et probabilius affirmant *Suarez, Layman, Sanchez, Escobar* et *Salmanticenses* cum aliis, quo-

(a) *Lib. 6. n. 766*: — (b) *Croix, Lib. 6. p. 2. n. 2256*.

— (c) *De Synod. I. 2. c. 11, n. 15*.

niam in *favorabilibus* regulariter sub regularium nomine veniunt etiam novitii (ut diximus n. 110.).

120. — *Quæritur* 3. utrum Ordines collati ab huiusmodi abbatibus, secularibus, aut regularibus non subditis, sint validi? Negant *Suarez, La-Croix, etc.* Sed affirmandum est cum *Sanchez, Salm. Tambur. Pellizz., etc.*, quia hæc facultas (ut diximus) olim fuit concessa Abbatibus; et à concilio deinde, et à decreto Urbani vetitum illis fuit tantum facultatis exercitium: unde ipsi illicitè, sed validè ordinant. Et quòd ita se res habeat, apparet ex eodem decreto Urbani, in quo ordinatis imponitur suspensio. Pro validis itaque habentur Ordines iis collati. Et ita decum pluries per S. C. assert. *Benedict. XIV (a).*

121. — VIII. Quoad celebrandam Missam, et ministrandam Eucharistiam, olim ex privilegiis Sixti IV, Alex. VI et Urbani VIII, poterant celebrare in altari portatili, tam in suis domibus quàm in suis ruralibus domibus, vulgò *Grancie*, etiam contradicente Episcopo (b). Sed Clemens XI, anno 1703, suo decreto declaravit quòd omnia eorum privilegia celebrandi in altari portatili revocata sint per Tridentinum. Idemque declaravit *Bened. XIV* in bulla *Magno*, § 29. Nec possum assentiri *P. Mazzotta* dicenti huiusmodi prohibitiones intelligi factas quoad domus privatas, sed non quoad proprias religiosorum: nam in decreto Clementis agitur de privilegio celebrandi in locis in quibus degunt; loca autem in quibus degitur, sunt domus propriæ, non alienæ. *Innocentius* insuper XIII, anno 1723, in bulla *Apostolici ministerii*, prohibuit ne in privatis regularium cellis, seu cubiculis erigatur altare, remotà quâcumque in contrarium consuetudine (c). Sciatur tamen quòd *Gregor. XIII* concessit provincialibus Jesuitarum facultatem deputandi publica oratoria in suis ecclesiis, in quibus omnes possint celebrare, etc. (d).

(a) *Vide Opus n. l. 6. cit. n. 763.* — (b) *De Synod. l. 2. c. 11. n. 13.* — (c) *Salm. Tract. 15. c. 7. n. 97.* — (d) *Vide Opus nostrum, l. 6. n. 360. v. Hanc.*

Ex privilegio Gregorii XIII. possunt regulares celebrare una hora ante auroram, quare valent celebrare Missam tribus horis ante solis ortum; ita *Lugo, Suarez, Rodriq. Salm.*, etc. (a). Imò cum adest aliqua justa causa, possunt celebrare immediate post duas horas post mediam noctem, ex privilegiis Alexandri VI et Clementis VIII. Et hujusmodi privilegia dicunt *Lugo, Rodriguez, Diana, Narbona* et *Salmanticenses* cum aliis non esse revocata per Tridentinum, *sess. 22. de Vitand.*, etc. Monent tamen prædicti doctores id valere tantum pro ecclesiis propriis; in quibus tamen (subdunt) possunt hujusmodi privilegio uti etiam Sacerdotes seculares (b). Insuper Eugenius IV concessit regularibus licentiam celebrandi tribus horis post meridiem, justa tamen ex causa; attamen *Azorius, Fagundez*, alique dicunt hujusmodi privilegium fuisse revocatum per S. Pium bullâ *Amantissimus*, anno 1566, cujus rei *Lezana* affert declarationem S. C. Sed his non obstantibus, dicunt *Lugo* (c), *Salmanticenses* cum *Aversa, Dicastillo, Narbona, Diana*, etc. authenticè non constare de dicta declaratione, nec de revocatione S. Pii, qui locutus fuit de Missis tantum quæ celebrantur *de serò*, etiam forsàn circa solis occasum; unde dicunt vigere privilegium Eugenii IV, et ut quis illo utatur, sufficere quamcumque mediocrem causam, ut convalescentiæ, studii et similium.

123. — Quoad verò ministrandam Eucharistiam, Paulus III alique Pontifices concesserunt regularibus facultatem ministrandi in suis ecclesiis omnibus fidelibus. Excipitur tamen, 1. si Episcopus rationabiliter prohiberet alicui ne Eucharistiam sumeret. Excipitur 2. communio in mortis articulo, aut periculo, dummodo non adsit extrema aut gravis necessitas, et Parochus nequeat, aut nolit ministrare; *Lugo, Ronc.*, etc. (d). Excipitur tertio

(a) *Apud Merat. p. 1. tit. 20. ad lit. P.* — (b) *Salm. tr. 15. c. 7. n. 94.* — (c) *De Lugo, de Euch. d. 20. n. 27. et Salmant. lib. n. 95.* — (d) *Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 239 et 240.*

communio paschalis, id est illa quæ præcepto satisficit, et communiter aiunt *Filliuc.*, *Sa*, *Busemb.*, etc. Videantur hac de re, quæ dicta sunt *Tom. I. Tract. XII. n. 42.*

124. — IX. Quoad facultatem concionandi, olim regulares, ex clementinâ *Dudum*, de *Sepult.* poterant liberè prædicare in suis ecclesiis et in plateis; sed *Trid.*, sess. 5. c. 2. statuit ne in alienis Ecclesiis prædicare possent sinè licentia Ordinarii, et in ecclesiis propriis sui ordinis antequam benedictionem petant ab Episcopo. Quare religiosi, ut in suis concionentur ecclesiis, sufficit ut petant benedictionem, etsi illa denegetur, ut dicunt *Lez. Pelliz. Bord.* et *Salm.* cum aliis, adducto decreto S. C. (a). Sed huiusmodi benedictio, ut dicunt *Salm.*, non requiritur, ut prædicent per plateas; nam concilium loquitur solum de ecclesiis. Semper tamen debent regulares habere approbationem suorum superiorum, qui peccarent, si nullo eorum præhabito examine, iis prædicare permetterent (b). Possunt autem superiores committere etiam simplicibus Clericis tonsuratis ut prædicent, ex privilegio Gregorii XIII. Licet S. C. generaliter declaravit prædicationem posse committi cuicumque tonsurato (c).

125. — Quoad verò ecclesias alienas, ut dictum est, regulares ibi prædicare non possunt sinè venia Ordinarii, nisi id esset pro duabus aut tribus vicibus, ut dicunt *Nav. Barb. Diana*, *Salm.* alique; aut dummodo Ordinarius non maneret inibi, et religiosus aliquis transeuntes ibi esset; quia tunc potest illi Parochus licentiam concedere prædicandi, uti concessit Gregor. VIII (d). Quando tamen Ordinarius veniam concederet, religiosus valet concionari in parochiis, etiam contradicente Parocho, et quia Ordinarius est Parochi superior, et quia id fuit expressè concessum per Alexandrum IV (e).

126. — Quæritur 1. utrum liceat regularibus

(a) *Salm. Tract. 18. c. 4. n. 178.* — (b) *Salm. ibid. n. 176 et 177.* — (c) *Ibid. n. 174.* — (d) *Salm. cit. c. 4. n. 184.* — (e) *Ibid. n. 189.*

concionari, contradicente Episcopo? Quando sunt alienæ Ecclesiæ, et Episcopus ab initio veniam denegat, præcul dubio non licet. Sed si Episcopus jam concessisset licentiam, et deinde vellet eam revocare, aut si Ecclesiæ essent propriæ, dicunt *Peyr. Vega, Pelliz. et Salm.* cum *Diana, etc.* (a) posse prædicare. Sed huic obstat quod in Tridentino statuitur (sess. 24. c. 4.) : *Nullus autem secularis, sive regularis, ... contradicente Episcopo, prædicare præsumat.* Obstat insuper bulla Gregor. XV, *Inscrutabili*, in qua statuitur Episcopum, ut delegatum apostolicæ Sedis, posse punire religiosos qui in alienis ecclesiis suorum ordinum, non petita benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint. Sed respondent *Salm.* quod tam prædicta bulla quam concilium accipienda sint juxta id quod statuitur in clementina *Dudum* supra citata, in qua prohibetur prædicare, quando prædicat Episcopus, aut quando solemniter coram ipso prædicatur. Et ita decisum referunt per S. C. Episcoporum et regularium die 30 Jan. 1619, apud *Barbos.* (b). Cum ego tamen observassem *Barbosa* loco cit., inveni quod S. C. declaratio fuerit solummodo quoad conciones in ecclesiis propriis regularium. Unde quoad ecclesias alienas mihi non videtur probabilis supradicta responsio.

127. — Queritur 2. utrum Episcopus valeat examinare religiosos petentes veniam concionandi in ecclesiis non propriis? S. C. apud *Barb.* (c) die 12 Januar. anno 1628, statuit affirmativè; sed negant *Salm.* (d) cum *Pelliz. Bord. Diana, Peyr., etc.* ex bulla Leonis X, *Superna*, in qua statutum fuit ut nemo ad concionandum admitteretur, nisi prius per superiores suos respectivè examinatus; et deinde declaratum fuit ibidem quod religiosus approbationem sui superioris ostendere deberet. Respondent deinde *Salm.* cum *Pelliz. et Granado* supradictam

(a) *Ibid.* n. 171. — (b) *In Trid. sess. 5. c. 2. n. 19.* —
 (c) *Loco cit.* n. 20. — (d) *Cit.* c. 4. n. 185.

contrariam S. C. declarationem non amplius quam probabilem præ se ferre sententiam : unde non esse præferendam bullæ Leonis. At, inquam, saltem probabile est ex dicta declaratione, quod Episcopus valeat examinare, et aliter negare possit licentiam. E. contrario bulla Leonis prohibet Episcopis ne admittant religiosum non afferentem approbationem sui superioris, sed non vetat illum examinare, si velit, et negare veniam, si ipse renuat examinari.

Animadvertendum tandem est, Ordinarium ex concil. Lateranensi V, posse suspendere et punire concionatores regulares in tribus casibus, in quibus imò ipsi ipso facto suspenduntur à concionando : 1. si prædicent *miranda falsa, aut incerta*; 2. si prædicent prophetias non fundatas in sacra Scriptura, aut non approbatas à Sede apostolica; 3. si prædicando detrahunt Episcopis et suis superioribus. Insuper ex Trid. sess. 5. c. 2. Episcopus potest suspendere et punire regulares illos qui prædicant propositiones hæreticas, erroneas, aut scandalosas (a). Demum adnotandum quod Urbanus VIII, in constit. *Alia, felicitis rec.*, etc. data 11 April, 1635. (in extensum relata apud P. Ferrar. *Bibl.* tom. 5. verb. *Oracula*, pag. 341, n. g.), revocavit omnia privilegia ab antecessoribus regularibus concessa *vivæ vocis oraculo*, exceptis iis quæ testificata fuerint per ministros quibus vi sui officii fides adhiberi solet.

(a) Salm. tr. 18. c. 4. n. 188.

DE CHARITATE ET PRUDENTIA

CONFESSARIUM.

PUNCTUM UNICUM.

De Confessarii charitate in excipiendo pœnitente, 1. In eo audiendo, 2. In eo corrigendo, 3. De prudentia in interrogando, admonendo et disponendo, 4. Remedia generalia, 5. Remedia particularia, 6.

1. — QUATUOR sunt officia quæ bonus Confessarius exercere debet, patris nempe, medici, doctoris et iudicis. Quod autem attinet ad doctoris et iudicis officium, sat de eo actum est in opere in omnibus Tractatibus hucusque expositis. Restat nunc agendum de officio patris ad quod pertinet charitas, et de officio medici ad quod spectat prudentia. Confessarius, ut boni patris partes adimpleat, debet charitate esse plenus. Et primò charitatem adhibere debet in benignè excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solummodo insumunt in audiendis confessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia ut has à se repellant, non est eis tantus animus. Si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægrè auditur, et conviciis oneratus arceatur; unde fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit ut ad sua peccata confitenda veniret se tam asperè acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire qui sibi opituletur et se absolvat à peccatis, in perditæ vitæ lubricum laxi habentis præceptis ruat, et in salutis desperationem incidat. Secus boni Confessarii agunt; cum ad se hujusmodi peccatores confluunt, benignè hos accipiunt,

et (quasi victor captâ prædâ) exsultant, perpendentes sibi sortem contigisse animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc sacramentum propriè non pro justis fuisse constitutum., sed pro peccatoribus; etenim veniales culpæ, ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione., cum multis aliis modis deleri possint; sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores, Marc. 2. 17.* Propterea Confessarius charitatis viscera induens, quò magis animas peccatorum multitudine et atrocitate co inquinatas reperiât, eò magis ut Deo ipsas lucrifaciat, majore charitate eas amplectitur, eisquè animum præbet his aut similibus verbis: *Eia, frater, bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confitere. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat. Nihil refert, si in omnes tuæ conscientie sinus non introspexeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad penitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare, quia Deus certè omnia peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te expectavit, ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involueris tegas.*

2. — Charitatem deinde longè majorem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat: nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur: modò penitens non sit ita animo durus, aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu exponeret: quia tunc opus habet pro viribus efficere ut à penitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo percipiatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse à lethali lethargo expergeat. Verum quidem est quòd (ut dicunt Doctores) in acta confessionis abstinere debent Confessarii à correctione faciendâ: ne forte exterriti penitentes peccata reticeant; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo; cæterum multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim penitentem corri-

pere, præcipue cum constitetur peccatum valde enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituat, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen ne eum exasperet, nec perterreat. Quapropter postquam eam, quantum opus fuerit, corroxerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata constitenda, dicens: *Eia, frater, vis te ab hoc vitio resipiscere? Num ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quæso, ne sis aliquod sacrilegium commissurus; hoc enim esset maximum omnium peccatorum quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti, pince teipsum; confitere omnia sincere: Deus enim paratus est tibi parcere.*

3. — Deinde in fine confessionis, oportet quoque ut Confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut Pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum charitate fiat. Verumtamen congruentius est tunc verbis gravioribus uti, ut sic melius ad bonam mentis frugem redire possit; nihilo minus efficere debet ut Pœnitens intelligat hoc, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi: *Fili mi, considerasne vitam damnati, quam duxisti? Percipisne malum quod operatus es? Quid tibi mali fecit anquam Deus tuus, quem tu ita perditè contempsisti? Si Jesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed, quæso, animadvertite quis sit hic Jesus. Hic est ille qui cum esset Deus, nulliusogens, factus est homo propter te; voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret. Ah! fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quod iturus fuisses? ubi nunc esses? esses in æterno igne inferni, Quid de te factum erit, si vitam hæcenus ductam, pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari? Exspiciacere, et vide, quod nisi mores in melius mutes, jam es damnatus. Quid boni ex tot peccatis tibi collegisti? Non consideras quod duplicem*

infernum tibi paras, unum hic angoris et miseriae, alterum illic poenarum? Age, fili, averte à malo, desine peccare, et te totum in Dei brachia, quae ad te suscipiendum sunt extensa, committe; sufficit quantum ei peccasti. Ego totis viribus et toto corde te adjuvare volo, veni ad me semper et tibi labet, quoniam invenies patrem qui te benigne suscipiet. En, firmiter nunc statue te sanctum pelle effici. Per te stat; Deus enim semper paratus est, et propterea tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas à malo, et facias bonum. Oh! quàm bonum est amicum habere Deum! etc. (S. Franciscus Salesius, aut Deo alliaeret peccatores, potissimum curabat ut ipsi cognoscerent pacem quam fruuntur illi qui Deo adhærerent, et vitam infelicem quam ducit qui à Deo alienus est.) Postea adjuvabit eum ad doloris actus efformandos, et si dispositus est, eum absolvat, et remedia salutaria, quibus possit se à peccatis servare, suggerat, atque ei imponat (Sed de his in num. sequenti agetur). Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differenda esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei sic: Eia, Frater, tali die te expecto; ne prætermittas ad me redire; animo forti magnoque sis, ut tibi dixi; commenda te quotidie beatæ Virgini, et veni ad me. Si fortè tunc invenies me aliorum confessiones excipientem, accede, te enim ante alios audiam. Si a tibi ero, fac ut me arcessant; omnia deseram ut tu confitearis. Et sic dulcibus verbis à se dimittat. Hæc est via quâ peccatores tales allici possunt, nempe cum eis agere quantâ maximâ fieri potest charitate; alioquin, si ipsi in Confessarium incident qui cum eis inclementer agat, à confessione horrebunt, confiteri negligent, et effrenatè in perditionem ibunt.

4. — Ad medici officium spectat prudentia, quæ requirit ut Confessarius ad rectè curandum poenitentem suum, prius cognoscat causas et originem omnium infirmitatum, spiritualium, interrogando de habitu, de occasionibus peccandi, de loco, tempore, et personis cum quibus peccavit? Et ex his se dirigere debet ad debitas correctiones faciendas

quas nunquam omittere debet cum quibuscumque personis, licet quacumque illustri qualitate fulgeant; nec cum principibus, magistratibus, Prælatiis, Pærochiis, aut Sacerdotibus, cum ipsi se accusant de culpis gravibus, et sine nimio animi sensu: cum hujusmodi licet adhiberi debeant correctiones verbis lenioribus et discretioribus, sed majori animi fortitudine et calore, cum ex istorum peccatis, propter gravius damnum quod suo malo exemplo aliis afferri potest, perniciosior flagitiorum consequens esse soleat licentia. Propterea cum istis si suo desunt officio, admonitio non omittenda est, licet in bona in fide existant. Cum aliis vero qui aliquam laborant inculpabili ignorantia, an adhibenda sit admonitio cum profutura non est: vide dicte *Tom. II. Tract. XVI.* (cum de confessione locuti sumus, ex n. 108.) Deinde audita confessione debet Confessarius procedere ad disponendum per actus doloris et propositi poenitentem ad absolutionem. Iterum hic advertendum quod diximus *Tract. XVI. n. 105. in fine*; quod si poenitens esset indispositus, tenetur Confessarius (quemadmodum dicunt *Suarez, Laym.* et alii) pro viribus efficere ut disponatur, nihil curans quod alii expectent, aut abeant. In eodem *Tract. XVI. n. 51.* locuti fuimus de prudentia quam adhibere debet Confessarius in injungenda poenitentia pro viribus spiritualibus poenitentis, ne onere majore quam poenitentis vires patiuntur, illum gravet. Sed maxime Confessario intendendam est ut opportuniora applicentur remedia, quibus poenitens in Dei gratia conservari valeat.

5. — Sermone autem facturus de remediis quæ insinuari debent poenitentibus, dico, alia esse generalia, alia particularia pro aliquo vitio particulari. Generalia, omnibus insinuanda sunt, 1. amor erga Deum, cum ipse ad hunc solum finem nos creaverit. Et curetur pariter ut Poenitens cognoscat pacem interiorem quam donantur qui Dei amicitiam fruantur, et infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt à Deo: addita perniciæ temporali

quam secum trahit peccatum. 2. Sæpe se commendare beatæ Virgini, Rosarium recitando; se commendare Angelo custodi, et alicui Sancto peculiari protectori. 3. Frequentia Sacramentorum, et si inquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri. 4. Veritatem æternarum considerationis, et præ cæteris consideratione mortis; et patribus famibus insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communi cum familia, aut saltem Rosarium una cum filiis. 5. Dei præsentia cum urget tentatio, dicendo: *Deus me videt*. 6. Quolibet vespere conscientiam scrutari, cum animi dolore et proposito. 7. Sæcularibus, ut in aliqua congregatione se adscribant, et Sacerdotibus oratione mentalis, et gratiarum actiones post Missam. Et ut perlegant saltem aliquem libellum spirituales ante et post Missam.

6. — Remedia autem particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate: v. gr., Illi qui aliquo odio tenentur, insinuetur ut quotidie compendat Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem Dominicalem et salutationem Angelicam; et cum se turbari sentit memoriâ injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. Illi qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios et occasiones aufugiat: et illi qui habitum prævium per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solum vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum facto erunt proximæ. Huic præcipue imponatur ne unquam intermittat recitare ter salutationem Angelicam in honorem puritatis beatissimæ Virginis, manè et vespere; repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem ut sibi perseverantiam impetret. Potissimum autem Confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cum Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines*. Illi qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur ut novies, vel quinquies linguâ signet crucem super terrâ, et ut quotidie saltem semel dicat orationem Dominicalem et salutationem

Angelicam in honorem Sanctorum in quos execratus fuit, et at quolibet mane, dum e cubili surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat Beatae Virgini quolibet mane: *Domina mea, dona patientiam*. Et id non solum inseriet ut Maria sanctissima sibi opituletur, sed etiam ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo, *maledictum sit peccatum meum, maledictus sit demon, etc.* Alia remedia assignabit Confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis, occasionum, personarum et temporum.

TRACTATUS ULTIMUS.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM POENITENTIBUS DIVERSORUM GENERUM.

CAPUT UNICUM.

Punct. I. *De iis qui in occasione proxima verantur*, 1 ad 7. **Punct. II.** *De habituatis et recidivis*, 8 ad 15. *De ordinandis pravo habitu irretitis*, 16 et 17. **Punct. III.** *De interrogationibus faciendis pœnitentibus neglectæ conscientie*; et I. *de interrogationibus faciendis rudibus juxta ordinem præceptorum*, 18 ad 30. II. *De interrogationibus faciendis pœnitentibus diversorum statuum et conditionum*; et I. *Sacerdotibus*, 31; II. *Monialibus*, 32; III. *Judicibus*; IV. *Scribis*; V. *Medicis*, 33. VI. *Chirurgis et pharmacopolis*; VII. *Negotiantibus*; VIII. *Sartoribus*, 34. IX. *Provenatis et venditricibus*, 35. X. *Barbitonsoribus et capillorum fictitiorum (vulgo Perruque) artificibus*; et hic fit sermo de juvenibus qui mulieribus aptant caput, 36. **Punct. IV.** *De pueris et puellis*, 37 ad 41. **Punct. V.** *De personis pietati addictis*, 42 et 43. **Punct. VI.** *De mutis et surdis*, 44 et 45. **Punct. VII.** *De moribundis*, 46 et 47. **Punct. VIII.** *De capite damnatis*, 48 et 49. **Punct. IX.** *De a dæmonibus vexatis*, 50 ad 53. **Punct. X.** *De mulieribus*, 54 et 55.

PUNCTUM I.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.

1. — **MAXIMA** Confessarii cura debet esse se bene gerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt, aut recidivi. Hi sunt duo magni scopuli in quos major

Confessariorum pars impetunt et deficiunt. In capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatis et recidivis; hic de occasionariis. Certum est quod si homines satagerent occasiones fugere, major peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasionibus, parum lucratur; sed cum homo ultro in occasionem proximam se immittit, ut plurimum et ferè semper hostis victoriam eanit. Occasio, præsertim in materia turpium delectationum, est quasi rete quod ad peccatum trahit, et simul mentem obcæcat; ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primò dividitur in voluntariam et necessariam. *Voluntaria* est illa quæ facile vitari potest. *Necessaria* quæ amoveri nequit sine gravi damno, aut scandalo. Secundò dividitur in proximam et remotam. *Remota* est illa in qua homo raro peccat, vel illa quæ ubique reperitur. *Proxima per se loquendo* est illa in qua homines communiter ut plurimum deficiunt. *Proxima autem per accidens*, seu respectiva, est ea quæ licet respectu aliorum non sit proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest quod labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidam A.A. volunt non esse occasionem proximam, nisi eam in qua homo ferè semper, vel ut plurimum ceciderit; sed communior et verior sententia docet occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit (a). Verumtamen advertendum quod sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu verò ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota (b); ita contra quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, fortè erunt proximæ respectu ad aliquem qui, propter experimentum relapsuum, et propter pravam inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est turpe), factus est valde debilis et facilis ad labendum: et tunc iste

(a) *Lib. 6. n. 45.* — (b) *Ibidem.*

tenebitur ad removendas, non tantum occasiones proximas, sed etiam illas remotas, quæ respectu sui proximæ evadunt.

2. — Cæterum, est quidem in occasione proxima, 1. ille qui retinet in propria domo aliquam feminam cum qua sæpè rem habuit; 2. ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias, aut fraudes; 3. ille qui in aliqua caupona aut domo sæpè se inebriaverit, aut ceciderit in rixas, vel actus, verba aut cogitationes obscenas. Porro omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem, nisi auferre promittant, juxta distinctionem; quæ fiet in numero subsequenti. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo, quamvis semel in anno, semper ibi peccavit; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui, tametsi in occasione positi non labuntur, afferunt tamen aliis grave scandalum (a). Addunt aliqui DD. (b) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione conjungitur habitus vitiosus, aut magna tentatio, seu vehemens passio, quamvis usque tunc in ea occasione nunquam peccaverit; nam facile deinde peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt quod si unquam aliqua famula tentaretur ab hero, et ipsa se noverit facilem ad labendum, ab ea domo abscedere tenetur, si commodè potest; alioquin temere se securam habere.

3. — Et hic caveant Confessarii à permittendo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponso in domum admittere, quia rarò evenit quod tales sponsi non labantur, saltem in verba, aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione, dum omnes aspectus et colloquia inter sponsos sunt incentiva ad peccandum, estque moraliter impossibile ipsos invicem conversari et non sentire stimulos ad eos turpes actus, qui tempore matri-

(a) *Ibidem*; (b) *Ibidem*.

monii deinde succedere debent. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, non sunt isti omnes indistincte de gravi culpa dammandi, sed ordinariè puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimium experientiâ patet; nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in ea occasione à mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu; tales enim adamantes prius conversantur invicem ob propensionem, deinde propensio fit passio, et passio, postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et ~~non~~ in mille crimina ruere facit. Hinc cardinalis Picus de Mirandola, Episcopus Albanensis, in sua diocesi per edictum suos admonuit Confessarios, ne tales adamantes absolverent, si, postquam ter ab illis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diu, aut clam, aut intra domos (cum facili periculo osculorum et tactuum), aut contra parentum præceptum, aut cum altera pars prorumpit in verba obscena, aut cum scandalo (prout si in ecclesia), aut cum conjugatis, claustralibus, aut clericis in sacris. Et in hoc generaliter advertendum quod ubi agitur de periculo peccati formalis, et præcisè peccati turpis, Confessarius quantò magis se rigorosum cum Pœnitentè adhibebit, tantò magis ejus saluti proderit; et contra, tantò magis cum illo immanis erit, quantò magis benignus erit in permittendo ut ille in occasione maneat, aut se immittat. S. Thomas de Villanova Confessarios in hoc condescendentes vocat *impios*. Hæc charitas est contra charitatem. Solent in his casibus Pœnitentes conari ut Confessarii apprehendant quod occasionem removendo magnum orietur scandalum. Fortis sit Confessarius ad hujusmodi timores despiciendos; majus semper erit scandalum videre quod Pœnitens nec etiam post confessionem occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur: aut sciunt, et tunc Pœnitens famam potius recuperabit, quam amittet, removendo occasionem.

4. — Plures DD. censent primâ, aut secundâ vice bene absolvi posse, qui est in occasione proxima, licet voluntaria, etiam antequam occasio auferatur; modò firmum habeat propositum, et promittat illam statim remove. Sed hic oportet distinguere cum S. Carolo Borromæo (in instructione Confessariis ab eo tradita) occasiones quæ sunt in esse, et occasiones quæ non sunt in esse. Occasio quæ est in esse, est, exempli gr., cum aliquis concubinam domi detinet, vel cum aliqua famula consentit quoties tentatur à domino, etsimilia. Occasio autem quæ non est in esse, est, ex. gr., cum quis in ludo prorumpit in blasphemias, aut versando in cauponis prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia incidit in verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum quòd in occasionibus quæ non sunt in esse, rectè docet S. Carolus quòd Pœnitenti firmè promittenti ab eis abstinere, potest ei semel, bis, et etiam ter absolutio dari; quòd si deinde illè occasionem non aufert et eodem modo peccat, non potest absolvi nisi prius occasionem removeat. In occasionibus autem quæ sunt in esse cum eodem S. Carolo omnino neganda est absolutio, nisi occasio prorsus auferatur. Hancque sententiam (ordinariè loquendo) omnino tenendam probavimus in libro (a). Ratio, quia talis Pœnitens est indispositus ad absolutionem, si petat eam antequam occasionem removeat; etenim eam recipiendo se immittit in proximum periculum frangendi propositum, et sic remanendi in eadem occasione. Clariùs rationem hanc explicemus. Porro mortaliter peccat, qui est in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit, cum autem opus tollendi occasionem sit maximè arduum, et non impleatur nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dum ablato timore sinè absolutione remanendi, de facili sibi suadèbit quòd tentationi resistet quin occasionem auferat, et ita in ea manendo, certè quidem recidet; prout quotidie experimento probatur in pluribus Pœnitentibus, qui, carptâ abso-

(a) *Libellus*, num. 456.

lutione ab aliquo Confessario parum cauto, minime postea attendunt ad occasionem removendam; et statim deterius relabuntur. Hinc dicimus quod propter predictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat Pœnitens qui ante remotionem occasionis, absolutionem petit, et gravius peccat Confessarius qui illum absolvit.

5. — Diximus, *ordinarie loquendo*; nam plures casus excipiuntur à DD. (a), in quibus Pœnitens absolvi potest antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo Pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse amplius in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione; tunc enim signa illa indicant Pœnitentem donatum fuisse uberiori gratia, quâ merito speratur quod in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac absolutio commodè differri posset, tunc illam etiam ei differre in, usquedum cum effectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus in quo Pœnitens non possit redire, vel non nisi post multum tempus; tunc bene potest absolvi, si censeatur bene dispositus per propositum statim removendi occasionem: quoniam eo casu periculum frangendi propositum, remotum reputatur, causâ magni offeris quod Pœnitens deberet pati, abscedendo sine absolutione, aut repetendi confessionem apud alium Sacerdotem, aut diu manendi sine gratia Sacramenti. Quapropter, cum ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (b); dum enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censeatur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admittendum si Pœnitens jam ab alio Confessario alias admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit; quia tunc habetur ut recidivus, et ideo nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti puncto dicemus, n. 12.

(a) *Lib.*, n. 454. v. *Dixi*. — (b) *Ibid.* v. *Excepe* 2.

6. — Hoc dicimus quoad occasionem proximam voluntariam. At si occasio est necessaria, aut *physice*, prout si quis detineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam; vel *moraliter*, id est si occasio non posset auferri sine scandalo, aut gravi damno vitee, famee, aut bonorum, ut communiter decent DD., eo casu Pœnitens bene absolvi potest, quin occasionem auferat; quia tunc non tenetur eam removere, modo promittat exequi media necessaria ad efficiendum ut occasio ex proxima evadat remota, prout sunt, præcisè in occasione peccati turpis, fugere familiaritatem complicitis, et etiam aspectum quantum fieri potest, frequentare sacramenta; et sæpe commendare se Deo, renovando quotidie (præsertim mane) ante imaginem crucifixi propositum non amplius peccandi, et quantum est possibile vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est propriè peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; unde bene considerare potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi; et licet quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cum ipse sponte vult tale periculum: sed cum occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit, et Deus tunc non se retrahit ab assistendo suâ gratiâ illi qui verè deliberavit ipsum non offendere. Non dicit Scriptura quod peribit qui est in periculo, sed qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum qui illi invitus subiacet: unde inquit D. Basilus: *Qui urgente aliquâ causâ et necessitate se periculo obijcit, vel permittit se esse in illo, cum tamen aliâs nollit, non tam dicitur amare periculum, quàm invitus subire; et ideo magis providet Deus, ne ille pereat.*

7. — Hinc dicunt DD. bene capaces absolutionis esse qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium, aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eo quod deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem; tales sunt, ex.

gr., confiteatur qui in medendis feminis, aut P. qui in excipiendis earum confessionibus, præsunt, si his muneribus relictis, non possent suum statum vivere (a). Sed omnes conveniunt petere in his et similibus casibus absolutionem ferre, ut poenitens sit saltem diligentior in praescriptis remediis exsequendis. Verumtamen cōseō Confessarium non tantum posse, sed et teneri ad differendam absolutionem, semper ac modo differre potest, praesertim cum agitur de tercia turpi; tenetur enim ipse tanquam medicus marum opportunitiora applicare remedia; et per medium magis idoneum non inveniri pro eo quod nec in occasione proxima, quam differre ei absolutionem, dum experientia nimis patet quod post absolutionem acceptam negligunt media praescripta exsequi; et sic facile recidunt. E converso cum alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentationibus, ob metum quod iterum sine absolutione dimittatur, cum ad Confessarium redibit. Fortè in hoc quis me nimium rigidum reputabit, sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in proxima occasione, quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo multo magis prodesse Poenitentium salutem. Utinam et omnes Confessarii sic etiam se gererent. Oh! quot peccata evitarentur; et quot aliae salvarentur animae! Repeto quod supra dixi: ubi agitur de liberando Poenitentem a peccato formali, uti debet Confessarius opinionibus benignioribus, in quantum christiana prudentia concedit: sed ubi opiniones benignae periculum peccati formalis proximius reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, cōseō omnino expedire, et quandoque oportere, quod Confessarius sententiis rigidioribus utatur; tunc enim hae valde magis prosunt

(a) *Lib. 6. n. 455.*

animarum saluti. Quod si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omnino hunc negandam absolutionem priusquam occasionem tollat (a). Et hic reor, instare Evangelii præceptum: Quod si oculus tuus scandalizat, ejice eum (b); excepto casu quo Pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, ut posset concipi prudens spes emendationis (c).

PUNCTUM II.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum habituat
et recidivis.

8. — DISTINGUENDI sunt habituat

Habituat sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ut dicunt DD. (d), bene absolvi possunt, primâ vice quâ confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt; dummodo dispositi sint per verum dolorem et firmum propositum adhibendi media efficacia ad emendationem: verum si habitus esset valde radicans, potest etiam Confessarius ei differre absolutionem, ad experiendum quomodo sit constans Pœnitens in praxim deducendo media præscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat horrorem. Advertatur hic quod quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modo inter ipsas aliquod intervallum intercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum et bestialitatum multo minor numerus habitum potest constituere; qui, ex. gr., semel in mense fornicaretur per annum, bene hic habituat

dici potest.

(a) N. 457. — (b) *Marci*, 9. v. 46. — (c) *Lib. 6. n. 457.*
— (d) *Lib. 6. n. 458.*

g. — *Recidivi* autem sunt qui post confessionem eodem vel quasi eodem modo sunt relapsi absque emendatione. Isti, ut communiter docetur (a), nequeunt absolvi; si sola signa ordinaria afferunt, nempe si tantum constentur, asserendo se poenitere et proponere, prout habetur, ex propo. 60 damnata ab Innocentio XI. Nam habitus contractus, et relapsus præteriti sine ulla emendatione, magnam præstant suspicionem quod dolor et propositum quæ Poenitens asserit habere, nequaquam sint vera. Unde istis differenda est absolutio per aliquod tempus, usquedum appareat prudens signum emendationis. Et in hoc puncto lugenda est animarum ruina, cujus causa sunt tot mali Confessarii, indistinctè absolvendo tot recidivos, qui cum repererint Confessarios qui semper tam facile eos absolvant, amittunt horrorem in peccando, et pergunt ad putrescendam in cœno vitiorum usque ad mortem. Quidam DD. (b) admittunt recidivum solis signis ordinariis absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem; sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dum habituatus qui post unam confessionem recidit sine emendatione, jam est verus recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ indispositionis. Et notetur hic quod hæc regula procedit, etiam respectu culparum venialium; quamvis enim communiter admittitur facilius absolvi posse eos qui prolabantur in peccata levia, eo quod occasiones eorum frequentiores sint; attamen, cum sit communis sententia (c) grave esse peccatum et sacrilegium absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito, nec sufficere dolere de multitudine, seu de numero excessivo talium culparum, quin dolor habeatur de aliqua in particulari, prout tenuimus *Tract. XVI. num. 33.* contra quorundam opinionem, facile metuendum est huiusmodi confessiones sacrilegas esse, aut saltem in-

(a) *Ibid. v. Recidivus.* — (b) *Ibid. num. 459. v. Dicunt.*
 — (c) *Ibid. dub. 1.*

validas. Hinc diligenter satagat Confessarius ad non absolvendos indistinctè tales Pœnitentès; tunc etenim, etiamsi illi sint in bona fide, ipse tamen non poterit à sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo eis qui ad absolutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si Pœnitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendam præsertim de aliqua levi culpa, à qua ille magis horreat; aut ei insinquare, ut confiteatur de aliquo peccato gravióri vitæ antea actæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero), ut habeat materiam certam super qua inniti possit absolutio; alioquin etiam huic Pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

10. — Dico per aliquod tempus, eo quod recidivis tam levium, quam gravium culparum, non est necessarium differre eis absolutionem per annos, aut menses, ut nimis rigide vult Juveninus (a); sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus auctor libri Romæ editi, cui titulus: *Istruzione per li novelli Confessori*; idemque dicit auctor libelli ubique in Italia accepti, cui titulus: *Istruzione per li Confessori di terre e villagi* (b), ubi pro hac doctrina citat Ludovicum Habert (c). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus huiusmodi Pœnitentium. Et huic iudicio fœvet Papa Benedictus XIV, in bulla Apostolica (d), ubi loquens de Confessariis qui rite Pœnitentibus absolutionem differunt, sic deinde eos monet: *Illos quantocius ut revertantur invitent, ut ad Sacramentale forum regressi absolutionis beneficio donentur. Nota verba, quantocius, et donentur. Ad summum, dico, his differri potest absolutio per quindecim aut viginti dies. Sed expere oportet illos qui tempore præcepti Paschalis continentur; pro istis enim majoris temporis*

(a) Vide Lib. 6. n. 465. — (b) Par. 1. c. 9. n. 215. — (c) C. 1. § 4. — (d) Bull. c. 3.

experientia requiritur, cum justa suspicio haberi possit; quod hi abstineant a relapsu, potius ut censuram effugiant, quam ex vero proposito mutandi vitam. Oportet etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca; isti enim majori egent experientia, cum occasio (ut dictum est in puncto precedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verum semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen Confessarius ne dicat Pœnitenti, ut non redeat nisi post mensem; nam hic ob tantam dilationem nimis terrebitur: potius imponat ei ut redeat post octo, vel quindecim dies; et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

11. — Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria quæ alias, juxta communem sententiam (a), certè sufficiunt ad absolutionem impertiendam; illud enim extraordinarium signum (modò solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem, quæ urget ratione relapsuum. Rectè dixerunt Episcopi Belgii, anno 1699 congregati, in quodam decreto edito pro directione Confessariorum suarum diocesium, de hoc puncto loquentes: *Deum in conversione peccatoris, non tam considerare mensuram temporis, quàm doloris* (b). Hinc prohibuerunt ne Confessarii stabili lege exigenter à Pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito, sola enim probatio temporis non est unicùm signum mutatæ voluntatis, sed voluntas peccatoris mutatur virtute divinæ gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illico operatur: quapropter mutatio voluntatis bene per alia signa cognosci valet, sine experientia temporis. Quinimò alia signa dispositionis actualis Pœnitentium quandquæ voluntatis mutationem manifestant multò melius, quàm pro-

(a) *Lib. 6. num. 457. v. Recidivus.* — (b) *Ap. Croix, l. 6. p. 2. n. 1824.*

batio temporis : nam talia signa directè dispositionem ostendunt, dum, è converso, experientia illam ostendit tantum indirectè ; cum non raro accidat, quòd aliquis diu abstinuerit à peccando, et adhuc sit etiam indispositus. Unde auctor libri citati (*Ist. per li Nov. Confes.*) sic ait (a) : *Se la ricaduta nasce della propria fragilità, senz' altra causa extrinseca voluntaria, è quasi temerità il dire che ogni ricaduto sia indisposto.* Et alibi (b) dicit quòd recidivus propter vim mali habitus absolvi debet, semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo : *E. giudichiamo, che'l fare altrimenti, sia troppo rigore, e che'l Confessore facendolo s' allontanerebbe dallo spirito della Chiesa, e del Signore, e dalla natura del sacramento, il quale non solamente è giudizio, ma è medicina salutare.*

12. — Plura autem sunt hæc signa, prout docent DD. (c). I. Major dolor manifestatus per lacrymas (modò sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quàm lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum, (intellige cum Pœnitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi); aut si Pœnitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratiâ per notabile tempus, putà per 20 aut 25 dies, ipse qui prius pluries in hebdomada prolabi solebat; aut verò si lapsus fuerit post magnam resistantiam; aut etiam si antequam ad confessionem accederet, diu se abstinuerit à culpis mortalibus, in quas prolabi assuetus erat. III. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset si Pœnitens diligenter occasionem vitaverit, media præscripta à Confessario executioni mandaverit, aut si adhibuerit jejunia, preces, elemosynas, etc. ad vitium extirpandum. IV. Si ipse petit à Confessario remedia, aut nova media ad emendationem; item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit Confessarius; maxime si nunquam

(a) P. 1. c. n. 15. 359. — (b) C. 9. n. 213. — (c) Lib. 6. num. 486.

monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus censeo non omnia fidendum; si alia signa desint; cum Pœnitentes, ut absolutionem carpant, facile promittant, sed postea difficulter attendant. V. Spontanea confessio, nempe, si Pœnitens accedit non jam ad implendum præceptum Paschale, neque ex quodam usu pio se confitendi in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in festivitibus Deiparæ, et similibus; neque accedit impulsus à parentibus, à domine, aut magistro, sed venit omnino sponte, et verè inspiratus à divino lumine, ad solum finem ut divinam gratiam recipiat. Præsertim si ad se confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinerit à lucro notabili, gravè sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, puta qd concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminentis flagelli, prout terræ motus, pestis, etc. VII. Si Pœnitens consteatur peccata antè per verecundiam tacita. VIII. Si Pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem Confessarii ostendit apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati periculique sue damnationis. Alii alia signa addunt, prout si Pœnitens magnam libenter acceptat pœnitentiam; si asserit pœnituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur velle mori potius quàm peccato. Sed hæc signa nescio an sola satis esse possint; potius dicerem, quæ possent deservire ad alia adjuvanda signa quæ sola non sufficerent.

13. — Denique, semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari Pœnitens mutasse voluntatem, bene absolvi potest; quamvis enim Confessarius, ut Pœnitentem absolvere possit, moraliter certus esse debet ejus dispositionis, attamen advertendum quod in aliis Sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debeat esse certitudo; sed in hoc sacramento Pœnitentiæ, cum materia sit moralis, prout sunt actus Pœnitentis, sufficit moralis certitudo, sive respectiva, ut probatum

est (a) : nimirum satis est quod Confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione Pœnitentis, sine aliqua prudenti suspitione in oppositum; alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi : nam omnia signa Pœnitentium aliud non fundant quam probabilitatem quandam de ipsorum dispositione. Auctor (*dell'Istruz. per li Nov. Confessa*) sic loquitur : *Non ricercasi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente; onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, eh' egli non sia sufficientemente disposto, non deve il Confessore inquietare se stesso, nè il penitente, per averne l'evidenza che non è possibile* (b); vide Tract. XVI. n. 117. in fin. Et hic notandum circa malum habitum, quod facilius absolvi possint recidivi in blasphemis quam in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortius inhaeret, causâ majoris concupiscentiæ, sive inclinationis, quæ in illis invenitur.

14. — Dictum est Confessarium posse absolutionem impertiri consuetudinario et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet; sed non videtur teneri, quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ut communiter DD. docent (c). Etenim, licet Pœnitens post confessionem suorum peccatorum jus habeat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam Confessarius, tanquam Medicus, bene potest, imò quandoque tenetur absolutionem differre, cum judicat tale remedium necessario prodesse salutis sui Pœnitentis. An autem expediat ordinariè uti hoc remedio, aut non sine consensu Pœnitentis? Certum est non expedire, quando dilatio afferre potest magis detrimentum, quam profectum : et idem dicunt DD. quando ob dilationem Pœnitens subire deberet aliquam infamiam notam, aut periculum (d). Extra autem hos casus, quidam volunt melius esse quod hujusmodi recidivis differatur absolutio. Alii tamen

(a) Lib. 6. num. 57 et 461. — (b) P. 1. c. 15. n. 306.
— (c) Lib. 6. n. 462. — (d) Num. 463.

communius censent id raro expedire, et hoc etiam sentit celebris nostrorum temporum Missionarius, R. P. Leonardus de Portu Maurilio, in suo docto sermone Romæ edito, cui titulus, *Discorso mistico e morale*. Melius nihilominus dicendum quod in hoc puncto nequeat certa statui regula, sed Confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet: Deo se commendet, et secundum quod se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo. Si Pœnitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accidit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, molliarum, aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima Doctorum (a), quod raro expediat differre absolutionem recidivo, cum ille est dispositus; nam sperari debet magis gratiam Sacramenti, quam dilationem absolutionis illi prodesse posse.

15. — Dico ex fragilitate intrinseca; aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam; nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicitis præsentia vehementius sensus commovet, et intentionem reddit affectum ad peccandum, quam faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo Pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantum ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum à familiaritate et præsentia complicitis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tanto magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omnino auferri debet; quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda, prout ostendimus in Punct. præcedenti, num. 4. E converso, in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dum ex una parte non adest objectum extrinsecum quod tam violenter eum impellat ad peccandum; et ex altera illi non est voluntaria retentio mali habitus, prout est volunta-

(a) *Ibid. v. Ut autem.*

rium non ad evadendi occasionem cum possit; unde in tali necessitate Deus male habitus magis succurrit, et ideo, plusquam à dilatione absolutionis, sperari potest emendatio à gratia Sacramenti, quæ illum fortiolem reddet, reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum extirpandum. Cur enim, rectè dicunt *Salmanticensis* (a), magis sperari debet, quod peccatori gratia carenti prosit dilatio absolutionis, quam prosit amico Dei absolutio, quæ gratiam recipit? Et cardinalis Toletus (b), loquendo præcisè de peccato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quàm sæpè se munire sacramento Pœnitentiæ, subditque hoc Sacramentum maximum esse frenum huiusmodi peccatum committentibus: et quæ eo non utuntur, inquit, non sibi promittant emendationem nisi per miraculum. Et in facto, S. Philippus Neri, ut legitur in ejus vita (c), maxime hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. Huic quoque confertur id quod ait Rituale romanum, agendo de Pœnitentia: *In peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere ut sæpè confiteantur; et si expediat, communicent.* Et dicendo *facile recidentibus*, certè intelligitur, qui de iis qui nondum pravam habitum extirpaverunt. Aliqui auctores qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos peiores fieri, cum ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cum sine absolutione dimittuntur, carentes gratia Sacramenti, evadant fortiores, et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio Missionum, qui, dimissi sine absolutione, vitiis et desperationi se abjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri! Cæterum repeto: quisque se dirigere debet juxta lumen quo donatur à Deo. Hoc certum est, quod in hac materia tam errant ii qui plus justo sunt faciles, quàm ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam fa-

(a) *De Pœn. c. 5. in fin.* — (b) *Th. c. 6. n. 2.* — (c) *Cap. 6. num. 2.*

cilitatem sunt causa quod tot animæ perdantur (et negari non potest quod isti in majori sinf. numero, et majus damnum afferant; dum istis in majori numero accedunt peccatores habituati); sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio an Confessarius debeat tantum sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispositos, et non etiam quando dispositos sine absolutione dimittit. Concludo hic; et dico: Non nego quod aliquando bene prodesse potest recidivo disposito dilatio absolutionis. Dico secundo: Semper proderit quod Confessarius hujusmodi recidivos terreat; ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertio: Ordinariè loquendo, recidivis ex fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis absolutionis beneficium proderit, quam dilatio. Utinam et Confessarii recidivos absolverent tum solum cum signa extraordinaria afferunt! id quod lugendum est, quod major, ne dicam maxima Confessariorum pars universaliter recidivos absolvunt sine distinctione, sine signo extraordinario, sine admonitione et sine aliquo saltem remedio præstito ad emendationem; et hinc verè procedit, non jam ab absolvendis dispositis, tot animarum universalis perniciēs.

16. — Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habituatis et recidivis, non procedit jam circa initiandos in sacris ordinibus habituos in aliquo vitio (præsertim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio. Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum sacramentum Pœnitentiæ; sed ordinandus habituatus, si vult ipse ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit quod sit dispositus ad sacramentum Pœnitentiæ, sed oportet quod etiam dispositus sit ad recipiendum sacramentum Ordinis; alioquin ad neutram dispositus erit; cum enim sit indignus ascendendi ad altare qui vix egreditur è statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem statûs in quem immitti inibat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiæ. Quapropter tunc Confessa-

rius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis; saltem plurimum mensium probationem. Id plenè probatum est in dissertatione operi inserta (a), cum communi sententia Doctorum (b) ibi relatorum, qui docent quòd ad sacrum Ordinem suscipiendum non satis est bonitas communis, id est simplex immunitas à peccato mortali; sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus initiandus sit à pravis habitibus deparatus, ut docuit D. Thomas (c): *Ordines sacri præeigunt sanctitatem; unde pondus Ordinum imponendum parietibus jam per sanctitatem desiccatis, id est ab humore vitiorum.* Et ratio est, quia si ordinandus hanc non habet, specialem sanctitatem, indignus est super plebem constitui, ad altissima altaris ministeria exercenda: *Sicut illi (loquitur idem S. Doctor) qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis (d).* Et alibi (e) expressius præfatam rationem confirmat, dicens: *Quia per sacrum Ordinem deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo seritur in Sacramento altaris, ad quod requiratur major sanctitas interior, quàm requirit etiam religionis status.*

17. Verumtamen excipitur casus quo à Deo donaretur quis tam extraordinariâ compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate; nam, ut ait idem Angelicus (f): *Quandoque tantâ commotione convertit (Deus) cor hominis, ut subito perfectè consequatur sanctitatem spiritualem.* Raræ quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in ordinandis, licet aliquam petant domum religiosam, ut spiritualia agant exercitia; isti enim ut plurimum non ultro, sed coacti accedunt: sed quando verè quis tantam reciperet gratiam à Deo (cujus admirabiles sunt misericordiæ) quæ ipsum taliter mutatum redderet, quòd, licet adhuc aliquod pravam motum sentiret,

(a) Lib. 6. ex num. 63. — (b) Ibid. num. 68. — (c) 2. 2. q. 108. a. 1. ad 3. — (d) Suppl. q. 36. a. 1. ad 3. — (e) 2. 2. q. 184. a. 8. — (f) 3. p. q. 86. a. 5 ad 1.

magnum tamen concepisset horrorem adversus peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiæ, ita ut à gratia munitus facilè jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper firmè stasisset in posterum non tantum vitare peccata et occasiones, sed etiam media opportuniора suscipere ad vivendum ut sacerdotem decet, et jam simul incepisset ad suam conversionem confirmandam instanter preces effundere pro sua perseverantia, cum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ: eo casu bene posset Confessarius eum absolvere, et si ipse vellet statim post confessionem ordinem sacrum suscipere. Attamen adhuc in hujusmodi casu quo Pœnitens magnam habuerit compunctionem, Confessarius, quantum potest, adhibere se debet, ut illum inducat ad differendam susceptionem Ordinis, ad hoc ut melius à pravo habitu se purget, et melius concepta proposita exsequatur. Imò ad hunc effectum, si ille nolit differre susceptionem, potest etiam Confessarius, tanquam medicus, ad majorem ejus profectum, differre ipsi absolutionem, ut initiandus Ordinis susceptionem differat. Hoc tamen intelligendum, modò ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ, aut notæ; tunc enim (prout notatum est n. 4), Pœnitens habet jus ut statim absolvatur. Cæterum Confessarii debent esse difficiles, quantum fieri potest, in absolvendis hujusmodi ordinandis, qui postmodum ordinariè pessimi evadunt, et sic populis et Ecclesiæ perniciem magnam afferunt (a). Hanc meam ratiocinationem integrè commendatam reperio à Benedicto XIV, in celebri suo opere *de Synodo* (l. 11. c. 17. et 18.) ultimæ editionis.

PUNCTUM III.

De nonnullis peculiaribus interrogationibus faciendis à Confessariis parum meticulosæ conscientiæ pœnitentibus.

I. De interrogationibus faciendis rudibus.

18. — JAM dictum est *Tractatu XVI. n. 102.* quòd licèt debitum conscientiæ examinandæ sit proprium pœnitentis, nihilominus cùm Confessarius motivum habet credendi pœnitentem sufficienter non se examinasse, tenetur eum interrogare. Et loquendo de rudibus, ibi similiter dictum fuit *n. 103.* errorem esse eos dimittere ut diligentius se examinent; sed teneri Confessarium eos examinare, interrogando juxta ordinem præceptorum Decalogi, non autem de omnibus peccatis quæ ipsi committere potuerint, sed tantùm de magis usualibus, quæ ab hujusmodi hominibus committi solent; præsertim si sunt vectuarii, rhedarii, milites, satellites, famuli, caupones et hujusmodi, Quoad I. *Præceptum* interrogabit pœnitentem 1. an circa fidei res sit instructus, juxta ea quæ diximus *Tract. IV. n. 3.* Sed hic sapienter animadvertit celeberrimus ille et doctus missionarius P. Leonardus aPortu Mauritio, in suo *Discursu mystico et morali*, num. 26, teneri Confessarium instruere Pœnitentes rudes in mysteriis Fidei, saltem in quatuor principalibus. Quapropter sic subjungit: *Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut ab aliis hæc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant: ideoque expediens est breviter eos docere prædicta mysteria principalia, efficiendo pariter ut secum efforment actus Fidei, Spei, Charitatis et Contritionis, obligando tamen eos ut in posterum perfecte instrui se faciant circa cætera mysteria sætu necessaria de necessitate præcepti.* Et idem auctor loquens de personis urbanis salutis propriæ negligentibus, quæ sibi magno rubori et contumeliæ habent se de iis interrogari, ait decere

Confessarium ut ipsis sic dicat : *Eia ! eliciamus und simul actus christianos ; dic metum : Deus meus , quia es veritas infallibilis , et quia sanctæ Ecclesiæ tu revocasti , credo quidquid sancta Ecclesiæ me docet credere ; credo præcipue te esse unum Deum , et tres personas ; credo Filium , cum Deus esset , se fecisse hominem , mortuum esse in cruce , resurrexisse , et ad cælos ascendisse ; et illinc venturum esse omnes judicaturum , ut boni paradisi gloriâ fruantur , et mali in æterno igne crucientur . Notandum hic insuper Bened. XIV. in const. 42. (de Doctr. Christi , §. 12. vñd. Bullarium , tom. I.) dicere quod est neganda absolutio ei qui neglexit culpabiliter addiscere scitâ necessaria tum necessitate mediû , cum præcepti . Sed quoad ea de præcepto dicit absolvi posse pœnitentem si ex animo promittit conari addiscere , hisce verbis : *Eo quandoquæ casu pœnitens absolvi potest , quo se hujus vincibilis ignorantie reum agnoscit , et promittit operam se impensè daturum addiscere necessaria necessitate præcepti .* 2. An superstitiones exercuerit , aut alios docuerit , et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit ; quos ad suo peccato cooperandum induxerit . Quocirca debet rudes admonere , superstitiones nunquam esse licitas , quamvis ex charitate , aut in necessitate fiant . Quæ autem actiones sint necne superstitiones ? vide in opere (a) . 3.° An unquam olim rubore suffectus in confessione aliquod peccatum reticuerit ? Et hac interrogatione ut plurimum curet sciscitari rudes , et mulierculas , qui raro frequentant Sacramenta , dicendo eis : *Foras aliquis vitæ anteactæ scrupulus te mordet ? cura nunc bene confiteri , dic omnia libenter , noli timere , omnem scrupulum ab anima tua depone , etc.* Hæc interrogatione aiebat quidem diligens operarius a se multas animas a confessionibus sacrilegis fuisse liberatas . Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata , ut de numero certus fiat , interroget quo-*

(a) *Lib. 3. ex n. 14.*

tis, intra hoc tempus à quo peccare cessavit, confessus sit, et communicaverit; et si quotiescumque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertebat? Contingit enim aliquibus interdum sacrilegè confiteri, præcipuè in pueritia, et postea horum oblivisci; hi enim non sententur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget utrum sciebant se talibus confessionibus et communioibus etiam præceptum paschale transgressos fuisse? Expedit autem ut hæc interrogatio de sacrilegiis fiat in principio confessionis, ne si postea fiat, et repariatur jam commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda confessione, quæ forsap nihil habet dissimile à præteritis. Oportet autem operam dare, ut qui peccata retinuerunt, cognoscant quàm maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus Sanguinem Jesu Christi. 4. Interroget, si poenitentiae satisfecerit? Et si omiserit, an hoc accidit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posteram faciendam, aut ut sibi commutare faceret, et si in ea dilatione putabat peccare? 5. Circa scandala, si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exsequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si cooperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt ebriari (a). Mulieres interroget, si verbis parum honestis, jocis, saltibus, risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunicâ nimis elevatâ, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint?

19. — Circa II. præceptum. Interroget 1. an transgressus sit aliquod votum? 2. An cum mendacio juraverit? Et an juraverit per Sanctos, aut per aliquas res sacras, aut per animam, per conscientiam, aut per fidem? 3. An blasphemaverit: et quid protulerit; an dixerit *malè habeat* (vulgò

(a) Lib. 2. num. 75.

managgia) sive *atta, potius*? Et in quem blasphemaverit, an in Sanctos, an in dies sanctos, an in res sanctas? Et si subjunxerit: *Si ego feci*? Item si blasphemaverit coram filiis, familia, etc. quia tunc accedit etiam peccatum scandali: vide circa blasphemiam quod dictum fuit *Tom. I. Tract. V. n. 1. et seq.* Sed hic advertendum est cum *Instruct. Confess.*, etc. non excusari blasphemos a peccato gravi; ex eo quia pravus habitus aut aliquis vehemens iræ motus effecerint ut ipsi non adverterent, aut non perciperent quod dicebant; quia hi prave habituati, licet cognitionem minus expeditam quam alii habeant, attamen semper habent cognitionem actualem sufficientem ad efficiendum ut actus sit deliberatus et mortalis. Cum enim parvi peccatum faciant, idem in eorum animis non sentitur ille sensibilis stimulus, quem sentiret qui esset conscientiae non adeo depravatae; et hinc evenit quod in eorum memoria ne vestigium quidem relinquitur actualis cognitionis quam habuerunt quidem de peccato, aut vestigium est adeo leve, ut interrogati libenter respondeant quod non animadverterunt. Sed Confessarius cautus non debet eis fidem præstare; nec ab huiusmodi sciscitandum est utrum necne animadverterint, sed omnes pro vris blasphemis actualibus accipiendæ sunt, semper ac illi sciebant esse tales (a).

20. — Circa III. *Præceptum*. Quoad obligationem audiendi sacrum diebus festis, interroget Pœnitentem I. si aliquoties sacrum omiserit? et si adverterit ad omissionem? aut dubitaverit tempore quo sacrum audire poterat? Etenim multoties Pœnitens ad horam tardam sacrum audire differens, licet casu repererit sacrum, et illi interfuerit, nihilominus sine justa causa in periculum illud omitendi se iniecit, et de hoc rudes non se accusant. 2: Interroget an laboraverit die festo? et si ille affirmet, interrogetur I. quantum temporis laboravit,

(a) *Lib. 6. num. 123.*

et quodnam laboris genus exercuit? nam secundum communio-rem sententiam Doctores excusant à gravi laborantem duas horas; imò alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem pœnitens confitetur laborasse aliquando plus, aliquando minus, interrogetur quoties laboravit iudicans laborare in materia gravi? sed opus est ut eum doceat laborare per longum tempus, etiam occulte, et à simili solatio ac gratis, etiam esse peccatum. 3. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem? an ob necessitatem? aut jussu patriæ, aut viri, aut domini?

21. — *Circa IV. præceptum.* Si confitentur filii, interrogentur, 1. si oderint parentes; quia tunc duplex peccatum patrauerunt, contra charitatem nempe et contra pietatem. 2. Si quid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re iusta, sicuti esset ne à domo de nocte egrederentur, ne ludis damno- sis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexus, et similibus, versarentur. Dixi, *in re iusta*; quia circa statum electionem filii non tenentur parentibus obedire. Imò parentes graviter peccarent, si sine iusta causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum ecclesiasticum aut religiosum cogerent; aut modis injustis retraherent eos à statu religioso, quem illi eligere velint. 3. Interroget si reverentiam adversus parentes non adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coram irrogatis: ut esset eos appellando *ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, sceleratos*: aut gestus eorum contumeliose exprimendo, aut aliis verbis proferendo, quibus gravem molestiam eis exhibuissent. Vocare autem eos *senes, ignaros, stupidos, etc.* non debet absolute condemnari de peccato mortali, nisi tunc, cum illi graviter offenderentur. Notetur quòd cum filii parentum debitam rationem non habuerint, tenentur læsum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis in quorum aspectu filii peccarunt. Nonnulli autem Confessarii parum cautè in eo casu pro satisfactione

Imponunt filiis, ut cum domum pervenerint, pedes parentum deosculentur, et absolutos dimittunt; sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt. Satiùs est curare ut ante absolutionem hanc veniam poscant, sed quin eis imponatur ut pedes aut manum deosculentur; quia illi filii quibus hoc faciendi consuetudo nunquam fuit; difficillimè hoc exsequuntur. Si autem non possit commode hic actus ab illis exigi ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potius ut consilium insinuetur, dum cettè præsumentur, saltem ut plurimum; parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterum in Dei offensam incurrant.

22. — Si contra consentientur parentes, interrogetur ab eis, 1. si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut doctrinam christianam illi docerentur, ut Sacra interessent, Sacramenta frequentarent, pravos socios et personas alterius sexus vitarent. Item eos interroget, si scandalo fuerint illis, in eorum præsentia blasphemando, etc.; si de excessibus eos non corripuerint, et præcipue si aliquid furati sint; si permiserint ut sponsi suarum filiarum domum accederent; et potissimum si filios secum in eodem lecto retinuerint, aut permiserint pueros et puellas simul dormire. Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare; si modis injustis coegerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut Sacris initiarentur, aut aliquam religionem invitare ingrederentur; nam hoc agentes graviter peccant. Sed hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis perniciem et Ecclesiae maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint cum blasphemabant, aut præcepto paschali non satisfaciebant, aut Sacro non intererant, aut inhonestè loquebantur, præcipue messis et vindemiæ temporibus? Domini enim, cum possunt, tenentur impedire scandala quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros, si familiæ alimenta ministraverint? Uxores, si viros ad blasphemias provocaverint, et si eos

debito matrimoniali defraudaverint? plerumque de hoc interrogantur uxores, quia multoties propter hoc solum damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnentur, qui cum observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrenati decidunt. Nihilominus in hac interrogatione verbis modestioribus, quantum fieri poterit, utantur, v. gr. : *Et obedis tuo viro etiam in rebus ad matrimonium spectantibus? aut habes forsitan aliquem scrupulum qui te mordeat circa matrimonium?* sed hæc interrogatio, ut plurimum, omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

23.—Circa V. præceptum. Interroget poenitentem, si quod grave damnum proximo mala ei precando appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hic notetur quod si aliquis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex. gr., mortem, infamiam, paupertatem, etc., tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, cum ea voluit efficaciter illi inferre; aut si speciatim et in particulari optavit ut hæc illi acciderent. Aliter autem, ut dicunt probabiliter multi DD., si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ut media ad ruinam appetitam inimico. Et hic est confusio Confessariorum, in discernendo an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare imprimis poenitentem, an in illo actu desideraverit deliberatè ut illæ succederent. Sed hoc non sufficit ad certum iudicium faciendum: quæ de re opus est ut postea interroget, imprecatusne fuerit in extraneos, an in propinquos; quia in hos (præcipuè in filios, conjuges, aut parentes) raro animus pravus adest. Postremò oportet interrogare de causa cur eas imprecationes protulerit; dum si causa gravis, aut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Cæterùm, non sufficit poenitenti, ad excusandas imprecationes (prout advertit *Cajet.*) dicere quod tantum in illo actu, ut evenirent cupiebat; quia hoc jam sufficit ut in illo actu commissæ sit culpa gravis; unde Confessarius tunc perquirat

de numero, et judicet de eis saltem ut coram Deo sunt; et quem recidivum in eo vitio repererit, non absolvat, nisi prius resipuerit, aut extraordinarium doloris signum dederit. Interroget 2. si in proximum intulerit injurias graves, et an coram aliis; quia tunc tenetur coram ipsis restitueret illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, et aliis reverentiae signis; dummodo prudenter non praesumatur injuriis affectus totum remisisse; aut quod illam publicam satisfactionem recuset, ne apud se rubor, et apud alios memoria injuriae acceptae renovarentur; aut nisi timeretur ne illo satisfactionis actu iterum odium excitaretur. Si autem injuria illata fuisset secreta, etiam secreto tenetur veniam postulare, secundum veram sententiam: attamen advertendum est, injurias quibus ad invicem se onerant rudes, licet in se essent graves, nihilominus non esse semper graves inter hujus generis personas, ut cum se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsaemet non multi haec faciunt, nec qui eas audit, fidem praestat; excipe si nominarent res particulares et complices. Interroget 3. si discordias excitasset, zizania disseminando, et referendo uni quae ab alio audivit. Insuper si Confessarius noverit poenitentem aliquam injuriam fuisse affectum, interroget an requisitus ab offensore injuriam remisit? Vide dicta *Tom. I. Tract. IV. n. 17.* Advertendum hic quod dicit *Fourn. (tom. 3. pag. 269.)*, nempe quod offensus recte potest velle injuriae satisfactionem, si seorsus familia infamia notata remaneret. Item advertit *S. Thomas (a)* quod justè potest postulare offensoris animadversionem, aut ad cohibendam ejus petulantiam, aut ad consulendum communi tranquillitati. Si verò (ait Sanctus) intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum per poenam peccantis (puta ad emendationem, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum, et ad justitiae conservationem) potest esse vindicta licita. Sed circa punctum de conservanda justitia (quod plerumque innuunt offensi) magna

(a) 2. 2. q. 108. a. 11.

vigilantiâ utendum est Confessario, quia in praxi, ut loco cit. diximus, faciliter in eo desiderio justitiæ lateb propria vindicta. Demum circa hoc V. præceptum interrogentur rudes, an se inebriaverint usque ad rationis usûs amissionem? Vide dicta *Tom. I. Tract. VIII. n. 4.*

24. — Circa VI. *Præceptum. I.* Interrogentur de cogitationibus, num desideraverint, aut morosè delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plenè ad eas adverterint et consenserint. Deinde num concupierint puellas, aut viduas, aut nuptas; et quid mali cum illis se facturos intenderint. In quo advertendum quòd rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, quàm simplicem fornicationem: è contrario nesciunt malitiam adulterii. Ideo cum iis qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monere de adulterii malitia, cum prævidetur monitio parum profutura, sed tantùm effectura ut Pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus, quibus assentiti sunt Pœnitentes, sumendus est numerus certus, si haberi potest; sin autem, exquiratur quoties in die, vel hebdomada, vel in mense, cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur num concupierint singulas mulieres quæ sibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut num habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitarint, nunquam praxis consensibus resistendo; et an semper illam concupierint, vel an tantùm quando ipsam aspiciebant. Demum interrogentur etiam num media apposuerint ad malas cogitationes exsequendas: nam (ut diximus eodem *Tom. I. Tract. III. n. 43. in fine*), tunc illa media, etsi indifferentia, à malitia interna informantur, et ideo explicanda ut peccata externa, sive òpera incepta.

25. — II. Circa verba obscœna, interrogentur 1. coram quibus et quoties ita locuti sunt, ratione scandali; an coram viris, aut feminis; uxoratis, aut non; pueris, vel adultis. Facilius enim scandalizantur puellæ et pueri, quàm adulti, præsertim qui in

hoc vitio sunt habituati. 2. Quæ dixerint verba; an, v. gr., nominarint pudenda sexûs à suo diversi; hoc enim difficulter excusatur à mortali. 3. Num verba protulerint ex ira, vel joco; nam ex ira difficilius aderit complacentia et scandalum. Caveat Confessarius ab absolvendis hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus, quamvis dicant ea protulisse ex joco, nisi prius emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Num jactaverint se de aliquo peccato; tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, scilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato: ideoque interrogandi sunt, de quo peccato in specie se jactarint. Interrogentur etiam, an delectati sint audire, alios inhonestè loquentes, et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam.

26. — Circa opera interrogentur, cum qua rem habuerint; nam alias cum eadem peccarint; ubi peccatum fuerit patratum (ad occasiones removen- das)? Quoties peccatum consummatum, et quot actus interrupti adfuerint seorsim à peccato? Num peccato multum antè consenserint? nam tunc actus interni interrumpuntur, juxta dicta cit. *Tract. III. n. 58.*, et tunc expedit formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ, somni, distractiones, etc. adfuerint, prout sunt coram Deo, tantum interrogando de temporis duratione in peccato. Secus si malum propositum fuit conceptum per duos vel tres dies ante consummationem peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum, quia tunc sumitur pro uno numero peccato; vide dicta *ibid.*

27. — Se polluentes interrogentur etiam de tactibus impudicis separatis à pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut puellis; tunc enim tot peccata distincta committunt. Item advertete quòd si quis coiret inter crura aut brachia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive affectivam, ut

dicunt communiter *Fill. Tamb. Holzm. Spom.*, etc.; unde hic duo petraret peccata diversæ speciei, unum contra naturam in effectu, alter fornicationis in affectu. Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinariè loquendo, Confessarius non tenetur nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, puta, an fuerint obediētes viris in omnibus; de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Quæ autem liceant, et quæ vetantur inter conjuges circa idem debitum; vide quæ fusè dicta sunt *Tom. II. Tract. XVIII. ex n. 39.*

28. — Circa VII. præceptum: Interroget, si quid ab alio surripuerint? Et à quo, et an ab uno, aut pluribus? Et an semel, an pluries? An soli, an cum aliis? Et an domini erant divites, vel pauperes? ut dignosci possit utrū materia fuerit gravis, vel levis; vide *Tom. I. Tract. X. ex n. 42 ad 73.*

29. — Circa VIII. præceptum. 1. Interrogetur poenitens, si quem infamaverit? Et si id fecerit falsum delictum ei imponendū, aut verum patefaciendū? Et cum delictum est verum, utrū illud erat occultum, an publicum in aliquo loco, famā, aut iudicis sententiā? Item si erat occultum, an patefecerit cui erat ignotum? Et coram quot illud narraverit? Item an tanquam certum narraverit, an ut auditum ab aliis obtrektoribus? Et an coram aliis? Aut si saltem oblectatus sit in audiendis obtrektionibus? Insuper interroget an aliquod malum infamiam inducens alicui exprobraverit coram ipsomet? quia tunc adest etiam contumelia quæ distinguitur à detractatione. Quomodo autem se gerere debeat Confessarius circa famæ et honoris compensationem, vide dicta citat. *Tom. I. Tract. XI. n. 3. 4. 18. et seq.* Circa hoc octavum præceptum non est necesse ut interrogetur poenitens an temerè iudicaverit? quia huiusmodi iudicia, quæ communiter fiunt, difficulter pertingunt ad culpam gravem; dum plerumquæ non sunt iudicia, sed suspensiones; et cum sit aliquod iudicium, id evenit aut quia habetur sufficiens fundamentum ad sic iudicandum, aut saltem credit quod motivum sit

sufficiens ad tale formandum iudicium. Imò aliquando oportet ab errore nonnullos rudes remove, qui sibi scrupulum faciunt in suspicando ubi suspicari tenentur, ut malo quod impedire possunt, occurrant; v. g., nonnullæ matrès, cum filiæ cum sponsis, aut etiam cum conjunctis clanculùm, aut nimis familiariter versantur; ita etiam nonnulli viri cum uxores nimis familiariter utuntur cum aliis hominibus, hi aliquando continentur se temere iudicasse, aut suspicatos fuisse. Confessarii admonitos hos faciant, ne deinceps sibi de hoc scrupulum faciant; imò dicant quòd ipsi tenentur suspicari in talibus casibus de aliquo malo quod inde subsequi potest, ideoque tenentur remove occasiones, et tales familiaritates prohibere.

30. — Circa præcepta Ecclesiæ nihil aliud interrogare occurrit, nisi utrùm jejunaverint in quadragesima et in vigiliis? si sunt qui supponuntur ad id teneri. Et an prætatis temporibus, aut diebus veneris et sabbati cibis vetitis usi sint.

II. *De interrogationibus adhibendis cum personis diversi statûs, aut conditionis, quæ sunt conscientia parum meticulosæ.*

31. — Hic advertitur quòd circa obligationes proprii statûs, aut officii, non semper sufficit Confessario pœnitentem interrogare tantùm, an suam obligationem impleverit? Cum pœnitens videtur esse conscientia parum meticulosæ, aut Confessarius aliundè habet rationabilem suspicionem quòd ille suis obligationibus desit, tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principales. Et primò, si est Sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur 1. an satisfecerit horis canonicis et oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare? 2. An negotiationem exercuerit? 3. An nimis festinanter Missam absolvat? (circa quod observa quod dictum est *Tom. II. Tract. XV. n. 84. 85 et 86.*) Si est beneficiatus,

eum interroget de fructibus beneficii, quomodo eos insumpserit? Si est Confessarius, præsertim interroget, an absolverit eos qui sunt in occasione proxima antequam illam removerint? aut recidivos sine signis extraordinariis. Si est Parochus, de sui officii peculiaribus muneribus interrogetur, uti dictum est *Tom. I. Tract. VII. ex n. 14.* Sed præsertim 1. an attendat ad debitas correptiones erga subditos? præcipue erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domus sponsarum frequentant? 2. An invigilet ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleant præceptum, ab eis schedulas, aut aliam certam notitiam, sine delectu personarum, acquirendo. 3. Quam dederint operam concionando diebus dominicis, aut docendo doctrinam christianam, et ministrandis sacramentis, præcipue moribundis? 4. Eos interroget an ordinandis fides de bonis moribus aut de sacramentorum frequentia exhibuerint, quin de hoc certi facti sint. Denique si accederet Episcopus, qui sciretur neglectæ esse conscientiæ, Confessarius omittere nequit eum interrogare de illius peculiaribus muneribus, de quibus locuti fuimus in eodem *Tract. VII. ex n. 47.* Et præcipue eum interroget an debitam adhibeat diligentiam ut se certum faciat de sufficienti scientia, aut de positiva probitate ordinandorum (prout diximus *Tract. VII. ex n. 47 et. 52.*), non acquiescendo solis verbis Parochorum, quæ ut plurimum sunt falsæ, aut suspectæ de falsitate, quia ob humanos respectus solent illæ exhiberi. Item si concedit facultatem confessiones excipiendi Sacerdotibus, quorum doctrinam et morum probitatem planè exploratam non habeat? Secus ipsi damno potius, quàm utilitati erunt. Item an exploret scandala quæ in diocesi adsunt? Item quomodo invigilet ad visitationem?

3a. — II. Si confitetur monialis, interrogetur, 1. an quem defectum commiserit circa vota, præsertim paupertatis, accipièdo vel largièdo sine licentia? 2. An satisfecerit horis canonicis. Opinio enim quòd moniales in privato non teneantur officium recitare,

non est satis probabilis, ut ostendimus (a). 3. An erga aliquem mutam nutrierit benevolentiam periculosam, puta si adfuerint saltem verba; aut litteræ amatorie. Et eo casu, si monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit Confessarius in neganda ei absolutione; in huiusmodi enim familiaritatibus, licet finis positivè pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum, et malum exemplum respectu aliarum. 4. An aliquo tentatur odio in suas sorores. 5. Si monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari; puta *Rotaria*, an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta; *Portinaria*, an oscitanter januam reseatam teneat, cum periculo scandali monialium, aut aliorum? *Abbatissis*, an debitam adhibeant diligentiam, cum viri in monasterium ingrediuntur, aut morantur, aut an novis abusibus conniveant, advertendo quod licet particulares moniales peccent leviter levem regulam transgrediendo, Superiores tamen, quæ non curant impediri, cum possint, observantiæ relaxationem, peccant in re gravi.

33. — III. Si accedit quis Iudicis officio fungens, interrogetur, 1. an fuerit personarum acceptor? 2. An causas expenderit; 3. an iudicando conveniens studium præmiserit, omiserit; vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus, sententias dixerit? IV. Si autem accedit tabellio, interrogetur, 1. quomodo se gerat in capiendis informationibus? 2. An intermiserit interrogationes suggestivas? 3. An testium depositiones diminuerit vel auxerit? V. Si accedit medicus, interrogetur, 1. an satis fuerit versatus in studio medicinæ, et in praxi medendi? necnon; an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt; 2. an alicui imperterit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sine justa causa; 3. an aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato? 4. an fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem

(a) *Lib. 4. Op. nost. n. 142. et App. III. n. 61.*

tamen noverit parum esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? 5. an attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegit, vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate? 6. an curaverit suos morere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta praecepta pontificia? De hoc puncto in pluribus operis locis sermonem fecimus (a); ubi dictum est quod Innocentius III. medicis praecepit ne alicujus infirmi curam suscipiant, nisi prius ille confessus fuerit; et S. Pius V. confirmans tale praeceptum, insuper jussit ut medicus post tertiam diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum: Item mandavit quod omnes medici, antequam gradum doctoratus assumant, dent juramentum observandi hoc praeceptum, idque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium fit quomodo hujusmodi praeceptum et juramentum intelligantur. Plures DD. tenuerunt ea procedere, cum infirmitas est periculosa; vel saltem cum dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt bullam S. Pii receptam fuisse. Sed communior sententia vult quod praefatum praeceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum tantum urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est quia Innocentius praecepit ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus suscipiat, ad hoc ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione mortuus in mortali morbo, de salute desperans facilius in mortis periculum incurrat: igitur intendit effici ut infirmus confiteatur antequam morbus fiat mortalis. Haec sententia mihi videtur vera. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timorata conscientiae, qui non solent movere infirmos ad confitendum, nisi cum infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc possunt peccare adversus juramentum praestitum juxta bullam S. Pii, innixi doctrinae

(a) Lib. 3. n. 182. et melius l. 6. n. 664.

130 *Tract. ult. Quomodo se gerere debeat, etc.*
 plurium auctorum Nav. Laym. Veg. Graf. Rod.
 Cier., etc. (a) sentientium quod præfatum juramen-
 tum non obliget, nisi pro illa parte pro qua à con-
 suetudine receptum est. Ceterum non dubitandum
 quin mortaliter peccent saltem medici illi, qui omit-
 tunt monere infirmos de confessione, cum infirmitas
 est jam periculosa. Oh! quam miserum est videre tot
 infirmos (et præsertim eos qui spectata sunt digni-
 tati) ad incitas mortis reduci; ut rationes vitæ Deo
 mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exa-
 nimes, cum vix possint verba tunc modulare, vix
 alios audire, vix statim concipere propriæ consi-
 cientiæ, suorumque peccatorum dolorem! Et totum
 hoc evenit culpâ istorum medicorum, qui ne displi-
 ceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores
 non faciunt de periculo; imò eis blandiri pergunt
 usque dum omnino ipsi de vita desperantur. Cum
 igitur accedit medicus negligentis conscientie, cûret
 Confessarios præcipuè eum interrogare et monere,
 non obiter, sed cum calore, de hac obligatione ad-
 moneandi confessionem infirmis; saltem quando advertit
 morbum jam esse gravem, aut dubitat quod sit jam
 gravis, ut communiter dicunt DD. qui in hoc non
 discrepant. Dico cum calore, nam hoc pæncto pendet
 salus spiritualis, non tantum medici penitentis, sed
 omnium etiam infirmorum qui sub ejus cura erunt.

34. — VI. Si autem accedit pharmacopola, inter-
 rogetur, 1. an præstiterit remedia prægnantibus ad
 abortum procurandum; 2. an vendiderit unum phar-
 macum pro alio, et carius quam res valebat. Hic
 adde Gregor. XIII. in const. 29. *Officii nostri* om-
 nem vetuit societatem pharmacopolas inter et me-
 dicos, aut chirurgos.

VII. Si accedit mercator, interrogetur 1. an dece-
 perit pondere et mensurâ? 2. An res vendiderit ultra
 pretium supremum, præsertim dando merces ad cre-
 ditum, cum emptores essent secuti, et nihil damni
 ipse esset passurus? An autem pretium augeri possit
 vendendo ad creditum, eo quod tale est pretium

(a) Lib. 6. n. 664. v. Notand. ad V.

currens in venditionibus ad creditum, juxta communem estimationem; et an res quæ venduntur minus, carius possint vendi? Observa doctrinas adnotatas in *Tract. X. num. 174 et 178. cum Less. Lugo, Salm.*, etc.

VIII. Si accedit sartor, interrogetur, 1. an in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret et dominis afferret? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia præcepta; nam sartores ob sarciendi laborem minime a jejniis excusantur. 3. An, si alii commiserint ei pannos emendandos, ipse pretium majus exegerit, sub colore quod mereator, ob peculiarem amicitiam, pretio minori pannos ej. dederit. Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modo moralem præmiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certò sciat quod alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio; hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil amplius potest exigere quam solvit. *Tr. X. n. 189. 4.* An sibi retinuerit frustula; sive exegmina vestium, quæ injustè retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injustè detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter æstimato? 5. an sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis bene formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgò ut dicitur, *in pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus feminæ, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum affectatione: idque esset satori occasio proxima incidendi in prævas delectationes, aut desideria, prout non raro accidit improbæ conscientiæ viris?

35. — IX. Si accedit aliqua venditrix, sive proxeneta (intellige de his quibus traduntur à dominis res ad vendendas licentibus), interrogetur, 1. an quid retinuerit pretii ab emptoribus exacti? tenuimus enim quod venditrix nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo designatum; quia talis determinatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi à domino fue-

rit locus designatus, ubi res venderetur, et proxeneta, adhibita ibi debita diligentia, in alio loco multam distanti pluris deinde vendidisset; etenim tunc etiam dignus quod ipsa nequit omne superfluum retinere, sed tantum id quod ipsi spectare potest ob illam extraordinarium laborem; nam res semper domino fructificat. Excipitur, 1. si proxeneta rem meliorem reddidit, et ideo pluris vendidisset quam res prius valebat; 2. si proxeneta cum domino convenerit amplius ei non tradere, nisi pretium ab eo determinatum; et hoc sive expresse sive tacite, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium accepisset; 3. si quod superest esset parvi momenti, ita ut presumetur dominus condonare; 4. si proxeneta, facta ordinaria diligentia, ipse sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc eam nihil amplius exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses, ut impensæ parceres, aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam præmisses moralem diligentiam, nec invenisses a quo rem minoris emere potuisses.

36. — *X.* Si accedit barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit. Dum contra id et non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est; sed si ibi nequeunt viri tonderi nisi in foris, eo quod in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint. Præterea interrogatur an comam mulieribus componat, juxta inopbum usum hoc tempore a Satan inventum. Ordinarie loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus, aut saltem desideriis; unde dico minime permittendum id alicui, qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quod si quis unquam per notabile tempus expertus fuisset, in hujusmodi actione se immunem a peccato, hic revera damnum nequit de mortali; sed hoc non obstante, non omittat Confessarius eum

removere quantum potest ab hujusmodi officio, quod certe in se periculum continet. Hoc discutendum non aggredior an feminae necne possint tuto conscientia viros accersere, ut sibi componant illi comas. Audio quod plures in locis ipsae hoc faciunt, et confitentur et communicant: videant ipsae, et ipsarum Confessarii. Saltem Confessarius eis imponat ne cuius viri junioris opera utantur, ex cuius actionibus perciperunt secum malitiose illum se gerere. Ceterum censeo quod mulieres, purioris conscientiae non quidem virorum utentur opera, sed contentae erunt sibi a feminis inserviri, a quibus coma quo meliori potest modo compobatur.

PUNCTUM IV.

Quomodo cum pueris, adolescentibus et puellis.

27. — Cum pueris adhibere debet omnem charitatem et modos suaviores, quantum fieri potest. Primo, eos interrogare debet an sciant ~~de~~ fidei? et si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus videretur, vel eos mittere ad alium, ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cum autem ager de confessione, in principio curare debet ut pueri ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes: 1. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam? 2. An blasphemaverint in Sanctos, aut dies sanctos, vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in festis audire Missam, aut in audienda illa sermones habuerint? Et an in festis laboraverint? 4. An parentibus fuerint inobedientes, aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo? et hic advertendum quod dictum est n. 21. de modo imponendi pueris petitionem veniae a parentibus. 5. An aliquod turpe peccatum patnaverint? sed in hac materia Confessarius sit valde cautus in interrogando: incipiat interrogare de longe et verbis generalibus: et prius

an dixerint mala verba? an jociati fuerint cum aliis pueris, aut puellis? Et si jocos illosolan exercuerint? Deinde interroget, an commiserint res turpes? Multoties, etiamsi pueri negent, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, v. gr. *Et nunc dic mihi, quoties hæc fecisti? Quoties, decies?* Interroget, cum quo dormiant, et si in lecto manibus jociati fuerint? Puellas interroget, an quem juvenem amore fuerint prosecutæ, et an adfuerint prævæ cogitationes, verba, aut tactus? Et à responsis procedat ad ultiores interrogationes. Sed caveat ab exquirendo à pueis, vel à pueris, an adfuerit seminis effusio, cum hic enim melius est deesse in integritate materiali confessionis quam esse causam ut apprehendant quæ nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam à pueris, an attulerint nuntia, vel dona virorum mulieribus? Et à puellis, an acceperint dona à personis suspectis, nempe conjugatis, ecclesiasticis, aut religiosis? 6. Interroget an commiserint furtum, vel an damnum attulerint prædiis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An cui detraxerint? 8. Circa præcepta Ecclesiæ, interroget an impleverint confessionem et communionem paschalem? Et an carnes, aut lacticia comederint diebus vetitis?

38. — Quod autem pertinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quod ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distinctè confitentur, vel adæquatè interrogationibus respondent, et appareat quod ipsi jam comprehendant cum peccato offendisse Deum, et meruisse infernum: tunc si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti; unde si non præbeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet. Si autem dubium sit an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in girum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum paschale, absolvere-

quod est sub conditione; et tanto magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale. Bene enim potest administrari sacramentum sub conditione, quando iusta adest causa, ut esset hec, liberandi hunc puerum a statu damnationis, si unquam in illum est lapsus. Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus: dum ideo differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est quod ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes hæc difficulter haberi potest a pueris qui perfecte usu rationis carent. Et probabiliter plures doctores dicunt quod pueri isti dubie dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licet sola venialia afferrent, ne careant diu gratia sacramentali, et fortè etiam sanctificante, si quam fortè gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, ex. gr.: *Amare Deum qui est Dominus tuus tam magnus, et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult, et tu spera quod propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignescat. Sed oportet te pœnitere. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse, etc. Istis injuriis quas Deo irrogasti, scis quod infernum meruisti? displicet tibi quod ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere, etc.* Pœnitentia autem his pueris injungenda levis sit quantum fieri potest, et curandum quod illæ ab ipsis quantocius impleatur; alioquin aut eam obliviscantur, aut omittent. Curet etiam Confessarius magnopere pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie Rosarium, et ter Ave manè et vesperè, hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me a peccato mortali.*

39. — Circa verò statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat Confessarius illum ei determinare, sed tantum ex indiciis curet suadere statum illum ad quem prudenter judicare potest ipsum a Deo vocari. Præsertim, loquendo de iis qui reli-

tionem ingredi voluit, ante omnia curet Confessarius bene ponderare in qualem religionem ingredi cupiant: nam si unquam institutum illud relaxatum est, melius erit alicui (ordinarie loquendo) quod in seculo remaneat; nam illi se aggregando, ipse se geret sicut se gerunt alii, et parum illud boni quod prius exsequebatur, de facili in tali religione negliget, ut misere pluribus accidit. Et præcipue magnum scrupulum sibi faciat Confessarius, si ad insinuationem propinquam, suadeat juveni illi ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatem. Si tamen religio observantia floret, Confessarius vocationem sui poenitentis bene probet, inquirendo ad illam habeatne poenitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmæ valetudinis, inopiæ parentum? et maxime expendat finem an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut seculi pericula vitandi? Quod si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi à propinquis duræ conditionis, aut complacendi parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sinè qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet nec potest Confessarius, neque alius, ut docet D. Thomas, sinè culpa gravi illi impedire, aut dissuadere vocationem; quamvis prudenter aget aliquando, si executionem illi differat, ad melius experiendum an resolutio sit firma et perseverans; præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore missionis, vel exercitiorum spiritualium; dum in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ postmodum, primo fervore transacto, deficiunt.

40. — Si quis adolescens vellet suscipere statum Presbyteri secularis, non sit facilis Confessarius ad annuendum, sinè longa et probata experientia recti finis et scientiæ, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem seculares habent eandem, imò majorem obligationem quam religiosi: et contra rema-

nent in eisdem seculi periculis; unde ut quis bonus evadat Sacerdos in seculo (in quo raro, ne dicam rarissime, boni inveniuntur) oportet quod prius egerit vitam valde exemplarem, remotam à ludis, ab otio, à pravis sociis, et deditam orationi et sacramentorum frequentiae (sed quis est hic, et laudabilis eum?); alioquin se ponet in statum quasi certae damnationis; praesertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere. Jam autem dictum est supra n. 21 et 22. quam gravissimum sit peccatum quod patrant parentes illi qui filios cogunt ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas verò quae virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt; non permittat eis castitatem perpetuò vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus, et edoctas in vitae spiritualis regulis, et praecipuè in oratione exercitatas. Sub initio eis tantum permittere potest ut castitatem voveant per aliquod definitum tempus, nimirum à solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

41. — Demum quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico debent prout probatum est in Libro, loquendo de iis qui essent continentes, et nollent adhibere alia media opportuna ad se continendos) advertendum quod sicut peccarent parentes qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent, ita contra peccarent filii (et ideo Confessarius tenetur illis hoc prohibere), qui vellent cum dedecore familiae matrimonium inire: aut quatenus conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant ob quam excusentur: observa quomodo in Libro id elucidatum est. Vide dicta *Tom. II. Tract. XVIII. n. 16.*

PUNCTUM V.

Quomodo se gerere debeat cum personis devotis.

42. — PERSONIS devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad communionem, ordinariè loquendo, induendum ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem absolutionem suscipiant. Hujusmodi pœnitentes, si tantum de imperfectionibus confitentur quæ non pertingunt ad culpas certè veniales, dicit *Bonac.*, hos absolvi posse sub conditione; sed hoc non admittendum censeo, nisi perraro, et cum ipsi non possent materiam certam præteritæ vitæ assignare, vel non sinè magna molestia. Cæterum dico quòd si pœnitens certam non exhibet materiam, non debet Confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit cum pœnitens confitetur (ut dixi) de defectibus, de quibus dubitatur an pertingant ad venialia. At si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, puta de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus: ut absolutio illi præberi possit, spectandum est an ipse aliquando sibi quantum potuit vim intulerit, ac passionem superaverit: quia tunc judicari poterit ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quam ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et signè resistentia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum tanquam cum recidivo, juxta dicta ex n. 9.

43. — Plura insuper hic notanda: et 1. caveat Confessarius ne his suis pœnitentibus spiritualibus, præsertim feminis prohibeat accedere ad alium Confessarium; et cum advertat accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse: imò ipsis imponat ut aliquando apud alios confiteantur: præterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat ne, si ad

aliū accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter Confessarius ne sollicitum se ostendat se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquā absque necessitate de aliorum Confessarius defectibus loquatur, sed potius sedulò quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent S. Philippus Neri, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromæus et alii; ex hoc enim sæpè dissipationes, perturbationes, et quandoquē etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum Confessarium non satis esse quòd pœnitens aliquam erga eum abominatorem sentiat vel quòd videatur verbis ipsius fidem non ampliùs habere; ut enī ait S. Theresia sæpè hæc est dæmonis tentatio. Unde S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contra neque expedit in hoc esse invariable, si legitimæ causæ mutationis superveniant.* Cæterum dicit S. Theresia justam esse posse causam mutandi Confessarium defectum bonitatis: ita inquit: *Si Confessarius proctivis alicui vanitati apparet, mutetur; cum ipse sit vanus, vanos alios efficit.* Propterea poterit esse justa causa mutandi Confessarium defectus doctrinæ: de hoc tamen certam oportet haberi præsumptionem. De cætero, ait S. Theresia quòd de dubiis bene potest pœnitens alios doctos directores consulere, imò aliquando hoc omnino expedit. 4. Evitet Confessarius partialem se ostendere cum aliquo pœnitente. Quidam ad aliquam animam benevolentiam nimis adjiciunt: cum illa omnem curam, tempus et laborem insumunt. Non negandum quòd aliqua anima quandoquē majori indigebit assistentiā, quā alia: sed alia est assistentia, alia est adhæsiō, quæ efficit ut parior cura de aliis pœnitentibus habeatur. Ideo expedit quòd Confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin illi incommodum recipiant. Notandum 5. quòd in excipiendis confessionibus harum personarum spiritua-

lium Confessarius cavere debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur : quia ex hoc accidere potest quod alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem quod Confessarius altâ voce loquatur. 6. Non sit facilis permittere devotis puellis ut capillos præcidant, et aliquem induant habitum religiosum : sed curet ut ipsæ prius per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixas radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem Confessariorum, quot puellæ postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum ! 7. Neque his puellis indulgeat Confessarius ut à viris doceantur legere, et tantò minus scribere. Quot puellæ simplices, quia didicerunt legere, animæ jacturam luxere ! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parùm periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (adhuc cum cautela), alioquin eas non absolvat : nec etiam absolvat matres quæ hoc permittunt. 8. Neque concedat feminis juvenibus ut vagent ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur plus quàm est necessarium, cum perturbatione parentum : sed eas moneat ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Quomodo autem, et quantum Confessarius cavere debeat à familiaritate suarum pœnitentium, de hoc sermo fiet *Punct. X. n. 54.* De directione autem animarum spiritualium loquemur in *Append. I.*

PUNCTUM VI.

Quomodo debeat se gerere Confessarius cum mutis et surdis.

44. — Si mutus esset etiam surdus, ut ordinariè evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed prius quàm eum audiat, curet Confessarius instrui ab ejus fami-

liaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo ut eum percipiat et ab eo percipiatur : et cum aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

45. — Mutus si sciret scribere, juxta nostram sententiam (a), ipse tenetur ad confitendum per scripturam : qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si aliquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset. Loquendo autem de surdis, si unquam accederet ad confessionarium aliqua mulier surda, aut surdastra, et Confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam ; vide dicta Tom. II. Tract. XVI. n. 155.

PUNCTUM VII.

Quomodo se gerere debeat cum moribundis.

46. — CONFESSARIUS in expediendis moribundorum confessionibus non debet tam exactè procedere circa numerum et circumstantias ; præsertim si jam accessisset Sacerdos cum viatico, aut si medicus instaret ut citò viaticum suscipiatur : tunc enim melius est ad dispositionem poenitentis, quam ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo ut, cum convalescit, confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet : vel satis ei injungere ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati et puerperæ, quæ ordinariè nequeunt ab assistantibus deseri, sufficit ut se accusent genericè de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi, cum proposito integrè confitendi si convalescant. Ad-

(a) *Vide Tract. XVI. n. 35.*

verjat Confessarius quod si moribundus tenetur ad aliquam restitutionem quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat : et non sufficit quod de illa onus heredibus relinquat, alias eum non absolvat.

47. — Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi in audiendo quod debeat vaticum accipere, probabile est posse Parochum Eucharistiam ei præbere, reticendo solita verba : *Accipe, frater, vaticum, etc.* ; sed proferendo ordinaria verba communionis : *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat, etc.* vid. diot. *Tom. II. Tract. XV. n. 50.* Si deinde Confessarius adverteret moribundum jam esse in statu quo teneretur suscipere Extremam Unctionem, et ille responderet : patefaciat ei magnos effectus hujus sacramenti ; quod grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum temptationibus : eam solvit à culpis venialibus et etiam mortalibus si occulta sint ; et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cum animæ saluti expedit ; sed hanc sanitatem non probet, si moribundus eo devenit, ut nequeat amplius nisi per miraculum convalescere : quia sacramentum per viam ordinariam tantum operatur, causas naturales coadjuvando. Si verò hoc non obstante infirmus non acquiesceret, et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent eum lethaliter peccare, saltem adversus charitatem erga seipsum, cum ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate : Vide cit. *Tom. II. Tract. XVII. n. 12.*

PUNCTUM VIII.

Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis?

48. — Cum his maxima charitas et patientia adhibenda est. Primâ vice quâ Confessarius reum visitat, incipiat ei significare mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere: Dicat quod nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad æternitatem perveniamus quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici Beatorum vita, et de misera damnatorum. Deinde hortetur eum ut gratias agat Deo qui usque ad illud tempus ipsum expectavit, nec permisit ut moretetur tempore quæ erat in peccato. Demum inducat ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est. Eumque confortet, dicendo quod ipse mortem propter sua peccata acceptando, certè salvus est, et cum magno merito salvus, unde in cælo grandi remunerabitur præmio. Instruat ei postea ut confiteatur, et omnia peccata sua liberè manifestet. Præcipuè interroget an odio adversus aliquem teneatur? Et an servet secum particulas consecratas, aut oleum sanctum, aut superstitiosas scripturas? Interroget etiam an aliquod inferit cum dæmone pactum? Postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet: monendo etiam ut frequenter Deiparæ se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dum è carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *Eia; fili mi, sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem, tuâ longè amariorem.* Cum ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet et absolvat, moneatque ut aliquam indulgentiam lucretur, et deinde sic dicat: *Eia, N. hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei: jam patent tibi paradisi januæ; ibi te expectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exsanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? Dic mecum:*

Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi te pepercisse: iterum te offendisse me pœnitet. Cupio citò venire ad cœlum, ad tuos pedes osculandos, ac ad te amandum in æternum. Cum vitta super oculos reo imponitur, et ipse scalam ascendit, ei dicat: Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat. Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare nolle consentire ullæ dæmonis tentationi. Postquam scalam ascenderit (dum sententia executioni demandanda est), dicat: Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te expectat, ut amplectatur: Domine, te offendi, mihi displicet; nunc te amo toto corde, Deus animæ meæ. Tu me tocas, ecce venio. Maria Virgo, adjuva me. Domine, in manus tuas commendo spiritum meum. Jesus et Maria! Jesus, Maria, Joseph!

49. — Si autem reus obstinatè nollet confiteri, quid agendum? 1. Confessarius quærat eum orationibus adjuvare, et curet ut etiam ab aliis ille Deo commendetur, ac præcipuè à communitatibus religiosis, ut missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet damnato quòd sive ipse convertatur, sive non, sententia exsequenda erit. 3. Interroget an fortè de sua salute desperet, eò quòd animam dæmoni tradiderit? Eo enim casu illi suadere studeat, quòd hujusmodi pactum vim non habet; quia solus Deus est animæ Dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit. 4. Interroget an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio? Insuper advertat Confessarius, primis vicibus quibus talem obstinatum alloquitur, ne importunè cogat ut statim confiteatur, quoniam obstinator fiet. Melius erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur, de misericordia Dei, de pœnis inferni, et de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impœnitens; aut nonnullius capite dampnati, qui sanctam sortitus est mortem, prout illius qui, cum innocens damnatus fuisset, cœnque interrogaretur quâ de re suam non defendisset innocentiam? sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum*

rogavi ut mihi concederet mori morte opprobriosâ, sicut
 Salvator meus obiit pro me : ego jam obtinui quod pete-
 bam, et nunc hâc optatâ sorte me privare voluissem ?
 Et ita hilariter ad patibulum perrexit. Dictis his,
 Confessarius relinquat reum, ut secum ista animo
 revolvat; et postea iterum sciscitetur an fortè muta-
 tus sit, eique dicat : *Fili mi, jam tua mors appro-*
pinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum,
aut cœlum eligere. Animadvertite quòd si obstinatè dece-
dis, per totam æternitatem te pœnitebit, sed tanto malo
nullum ampliùs remedium suppetet. Cùm adhuc ipsum
 videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo,
 et præsertim litanias B. Virginis recitent; et deinde
 ante eum genuflectat, rogetque ne velit perire. Si
 ne proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad
 alloquendum Crucifixum. Deindè, si reus jam ad-
 yenerit ad supplicii locum, exostulet à populo ut
 omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effun-
 dant. Prodesse quoque poterit eum terrere dicendo :
Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te
perdere. Sed scito quòd tua pœna acrior in inferno erit
memoriâ hujus temporis quòd Deus tibi largitur, et quo
tu abuteris. At postmodum dulcem resumat sermo-
 nem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit,
 et petat confiteri, flagitet justitiæ ministros ut per-
 mittant ei descendere, protestando quòd tunc ipsi
 tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc
 tamen currit pro eo qui nondum confessus est; nam
 si reus jam aliàs confessus fuerit, tunc Confessa-
 rius moneat eum ut actum contritionis eliciat, et
 inde sic interroget : *Eia, fili mi, nunc nonne intendis*
confiteri mihi omnia peccata tua, et præsertim illa quæ
mihi dixisti? Et cùm reus annuerit, levissimam ei
 satisfactionem imponat (v. g. ut invocet Jesum et
 Mariam) et absolvat.

PUNCTUM IX.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum infestatis à dæmone.

50. — ALIQUI obsessi à malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura; insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus, ut iudicet omnes has invasiones, aut infestationes dæmonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum varios obsessos etiam inter christianos reperiri; Ecclesia enim adversus invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium testatur nobis concilium Tridentinum semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Præterquam quod, si obsessi non existerent, inutiliter ordo exorcistarum institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certe non potest supponi); et quidem hic ordo est unus ex septem qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem concilium declaravit. Cæterum consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habere; non enim negandum maiorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

51. — Qui tamen magis solent Confessariorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur à dæmone; qui non solum fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet, quapropter *succubus*, vel *incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant auctores, ut *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi, l. 2. c. 15. Cardinalis Petrucci, Epist. part. 2. lib. 2. opusc. 5. c. 15. n. 5. et Sicutus Senensis, l. 5. Bibl. Sac. Annot. 77. ex Cypr. S. Just. Tertull., etc.* Et maxime hoc confirmat *S. Augustinus*,

l. 15. de Civit. Dei, t. 22. ubi scribit : Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solum videri, verum etiam tangi possent, verissima scriptura testatur; et multos (quos vulgò incubos vocant) improbos sæpe castitasse mulieribus, et earum appetuisse ac peregrine concubitum. Quosdam dæmones hanc assidue immunditiam et tentare et efficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare imprudentia videatur. Equidem possunt dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex ære, et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilem et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Immo tenet præfatus Delrio, citans D. Thomam, D. Bonavent. Scotum; Abulens. aliosque plures, quòd dæmon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari, et quòd ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cum valeat dæmon semen illud accipere, puta à viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando, illico in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmonis, sed illius cujus est semen, ut ait D. Thomas apud citatum auctorem. An autem, inspectis legibus à divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus. Hic autem sit dubium an possit dæmon, permittente Deo, absquè hominis culpa manus illius admovere ad se tactibus polluendum? Affirmat P. Gravina dominicanus, et quidem probabiliter; si enim valet dæmon corpus alicujus totum movere, ut narratur de Simone mago, ope dæmonis in aerem sublato; cur non poterit et manum? præterea, si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscena verba aut blasphemias contra Deum, quidni manus, et turpia patrentur? Idem sentit Cardin. Petrucci, l. 1. e. num. 8. ubi sic inquit : Non semel compertum fuisse quòd dæmon aliquam partem in humano corpore cæperit quodammodo possidere, puta

oculos, linguam, vel etiam verenda. Hinc fit linguam obscenissima verba proferre, licet mens talia nunc non advertat. Hinc impetus et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc sceleriora, quæ nunc conscribere pudeat: sed maximè prædicta confirmantur à S. Thoma, 1. 2. quæst. 80. art. 3. in corp. qui sic ait: *Respondetur dicendum quod diabolus propria virtute, nisi refronetur à Deo, potest aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum qui de suo genere peccatum est, non autem potest inducere necessitatem peccandi; quod patet ex hoc, quod homo motivo ad peccandum non resistit nisi per rationem, cujus usum totaliter impedire potest, movendo imaginationem et appetitum sensitivum, sicut in arreptiis potest; sed hinc ratio sic illigata, ut quidquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum; sed si ratio non sit totaliter ligata, ex ea parte quæ est libera, potest resistere peccato, sicut supra dictum est. Unde manifestum est quod diabolus nullo modo potest necessitatem inducere homini ad peccandum. Juxta igitur S. Thomam, bene potest dæmon (permittente Deo) omnem libertatem ad resistendum homini auferre, sicut aufert obsessis, eumque inducere ad faciendum actum de se peccaminosum sine hominis peccato formali. Insuper juvat hinc adducere id quod super hoc puncto sapienter scribit P. Scaramelli (a) dicens: *Id potest peragi sine peccato formali creaturæ, si scilicet dæmon eo tempore quo exterioris operatur, interioris usum rationis totaliter impediatur, ut omnem deperat libertatem ad resistendum: quod per D. Thomam fieri potest, ita vehementer movendo imaginationem et appetitum sensitivum, ut per tales perturbationes omne rationis lumen extinguatur. Hinc Confessarius examinet penitentem, an in his, quæ patitur, advertat quem ad modum malignam peccati, et an habeat aliquem stimulum retrahentem ab illa actione. Nam si dicat, durante illa tentatione, ita mentem sibi offendi, ut nihil cognoscat, nec ullum**

(a) P. Scaramelli. *Direct. Mystic. Tract. 5. cap. 11. num. 124.*

remorsum sentiat, tunc poterit censi immunis à peccato. Secus si eo tempore in ipso effulgeat aliquod lumen rationis, ita ut ratio non sit totaliter ligata, et possit resistere. Præterea advertit præfatus auctor, monetque Confessarios, ut curent quòd talia patientes semper subjiciant clavibus sacramenti hujusmodi actus, quia ipsi vix credi possunt immunes saltem à peccato veniali, vel propter advertentiam imperfectam, vel propter aliquam deficientiam resistentiæ quam adhibere debebant.

52. — Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi genere tentationis (dictæ spiritus fornicationis, à quo S. Ecclesia nobis præcipue injungit petere à Domino ut nos liberet), debet Confessarius multum satagere ad præmuniendum poenitentem à tam horrendo conflictu; nam ait doctus cardinalis Petruccius has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multum efficacia, et aliquandiu si oportet, etiam extraordinaria; cum enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor egrediatur, qui perseveranter non adiciet magnam mortificationem, et super omnia validam orationem, centies et milies se commendando, gemendo, et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparæ pedes, lugendo, exclamando, et misericordiam petendo. Alioquin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit Petruccius quòd ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirectè in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia, si Confessarius judicare potest nullam omnino adesse culpam in hac tentatione ex parte poenitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibere: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. Nomina Jesu et Mariæ: se diligenter advertat à sensuum voluptatibus: communionem frequentet: protestetur sæpe nolle consentire alicuique tentationi, aut delectationi quam opera dæmonis sentiret: sæpe utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum), et aqua

benedictâ, cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo : afferat etiam secum aliquam reliquiâ Sanctorum, et Evangeliorum librum : secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo : *Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi præcipio tibi ut à me discedas, et ne me amplius vexes* : hortetur præterea quod vexatus ille sæpè humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpè se exercitet; cùm Deus aliquando ad aliquam internam superbiam ab anima removendam hujusmodi tentationes permittat.

53. — Si quis autem in his tentationibus misere cadit aut earum occasiones magis quærit quàm effugit, hujus curatio est valde difficilis : nam hujusmodi peccatores, qui cum dæmone commercium habent, difficillimè ex corde convertuntur. Ex una parte enim dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum; indigerent extraordinariâ gratiâ Dei, sed difficillimè solet hanc Deus hujusmodi impii concedere. Verumtamen Confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo quod ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistet, minime peccat. In his casibus ante omnia Confessarius adversus dæmonem præmittat exorcismum, saltem privatum, qui certè licitus est hoc modo : *Ego ut Dei minister præcipio tibi, aut vobis, Spiritus immundi, at recedatis ab hac creatura Dei*. Deinde poenitentem interroget an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? An aliquando fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? Interroget quâ formâ ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut bellæ. Tunc enim, si cum illo coit, præter peccatum contra castitatem et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut sodomie, aut incestus (intellige affectivi), adulterii, aut sacrilegii. Item interroget quò loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et confessionem

integram faciendam; isti enim perditī homīnes, etiāsi confiteantūr; de facili peccata committunt. Eadem demū remedia suprà adnotata illi præscribat, nempe quòd sæpè ad Deum, et B. Virgīnem recurrat: frequenter nomīna Jesu et Mariæ invocet: aquam lustralem, et crucis signum adhibeat: aliquam reliquiam et Evangelium secum ferat: sæpè etiā privātum proferat exorcismum, prout dictum est suprà. Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut sæpè redeat, ut sic cognosci possit quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum: tales enim conversiones, ut diximus, rarò sunt veræ, et rarissimè perseverantes.

PUNCTUM X.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in excipiendis confessionibus mulierum.

54. — IV. Summè cautus debet esse Confessarius in excipiendis confessionibus mulierum. Et primò notandum quòd in decr. S. C. Episcoporum, 24 Jan. 1610, dicitur: *Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculam vespertinum, et ante auroram.* Loquendo autem de prudentia Confessarii, ipse regulariter in confessionario eum junioribus sit potius rigidus quam suavis, nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multò minùs ut manus deoscentur. In actu confessionis non ostendat eas agnoscere; aliquæ enim, quæ religiosæ haberi volunt, aliquando advertentes se prosci à Confessario, non faciunt integram confessionem. Imprudentia quoque est conficere oculos in pœnitentes, cum à confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri. Extrà confessionarium nec etiā immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia, omnemque familiaritatem devitet. Abstineat etiā à recipiendis munusculis, et præcipuè ad illarum domos nunquam accedat; uno excepto casu gravis in-

firmis, et tunc non nisi vocatus accedat; et tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum confessionibus: unde januam apertam relinquat, sedeat in loco ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem penitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit si sint personæ spirituales, cum quibus est periculum majoris adhæisionis. Dicebat Ven. P. Sertorius Caputis diabolum, ad conjungendas inter se personas spirituales, ab initio uti prætextu virtutis, ut deinde affectus à virtute transeat ad personam: unde ait S. Augustinus apud S. Thomam (a): *Sermo brevis et rigidus cum his mulieribus habendus est; nec tamen quia sanctiores, ideo minus cavenda; quò enim sanctiores fuerint, eo magis alligantur.* Et idem Angelicus doctor addit: *Licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur: nam quævis principium videatur perit, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum; quæ quidem familiaritas, quando plus crescit, infirmatur, principale motum, et puritas maculatur.* Et subjungit quod tales personæ hoc non statim advertunt, quoniam diabolus ab initio non immittit sagittas venenatas, sed illas tantummodo quæ aliquantulum feriunt, et augent effectum. Sed hæc hujusmodi personæ ob deveniunt, ut non amplius agent recte tanquam Angeli, quemadmodum ceperant, sed tanquam carne vestiti: videlicet se intuentur, non itaque sibi ferunt blandis allocationibus, quæ adhuc à prima devotione videntur probare: hinc alter alterius presentiam incipit appetere: *Sicque (concludit) spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem etiam quod Sacerdotes qui antea erant innocentes, ob similes adhæisiones post spiritum ceperunt, Deum simul et spiritum perdidierunt!

55. — Deinde Confessorius non alieni multarum confessionibus sit addictus, ut ipse hoc homines ad

(a) S. Th. Opusc. 6. tit. de Per. famil.

se vacantes audire recuset. Oh! qualis miseria est cernere tot Confessarios qui impendunt bonam diem partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgo dicunt *Disocas*; et cum postea vident ad se accedere homines aut feminas uxoratas, qui sunt pleni angustis et molestiis; et qui aegre domos et negotia sua relinquere potuerunt, dismittunt eos dicendo: *Habeo aliud quod agam, ite ad alios*; unde fit ut isti, non inuenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sine sacramentis et sine Deo. Hoc non est audire confessiones ut Deo placeamus, sed potius ut genio seruiamus; quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri Confessarii illi qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, immo et contra aliorum opinionem qui asserunt esse tempus frustra impensum, teneo esse opus valde Deo charum dirigere animas ad viam perfectionis: ideoque de hoc fusius loquar capite ultimo. Sed assero quod probi Confessarii qui tantum ut Deo placeant confessiones excipiunt (quemadmodum facere consueverunt S. Philippus Neri, S. Joannes à Cruce, S. Petrus de Alcantara, alique), quando cernunt aliquam animam indigentem, præferunt eam animabus devotis, quibus audiendis auxiliandisque, quando Confessarius vult, tempus non deerit.

APPENDIX I.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in dirigendis animabus spiritualibus?

§ I. De meditatione, 1 ad 5. § II. Circa orationem contemplationis, 6. Et hic agitur de collectione (proprie vocata raccoglimento) naturali, sipe otio contemplativo, 7. De ariditate supernaturali, distinguendo sensibilem a substantiali, 8 et 11. De contemplatione affirmativa et negativa, 12. De collectione supernaturali, 13. De quiete, 14. De caligine, 15. De unione activa et passiva, 16. De desponsatione spirituali, in quam ingrediuntur elevatio animæ (dicta ecstasis, raptus et volatus spiritus), 17. De Matrimonio spirituali, 18. De visionibus, 19 et 20. De locutionibus, 21. De revelationibus, 22. Directio circa omnia præfata dona supernaturalia, 23 et 24. § III. Circa mortificationem, 25 ad 27. § IV. Circa frequentiam sacramentorum, præsertim communionis, 28 ad 36. Methodus vitæ perfectæ pro persona religiosa, 37 et 38.

1. — Quod olim dixit Dominus Jeremiæ : *Ecce constitui te super gentes ut evellas et dissipas, ædifices et plantes*. Idem nunc repetit singulis Confessariis, qui non solum debent evellere vitia ex suis poenitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Unde expediens est addere hic in fine caput hoc, quod poterit inservire Confessariis tyronibus ad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ut superius diximus, sed contra opus est etiam multo Deo acceptum sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere, ut in totum se illi donent tradantque. Acceptor est ejus oculis anima sola perfecta, quam

multis imperfectis. Unde cum videt Confessarius poenitentem vivere immixtum a culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet ut eum in viam perfectionis et divini amoris introducat, illi representando meritum quod habet Deus ut ametur; et gratitudinem quam debemus Jesu Christo qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ quæ, vocatæ a Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt. In tribus igitur præcipue posita est directio Confessarii quoad animas spirituales, scilicet in meditatione et contemplatione, in mortificatione et in frequentia sacramentorum, et de omnibus his singulatim dicemus.

§ 1. De Oratione meditationis.

2. — PRUDENS ergo Confessarius, cum cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progredi in amorem divinum, ante omnia debet illam disponere ad orationi mentali vacandum, scilicet ad meditationem veritatum æternarum et bonitatis divinæ. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicuti est necessaria petitio; nihilominus videtur valde necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere: sed non possumus cohabitare oratio et peccatum. Anima aut relinquet orationem aut peccatum. Dicebat S. Theresia: *Anima quæ in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat diabolus, tandem pro certo habet quiddam Dominus ad salutis portum conducet.* Et ideo diabolus nihilum aliud exercitium tam querit impedire quam illud orationis, quoniam, inquit eadem Sancta: *Novit demon quod certe amittet animam quæ perseveranter inquit orationi.* Præterea solus amor est qui animam Deo jungit et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris est oratio, seu meditatio: *In meditatione mea exardescet ignis.* Ps. 38: 4.

3. — Incipiat ergo Confessarius introducere ani-

man in orationem. Ab initio non plerumque spacia
 horarum spatium assignet : quod deinde crescente spi-
 ritu, plus minusve augebit. Neque desistat ea
 quod penitens difficultatem adducet, quod desit
 sibi tempus et locus ad se colligendum : immo
 imponat ei ut saltem mane vel vespere, quando
 in domo major est quietas, vel etiam in ipsis oc-
 cupationibus (quando aliud non posset efficere)
 elevet identidem mentem ad Deum, et meditetur
 veritates fidei, ut sunt novissima, quorum cogi-
 tatio (et præcipue mortis) est utilior pro facipien-
 tibus. Meditetur quoque Christi passionem, quæ
 meditatio est omnibus fructuosa. Si verò penitens
 non sit litterarum rudis, expediens est ut utatur
 aliquo libro spirituali, quò magis habeat ingressum
 in orationem, quemadmodum facere solebat S. The-
 resia. Moneat quoque ut seligat materiam illam
 in qua anima majorem edperitur devotionem, et
 in iis locis in quibus anima se vehementius affici
 et commoveri sentit, meditetur aliquantum, et re-
 liqua meditatione, totam se exercent in actibus
 voluntatis : vel incumbat petitioni, aut faciendis
 propositis. Dico i. se exercent in faciendis actibus
 scilicet humilitatis, actionis gratiarum, fidei, spei,
 et præsertim in repetendis actibus contritionis, et
 charitatis erga Deum, offerendo se illi totam, to-
 tamque sua sanctissimæ voluntati resignando, et
 repetendo, plusquam alios actum illum cui anima
 se magis sentit inclinatam. Dico a. exercent se in
 petendo; nam à petitione omne nostrum bonum
 deorsum : et S. Augustinus inquit Deum ordinariè
 nullam gratiam hominibus comedere, et præsertim
 gratiam perseverantiæ, nisi per carolam petitionis.
 Dominus dixit : *Petite, et accipietis*; ergo, con-
 cludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Qua-
 propter si volumus animam nostram salvare, ne-
 cesse est semper orare, et ante omnia potius per-
 severantiam, et amorem erga Deum; et quidem
 nullam tempus opportunius est ad petendum, quam
 tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficile
 petit, quia difficile se a seipso considerandas gra-

tias quibus eget, et necessitatem ipsam petendi, et ideo qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat. Dico 3° in statuendo, ut oratio non remaneat infructuosa, et animam mandet executionem ea lumina quae in oratione recepit. Unde, quemadmodum inquit S. Franciscus Salesius, nemo debet imponere finem orationi, nisi prius fecerit particularem aliquam determinationem, puta vitandi defectus quosdam magis usuales; aut exerceandi virtutem aliquam in qua se noverit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicitur in Appendice IV, versus finem, cum loquimur de instructione pro oratione mentali, § III.

4. — Exigit igitur Confessorius ab animabus illis rationem orationis, exquirendo ab illis quomodo in ea se gesserint, aut saltem si fecerint; et imponat illis ut in confessione ante omnia alia se accusent de oratione omnia, quando eam intermiserint; quoniam relicta oratione, anima salvam non poterit. *Anima, quae omittit orationem* (dicebat S. Theresia) *tanquam ille semetipsum se collocat in inferno sine porta damnationis.* O Deus, et quantum Confessarii afferant animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam! Et oh! quam Deo rationem sunt reddituri, nisi ita se gerant; quoniam ipsi tenentur procurare quantum in se est spirituales progressus suorum penitentium. Oh! quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque a redivivis in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis, et interrogandi postea saltem sub initiis vitae spiritualis, utrum eam fecerint, vel non. Quando anima aliqua se in oratione solidavit, difficillime plus Deum amittit; et ideo oratio mentalis insinuanda est non tantum timoratis, sed etiam peccatoribus, qui saepe oh defectum considerationis redeunt ad vomitum.

5. — Super omnia Confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cum penitentem patitur de consolationem amittit. Initio quo anima se tradit vitae spirituali, solet Deus illum afficere specialibus quibusdum luminibus, laetitiis et sensibilibus aliis.

consolationibus; sed elapso aliquo tempore, solet intercidere hanc venam, et præbet earum fidelitatem, et ut eas ad maiorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem cui facile anima adheret non sine impuritate quadam et culpa ex amore sui ipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non ipse Deus; unde ipse, ut animas sibi dilectas auellat etiam à donis suis, ut donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit ut non inveniunt amplius in oratione pabulum consuetum et solitam consolationem, sed ædificatio, ariditates, tormenta, et quandoque etiam tentationes. Invigilet ergo summopere Confessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant, et præscriptas communioniones. Revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii; scilicet: *Plus valere coram Deo unciam animæ orationis in medio dissolutionum, quam libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quam Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat, ei que adheret sine consolationibus istis, hic verum ostendit amorem. Hæc et meditationes sufficiunt; sed opportunum duco aliquam hic notis Confessariis præbere notitiam contemplationis infusæ, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaturalium, una cum regulis præscriptis et spiritualis vite magistris ad directionem animarum, quibus Deus huiusmodi gratias voluerit impertiri.

§ II. De oratione contemplationis, et diversis suis gradibus.

6. — QUANDO anima aliqua à Deo contemplationis gratia donatur, oportet ut Confessarius optime sciat modum quo eam dirigere debet, ut ab omnibus illusionibus liberet; alias maximum illi afferet damnum, et quemadmodum ait S. Joannes à Cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem. Con-

templatio multum differt à meditatione. In meditatione quæritur Deus labore discursus; in contemplatione sine hujusmodi labore contemplatur Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus sensuum potentiarum; in contemplatione operatur Deus, et anima tantum patitur, et recipit in se dona quæ à divina gratia sibi infunduntur, absque eo quod aliquid operetur quoniam ipsa lux, et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

7. — Advertere etiam oportet quod Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgò dictam *di. Raccoglimento*, vel *otii contemplativi* (sic illam vocant mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa, quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquar hic de naturali, quoniam de supernaturali et infusa inferius loquemur *num. 13.*) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus à rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam, absque labore, immò cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio, quodcumque sit. *Otium contemplativum* est fere idem, nisi quod in collectione anima attendit alicui devotæ cogitationi particulari; in otio verò eum generali quadam Dei notitia sentit se in seipsa collectam, et suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam mystici quod etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominus anima cessare debet non solum à meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, obligationis, resignationis, etc., et tantum manere debet in quadam amoris vigilantia, et attentione ad Deum, absque eo quod actum aliquem faciat. Verumtamen hujusmodi incantationibus ego prorsus acquiescere non valeo. Nulli dubium quod, quando anima collectam se cernit, non debet se applicare meditationi, quia jam invertit sine ullo labore quicquid ipsa postu-

labat : præterquam quòd ipsa ordinaria meditatio, ut ait P. Segneri in suo aureo opusculo de *Concordia inter laborem et quietem* (a), producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur *Acquisita*, nempe illam quæ unico intuitu cognoscit veritates, quas antè non nisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus, nescio cur anima cessare debeat à bonis actibus voluntatis ; et quodnam tempus opportunius his faciendis actibus esse poterit, quàm tempus quo anima se colloctam sentit? Verum quidem est quòd S. Franciscus Salesius consiliùm dedit B. Joannæ de Chantal, ut in sua oratione, cum se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus, sed quare? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Unde quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impedire debeant gratiæ operationem. Idem S. Franciscus Salesius præfigebat animabus devotis à se directis determinatum quendam numerum adspirationum amoris, faciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis, tunc animam etsi non mereatur, quia eo tempore non operatur, sed tantum patitur, nihilominus acquirit magnum quendam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione. Sed quando anima adhuc est in statu activo, ut mereatur, operari debet, actus bonos faciendo : atque hæc sunt opera quibus anima mereatur gratiam divinam. Unde rectè concludit idem P. Segneri quòd quando Deus loquitur et operatur, oportet ut anima taceat et cesset à suis operationibus, nihil aliud ponendo ex parte sua circa principium, quàm attentionem quamdam amoris ad divinas operationes : sed quando Deus non loquitur, necesse est ut anima se adjuvet eo modo quo potest ad jungendum se Deo, scil. meditationibus (quando hæc sunt necessariæ) affectibus, precibus et determinationibus, dummodo

(a) Seg. p. 1. c. 1. num. 1.

actus isti non eliciantur inviti: unde illi tantummodo sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinam.

8. — Insuper advertendum est quòd Deus, antequam introducat animam in orationem contemplationis, solet eam purgare ponendo in ariditate supernaturali, quæ appellatur *Purgatio spiritualis*, ut eam purificet à suis imperfectionibus, quæ illi impediunt contemplationem. Atque hic distinguendum est inter ariditatem *sensibilem* quæ pertinet ad sensum, et ariditatem *substantialem*, quæ pertinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemur num. sequenti) quando est naturalis fert secum quoddam tædium rerum spiritualium, et obscuritatem quamdam leviolem et minus durabilem; sed quando est supernaturalis, de qua hic agimus, ponit animam in quadam obscuritate profundiori, quæ diutius durat, et quotidie majus accipit incrementum. Nihilominus anima in tali statu constituta, licet sentiat se magis à creaturis alienatam, et habeat cogitationem semper in Deum defixam una cum ingenti desiderio et determinatione eum perfecte amandi, tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exequendum ob suas imperfectiones, quarum causâ videtur facta Deo odibilis; sed interea, hoc non obstante, non cessat se rectè gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ, est lux quædam supernaturalis, sed lux quæ affert pœnam et obscuritatem, quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus atque potentias animæ suæ non adhuc capaces, ex eo quia nondum prorsus à consolationibus sensibilibus sint disjunctæ, et consequenter materialibus, quæ plenæ sunt formis, imaginibus et figuris; producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valde utiles, quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis quam spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miserrimarum cognitionem; atque impotentiam ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi representatur venera-

bilis et terribilis. In hoc statu Director debet animam confortare ad sperandas res magnas à Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercere in meditatione, sed ut humiliet se, faciat actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissimè resignata dispositionibus suæ voluntatis quæ tota tendit ad bonum nostrum.

9. — Post hanc purgationem sensûs solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis et unionis, de qua deinceps loquemur; sed ante unionem, et post recollectionem et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritûs, quæ dicitur ariditas *substantialis*, quâ Dominus vult ut anima se totam in seipsa annihilât. Ariditas sensûs est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritûs est quædam lux divina, quâ Deus facit ut anima suum nihil agnoscat. Atque hic est ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis intenta ad Deo placendum, nihilominus quò magis agnoscit suas imperfectiones, eò sibi videtur à Deo expulsa atque derelicta, tanquam ingrata beneficiis acceptis: immò et ipsa spiritualia exercitia quæ peragit, ut sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant: nam cum ea omnia non sine magno tædio et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin multoties animæ istæ videntur sibi summopere odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit tanquam sibi inimicas: et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas et divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, et motus impuritatis, iracundiæ, blasphemiar, incredulitatis, et præsertim desperationis; ita ut miseræ in magna illa obscuritate et confusione non valentes discernere resistentiam voluntatis (quæ revera tunc adhuc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione præsentium tenebrarum) timent jam consensisse, et ideo tantò magis existimant se derelictas à Deo.

10. — Hic ergò Confessarius, quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam per perfectionem progreditur, et opinetur se derelictam, in primis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum, aut ullo modo hæsitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum: et eo tempore plusquam aliàs animet ad confidendum in Deo, recitans illi ea verba quæ Dominus dixit S. Theresiæ, quòd scilicet nemo Deum amittit absquè eo quòd cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerantur, animam magis magisque Deo conjungunt. Dicat, à Deo nunquam odio haberi animam à qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus à se magis dilectis. *Ariditatibus et tentationibus* (dicebat S. Theresia) *probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas totâ vitâ perduret, anima non omittat orationem, veniet tempus quo omnia ei persolventur.* O quàm pulchram pro anima desolata sententiam! Hometur ergò ut forti animo sit, et viriliter exspectet res magnas à Deo, dum eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis. Moneat etiam ut primò humiliet se, utpote dignam ita à Deo tractari ob antæactæ vitæ defectus. Secundò, ut divinæ voluntati se totam resignet, paratissimam se præbendo ad ea omnia perferenda, immò et majora pro omni tempore quo Deo placuerit. Tertio, projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ misericordiæ, et committat protectioni Mariæ SS., quæ Mater misericordiæ et afflictorum consolatrix jure appellatur.

11. — Ariditas sensûs perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas verò spiritûs durat quousque reddatur capax divinæ unionis: quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus ut anima iterum redeat ad hanc ariditatem, ea potissimum de causa, ne anima seipsam negligat, et identidem suum nihil agnoscat.

12. — Completā ergō purgatione sensūs, et ad finem perductā ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio vel est affirmativa, vel negativa. *Affirmativa* est quando anima beneficio lucis divinæ, sinē ulla sua opera cernit aliquam veritatem aut creatam, ut esset infelicitas inferni, felicitas paradisi, etc. aut increata, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longē majorem magnitudinis divinæ. Et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ut horribilitatem inferni, etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus; hi sunt: Recollectio interior spiritūs, et quies: de unione loquemur postea.

13. — Primus igitur gradus contemplationis est *Recollectio supernaturalis*. De naturali jam diximus suprā, n. 7. quæ tunc habetur quando animæ potentiæ colliguntur ad considerandum Deum intra se; et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari; omnis enim actio virtutis, ut possit æternum præmium promereri, indiget auxilio gratiæ; unde generatim loquendo est etiam supernaturalis: sed *naturalis* dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ operatur. Recollectio verò *supernaturalis* est illa quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinariæ, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa, tunc propriè habeatur, quando collectio potentiarum non evenit operā ipsius animæ, sed beneficio lucis quam Deus infundit, et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum quem fortè ei lux ipsa suaviter insinuaret: quemadmodum nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus quas valet efficere. Nec debet curiosius investigare quidnam sit interior ea spiritūs recol-

lectio : sed signat se dirigi à Deo ad considerandas res illas, illasque actus faciendos, ad quos se magis à Deo ferri cognoscit.

14. — Secundus gradus est *quietis*. In recollectione vis amoris communicatur immediate sensibus externis, quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete amor communicatur immediate spiritui in ipso animæ centro : et amor ipse est ardentior, qui deinde etiam ad sensus externos diffunditur ; hoc verò non semper : unde multoties accidit quòd anima habeat orationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili. Dicit S. Theresia (a) quòd in hac oratione non suspenduntur omnes potentie : suspenditur quidem voluntas, et remanet tanquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit : sed intellectus et memoria, aut phantasia quandoque remanent liberæ, et huc illucque excurrunt. Unde dicit Sancta (b) animam de hoc non debere tristari : *Rideat, (inquit) de sua cogitatione, illamque deserat veluti stultam, et maneat in sua quiete : et cum voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet, absque ullo vestro labore.* Quòd si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omnino agat et suam quietem amittet. In hoc statu multò minùs quàm in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinaciones, aut alios actus ex se ipsa emendicatos ; eos tantummodo faciat, ad quos se sentit à Deo suaviter impelli.

15. — Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superiùs enuntiata, quæ est longè perfectior quàm affirmativa. Hæc contemplatio *negativa* dicitur *clara caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur : quemadmodum qui intuetur solem, radorum fulgore obæcatus nihil cernit, sed tantum intelligit solem esse magnum quoddam

(a) In Vita, c. 14. — (b) Cammin. di perfez. p. 209.

lumen: sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam, quæ facit ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirit generalem quamdam et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis, unde anima incipit efformare altissimam de Deo ideam, licet confusam. Quando anima aliquantulum nescit aliquam ex divinis perfectionibus, etiam quidem conceptum suæ bonitatis concipit, sed longè melior est conceptus quem format quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendere. Scribit cardinalis Petruccius in doctissimis suis epistolis, hanc orationem propterea vocari orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clarè intelligendi divinitatem; unde in hoc statu intelligit non intelligendo; sed intelligit longè melius omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia cum Deus non sit res quæ formet imaginem aut figuram, intellectus nequit de eo ideam efformare; et ideo nihil aliud intelligit, quàm quòd illum non valet intelligere; quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Arcopagita, *Sublimis cognitio Dei per ignorantiam*. In hac oratione caligine suspenduntur omnes interiores potentie animi, et quandoquæ etiam sensus exteriores, ita ut anima aliquando ingrediatur in ebrietatem spiritualem, quæ facit eam prorumpere in quædam amoris deliria, ut cantus, clamores, fletus immodicos, saltus, et his similia, quemadmodum eveniebat S. Mariæ Magdalene de Pazzis.

16. — Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *passiva*; satis est illi pervenire ad unionem *activam*. Paucissimæ, inquit S. Theresia, sunt animæ illæ, quæ diriguntur à Deo per vias supernaturales: et nos in cœlo permultas aspiciemus quæ sine hujusmodi gratiis supernaturalibus erunt gloriosiores illis quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divinæ voluntati, in qua certè consistit tota perfectio divini amoris; *perfectio*, inquit

6. Theresia (a), non consistit in extasi : sed vera unio animæ cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate. Hæc unio est necessaria, non verò unio passiva; et animæ illæ quæ suam habent activam, inquit eadem Sancta (b), fieri poterit quòd habeant meritum longè majus; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus diriget eas ut fortas, et consolationes quas in hac vita non habent, servat ut postea det eis in alia. Cardinalis Petruccius inquit quòd absque contemplatione infusa rectè quidem potest anima beneficio gratiæ ordinariæ pervenire ad annihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo quàm voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfatam transformationem; unde subdit quòd cum in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare et petere à Deo, quàm ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem. S. Theresia tractando de unione passiva, inquit (c) quòd anima posita in ea non videt, non sentit, neque advertit ita se habere, quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo in qua suspenduntur omnes potentiae animæ: memoria enim non recordatur, nisi Dei: voluntas conjungitur Deo tali amore, ut nequeat amare aliud objectum, et intellectus tantâ luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; unde intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summa, anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cognitionem Dei præsentis qui in animæ centro eam sibi conjungit. Hæc unio, inquit S. Theresia (d), non multum perdurat, sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ, hic verò tanquam præsentem, et anima expe-

(a) *Concetti dell' Am. Conc. III.* — (b) *Avvisi per l' Oraz. aw. 22.* — (c) *Man's. V. cap. 1.* — (d) *In Vita, cap. 18.*

ritur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Unde inquit Sancta (a) in aliis contemplationibus posse animam dubitare utrum fuerit Deus, in hac vero non. Hoc tamen non obstante, debet eam Confessarius monere non ideo evasisse impeccabilem, et propterea quò magis se videt à Deo hujusmodi gratiis donatam, eò magis esse debet humilior, et ab omnibus alienata; unice diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore quòd sæpe infidelitates ex eo tempore acerbius puniantur, ob maiorem quàm committentur ingratitude. Inquit S. Theresia (b) sibi cogitasse plures animas, quæ omnia antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipites ceciderunt.

17. — Tres dantur species unionis, et sunt: unio simplex, unio desponsationis, et unio consummata, quæ vocatur unio Matrimonii spiritualis. Unio simplex est illa de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unionis desponsationis. Hanc unionem solet ordinariæ præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritus, de qua jam supra locuti sumus n. 8. In hac verò unionis desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *extasis*, *raptus*, et *elevationis spiritus*. In simplici unionis suspenduntur potentia, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valde infirmi ad operandum. In unionis autem extasis amittitur quoque usus sensuum; ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Raptus verò nihil aliud est quàm impressio quædam gratiæ validior, quàm Dominus non solum elevat animam ad unionem, sed etiam rapit illam motu quodam subitaneo et violento: ita ut aliquando elevetur etiam corpus, et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritus* est quando anima sentit se rapi quasi extra se, et extolli supra seipsam cum magna quadam violentia, unde anima ab initio magnum experitur.

(a) *Man. V. c. 1.* — (b) *Man. V. et VI.*

timorem. In elevatione spiritūs continetur tam extasis, quā intervenit amissio sensuum, quā raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædam similibus gratiis à Deo donata, quòd in talibus elevationibus spiritūs videbatur sibi tanquam si anima è corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate, ac si conficeret decies centena millia millaria in quovis temporis momento, non sine magno terrore, quoniam ignorabat quò esset ascensura; sed cùm postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcana. Sed hic oritur dubium: si in hac unione suspenduntur potentiæ, et intellectus obscuratur, et lucis abyssu nequit attendere rebus quas intelligit; quā unquam ratione potest ibi anima intelligere, et verba facere de illo divino arcana? Respondent mystici quòd quando Deus vult ut anima intelligat aliquod secretum, aut immittit illi aliquam visionem intellectualem, vel imaginariam, mittit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendam et perpendendam quodcumque Deus voluerit.

18. — Tandem perfectior unio quæ dicitur consummata, et major quàm in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur *Matrimonium spirituales*, per quam anima transformatur in Deum, et fit unum quid cum Deo, eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hic est quòd in reliquis unionibus, et loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac verò minime suspenduntur; quoniam potentiæ purificatæ à sua sensibilitate et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis; ita ut voluntas amet Deum suum placidissimè, intellectus rectè cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni; quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem et sine ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum quòd hæc unio non est transitoria, ut duæ priores, sed permanens; ita ut anima fruatur habitualiter divina

præsentia jam sibi conjuncta, et fruatur in pace stabili; nam passiones nihil ampliùs eam perturbant: illas quidem anima cernit dum faciem suam ostendunt, sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui fortè habitans super nubes, cernit et tempestates inferius evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

19. — Hic abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus et revelationibus, ad discernendas falsas à veris. Visiones vel sunt *externæ*, vel *imaginariæ*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginariæ* quæ spectantur in phantasia, seu imaginativa. *Intellectuales*, quæ neque in phantasia videntur, sed à solo intellectu divinâ luce adjuncto, quæ species intelligibiles ingerit; atque hæc visionum species, teste S. Theresiâ, tota est spiritalis, nullam enim in ea partem habent sensus neque exteri, neque interni qui sunt imaginativa et phantasia. Notandum quòd neque oculis, neque phantasiâ potest anima cernere res sibi repræsentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiæ spirituales. Contra beneficio intellectûs res cernuntur tanquam spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel, ut meliùs dicam, abscurantur, non videntur, sed noscuntur longè meliùs quàm si oculis cernerentur.

20. — Advertendum tamen hic est quòd visiones istas tam Deus quàm diabolus potest operari, quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ut videtur innuere S. Joannes à Cruce (a) contra id quod sentit cardinalis Petruccius; quamvis multò faciliùs corporales, quæ ut plurimum et præcipuè in feminis ab ipsa phantasia efformantur. Signa ad distinguendas veras à falsis sunt: 1. si veniant ex improvîso sinè ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem et terrorem, sed postea relinquunt animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valde suspectæ. 4. Si parum durent; quoniam, inquit S. Theresiâ.(b), quando anima in-

tuetur per longum tempus rem sibi representatam, signum est quòd sit. potius, actus phantasie. Visio divina ut plurimum transit ad instar fulguris, sed remanet inde immobiliter menti infixæ. 5. Vera visio relinquit animam in summa pace, et vivida cognitione miserie sue, non sine ingenti desiderio perfectionis; ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parum remanent impressæ, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ æstimationis, et cum fame sensibili harum gratiarum. Verum cum omnibus signis superius memoratis, inquit S. Theresia (a) nullum certam haberi posse securitatem, quoniam multoties dæmon scit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est à quo procedant; quoniam sæpè ipse dæmon, ut ei fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum et deceptiones quas intendit. Unde Director, regulariter loquendo, non prohibeat animæ enarrare sibi huiusmodi visiones, immò imponat illi ut manifestet quæcumque videt, sive vera ea sint, sive falsa, ut docet S. Theresia (b); sed è contrario nullam ostendat curiositatem sciendi huiusmodi visiones, neque de his minutè animam interroget, ne præveniat dicendo: *Num fuit sic? Vidistine hoc, vel illud?* quia tunc facillè anima respondet affirmativè aut ex sua malitia, aut simplicitate. Si apertè novèrit huiusmodi visiones esse opus phantasie aut diabolicum, quia fortè alienant animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, tunc apertè ei hoc dicat. Si verò id Confessarius non discernat, omnino non expedit indubitanter asserere visiones illas esse diabolicas, vel phantasias, quemadmodum solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum, qui nimis creduli, omnes habent ut veras); sed dicat poenitenti, ut oret Deum quòd non amplius ducatur per vias adeo periculosas, sed protestando quòd quandiu vivet in terris velit Deam cognoscere solum.

(a) *Mans. V. c. 9.* — (b) *Mans. V. c. 9.*

per viam fidei. Cæterum insinuet ut ex visionibus habitis vel falsis, vel veris, illum percipiat fructum qui magis est necessarius, et præcipue se rectè cum Deo gerendi : ita enim agendo, quanquam visiones fuerint à dæmone, dæmon remanebit elusus.

21. — Quod verò ad *locutiones* attinet, *locutio* esse potest *successiva*, *formalis* et *substantialis*. *Successiva* est quando anima meditando aliquam veritatem fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc quando bonos parit effectus, ut esset amoris, aut humilitatis extraordinariæ, esse potest speciale Dei lumen : sed quando non videt augeri consuetum amorem, indicium est eam esse intelligentiam proprii intellectus. *Formalis* est quando anima audit aliqua verba formata, sed extra se ; et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativâ, vel intellectu. Hæc ut discernatur utrum sit divina, vel diabolica, videndæ sunt res quas exprimit, aut faciendas imponit, et effectus quos relinquit. Præcipue, si est divina, imponitque opera patientiæ, propriæ abjectionis, aut quodvis aliud opus spirituale, relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem ac formalis, et solum differt in effectu, quoniam formalis aut instruit, aut imponit ; substantialis verò citò operatur id quod exprimit : ut, e. g., si diceret : *Consolare : Nolle timere : Dilige me* : anima tunc in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida, aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior ; prima enim est valde incerta : secunda, id est formalis, est multum suspecta, præsertim quando jubet res exsequendas : unde Director si observat ea quæ jubentur esse christianæ prudentiæ opposita, debet ea omnino prohibere ; si verò non sint prudentiæ contraria, expedit ut earum suspendat executionem, quousque deveniat in majorem securitatem ; et multo magis si res sint extraordinariæ.

22. — Deinquè quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, et scilicet mysteriorum

fidei, status conscientiarum, prædestinationis animarum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæc possunt tripliciter haberi, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In huiusmodi revelationibus debet Director magnam adhibere prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum, præcipue ad exsequendum quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam. Ante omnia jubeat animæ ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissimè semper procedat, immò utatur sapientiorum consilio, quoniam ut plurimum tales revelationes dubiæ sunt et suspectæ. Minus verò suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia; hæc quando sunt fidei conformes, inquit S. Joannes à Cruce (a) quòd anima non debet illas expetere, sed si ipsi concedantur, humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refutandæ.

23. — Oritur hic dubium: utrùm omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari? Et distinguendum est, ut ait doctus quidam auctor (b) cum S. Joanne à Cruce, et aliis: gratiæ illæ quæ elongant à fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ut sunt visiones, locutiones et revelationes; has oportet omni conatu rejicere; sed illæ, ex opposito, quæ sunt uniformes fidei, ut sunt notitiæ confusæ et generales, et tactus divini qui uniunt animam Deo, non sunt rejiciendæ, immò possunt humiliter expeti et desiderari, ut magis magisque Deo uniatur, et in suo sancto amore solidetur. Hoc nihilominus intelligitur pro illis animabus quæ jam donantur similibus favoribus; quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodo unionem activam, quæ, ut diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur quando ei occurrerit anima cum his communicationibus contempla-

(a) *Saluta*, l. 1. c. 53. — (b) *F. Bern. de Castel vetero Direct. Mist. l. 2. p. 2. c. 1.*

tionis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere ut eas rejiciat, sed ut humiliter et cum gratiarum actione recipiat. Semper verò statueretur verbis quæ animam non omnino securam efficiant, sed relinquunt quendam timorem qui eam etsi non conturbet, detineat verò in humilitate et ab omnibus alienatione. Grätias autem quarundam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similium, ut superius diximus, jubeat Confessarius constantissime recusari; semper tamen in spiritu humilitatis (et sine ullo contemptu, ut expuendi in faciem, irridendi, etc. quod non licet, ut plures asserunt), et protestando coram Deo, se velle ei in pura fide servire. Cæterum, inquit S. Theresia, quod quotiescumque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habere debet communicatorem tanquam divinam, non ideo ut credat se aliis meliorem, sed ut animum faciat ad perfectius coram Deo ambulandum; ita enim agendo Deus efficiet ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipse armis sibi damificet.

24. — Sed concludamus. Director ergo 1. imponat animæ, ut superius diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullum tamen eas sciendi desiderium demonstret; nec unquam alijs manifestet gratias supernaturales suo poenitentia concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponant. Vel si post hanc notitiam, levisimum intueantur defectum, multum scandalizabuntur, et in derisione habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distinctæ particulare aliquod signum æstimationis, et multo minus mittat alias poenitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem; potius ostendat minoris eam facere, quam alias animas quæ ambulant per viam fidei; quoniam animæ his favoribus ornatae, regulariter loquendo, semper et multum sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem atque timorem in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, immò et secu-

ram facere, quoties expedire cognoverit. Inquit S. Theresia quod anima nunquam movebitur ad magna pro Deo gerenda, nisi agnoverit magna accepisse à Deo. Et quidem eadem Sancta, quando à SS. Francisco Borgia, et Petro de Alcántara fuit facta securior dona, quæ ipsa acceperat, esse verè divina, ex eo tempore ad perfectionem non amplius cucurrit, sed evolavit. Neque ex eo quod cernit Director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plenè deliberati, aut commissi cum adhaerentia et contemplu), reputare debet omnes hujusmodi communicationes pro mendacijs et illusionibus. Dominus tales gratias concedit non tantum animabus perfectis, sed aliquando etiam imperfectis, eâ scilicet ratione, ut liberet eas à suis imperfectionibus, et ad vitam perfectionem extollat. Unde quando dignoscitur quod per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberet à passionibus, et proficit in amore divino, atque in desiderio perfectionis, signum est quod illæ sint bonæ. De reliquo quando agitur de gratiis externis, ut sunt visiones, locutiones et revelationes, regulariter loquendo, ut diximus, tutius est ut Director ostendat parvi eas facere, dicendo id quod ait S. Theresia (a) è cælo post obitum suum cuidam personæ religiosæ: *Ne fidant animæ visionibus et revelationibus particularibus; nec collocent perfectionem in eis habendis: licet enim aliquæ ex eis sint veræ, plures nihilominus sunt falsæ et mendaces: et difficile est invenire unam veritatem inter plura mendacia (quare plures sunt visiones falsæ quàm veræ) et quod avidius expetentur et in pretio habebuntur, eo magis persona aberrabit à fide et humilitate, quæ est vita tutior quam posuerit Deus.* Quare det ei consilium ut oret Deum, ut veram concedat extasim; scilicet totalem à rebus terrenis, et à semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem nunquam valebit pervenire. Quod si unquam Director advertet animam non esse bene

(a) Vita, cap. 15. et Man. VI. c. 9.

fundatam suæ miseriæ cognitione, et vellet pro certo tenere quod suæ communicationes sint divinae, et turbaretur audiendo quod Director nollet eas credere uti tales, pessimum signum est: signum est quod illæ sint dæmonis ex effectibus, qui observantur, scilicet adhesionis superbiæ: ad indicium est quod anima non bene ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet quoties dubitat Confessorius: et ideo in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timbre detinenda quantum fieri potest; et nunc si nec etiam acquiescit, prius eam Communionem, et severius mortificet, quia tunc in magno versatur periculo ne daciatur à dæmone. Denique Director etsi iudicaret reddere animam certioram quod suæ communicationes sint à Deo, tamen ei insinuet ut in oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia animam, quæ amittit directionem boni Jesu, nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursus; contemplativæ vero non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo, admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum; et hinc Deus facit eas transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ divinitatis.

§ III. De mortificatione.

25. — QUODAD mortificationem, oportet advertere quod quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eo quod solet tunc Dominus, ut diximus, eas alligare consolationibus sensibilibus, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis et similibus exercitiis afflictivis. Inter ea oportet ut Director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis, nam alias superveniente inde tempore ariditatis, ut ordinariè solet accidere, facile anima destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes: et

incipiens inde diffidere, relinquet etiam brationem, et vitam ipsam spiritualem, utpote res minus sibi accommodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit ut hæc animæ incipientes ratione primi illius fervoris se dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales; et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sine ingenti periculo amplius et non resumendi. Ideo Director curare debet ut prius ipsæ in vita spirituali solidentur; et postea consideratis circumstantiis sanitatis, occupationem atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundum christianam prudentiam. Dico secundum christianam prudentiam; quoniam dantur aliqui Directores adeo imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in offerendo eam jeuniis, ciliis, disciplinis sanguineis, adustionibus, et his similibus. Alii vero omnes omnino mortificationes externas videantur reprobare tanquam inutiles spirituali progressui, totam perfectionem in interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodo necessarie (quando possunt exerceri) ad frenandos sensus; et ideo legimus ab omnibus Sanctis plus minusve fuisse frequentatas. Verum quidem est quod mortificatio interior passionum est a poenitentibus potissimum exigenda; ut, e. c., esset non respondere injuriis, non querere, neque manifestare aliis quæ tendunt ad propriam æstimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali); unde expedit aliquando alicui animæ prohibere omnes mortificationes externas, quousque sentiat se liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, rancoris, cupiditatis rerum hujus mundi, æstimationis propriæ, aut propriæ voluntatis. Sed absolute asserere mortificationes externas nihil, aut parum prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes à Cruce, ei qui reprobat poenitentias, nullam præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

26. — Ab initio ergo Director ante omnia injungat pœnitenti ut nihil unquam faciat contra, aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam pœnitentias agunt, inquit sanctus Joannes à Cruce : *Hi magis progrediuntur in vitiis quàm in virtutibus*. Sit quoque, ut dixi; valde retinens in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importunius efflagitent pœnitentes. Satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ut disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potius ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium; quàm ad eos ut convenit mortificandos; et postea processu temporis poterit liberalius agere juxta progressum quem anima faciet in virtutibus: quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterum, ordinariè loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi prius requisitus; quia hæc non multum prosunt, si absque magna appetentiâ recipiantur: et quoties concedit, semper minus quàm postulat concedat, et potius, ut inquit Cassianus, excedat in denegando, quàm in concedendo. Præcipue curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodum sunt amantes: hæc revera est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpè etiam corpori: Dicebat S. Philippus Neri: *Qui non coercet gulam, nunquam perveniet ad perfectionem*. E contrario, sit parvus in concedendis mortificationibus somni, quoniam hoc faciliè tum corporis, tum spiritus salutem novit; sublato enim somno sufficienter patitur caput, et languente capite remanet persona inhabilis ad meditandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcumque verò mortificationem concesserit pœnitenti, ut omnem auferat superbendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil prorsus esse respectu ejus quod Sancti fecerunt, et respectu pœnarum quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia: *Totum est immunditia quicquid agere possimus, in*

*comparatione unius sanguinis guttæ, quam Dominus effudit pro nobis. Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minus obnoxie, sunt negativæ, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia Directoris, ut esset privata se visione, aut auditu rerum curiosarum, loqui parce, contentus esse cibis gustui minus acceptis, seu male conditis; non accedere ad ignem tempore hiemis, eligere pro se res viliores; exultare et letari deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait S. Bernardus: *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum, de contemptu sui ipsius, de persecutionibus molestiisque infirmitatibus corporis. Sealpro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Hierusalem cœlestis. Dicebat S. Theresia: *Credere quod Deus admittat in suam amicitiam mentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ, quæ verè diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.**

2. — Hic oritur dubium: Evangelium in quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* Matth. 5, 16. In alio loco dicit: *Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Matth. 6, 3. Queritur ergo, utrum actus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo: Opera communia ad virtutem christianam necessaria exerceri debent palam; ut esset frequentia sacramentorum, oratio mentalis, visitatio Venerabilis, audire Missam genibus flexis, et cum interiori spiritus recollectione, deferre oculos modestos: silentium in ecclesia servare; dicere: *Volo Sanctus evadere*, fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates, et his similia. Opera verò quæ dicuntur supererogationis extraordinariæ, et quæ sapiunt singularitatem, ut supra enarratæ pœnitentiæ externæ ciliciorum, flagellorum, orationis cum brachiis in crucem expansis, comestionis herbarum amariorum, suspiriorum, fletus tempore orationis, etc. occultari

debent, quantum possibile est. Reliqua verò opera virtutis, ut ministrare infirmis, erogare eleemosynam pauperibus, humiliare se facienti injurias, et similia; hæc melius erit occultare quantum fieri potest. Sed si fortè exerceri nequeant nisi publicè, non debent prætermitti, dummodò sanctitatem intuitu placendi Deo.

S. IV. De frequentia Sacramentorum.

28. — **TANDEM** dicenda sunt aliqua de modo quo Confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam sacramentorum, scilicet confessionis et communionis. Quod spectat ad confessionem expedit ipsis insinuare ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si fortè jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omnino confessionem hanc prohibere. Quoad verò confessionem ordinariam, quædam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidie confiteri; sed, generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus præsertim scrupulosis confiteri semel, aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliqua culpa levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit P. Barisonius in suo tractatu de communione, innixus auctoritatè S. Ambrosii, et complurium aliorum auctorum (quod etiam suadet S. Franciscus Salesius in quadam sua epistola), quòd non ideo omittere debet communionem; ad remissionem enim venialium docet sacrum concilium Tridentinum esse quoque alia media, ut essent actus contritionis et amoris; unde melius tunc est ad purificandam animam à culpa illa uti istis mediis, quàm privari communionem propter absentiam Confessarii. Et sapiens quidam Director dicebat quòd aliquando longè fructuosius est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad communionem actibus suis, quàm cum ipsa confessione. Et multoties accidit quòd tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiæ et humilitatis.

29. — Quoad vero communionem non loquimur hic de obligatione Pastorum animarum non negandi communionem cuicumque subdito qui non sit publice peccator, et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in libro (a), in quo vidimus Innocentium X. quodam suo decreto ordinasse usum communionis frequentis totum remitti prudentiæ Confessariorum, unde sine evidenti causa, nescio quomodo Parochi possint tutâ conscientia denegare petentibus communionem. Et notandum est quod in præfato decreto prohibetur Episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam communionem. Sed loquimur hic duntaxat de modo quo Confessarii debent se gerere in concedenda communionem suis poenitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ut advertit hodiernus S. P. Benedictus XIV, in aureo suo libro de Synodo, concedere communionem frequentem iis qui sæpe in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda poenitentia, ac de sua emendatione; aut iis qui accedunt ad communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sine ullo desiderio se ab eis liberandi. Expedit quidem aliquando concedere communionem aliquibus qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum: sed respectu earum personarum quæ non existunt in tali periculo, et contra committunt ordinariè peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio, neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis communionem plusquam semel in hebdomada; immo poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam communionem interdicere, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus, et majorem erga sacramentum hoc reverentiam (b). Tanto magis, quod sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut

(a) *Op. nost. Moral. lib. 6. n. 254.* — (b) *Lib. 6. n. 270.*

cum affectu ad ipsum; novam esse culpam ratione irreverentiæ irrogatur sacramento. Quidam afferunt decretum S. Anacleti (a), in quo habetur: *Peractâ consecratione omnes communicent, qui non erint ecclesiasticis carere liminibus; sic enim et Apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia.* Sed in primis negatur, à P. Suarez et aliis, quod unquam fuerit tale Apostolorum præceptum. Secundò, decretum istud, ut Glossa ibidem testatur, et Catechismus Romanus (b), non obligabat omnes fideles, sed tantum ministros assistentes altari. Et tandem posito quod decretum obligaret omnes, certum est hodie in-desuetudinem abiisse.

30. — È contrario, errant certè quidam alii Directores, et multum se elongant à spiritu Ecclesiæ, dum sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum, negant indiscriminatam communionem frequentem, non aliâ ratione ducti, quam quia frequens est. Ipse Catechismus Romanus (c), explicans desiderium S. concilii Tridentini, ut omnes sacrificio Missæ adstantes communicent, docet esse officium Parochi sedulo hortari fideles ad communionem non modò frequentem, sed etiam quòtidianam, cum obligatione instruendi illos quòd sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hic afferre sanctorum Patrum et magistrorum spiritus auctoritates omnino conformes, quoniam hæc reperiuntur adnotatæ in tot libris qui tractant de frequenti communione. Sufficiat scire ex Catechismo Romano, loco suprâ citato, et ex decreto Innocentii XI, relato in nostro libro (d), quòd frequens communionis usus, immò quotidianus, fuit sèmpèr ab Ecclesia et ab omnibus Patribus approbatus, qui, ut demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt frigescere usum communionis quotidianæ, omnem diligentiam adhibuerunt ad il-

(a) *Can. Peracta. 2. dist. 2. de Conf.* — (b) *Cat. Rom. de Sac. Euch. p. 2. n. 61.* — (c) *Cat. ibid. n. 70.* — (d) *Mer. lib. 6. n. 254.*

lum redintegrandum. Et in III-synodo Mediolanensi habita sub S. Carolo Borromæo, injunctum fuit Pærochis exhortari fideles in concionibus ad hanc frequentiam communionis; et insuper impositum fuit Episcopis provinciæ, ut prohiberent concionari, et severius punirent eos qui oppositum disseminarent, tanquam scandalorum satores, et potius Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato decreto Innocentii imponitur Episcopis ut diligentissime caveant ne alicui communicatio denegetur, etiam quotidiana, et quærant, ut par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Fatentur ultrò quidam spiritus rigidiores licitam quidem esse communionem quotidianam, sed dicunt requiri ad hoc debitam dispositionem; sed scire ab ipsis desideramus quidnam intelligant hoc nomine *debita dispositionis*? Si intelligunt dignam, equis unquam deberet amplius ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus dignè Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus dignè Deum potuit recipere. Si verò convenientem dispositionem intelligunt, jam superius dictum est quòd iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, æquum est frequentem communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis qui, sublato jam affectu etiam ad venialia, et superata maiori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius (a) quòd hi prævio sui Directoris consilio, rectè possunt communicare quotidie. Et S. Thomas (b) docet quòd quando anima aliqua experitur beneficio communionis se crescere in amore divino, nec immipui reverentiam in sacramentum, non debet abstinere à communionem etiam quotidiana. Er ipsa S. Doctoris verba: *Si aliquis experientia comperisset ex quotidiana communione augeri amoris fervorem, et non minui reverentiam, talis debet quotidie communicare.*

(v) *Vita divota*, c. 20. — (b) *S. Thom. 4. Sent. d. 12.*

31. — Et quamvis aliquo die à communione abstinere sit etiam virtus, tamen inquit R. Granata in sub. tractatu de communione, esse communem Doctorum opinionem, quòd melius sit accedere quotidie ad communionem ob amorem, quàm abstinere ob reverentiam. Et hoc confirmat idem S. Thomas (a), dicens : *Et ideo utrumque pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, et quòd quotidie sumatur, et quòd aliquando abstinence. Amor tamen et spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferantur timori.* Immo rectè ait P. Barisonius, quòd ille, qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiæ actum exercet erga Jesum Christum; immò hic facit actum positivum, quando ille, qui abstinèt facit tantummodo negativum. Plures Sancti, qui magnam erga hoc sacramentum reverentiæ habuerunt, non abstinuerunt à quotidiana communione; ut consueverunt S. Gertrudis, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joàнна de Chantal, et alii. Et asserentibus hodie non ampliùs existere has sanctas Theresias, rectè reponit idem P. Barisonius : Temeritatem hanc esse supponere quòd hodie manus Domini sit abbreviata. V. P. magister de Avila non dubitat dicere quòd illi qui damnant eos qui sæpiùs ad Eucharistiam accedunt, dæmonis officio funguntur.

32. — Cæterum considerando relatas doctrinas, videtur non posse Director sine scrupulo negare communionem frequentem, et etiam quotidianam (excipe ordinariè loquendo unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent prudentes aliqui Directores, et excipe tempus illud quo privare velint pœnitentes communione, ad probandam eorum obedientiam, aut humilitatem, aut ob aliquam aliam justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus, ut proficiant in divino amore : semper verò ac illa vivendo alienata ab affectu cujuscumque culpæ venialis, incumbit insuper multum orationi

(a) P. 3. q. 80. a. 10. ad 3.

mentali, et conatur tendere ad perfectionem, et amplius non labitur in peccata, etiam venialia plene voluntaria: hæc enim, ut ait S. Prosper, *perfectio quæ potest in hac vita haberi, attentâ humanâ fragilitate.* Et quando Confessarius utile esse cognoverit concedere communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI in suo decreto, nihil ob stare quod sint etiam negotiatores et conjugati. En ejus verba: *Frequens (ad sanctiss. Eucharistiam) accessus Confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentia orationis, et ad pietatem processu laicis, negotiatoribus conjugatis, quod prospiciunt eorum salutis profuturum, id illi præscribere debent.*

33. — Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed citò postea doleret, emendationemque proponeret; et deinde communionem desideraret ad robur accipiendum à sacramento, ne cadat, et ad progrediendum in via perfectionis, quanam de causâ ei esset deneganda communio? Damnata jam fuit ab Alex. VIII. propositio 22 Baii, quæ dicebat: *Sacri legi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam de delictis suis penitentiam egerint.* Et propositio 23: *Similiter arceati sunt à sacra communione quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.* Sacrum concilium Tridentinum vocat hoc sacramentum: *Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, et à peccatis mortalibus præservamur.* Et quidem ad hunc finem præservandi animam à recidivis, Apostoli communionem quotidianam primævis christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperiuntur similiter imperfecti, et fortasse imperfectiores, ut arguitur ex Epistolis SS. Pauli et Jacobi. S. Ecclesia (in postcommunione dom. XXIII, post Pentecosten) orat ut quidquid in nostra mente vitiosum est, dono meditationis hujus sacramenti curetur. Ergo communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur. Notandum insuper est id

quod S. Franciscus Salesius in sua *Philothea* (a) in hoc proposito dicit : *Si quærunt à te cur tam frequenter communices, responde illis, quòd duplex personarum genus debet sæpius communicare, perfecti scilicet et imperfecti : perfecti, ut se in perfectione conservent; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant; debiles, ut fortes evadant; infirmi, ut curentur; benevolentes, ne infirmetur. Et quòd ad te attinet utpote imperfectam, infirmam ac debilem, eges frequenti communione. Dic illis, quòd ii qui mundanis negotiis non sunt implicati, debent sæpius communicare, quia habent opportunitatem; qui vero huiusmodi negotiis detinentur, quia egent communione. Denique Sanctus concludit, dicens : Accede sæpius, ó *Philothea*, ad Eucharistiam, immò quàm sæpius consilio tui Directoris, et crede mihi quòd lepores in nostris montibus albi evadunt non aliâ ratione, nisi quia non edunt nisi nivem; et tu comedendo puritatem in hoc sacramento tota pura evades. Item P. Granata in sup. tractatu de communione ait : Non debet homo recedere ab hoc sacramento ob propriam indignitatem; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus, et pro infirmis hæc medicina; itaque nemo (subdit) quantum imperfectum se noscat, debet se longè ab hoc remedio tenere, si verè curari desiderat. Immo, ait idem auctor quòd quantò magis quis se debilem noscit, tantò magis ad hunc cibum fortium debet accedere. Quod valde consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius (b) ¶ Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Idem alibi (c) : Quotidie peccas, quotidie sume.*

34. — Adde quòd S. Thomas docet (d) effectum sacramenti, quantum ad augmentum gratiæ, non impediri à peccatis venialibus, dummodo non committantur in ipsa communione : et quamvis hæc impediunt in parte, non tamen in totum effectum sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter

(a) *Vita divota*. c. 21. — (b) *Lib. 4. de Sacr.* c. 6. —
 (c) *Lib. 5. de Sacr.* c. 4. — (d) *S. Thom.* 3. p. q. 79. a. 8.

tenent Sotus, Suarez, Valentia, Vasquez, Copin-
kius, et plures alii apud Salmanticenses (a). Insuper
tenent plures graviore auctores (b), hoc sacra-
mentum ex opere operato remittere peccata venialia,
de quibus anima actuale complacentiam non ha-
beat; atque hoc concordat cum eo quod ait Caté-
chismus Romanus (c) : *Remitti verò Eucharistiâ, et
condonari leviora, quæ venialia dici solent, non est
quodd dubitari debeat; quidquid enim cupiditatis ar-
dore anima amisit, totum Eucharistiâ, eas minores
culpas abstergendo, restituit.* Saltem, ut ait Ange-
licus (d) cum communi, excitatur per communio-
nem actus charitatis, quo inde peccata remittuntur:
*Qui (actus charitatis) excitatur in hoc sacramento,
per quem peccata venialia solvuntur.*

35. — Quod si postea dignoscatur, non obstante
frequentia communionis, anima nihil proficere in
via perfectionis, neque se emendare à culpis deli-
beratis, licet venialibus, ut si adhæreret etiam vo-
luptatibus sensuum, in videndo, audiendo, edendo,
cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certè consultò
restringendus erit usus communionis, etiam ut seriò
cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spiri-
tuali perfectioni consulere. Cæterum advertendum
est quod licet, juxta S. Thomam (e), ut possit quis
ad communionem accedere, *requiritur ut cum magna
devotione accedat* : nihilominus non est necessarium
ut illa sit summa, vel apertè sensibilis; sufficit Di-
rectori detegere in intimo voluntatis sui poenitentis
quamdam alacritatem ad exsequenda quæcumque
Deo placuerint. Qui à communione abstineret, quia
non sentiret in se magnum quemdam fervorem,
inquit doctus Gerson, esset comparandus illi qui
nimis frigescens nollet ad ignem accedere, quia
nullum in se experitur calorem. Unde docet P. Gra-
nada, cum Cæjetano, personas pusillanimes quæ ob
immoderatum timorem suæ indignitatis communiõ-

(a) Lib. 6. n. 270. q. II. — (b) Ib. n. 269. v. Eff. II. —
(c) De Euch. p. 2. n. 52. — (d) 3. p. q. 79. a. 4. —
(e) Q. 80. a. 10.

nem obstant, magnum suò proprio progressui inferre præjudiciū. Neque ad proseguendas communiones, inquit S. Laurentius Justinianus, oportet ut anima sentiat, aut aperte in se discernat augmentum fervoris, quoniam non raro hoc sacramentum operatur absque eo quòd nos ipsi animadvertamus. Et S. Bonaventura inquit (a) : *Licet tepide, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas, qui se indignum reputat, cogitet quòd tantò magis eget medico, quànò senserit se ægrotum; neque ideo queris te jungere Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut tu sanctificeris ab illo.* Et postea subdit : *Neque præmittenda est sancta communio, si quandoquē non sentit homo specialem devotionem, cū se ad illam præparare studeat; vel in ipsa perceptione, vel post fortè minùs devotum se sentit, quā vellet.* Ergò bene sentit Sanctus, quòd etsi animus experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam quā antea, nec etiam debet eam omittere. Quapropter, quemadmodum quando anima sentit se maximopere ad communionem inclinātam, expedit identidem eam mortificare communionem differendo (præsertim si advertatur quòd per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæ eam verè reddit indignam); ita ex opposito quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sapiùs ad communionem impellere, ut à sacramento vires acquirat.

36. — O utinam, concludo, o utinam et in mundo plures animæ hujusmodi invenirentur (quæ à nonnullis ultra quā convenit rigiditati addictis, irreverentes et temerariæ vocantur), quæ odio habentes etiam culpas leviores, expeterent communicare non modò frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proficiendi : si enim hoc esset, longè plùs in mundo Jesus Christus diligeretur. Bene expe-

(a) *De Profectu Rel. c. 78.*

rientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ut et ego experius sum, valde quidem proficere personas illas, quæ recto cum desiderio ad communionem accedunt; et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpè hoc eis non manifestet, pro majori earundem bono, quin et multoties eas relinquit in tenebris et desolatione, et sine ulla devotione sensibili: animabus istis (ut docent S. Theresia et S. Henricus Susonius) nullum efficacius est remedium quam frequens communio. Unde ut concludamus, curet Confessarius communionem suadere, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertit animam in Spiritu proficere beneficio communionis. Curet etiam insinuare ut post communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt Directores qui sedulo id faciunt, scilicet inculcare suis poenitentibus ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant; et ratio est, quia paucissimi sunt Sacerdotes qui post Missæ sacramentum cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinariè per integram horam durare deberet: fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Inquit S. Theresia quòd post communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordiae, ut illi gratias elargiatur, dicens: *Quid vis ut tibi faciam?* Et alibi: Post communionem non amittamus tam præclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Majestas malè rependere hospitium; si benè in anima excipiat. Insinuet etiam ut sæpius spiritualiter communicet: quæ res valde à Tridentino concilio commendatur. *Spiritualiter communicare* (inquit S. Theresia) est valde utile. *Nolite id prætermittere; hic enim experietur Dominus quantum eum ametis.*

**§ V. Methodus vitæ pro aliqua moniali quæ exposceret
dirigi per viam perfectionis.**

37. — ANTE omnia præmittere oportet, ea quæ inferius exponam, intelligenda esse, quoties non obstat poenitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ; quod etiam intelligendum est cum licentia patris spiritualis, et etiam Præsulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculis sunt expositæ.

Et primum quoad orationem. 1. Tres saltem horas orationi mentali vacare, unam mane, aliam vespere, et aliam post communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emisit professionem; vel illis quibus forte se obligavit. 3. Recitare rosarium, saltem quinquaginta, decadem cum aliis orationibus vocalibus; sed hæc ne sint plus iusto, quia cum plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et inde orationem mentalem impediunt. 4. Uti sæpissimè orationibus jaculatoriis, ut, e. c.: *Deus meus et omnia, quidam bonus es, Deus meus! Diligam te, Jesu amor meus, pro me crucifixus! Domine, quare non amaris ab omnibus! Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Domine, quæcumque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie ad faciem! Ecce me; fiat de me quodcumque vis.* Insinuet magnopere Director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat: 5. Orationi adjungere lectionem spirituales per semihoram, legendo opera vel Rodriguez, vel Santjuræi, vel monita ad religiosos, vel alium librum qui tractet de virtutibus: vel legere vitas Sanctorum quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior.

Secundò accedere quotidie ad communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in Novenis Spiritus Sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ

sanctissimæ et sanctorum Passionum communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

2. Tertiò, quoad mortificationes, r. quotidie flagellatione incruentam per horæ quadrantem emittet, et sanguineam bis, vel semel in mense adhibere. 2. Manè catenulam ferream usque ad prandium: post prandium vero aliquam parvâ in brachio. Nunquam tamen catenam circa cincturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valde efficiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati et vigiliis septem festivitatum Mariæ, si commodè per valetudinem poterit, vel saltem unico tantum uti obsonio. In refectatione vespertina ordinariè non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit aliqua extraordinaria urgentia; abstinere à fructibus diebus Mercurij, Veneris et in novenis superius enuntiatis, in quibus potest etiâ abstinere ab aliquâ alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibis aliquam particulam herbæ amarioris, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam melius est, comparative loquendo, quotidie præfatam exercere, quàm bis vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas; semper verò ad quinque, quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas diei; quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis; parum autem loqui semper proderit.

Monita in genere pro perfectione.

36. — I. COLLOCARE omnem suam fiduciam in Deo, et omnino diffidere de se, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio est se vincendi, et vim sibi in occasionibus inferendi. Ait S. Theresia: *Si defectus non procedit à nobis, ne timeamus quòd Deus se abstinens ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

Cavere à quocumque omnino defectu deliberato, sive apertis oculis admissio. A peccato deliberato (inquit eadem Sancta), *quantumvis parvo, Deus vos liberet. Subditque: Dæmon enim per opera ministerium suum aliqua facit foramina, per quæ res magis ingrediuntur.*

III. Non tristari post admissos defectus, sed citò se humiliare, et ad Deum confugiendò cum brevi actu contritionis et proposito, se in pacem remittere; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet S. Theresia, ne communiceantur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi et aliis damnum affertur.

IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus; aliter inquit S. Theresia: Anima non recedendo à voluptatibus mundanis, non post multum denuo recedet à via Dei. Effugere familiaritatem personarum diversi sexus quantumcumque fuerint religiosas: sæpè enim diabolus introducit cum illis quasdam affectuunculas non puas, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur Notata Tract. ult. n. 10. Oportet ante omnia renuntiare propriæ æstimationi et propriæ voluntati, imò et rebus spiritualibus, ut orationi, communioni et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit. Uno verbo, oportet expellere à corde omne quod non est Deus et quod non est secundum majus Dei beneplacitum.

V. Lætari cum spiritu quoties se cernit contemni, irrideri et omnium vilissimum reputari. O quam pulchrè orat anima illa quæ vilipendia libenter amplectitur! præcipuè in communitatibus, in quibus hæc virtus est omnium longè necessaria: consequenter oportet fovere affectionem specialem erga nostros inimicos et persecutores, illis inserviendò, benefaciendò, honorandò, saltè benedicendò et commendandò specialiter Deo, quemadmodum Sancti facere consueverunt.

VI. Alere ardentissimum desiderium amandi Deum, illique placendi. Ait S. Theresia: Dominus adeo desiderii delectatur, ac si fuissent executioni deman-

data. Sinè hoc desiderio anima non progreditur in via perfectionis, nec Deus largietur illi gratias valde speciales; eadè Sancta ait : Ordinariè Deus non impertitur favores multùm singulares nisi iis qui deum dilexerunt ejus amorem. Et desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi quantum possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit : Diabolus potissimum timet magnanima corda. Et alibi : Nihil aliud à nobis exigit Dominus, quàm validam determinationem, ut reliquum ipse inde perficiat. Oportet quoque fovere affectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes Sancti, quoniam unicè Deum diligebant, unicè quoque dilexerunt orationem. Est etiam necessarium ut quis ardentè desideret paradysum : in cælo enim animæ diligunt Deum cum omnibus viribus suis, quod consequi nemo potest in terra ; et ideo vult Deus ut ardentissimè hoc regnum desideremus, quod J. C. nobis acquisivit sanguine suo.

VII. *Habere magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. S. Theresia hoc quinquagies in die facere consueverat : Non consistit progressus (ait Sancta) in sibi procuranda majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius voluntate. Et alibi : Vera unio est unire nostram cum divina voluntate.*

VIII. *Præstare exactam obedientiam regulis, superioribus et Patri spirituali. Dicebat V. P. Vincent. Caraffa : Obedientia est regina omnium virtutum; omnes enim virtutes obediunt obedientiæ. Et S. Theresia : Deus ab anima quæ sibi proposuit illum amare, nihil aliud exigit quàm obedientiam. Perfecta verò obedientia consistit in citò, fideliter, alacriter, et sinè ullo judicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res jussa non sit certè peccatum, ut inquit SS. Bernardus, Franciscus Sales, Ignatius de Loyola et omnes spiritualis vitæ magistri; et in rebus dubiis eligere id quod præsumitur quod*

jussisset obedientia; et quando hæc præsumptio non posset haberi, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud, *vince teipsum* totius angulcatum à S. Francisco Xaverio et S. Ignatio, qui solitus erat dicere longè plus proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quam alias non mortificatas per plurimas horas.

IX. Attendere semper divinæ præsentiae. Inquit S. Theresia : *Omne malum provenit ex eo, quod non consideremus Deum præsentem.* Qui verè amat, nunquam obliviscetur objecti amati. Ad conservandam verò memoriam hujus divinæ præsentiae, juvat in præxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habere. Maxime verò oportet hanc præsentiam fovere, sæpius in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem, e. c., *Deus meus et omnia. Diligam te ex toto corde meo. Totum me tibi do. Fac de me quod tibi placuerit. Nihil aliud volo nisi te et tuam voluntatem. Da mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc.* Advertendum tamen est quod actus isti faciendi sunt sinè ulla vi, et nullam desiderando consolationem sensibilem; sed cum suavitate quadam et voluntate pura unice Deo placendi. Añerebat S. Theresia : *Ne vereamur relinquere remuneratam à Deo vel unitam elevationem oculorum ad ejus recordationem.*

X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacunque actione quotidiana sive spirituali, sive corporali, dicendo : *Domine, hoc facio tantum ut placeam tibi.* Recta intentio appellatur alchimia spiritualis, quæ omnes actiones, etiam viliores, aureas facit.

XI. Quotannis exercitia spiritualia peragere per octo, vel decem diès : alienando se, quantum fieri potest, ab omni conversatione et officio quod distractiones afferat, ut solum cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem ad se colligendum destinare. Devotè celebrare novenas Nativitatis Domini, Spiritus Sancti, septem festivitatum Mariæ, S. Joseph, Angeli sui custodis et Sancti tutelæ. In his novenis poterit quotidie accedere ad

communione, orando per horam, vel saltem dimidiam plus consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas, quoniam longe melius erit exercere determinatum quendam numerum actuum amoris, vel similium.

XII. Habere devotionem specialem erga S. Joseph, Angelum suum custodem, Sanctum suum tutelarem et præcipuè erga S. Michaelem universalem cunctorum fidelium patronum. Sed ante omnia erga beatissimam Virginem Mariam, quæ ab Ecclesia nostra vita appellatur: etenim moraliter impossibile est ut anima multum in perfectione proficiat, sine particulari et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei Genitricem.

APPENDIX II.

De assistentia erga Moribundos.

§ I. *Monita ad Sacerdotem.* § II. *Remedia adversus tentationes.* § III. *Motiva et affectus.* § IV. *Ani-
madversiones circa nobilissima sacramenta.* § V. *Mo-
nita circa agoniam et mortem.* § VI. *Affectus qui
suggeri possunt agonis et expirationis tempore.*
§ VII. *Signa proximæ mortis.* § VIII. *et ult.*
Preces, actus christiani et benedictiones.

NULLUM charitatis opus adeo acceptum Deo exstat, magisque ad animarum salutem conducens, quam in extremo vitæ periculo positos ad sanctè moriendum adjuvare : nam tempore mortis (à quo unus-
cujusque æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum vero debiliores. Deus, ut mani-
festaret quantum gratam habet assistentiam mori-
bundis præstitam, multoties S. Philippo Nerio os-
tendit Angelos religiosi infirmorum ministris verba
suppeditantes.

Nec id Parochorum tantum munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium
etiam Sacerdotum. De Parochis tamen Rituale roma-
num, præsertim loquens, ait præcipuam sui muneris
partem esse ægrotantium curam habere, quapropter
vult ut ipsi statim ac aliquem ex suis parochianis
ægrotare intelligunt, non expectent ut infirmus Pa-
rochum accersat, sed ipse Parochus ultro eum invi-
sere curet; idque non semel tantum, sed frequen-
tius, si infirmum etiam spiritu ægrotantem adverterit.
Quòd si legitime sit impeditus, id saltem præstan-
dum provideat per alium Sacerdotem, modò hic sit
pius et prudens; quidam enim Sacerdotes, hoc mu-

nus exerceo, magis quam utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quam sibi et infirmorum domesticis: quorum profectum Sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper Rituale, quod si Sacerdos fortè deesset, id Parochus præstandum curabit saltem per aliquem huiusmodi pium et christianam charitatem præditum, qui sanctis verbis infirmo præsto sit.

§ I. *Monita ad Sacerdotem assistentem.*

I. Sacerdos clam præcuret a medico scire an infirmitas sit mortalis. Dico *clam*, quia detestabilis usus medicorum est ægrotos decipere, ne eos et propinquos contristent, pene ac si infirmum obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuñtiare.

II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipso ægrotato, ejus naturalem indolem et defectus perquirat: item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur: si odium, aut pravam habuerit amicitiam, ut omnibus opportunum præbere possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impure dilectas si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodo læserit, et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de litibus, filiis bonis, aliisque rebus impertinentibus ne verbum quidem faciat.

III. Postquam igitur morbum periculosum esse deprehenderit, in primis non alloquatur infirmum de confessione, sed tantum eum de infirmitate, doloribus et quomodo valeat, benigne interroget. Hortetur inde, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti poenis jungat, necnon ut se pro peccatorum satisfactione patienter ferat. Et sic paulatim, quæ par est prudentia, illud tempus a quo confessus sit interrogando,

ad confessionem inducat. Moneat ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At eodem tempore sensim efficiat ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat ne ille omnino fidem præbeat medicis et propinquis, qui fonte morbi gravitatem ei celebrunt, ne ipsum mœrore afficiant. Dicat sapientis esse prævidere futura. Hortetur quod dum mens valet confessionem suscipiat, quæ corporis saluti (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quod statim ac ipse sua confessus fuit peccata, è strato incolumis surrexit. Pariter Cantipratensis enarrat quod quidam eques, ubi multa non profuerunt medicamina, confessionis virtute statim convaluit.

Si tamen ægrotus dilationem querit, et periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen ut ille determinet tempus, puta vesperarum, vel diem crastinum, confessioni explendæ. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum D. Augustino moneat quod Deus non promisit peccatores expectare, sed tantum parcere eis si pœniteant: *Crastinum non promisit; fortasse dabit, fortasse non dabit.* Quod si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, Sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoquæ terroris, quandoquæ fiducia argumentis curet ipsum expergiscere, et provideat ut tam privatæ quam publicæ pro hujus miseri salutē preces ad Deum adhibeantur.

IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur ut de suis domesticis rebus opportunè disponat, id enim expedit pro familiæ pace, et eo magis si opus sit pro suæ conscientia levamine. In hoc tamen Sacerdos sedulo caveat ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres, vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione teneri illis bona relinquere, saltem, quod ad eorum necessitatem sublevandam sufficit. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus pro-

pinquis. Observa quod dictum est in Opere Tom. I. lib. 3. num. 946. Si verò ægrotus vult pro sua anima aliquid festari, ipsum monéat ne onas illud hæredibus imponat: quia experientia docet legatos pios penè nullos satisfieri: sed potius hortetur ut aliquod corpus relinquat aut pecuniæ summam ad sacrificia, aut aliam piam operam persolvendam. Caveat Sacerdos ne consulat infirmis quidquid aliis præjudicio esse potest, cum Christi Ministros non deceat aliorum odium sibi commovere.

V. Cum rudibus, dum actus christianos eis suggerit, Italico, imò vernaculo semper loquatur sermone. Cum litteratis contra comitioribus verbis et aliquoties etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiis utatur. Monet tamen Rituale, ne Sacerdos nimis loquendo et crebris sententiis, ut aliqui solent, infirmo potius caput obtundat quam adjuvet. Pater Recupitus è societate Jesu de seipso refert, morti proximo; quidquid ei dicebatur non intellexisse, sed tantum quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, coactus rogaverit ut aliquam verbis moram interponerent.

VI. Præter parvas Christi Domini crucifixi Beatæque Virginis imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare faciat imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quocumquè se vertat, eas cernere possit et illis se commendare.

VII. Curæ ejus etiam sit ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parum honestæ, et præsertim personæ quæ aliquo modo occasionem peccati præbere possunt; et istæ non solum à cubiculo, sed à tota domo expelli debent. Et dum infirmus agonizans proximus videtur esse, Sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, præter unum aut duos tantum, qui ipsi dum oportet præsto sint. Cæterum, omnino prohibeat in ægroti cubile propinquis ingressi ne cui passioni causam præbeant.

S II. *Remedia adversus tentationes.*

PRÆCIPUA contra tentationes remedia sunt Jesu ac Mariæ SS. nomina sæpius invocare, et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quædam hic adnotare expedit.

Et I. *Adversus fidei tentationes.* Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur, qui cum perditam egerint vitam, sibi quoque judicio nimis adhæserunt, præcipue si viri eruditi fuerint. His sedulo advertendum, quod si dæmon aliquod eis circa fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantum generatim respondeant: *Ego credo quod sancta mater Ecclesiæ credit, quæ veritatem credit et confitetur.* Horteturque Sacerdos infirmum, ut maximas Deo grâtiâs agat, quod ipsum in Ecclesiæ sinum ab incunâbulis accipere dignatus sit; ideoque in ipsa fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilis ad hujusmodi tentationes repellendas erit mentem aliò divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga Deum, et similia. De quodam doctore Bellarminus refert quod hic, dum in morte cum dæmane digresseretur de quodam fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quod nostræ fidei (per se sanctæ et intemperatæ, à pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis ac tot millium martyrum sanguine qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatæ) argumenta luce clariora sunt, et manifestè illam veram esse patefaciunt, licet res, quas ipsa docet, nunc per speculum et in ænigmate videmus: nam si mysteria de quibus nos instruit essent evidentiâ, ubi esset meritum fidei? quæ ideo fides dicitur, quia res, quas docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: *Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Joan. 20. 29.

II. Adversus tentationem desperationis. Hæc est præcipua tentatio, quia infernus vehementius agrotos impetit; unde illis de divina justitia, damnatorum poenis loqui, eorumque patrata scelera exaggerare, Sacerdos caveat; sed potius ipsis fiducia in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, cum vocatur, et verè est pater misericordiarum (2. Cor. 1.). Ipse occurrit etiam non querentibus se: *Inveniant qui non quaesierunt me. Isaia 65. 1.* Magis cupit nos salvos facere, quam nos salutem optamus. Quare ipse meritò de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait D. Bern.: *Amplecti querit, à quibus desertum esse se queritur.* Ipse est totus propus ad ignoscendum: *Multus est ad ignoscendum. Isaia, 55. 7.* Protestatur nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur, ... et vivat. Ezech. 33. 11.* Inquit quòd cum peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit: *Si autem impius egerit penitentiam, ... omnium iniquitatum ejus non recordabor. Ezech. 18. 21 et 22.* Post hæc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? unus tantum poenitentiae actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus vix ingemendo dixit: *Propitius esto mihi peccatori,* et justificatus est. Prodigus filius statim ac ad patrie pedes stetit, pater eum amplexus est. David ut dixit: *Pecavi Domino:* Nathan ei respondit: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum 2. Reg. 12. 13.*

Secundum motivum est Passio J. C. qui non ad aliud quam ad peccatorum salutem in ferram descendisse protestatur: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Matth. 9. 13.* Profitetur etiam nullum à se abire pati: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras. Joan. 6. 37.* Et apud Matth. 18. 12. inquit quòd ipse est ille bonus pastor, qui dispersas oves querit, et si quam reperit, exultat, eam amplectitur suique humeris imponit: et videtur deinde

hanc majori diligere affectu, prout se gessit cum S. Maria Ægyptiaca, B. Angela à Fuligno, S. Margarita à Cortona, aliisque poenitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari à Domino, qui, ne damnet nos, seipsum ad mortem crucis damnare non dubitat.

Tertium motivum sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia: *Pelite, et accipietis. Joan. 16. 24. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16. 23.* Et hic non solum de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthæi: *Omnis enim qui petit, accipit Matth. 7. 8.* Satis igitur est gratias à Deo petere ad salutem, ut certè obtineantur. *Bonus est Dominus... animæ querenti illum. Thr. 3. 25.* Quartum motivum est Sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam et spem nostram, ac dicamus: *Refugium peccatorum, ora pro nobis: vita, spes nostra, salve.* Unde merito ipsa B. Virgo appellatur à Blosio, *spes desperantium*: et à S. Ephrem, *adjutrix destitutorum*. Eadem Dei Mater B. Brigittæ revelavit, quòd sicut aliqua mater videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari dum à dæmonibus vexantur, eique se commendant. Insuper dixit quòd cum accedit apud eam peccator, ipsa non ejus merita discutit, sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinæ Senhensi revelavit, Mariæ suæ filiæ concessisse quòd quivis peccator ad eam recurrens nullo modo possit à dæmone rapti.

III. Adversus tentationem *vane gloriæ*. D. Bern. ait quòd vana gloria est quædam sagitta quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat*: præsertim si persona timorata sit conscientiæ. Si igitur Sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit; ei dicat quòd peccata solummodo nostra sunt, omnia autem bona à Deo recipimus, ex illo: *Quia*

autem habes, quod non acceperis? 1. Cor. 4. 7. *Et cum certum sit nullum suae salutis aeternae divinaeque gratiae infallibilem certitudinem habere posse (Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, Eccles. 9. 1.); ideo quisque semper pavere debet, et cum metu et tremore salutem suam operari, ut ait Apostolus, Philipp. 2. 12.*

IV. *Adversus tentationem impatientiae.* Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientia afficitur, huic ostendatur quanta martyres pro Christi nomine tormenta sint passi, vivi excorati, austi, trucidati. Et praesertim ei ob oculos ponantur omnia quae innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur aegroti, quod infirmitatis dolores vitari nequeunt; unde si ipse invitus eos patitur, male nunc et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptat, non solum hic a morbi poena levabitur, sed ibi minde purgatorii tormenta luet, magisque postea in caelo remunerabitur: *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan. 16. 20.* Moneatur quod extremæ vitae cruciatus nostram complent aeternam coronam, quoniam (ut S. Bonaventura dicit) poenas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectius opus est, juxta illud Jacobi: *Patientia autem opus perfectum habet. Jac. 1. 4.* Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dum crux est nostrae praedestinationis securus signum. B. Clara per 28 annos doloribus vexata vitam dedit. S. Lidovina per 38 annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die B. Brigittae aegrotanti sic dixit: *Scis quare tua infirmitas tam in longum abiit? abiit, quia te Filius meus et ego nimis diligimus.* Nos miseros viatores inter hujus seculi ærumnas Apostolus valde consolatur dicendo: *Momentaneum, et leve tribulationis nostrae... aeternum gloriae pondus operatur in nobis. 2. Cor. 4.* Et alibi: *Non sunt condignae passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. Rom. 8. 18.*

Et sic infirmo seculum oportet suadere ut Dei voluntati conformetur, non solum si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius

curam negligunt. Hinc crebro moneat illum ut a Deo patientiam exposculet.

V. Iis qui aegre ferunt mori tam impaturè, ob oculos ponantur presentis vitæ miseriæ, infirmitates, animi angores, necnon peccandi et damnationis pericula. Ideo sancti viri tam avidè mortem exoptabant. S. Theresia aiebat : *Heu mihi, quia in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum.* Unde quoties horologium sonabat, toties valde gratulabatur eò quòd jam hora hujus periculi transacta esset. Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citius hoc periculum effugerent, et Deo fruarentur. Hinc dicitur in Apocalypsi (14. 13.) : *Beati mortui qui in Domino moriuntur... ut requiescant a laboribus suis.* In hac lacrymarum valle viatores sumus : *Non enim habemus hic manentem civitatem.* Hebr. 13. 14. Unusquisque aut rex, aut pontifex mortem subire debet.

Hortetur infirmum ut Deo gratias agat, quòd non permiserit mori tempore quò erat in peccato; et quòd tunc ipsum sacramentis munium discedere disponat. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas, à quibus in hac vitâ immunes esse non possumus.

Dicat aegrotò : *Frater mi, oportet ut te conformes voluntati Dei, qui omnia disponit propter nostrum bonum.* Quis scit an si amplius viveres, animam non perderes? Sed dicet infirmus : *Egò vivere optarem, ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mortem peragendum, dum usque adhuc nihil egi.* Respondeat Sacerdos : *Fili, nulla penitentia est Deo magis accepta, quàm mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare; nullusque actus perfectior est, quàm mortem accipere ad voluntatem Dei consequendam.*

VI. Adversus tentationem adhaerentis bonis et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adherent bonis, dicat Confessarius, hæc non esse vera bona, cum sint transeuntia, et de brevi defectura; et si non deficiant, potius animum angunt quàm solantur.

Si autem affligitur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blandè sic hortetur: *Fili mi, statutum est omnibus mori; omnes te ordine sequentur: nunq. tua saluti consulta, et animam tuam salua, et sic pro ipsis in cœlis orabis, undaq. cum ipsis eris aliquando beatus in æternum; sed nunc quid dulcius, quam profectici ad manendū cum Jesu Christo, cum Regina cœli, et omnibus Sapetis?*

Si autem angitur, quia suos conjunctos relinquit inopes, ei dicat: *Audi, fili, si tu æternam salutem assequeris, multò melius de cœlo, quam de terra tuis opem ferre poteris. Sed ne dubites, quia Deus, qui cœlilia cœli pascit, non omittet eis prouidere. Si tu illos amas, Deus plus diligit..*

Aduersus temptationem odii et vindictæ. Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, r. ipsi intimetur diuinum præceptum: *Diligite inimicos vestros.* 2. Dicatur ei quòd qui non dimittit, nec veniam sperare potest à Deo qui dicit: *Fortis canes, Apoc. 22, 25.* Canes (vindicum symbolum) repelluntur à cœlo: Et e converso Deus veniam certam promittit illi peccatori qui veniam dat offensori suo, ex illo: *Dimittite, et dimittimini. Luc. 6, 37.* Subdat quòd si inimicus injustè dæserit ipsum, quanto injustius ipse Deum! Quamobrem, si ipse petit à Deo ut sibi ignoreat, quanto magis proximo ipse ignoscere debet! *Sicut et Dominus donauit vobis, ita et vos. Coloss. 3, 13.* Ultimò ostendat eidem, quam gratiam Deo exhibet, qui iniurias dimittit. S. Ioan. Gualbertus, postquam fraticida pepercit, ecclesiam ingrediens imaginemque Crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. S. Iacobus ante mortem amplexatus ætrem qui se accusavit. S. Stephanus oravit pro eis qui eum lapidabant. S. Aloysius Gallie rex apud se excœnare fecit qui sibi mortem fuerat molitus. S. Ambrosius per multum tempus euidam suo proditori alimenta subministravit. Et præcipue primum exemplum de hoc præstitit Dominus noster J. C., qui in cruce positus, pro persecutoribus et maledicentibus sibi valde Patrem excusavit.

§ III. Variâ motiva et affectus ægrotis suggerenda.

I. Motiva fiduciæ. De his supra (in § II.) jam locuti sumus; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura: Nullus speravit in Domino, et confusus est. *Eccl. 2. 11.* Ipsa est propitiatio pro peccatis nostris. *1. Joan. 2. 2.* Jesus Christus ad hanc mortem subit, ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum: quemodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* *Rom. 8. 32.* Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium?

Affectus fiduciæ: Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? *Ps. 26. 1.*

In manus tuas commendo spiritum meum; redemisti me, Domine Deus veritatis.

Te ergo quæsumus, famulis tuis subveni, quos pretioso Sanguine redemisti.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

O bone Jesu, intra vulnera tua absconde me.

Vulnera tua, merita mea. S. Bern.

Jesu mi, non negabis mihi veniam, qui vitam et sanguinem mihi non negasti.

Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Vulnera Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea.

Maria, mater mea, salve me, miserere mei.

Spes nostra, salve.

Sancta Maria, Mater Dei, ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei Genitrix.

II. Motiva et affectus contritionis. Dicit S. Aug. quod quisque usque ad extremum vitæ non debet emittere peccata sua deplorare.

Non intres in judicium cum servo tuo. Ps. 143. Jesu mi, et judez meus, parce mihi, antequam venias ad me judicandum.

Cor contritum et humilitatum, Deus, non despicies. Deus meus, oh nunquam te offendissem!

Domine mi, non debebas sic tractari a me, sicut impiè feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego a te discessi, tuam despecti gratiam, ultro te amisi: toto corde me pœnitet; Deus meus, propter amorem et sanguinem Jesu Christi parce mihi.

Maledicta peccata mea quæ Deo me privastis! ego vos detestor, abominor et maledico.

Deus meus, quid mali mihi fecisti, quod ipse tam offendi te? propter Jesum filium tuum; miserere mei.

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam; sive param; sive mustum mihi supersit, volo te amare.

Offero tibi in satisfactionem contumeliarum quas tibi irrogavi, mortem meam et dolores, quos usque ad mortem perferam.

Domine, merito me punis; nimis te offendi. Sed quæso, in hac, non in alia vita me castiga.

O Maria, impetra mihi dolorem culpæ mearum, remissionem et perseverantiam.

III. Motiva et affectus: Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo. Amo te plusquam me; amo te ex toto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi; sed propter amorem Jesu fac me dignum.

Oh utinam omnes te diligerent!

Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te, qui propter me pati et mori dignatus es.

Domine, castiga me ut vis, sed ne me prives te amare; Deus meus, salva me: salus mea est amare te.

Opto paradisum, ut in æternum, ex totis viribus meis te diligam.

Deus meus, ne me deicias in infernum, ut mereo: ibi tu odio mihi habendus esses; sed animus mihi non suppetit te odio habere. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses? Fac ut te amem, et mitte me quod vis.

Volo pati, et quantum tibi placeat; volo mori ut tibi placeam.

Devince me tecum, Jesu mi; ne permittas me unquam separari a te!

Deus meus, fac ut sim totus tuus, antequam moriar.

Quando erit, ut dicere possim: Deus meus, non possum amplius amittere te!

Oh Deus meus, amaro te vellem, quantum tu mereris!

O Maria, trahere me totum ad Deum.

Mater mea, ego multum te diligo; volo venire ad caelum, ad te amandam in aeternum.

IV. *Motiva et affectus conformitatis.* Omne nostrum bonum et vita consistit in eo ut conformemur Dei voluntati, juxta illud: *Vita in voluntate ejus.* Ps. 29. Deus quidem vult quae nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cum Jesus apparuisset, mortem et vitam offerens, respondit ipsa: *Domine, quod tu vis, et ego volo.* Pariter S. Catharina Senensis, cum Jesus se illi praeberet, offerens duplicem coronam, unam gemmarum, spinarum alteram, ut ipsa eligeret, respondit: *Ego eligo quae tibi placet.*

Affectus, Eia, N. si Deus te vocat ad aliam vitam, contentus es? Es contentus. Dic igitur semper: Domine, ecce me, fac de me quod tibi placet. Semper fiat voluntas tua; volo tantum quod tu vis. Volo pati quantum tu vis. Volo mori quando tu vis.

In manus tuas commendo animam et corpus meum, vitam et mortem.

Benedicam Dominum in omni tempore: aut me consolaberis, aut crucies, Deus meus, et ego te amo, et semper te amare volo.

Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, et sic eam tibi offero.

O voluntas Dei, tu es amor meus.

O beneplacitum Dei mei, me tibi totum in holocaustum trado.

V. *Motiva et affectus desiderii erga paradisum.* *Motiva.* Refert Blossius plures revelationes, ex quibus habetur quod in purgatorio illi qui tepide caelum optavere, excruciantur peculiari poena appellata a doctoribus mysticis poena desiderii aut languoris. Praesens vita est penarum carcer, in quo Deum videre non possumus: unde merito rogabat David: *Educ de custodia animam meam.* P. 141. et S. Aug. clamabat: *Eia, Domine, moriar ut te videam.*

S. Hieron. appellabat mortem sororem suam, eique dicebat : *Aperi mihi, soror mea.* Et quidem rectè, nam mors est illa quæ paradisi januas nobis reseat. Et ideo pariter S. Carolus Borr. videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori præcepit ut falcem deleteret, et ejus vice clavem auream tanquam cælesti clavem depingeret. Expedit igitur ut Sacerdos sæpius alloquatur moribundos de cœlestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait : *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* 1. Cor. 2.

Affectus. Quando veniam et apparebo ante faciem Dei ! Ps. 41. Quando nam erit, Deus meus, quod tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam !

In cælo es : semper te amabo, tu semper me amabis, ad invicem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera quæ pro me sustulisti !

O Maria, quando nam erit ut me videam ad pedes illius matris, quæ tantum me amavit et auxiliata est !

Eia ergo, Advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende.

VI. *Affectus qui infirmo suggeri possunt dum Crucifixum deosculatur.*

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quod sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es.

Libenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quam ego pro te patiar : tu innocens, ego peccator.

Deosculare, frater mi (dicat Sacerdos infirmus), pedes illos, qui tantum ad te perditam orem quaerendam et salvandam laboraverunt. Dic quæso : Amabilis-

sime Redemptor, amplector pedes tuos, ut Magdalena amplexa fuit; ut audiam mihi pepercisisse, ut illa audivit.

Deus meus, mihi propter amorem Jesu Christi parce, et fac ut bene moriar.

Pater æternæ, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado.

Jesu mi, multum tibi ingratus fui, miserere mei. Multoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni.

Si me fugientem quæsisisti, me te quærentem ne derelinquas.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari a te.

Quis me separabit a charitate Christi?

Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserere animæ meæ peccatrici in egressu de corpore meo. Amen.

Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es; ego propter amorem tuum mori volo.

VII. Affectus qui suggeri possunt Sacerdotibus et religiosis infirmis.

In pace in idipsum dormiam et requiescam.

Deus meus et omnia. O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te meum summum bonum!

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Ne projicias me a facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari a te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori. Ita dicebat S. Franciscus.

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Eia moriar, Domine, ut te videam.

Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram, Deus cordis mei, et pars mea, Deus, in æternum?

Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Averte faciem tuam a peccatis meis.

Tuus sum ego, salvum me fac.

Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

Quis nos separabit à charitate Christi?

Amorem tui solum cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis. S. Ignat. Loy.

Dilectus meus mihi, et ego illi.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, etc.

Vita, dulcedo, spes nostra, salve.

Refugium peccatorum, ora pro nobis.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et in hora mortis suscipe.

O salus te invocantium! S. Bonav.

§ IV. *Monita circa ultima sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. *Circa confessionem.*

JAM supra in praxi monitum est (vide nostram Moralem, l. 6. n. 260 et 484 ad n. 2.) quòd cum periculum mortis instat, aut forsan viaticum delatum est, et longa esset confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri. Hic amplius animadvertenda sequentia, nimirum, 1. quisquis Sacerdos in mortis non solum articulo, sed etiam periculo (ut *Trid. sess. 14. c. 7. declaravit*) censuris et casibus reservatis obstrictos absolvere potest (*lib. 6. n. 561.*). Advertendum tamen est, quòd circa censuras reservatas tenetur Confessarius facultate carens infirmo imponere ut, elapso mortis periculo, se præsented Superiori, secus in censuras reïncidet; n. 563. v. *Secus. 2.* Simplex Sacerdos absolvere non potest, præsente Confessario approbato: secus tamen, si Confessarius approbatus veniat jam inceptâ confessione. Secus etiam, si approbatus sit complex personæ infirmæ in peccato turpi, ut decrevit SS. P. Benedict. XIV. (*loc. cit. n. 553.*). 3. Moribundus sensibus destitutus rectè potest absolvi, saltem sub conditione (quòd se-

curiusest), dummodo constet infirmum absolutionem desiderasse pœnitentiæ signum præbens, aut si confessionem quæsierit, n. 471. Et id intelligitur etiam si moribundus in actu peccati sensus amiserit, *loc. cit.* ex D. August. auctoritate et ratione; quia ex una parte conditio sacramenti irreverentiam remouet, et ex alia semper in tali casu quemque velle suæ saluti consulere iudicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licet morbi causâ signum non bene intelligatur. 4. Si infirmus post tertium diem, licet de periculo monitus, nec tamen confiteri vellet, optimum erit si Sacerdos medicum monefaciat, juxta S. Pii V bullam, ut eum non amplius inuisum eat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat perveracia, tunc medico curam denuo suscipere licebit; vide l. 7. n. 664.

II. Circa communionem.

SEQUENTIA adnotantur monita. I. Uti infirmo viaticum ministrari possit, necesse non est ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum; l. 6. n. 284. II. Si vomitus periculum adsit, viaticum dari non potest; licet permittatur experientia cum particula non consecrata, n. 292. v. *In dubio*. III. Pueris ratione pollentibus etiam ritè viaticum dari potest; necnon phrēneticis, dummodo sanotè vixisse constet, aut paulò antè confessi sint, et periculum irreverentiæ non adsit; ideoque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in parascève, ut habetur ex S. rituum congregationis decreto; anno 1622 edito, viaticum ministrare, non tantum licet, sed ad hoc Párochi tenentur.

V. Communis sententia tenet quod in eadem infirmitate ægroto non jejuno pluries viaticum dari potest, saltem si intersit sex vel octo dierum spatium. Imò multi DD. minus temporis intervallum exigunt; vide n. 284 et 285. Si tamen ægrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest ei ip-

somet die viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo superveniente morbo violento, nempe vulneris, veneni et casus similis advenerit. Sectus si ægrotus in infirmitate jam constitutus manè communicavit; vide rationem in cit. p. 285 dub. 6.

Si tamen infirmus tantum confessus sit, et malum increbrescit, tunc Sacerdos eum ut quanto citius viaticum accipiat, sedulo disponat, ut sanam mentem et majori fructu recipiat; ideoque desiderium recipiendi viaticum in animum inducere curet, ut ita inipitus dæmonis viribus majori nixu et gratiâ obstare possit, utque Jesu redemptori nostro magis se uniat, qui eam invisere cupit (dicat), ut suas possit in se gratias effundere, et ad cœlestem patriam brevi perducere: sin autem, ut si expedierit etiam corporis salutem, impertiatur. S. Cyrillus Alexandrinus ait quod sancta Eucharistia etiam morbos depellit et ægrotos sanat. Et de suomet patre S. Gregorius Nazianzenus refert quod statim ac communionem accepit, convaluit.

Sacerdos igitur sic infirmum alloquitur: *Frater mi; licet tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est; ideoque primum est ut, quanto citius potes, viaticum accipias; nam Christus in pristinum te restituet sanum, si hoc tuæ æternæ saluti expedierit: si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid dicis? capisne viaticum accipere? Quidem. Eia igitur præpara animam tuam ad amplectendum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est: Dic toto corde: veni, Jesu mi, veni, amor meus, omne bonum meum, veni; ad te anima mea desiderat. Quid mihi est in cælo, et a te quid voluit super terram? Deus cordis mei, et pars mea, Deus, in æternum.*

Sacerdotis autem, cum viaticum pervenerit, sit cura ab infirmo cubiculo parentes, uxorem nempe, sorores, filios, etc., qui passioni ei esse possunt, depellere; tunc ei subjungat: S. Philippus Neri, cum in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit: En amor meus, en amor meus. Dic etiam, frater, dic. En amor meus: en hic est Filius Dei,

qui pro tua salute descendit de cælis, homo factus est, et pro te in cruce mortem subire voluit; et nunc te invisere in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culpæ tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; itane est? Eia ergo dic: Amo te, Deus meus, super omnia, et quia diligo te, me pœnitet peccasse: propter amorem tuum libenter morior; jam si tibi placet, mori cupio, ut videam te, et in æternum amem.

*Dicat inde: Si igitur N. Jesum amas, parcis nunc amore sui omnibus qui te in aliquo offenderunt; non est ita? Petisne etiam veniam, quibus injurias et offensas irrogasti? Eia igitur, converte faciem tuam ad Jesum, qui te amplecti cupit; dic toto corde: Domine, non sum dignus; sed licet indignum tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterum igitur eum ardentem voca: veni, Domine, veni, amor meus; Deus meus et omnia, veni; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.

Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet Sacerdos: Eia igitur, frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, tecum amplecti dignatus est. Sacramentum est, et verè dicitur futuræ gloriæ pignus. Dominus tecum est, quid amplius times? exsulta, frater, Deus tibi dare vult paradisum; ideoque totum se tibi impertiri dignatus est: dic ergo: Domine mi, amor meus, te amplector, tibi gratias ago, te amo, et in æternum te amandi spem habeo: me pœnitet, te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.

Jesu mi, vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas tua. Sanctam perseverantiam, amorem tuum mihi tantum concedere precor, ita ut amando te vitam efflem, ut veniam ad semper te amandum in te. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergo, Deus animæ meæ, in æternum nos ad invicem diligemus.

III. *Circa Extremam Unctionem.*

EXTREMA Unctio, uti est ultimum sacramentum, haec ex D. Thoma est vitae spiritualis corona: ipsa homo munus, ad caelestem patriam ingredi disponitur. Unde sacramentum hoc dum aegrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur: quoniam, licet conferri non possit nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immineat (ut in nostra Morali, lib. 6. num. 714 dub. 4.), tamen ad ultimum vitae discrimen prorsus differenda non est (loc. cit. Adv. 1.) Unde ait Catechismus romanus, § 9, graviter peccare Parochos illos qui conferunt Extremam Unctionem quando nulla adest spes vitae, et aegrotus jamjam privatur sensibus.

Aegrotus Sacerdos suadere studeat I. quod Extrema Unctio, si animae profutura erit, etiam ad corporis sanitatem conferet, ut Tridentinum, sess. 14, c. 2. de Extrem. Unct.: *Sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.* Haec tamen sanitas non confertur cum naturaliter impossibile est iterum restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert Joannes Erolus, hunc revelasse quod si Extremam Unctionem prius accepisset, statim e morbo convaluisset: sed quia distulerat, ideo vitam defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis damnatus. Secundo, Extrema Unctio peccatorum reliquias remittit, et per consequens ipsa peccata mortalia occulta, ut docet D. Thomas: vide num. 730. v. *Commune*; ideoque instruatur infirmus, ut dum quinque corporis sensus unguuntur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat, et cum astantibus etiam respondeat. *Ament.* Tertio, particularia auxilia, quibus in extremo agone inferni vim et impetum frangat, subministrabit. Quare multum probabile est gravi de obstringi scelere, qui hoc sacramentum accipere recusaret, ut supra diximus.

Aliqua hic de hujus Sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit. I. Speculative tan-

tum probabilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo; non tamen practice, quia hæc vera unctio non esset; vide in Morali, n. 709. dub. 4. II. Unctio quinque sensuum, secundum communio rem sententiam, est de necessitate sacramenti, unde pestis tantum tempore, aut aliquis imminens mortis periculi, una tantum, et in uno sensu (consultius in capite) unctio adhiberi potest: sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, nempe visum, auditum, gustum, odoratum et tactum.* Si tamen æger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus, solitis orationibus. III. Non est de necessitate sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhibere; immo unum tantum oculum, unam manum, etc. ungere licite sufficit, dum periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, quando infirmus (ut Rituale monet) commodè moveri non potest, relinquatur. Unctionem tantum pedum non esse de necessitate sacramenti, communis sententia tenet; sed quoad hoc Ecclesiarum consuetudo servanda est, n. 710. v. *Certam.* Nec etiam de necessitate sacramenti est in unctione partium ordinem servare: gravi tamen culpâ se obstringit, qui receptum ordinem non servat; loc. cit. v. *Nec etiam.* IV. Extrema Unctio ritè confertur pueris qui ratione pollent, licet non adhuc ad S. communionem idonei sint; in dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsus carentibus non procedit; num. 719 et 720. V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dum rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam Unctionem petierint, aut verisimiliter petissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiæ periculo, dari potest: et eo magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In

dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionatè dari potest. Idem de ebrils si in mortis periculo sint, nisi tamen constet in mortali culpa fuisse, cum sensus ipsi amiserint; impoenitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis panitùs denegari debet, ut Rituale rom. mōnet; vide num. 732. Mulieribus etiam, si ob partùs dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præsriptæ, extra formam, in casu necessitatis omitti possunt; quæ postea dicuntur, si tempus suppetet, num. 727. Et in tali casu sacramentum dari potest, etiam sinè luminibus et ministro, num. 728, et etiam probabiliter sinè superpelliceo et stola, n. 726. VII. Extrema Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus à priori probabiliter convalescerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit; ut docet Trident. sess. 14. cap. 3, vide num. 715. VIII. Cautus sit Sacerdos in movendo ægroto, ut partes viciniore ubgat; si tamen cautè revolvat, et casu ille è vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse; quia in hoc casu irregularitas non potest incurri, nisi ob delictum, à quo qui charitatis causâ aliquod inculpabiliter agit, immunis est. Deniquè rectè Parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dum probabile periculum prævidet, ut vocatus ad conferendam Uncionem præstò esset, lib. 6. num. 730.

§ V. *Monita circa agonem et mortem.*

Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ armis, ad eum juvandum quantum potest, Sacerdos utatur. 1. Sæpiùs infirmum aquâ benedictâ aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitur, dicens: *Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus.* 2. Crucis signaculo eum muniat, et benedicat dicens: *Benedicat te Deus Pater, qui te creavit; benedicat te Filius, qui te redemit; benedicat te Spiritus Sanctus, qui te sanctificavit.* 3. Salvatoris necnon Mariæ aliquam imaginem sæpiùs osculandam

præbeat. 4. Curet ut infirmus lucretur omnes indulgentias quas potest, et præsertim accipiat benedictionem in articulo mortis Benedicti XIV, cum indulgentia plenaria quam infrâ adnotabimus. 5. Idem suggerat aliquam sententiam doloris, conformatatis, spei in Domini passionem, ac B. Mariæ intercessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen Sacerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus habeat et ruminandi tempus, et quiescendi. Studeat ut sæpissimè SS. Jesu et Mariæ nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, ac multoties dicat orationem illam : *Maria, Mater gratiæ, etc.* 7. Agonis tempore faciat ut circumstantes pluries B. Mariæ Virginis Litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam procurare ut tunc pulsetur campana agonis ad significandam omnibus instantem mortem expirantis ægroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare potest. Et hic generatim animadvertendum est quòd cùm infirmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes quàm verba. 8. Cùm tempus expirandi instat, Sacerdos flebili voce et flexis genibus consueta Ecclesiæ orationes recitet : *Proficiscere, etc.* ut in fine Breviarii aut Ritualis habentur. 9. Dum manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut an frigerit videat, caveat saltem ne sæpius sit, ne eum perturbet; et curet ne illam verterent in illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset. 10. Dum infirmus proximus est ad transitum, tradat ei candelam benedictam, ut teneat, et ita in fide mori profiteatur. 11. Dum infirmus adhuc sensibus viget, absolutionem pluries ei conferre post brevem reconciliationem juvabit, ut ita ille magis circa statum gratiæ securus reddatur, si forsàn præteritæ confessiones invalidæ fuissent, aut saltem gratiæ augmentum recipiat, necnon purgatorii poenæ ei minuantur. Et si forte infirmus tunc in lethale incidat peccatum, ne exterreat, sed monens ut Jesu ac Mariæ nomina invocet si rursum tentatur, benigne ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum do-

loris nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valde sæpius intra eundem diem absolutionem ei importiri; quia tunc, licet conditionatè detur, tamen, ut sacramentum valeat administrari sub conditione, urgens et gravis causa requiritur; unde opus est ut aliquod notabile temporis spatium intermediet. Verùm in hoc Sacerdos ex conscientia quam noverit infirmi, se dirigere debet: nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliquà odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpius absolutio dari potest; sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentius tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægròtum, dum mente pollet, monere ut si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum absolutionem quærit, aut dum Sacerdos ipsi conferre vult, ex. gr., oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

Deniquè, cum è vita jam migrasse videtur, caveat Sacerdos ne statim det suæ mortis signum, nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia si nondum mortuus esset, fieri posset ut mors acceleraretur. Cùm autem certò scit animam jam ad æternitatem migrasse, circumstantes ut pro illo orènt moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem: *Subvenite*, etc. ut in Rituali, vel in Breviario.

§ VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis et expirationis tempore.*

In te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in te, immensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori.

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus, ne permittas me separari a te. Nihil aliud quam te cupio. Bonitas infinita, te amo, te amo, te amo.

(Hic affirmadvertendum est, actus frequentiores qui moribundis suggeri debent, esse amoris et doloris).

Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce mihi, antequam judices. Te amo, et quia te amo, me poenitet offendisse.

Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari a te.

Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva me.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Moriar, Domine, ut te videam.

Maria, Mater Dei, ora Jesum pro me.

Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exsiliium ostende.

O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum tuum.

Mater mea, ne derelinquas me.

O paradise, ô pulchra patria, ô amoris patria, quando te videbo!

Deus meus, quandonam facie ad faciem te amabo!

Quando, Jesu mi, te non amplius amittendi securus ero!

Deus meus et omnia!

Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus.

Deus meus, propter amorem Jesu miserere mei.

Mitte me, Domine, in purgatorii ignem, per quantum vis; noli tamen in infernum, ubi te amare non possum.

Te ergo quaesumus, o tuis famulis subveni, quod pretioso sanguine redemisti.

Æterne Deus, spero et cupio in æternum te amare.

Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus, pro me mortuus est.

Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum, etc.

Pater æterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitet.

Quomodo possum de tot tantisque beneficiis quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? Spero in æternum in cælo tibi gratias agere.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, etc.

Miserere mei, Deus, secundum magnam, etc.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Dum jam ægrotus est proximus ad exspirandum.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, tibi animam quam tuo sanguine redemisti commendo.

(Hic notandum quod dum infirmus jam ad exlandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa et fortiori voce.)

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum. Deus meus, adjuva me; sine me veni ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. Oh nunquam te offendissem!

O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me. Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me: te amo.

Maria, mater mea, in hac hora adjuva me. Sancte Joseph, adjuva me. Archangele Michael, defende me. Angèle custos, custodi me. Sancte N. (hic præcipui

protectoris ægroti sit mentis) *commenda me Jesu Christo. Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro me.*
Jesus, Jesus, Jesus!

Jesu et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§ VII. *Imminentis mortis signa.*

Opus est ut Sacerdos, qui hoc charitatis opus exercet, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægroto jam expiranti melius auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria: 1. pulsus deficiens, intermittens et formicans; 2. respiratio anxiosa; 3. oculi excavati et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui recipiant objecta diversa quàm aliis apparent; aut cum palpebra superior relaxatur, et inferiorem prætergreditur.

Sunt etiam proxima mortis signa nasus acuminatus, et in extremitate albescens, et si nares ad instar follis sufflant; manus trementes; ungues lividæ, facies flavescent, livida et mutata; flatus malè olens et frigidus; corpus immobile; sudor frontis et frigidus; calor in cordis parte nimius; festucas aut lanuginas colligere; frigiditas in extremis omnibus partibus.

Signa tamen proximiora expirationis sunt respiratio intermittens aut languida, defectio pulsus; dentium contractio, stridor; distillatio in gula; lene quoddam suspirium, aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

Advertatur 1. quòd laborantes hydropisi, eticæ feбри, vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu, anginâ et rheumatismo, interdum cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido, ac loquentes expirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dum respirationis difficultas, anhelitus augmentum et labia livida apparent. Vulnerati capite interdum subitaneo delictio moriuntur. Hydropici, dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma ap-

paret. Qui feбри intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dum convulsionēs vehēmentēs sunt. Advertatur 3. quod in aliquibus ægrotis flatus est adeo debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt omnium partium frigiditas etiam in regione cordis, corporis gravitas, alicujus spiritus naribus admodum stimulum non sentire, speculum ore accessum flatu non maculari, et similia. Demum advertatur quod interdum signa superius in primo loco adducta fallunt, et etiam sine illis repente moritur infirmus; ideoque dum ægrotus in agone manet, Sacerdos oportet ne unquam illum deserat.

§ VIII *et ultimus. Preces, actus christiani et benedictiones.*

SACERDOS domum ægroti ingrediens, dicat :
v. *Pax huic domui ; R. Et omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aquā benedictā aspergat, dicens : *Asperges me hyssopo, et mundabor ; lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Deinde dicere potest orationes quæ in Rituali pro Extrema Unctione exstant. Postea Redemptoris imaginem accipiat, dicens : *Ecce crucem Domini ; fugite, partes adversæ.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens : *Deosculare pedes Jesu Christi, qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

Deinde dicat : *In Deo N. N. igitur spem tuam jacta. Sperare volumus Mariam à Deo salutem tibi intercedere velle : Infirmitas tamen gravis est, voluntati Dei tuam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eia igitur mecum recita christianos actus, ut cum istis ad mortem te disponere valeas, si pro bono animæ tuæ sic Deus determinavit ; dic ergo mecum.*

Actus fidei. *Deus meus, infallibilis veritas, quia tu, quod credere debeam, S. Ecclesiæ revelasti ; credo quod ad credendum mihi proponit Ecclesia ; Credo te esse Deum meum, omnium creatorem, qui per totam æternitatem paradiso justos remuneras, peccatores vero cas-*

tigas inferna. Credo mysterium SS. Trinitatis, id est Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum, tres personas, sed unum Deum. Credo secundam personam, id est Filium Dei, hominem factum in utero Mariæ semper Virginis, et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Inde resurrexit, et nunc sedet ad dexteram Patris; et inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Credo septem sancta sacramenta, et præcipue Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam et Extremam Unctionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis, et denique credo omne id quod credit S. Ecclesia catholica romana, quam solam credo esse veram fidem.

Actus Spei. Deus meus, constans tuis promissis, quia tu fidelis, potens et misericors es, propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem, et gloriam paradisi.

Actus amoris et doloris. Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, totam animam meam me pœnitet, et displicet. Potius mori quam peccare propono, cum gratia, quam, ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta sacramenta recipere in vita, et in morte.

(Benedictus XIII omnibus qui semel in die hos elicit actus, septem annos indulgentiæ largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem Pontificis orantibus indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit, et si in fine vitæ quis faciat, indulgentiam in articulo mortis).

Benedictio in articulo mortis.

PONTIFEX regnans, anno 1747, Episcopis facultatem concessit, et eorum delegatis, indulgentiam plenariam ægrotis petentibus impertiri, postquam Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis sacramenta acceperint, aut verisimilliter quæssiissent, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea

sensus amiserint. Non verò excommunicatis et impenitentibus; nec etiam illis qui in evidenti peccato moriuntur. Modus quo datur benedictio est hic.

Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat : *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aquam benedictam, dicens : *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nitem dealbabor.* Postea dicat : *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.* Gloria Patri, etc. Et nihil aliud dicens, repetat antiphonam : *Asperges me, etc.*

Si ægrotus confessionem petit, Sacerdos benigne audiat : sin verò, contritionis actum ut ægrotus eliciat studeat, confortetque eum ad paradisi gloriam sperandam. Hortetur ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet. Inde dicat :

℣. *Adjutorium nostrum in nomine Domini;*

℟. *Qui fecit cælum et terram.*

Antiph. *Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ), neque vindictam sumas de peccatis ejus.* Kyrie, eleison. Christe, eleison. Kyrie, eleison. Pater noster.

℣. *Et ne nos, etc.*

℟. *Sed libera, etc.*

℣. *Inferum fac servum tuum (vel ancillam tuam), Domine.*

℟. *Deus meus, sperantem in te.*

℣. *Domine, exaudi, etc.*

℟. *Et clamor meus, etc.*

℣. *Dominus vobiscum.*

℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum, respice propitius famulum tuum N. quem tibi vera fides et spes christiana commendat. Visita eum in salutari tuo, et per Unigeniti tui passio-

nem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in horæ exitûs sui te judicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ~~quæ~~ *gloriam* mereatur perpetuam. Per eundem, etc.

Tunc postquam Clericus dixerit, *Confiteor Deo*, etc. Sacerdos dicat : *Misereatur*, etc. *Indulgentiam*, etc. Et deinde :

Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei vivi, quæ B. Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam; et restituat tibi stolam primam quam in Baptismate recepisti; et ego facultate mihi ab apostolica sede tributâ indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes præsentis et futuræ vitæ pœnas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducatur. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, † Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus. Amen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradictis precibus, Sacerdos statim impertietur ei præfatam benedictionem, *Dominus noster Jesus Christus; etc.*

Benedictio scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo.

Sacerdos conversus ad habitum, dicat :

†. *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam;*

†. *Et salutare tuum da nobis.*

†. *Domine Deus virtutum, converte nos;*

†. *Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.*

†. *Domine, exaudi orationem meam;*

†. *Et clamor meus ad te veniat.*

†. *Dominus vobiscum.*

†. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Caput omnium fidelium, Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuam tuæque Genitricis Virginis Mariæ de Monte Carmelo morem atque devotionem servus tuus est delaturus, dexterâ tuâ sanctifica † : et hoc quod per illud mysticè datur intelligi, tuâ semper custodiâ corpore et animo servetur, et ad remunerationem perpetuam cum Sanctis omnibus felicissimè perducatur. Qui vivis et regnas in secula seculorum. Amen.

Deinde aspergat aquam benedictam super habitum, et postea ipsum imponat personæ recipienti dicens :

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem ut ejus meritis illum perferas sine macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducatur æternam. Amen.

Deinde dicat :

Ego, in potestate mihi tradita et concessa, suscipio ac recipio te ad participationem omnium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleemosynarum, jejuniorum, vigiliarum, Missarum, horarum canonicarum ac cæterorum bonorum spirituum quæ passim die nocteque (cooperante misericordiâ Jesu Christi) a religiosis peraguntur. In nomine Patris, et Filii, et Spiritûs Sancti. Amen.

Benedicat te conditor cæli et terræ Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad beatæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo societatem et confraternitatem, quam precamur ut in hora obitus tui conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tanquàm victor palmam et coronam sempiternam hereditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aspergatur recipiens aquâ benedictâ.

Benedictio scapularis S. Mariæ septem Dolorum.

℟. Adjutorium nostrum, etc.

℣. Qui fecit cælum, etc.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramus immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti patres ad innocentiae humilitatisque indicium in memoriam septem Dolorum B. Virginis Mariæ nos ferre sanxerunt, ita bene te dicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter ac animâ induat te Salvatorem nostrum. Qui vivis et regnas in secula seculorum. Amen.

Postea Sacerdos, asperso scapulare aquâ benedictâ, illud imponit, dicens:

Accipe, charissime frater, habitum B. Mariæ Virginis, singulare signum servorum suorum, in memoriam septem Dolorum, quos ipsa in vita et morte Unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita indutus, sub ejus patrocinio perpetuo pivas.

Benedictio Dei omnipotentis ☩, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Domini nostri Jesu Christi, et compassio Beata Mariæ Virginis sit in corde et corpore nostro. Amen.

Benedictio scapularis Conceptionis Immaculatae Dei Matris.

℟. Adjutorium nostrum in nomine Domini;

℣. Qui fecit cælum et terram.

℟. Dominus vobiscum.

℣. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, tuæ largitiſſimæ clementiam humiliter imploramus, ut hoc genus vestimenti, quod in hærem et memoriam Conceptionis immaculatæ Beatæ Mariæ Virginis (necnon ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit, bene † dicere digneris: ut hic famulus tuus, qui eo indutus fuerit, eadē beatā Mariā Virgine intercedente, te quoque induere mereatur. Qui vivis et regnas, etc.

Postea Sacerdos, asperso scapulare aquā benedictā, imponat recipienti, dicens:

Accipe, frater, scapulare Beatæ Mariæ Virginis immaculatæ, ut, eā intercedente, vetere homine exutus, ab omni inquinamento mundatus, ipsum perferas sine macula, et ad vitam perennis sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium quæ in nostrā congregatione gratiā Dei sunt, et quæ per sanctæ Sedis apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris †, et Filii, et Spiritūs Sancti.

Si infirmus nunquam accepērit aliquod scapulare, vel aliquod ex iis de quibus supra sermonem fecimus, curet Sacerdos qui facultatem habet, ut infirmus tunc recipiat, ut indulgentiam lucretur.

APPENDIX III.

EXAMEN ORDINANDORUM,

Ab eodem auctore breviter concinnatum ex eadem
sua Theologia Morali, res scitu magis necessarias
continens.

INDEX

Totius Appendixis hujus.

Cap. I. De sacramentis in genere.

Cap. II. De sacramento Ordinis in genere.

Cap. III. De Ordinibus in specie.

Artic. I. De prima tonsura.

Artic. II. De Ordinibus minoribus.

Sect. I. De ostiariatu.

Sect. II. De lectoratu.

Sect. III. De exorcistatu.

Sect. IV. De acolytatu.

Artic. III. De Ordinibus majoribus.

Sect. I. De subdiaconatu.

§ I. De voto castitatis.

§ II. De horis canonicis.

§ III. De censuris in genere.

§ IV. De censuris in specie.

I. De excommunicatione.

II. De suspensione.

III. De depositione.

IV. De interdicto.

V. De irregularitate.

Sect. II. De diaconatu.

Sect. III. De presbyteratu.

§ I. De ordine presbyteratus.

§ II. De sacrificio Missæ.

§ III. De potestate Sacerdotis.

§ IV. De munere docendi et prædicandi.

CAPUT I.

De sacramentis in genere.

Quid sit sacramentum, 1. Quæ requirantur ad constituendum sacramentum? An circumcisio, etc.? 2. Quæ sint sacramentalia. 3. Distinguantur sacramenta, 4. Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materiâ, 5. De formâ, et de connexionione materiæ cum formâ, 6. De mutatione substantiali, aut accidentali, 7. De sacramento sub conditione. Si cum formâ, aut materiâ dubiâ, vel mixtâ. Interruptio formæ, 8. De intentione ministri et suscipientis, 9. Qu. II. De ministro, 10. An debeat esse in gratia, 11. Si sit laicus, aut ministret non solemniter; an sufficiat contritio, 12. Si absolvat in mortali; si ministret Eucharistiam: si celebret Missam, 13. Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter, 14. Si ministret indigno, 15. Simulare administrationem sacramenti, 16. Simulare susceptionem, 17. An minister debeat intendere quod facit Ecclesia, 18. Qu. III. Quid ad validè et licitè sacramenta suscipiendu, 19. An petere ab excommunicato, vel peccatore, 20. An liceat dare pecuniam pro administratione sacramenti, 21. Effectus, et I. de gratia, 22 et 23; II. de charactere, 24.

1. — SACRAMENTUM, generaliter loquendo, significat mysterium, sive rem occultam; sacramentum verò in Ecclesia christiana sic definitur: *Est visibile signum invisibilis gratiæ ad populum Dei sanctificandum, à Christo institutum.* Dicitur signum sensibile, scilicet signum externum in materia sensibus subjecta. *Invisibilis gratiæ*, quia sacramentum significat gratiam quam causat invisibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, modò suscipiens sit dispositus. *A Christo institutum*, quia, juxta sententiam probabiliorum, Christus etiam ut homo sa-

cramenta instituit ex potestate quæ dicitur *excellentiæ* (a).

2. — Tria igitur ad sacramentum constituendum requiruntur, 1. signum externum, 2. promissio gratiæ, 3. institutio Christi, cum omnia sacramenta ex Christi passione vim habeant.

Dubitatur an circumcisio fuerit olim verum sacramentum, conferens gratiam ex opere operato? Affirmat *Sæctus*, sed communiter id negant DD.; nam circumcisio operabatur sanctitatem tantum externam, non autem internam; commune tamen est quod fuerit verum sacramentum (b).

3. — Sacramentalia autem sunt quædam actiones sacræ ab Ecclesiâ institutæ, prout sunt aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes et similia. Hæc non habent per se vim remittendi peccata, sed tantum impetrandi auxilia divina ad eliciendos actus bonos quibus postea peccata remittuntur (c).

4. — Multipliciter distinguuntur sacramenta: *primò*, alia sunt necessaria necessitate *medii*, ut sunt Baptismus pro omnibus; Pœnitentia pro lapsis in mortale; et Ordo pro iis quæ sacramenta Eucharistiæ et Pœnitentiæ ministrant; etiam Eucharistia (juxta probabiliorem sententiam), saltem in voto implicito (d). Alia, necessitate *præcepti*: ut sunt Confirmatio, juxta probabilem sententiam, licet opposita *Nav. Suar. Soti, Laym. Ronc. Wigandt, et D. Thoma* (e), et aliorum etiam sit probabilis (f); et Extrema Unctio, juxta probabiliorem sententiam; omnino suadendam (g). *Secundò*, alia sunt sacramenta *iterabilia*, ut Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio et Matrimonium; alia sunt *initerabilia*, ut Baptismus, Confirmatio et Ordo, propter characterem quem indelebiter imprimunt. *Tertiò*, alia sunt sacramenta *mortuorum*, ut Baptismus et Pœni-

(a) *Vide Opus morale, lib. 6. num. 1. 2 et 3. — (b) Num. 4. — (c) Lib. 6. num. 90 ad 94. — (d) Num. 192. — (e) In 3. p. q. 72. a. 8. ad 4. — (f) Lib. 6. num. 182. — (g) Num. 735.*

tentia, quia primam conferunt gratiam, et supponunt animam mortuam, id est gratiâ carentem: alia *vivorum*, quæ aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, nimirum casu quo aliquis attritus, bonâ fide putans se contritum, illa suscipit, ut docent probabiliter *Suar. Lug. Conc. Cajetan. Croix, Salm. Castrop.* et alii plures ex *D. Thoma*, contra alios, ex communi (a). Quarto, alia sunt *formata*, id est cum effectu gratiæ; alia *informia*, scilicet sine collatione gratiæ, quæ est sacramenti forma. An autem detur sacramentum Pœnitentiæ validum et informe, id est sine gratia, alii negant; sed communiter et verius alii affirmant. Casus esset nimirum si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione conceptâ tantum ex turpitudine supernaturali illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis. (*Qui vult videre hanc questionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet Tract. XVI. Tom. II. ad n. 18.*)

5. — Quæritur *Liquæ* requirantur ad essentiam sacramenti? *Tria* requiruntur, materia, forma et intentio. *Materia* est res corporea et sensibilis, quæ suscipienti applicatur, v. g., aqua, chrisma, oleum sanctum, etc. Et hæc est materia *remota*; nam *proxima* est ipsa applicatio materiæ, ut ablutio, unctio, etc.

6. — *Forma* sunt verba prolata à ministro. Ut autem sacramentum valeat, requiritur connexio, sive simultas materiæ et formæ, scilicet ut materia applicetur antequam prolatio formæ terminetur, vel postquam prolatio formæ sit incepta. Sententia autem quod sufficiat applicare materiam immediate ante vel post prolationem formæ, est tantum probabilis, non autem moraliter certa, uti requiritur ubi agitur de valore Sacramenti, ex propos. damp. ab Innoc. XI; ideoque non est practicè probabilis. Excipiuntur tamen sacramenta Pœnitentiæ et Ma-

(a) Lib. 6. num. 87.

rimonii, quæ valent etiamsi interponatur aliqua mora inter materiam et formam (a).

7. — Si mutetur substantialiter materia, nempe applicetur vinum pro aqua, vel mutetur forma, nempe si verba non habeant eundem sensum, putâ dicendo, *te aspergo*, pro *te baptizo*, invalidum est sacramentum. Secus si mutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida aut decocta, aut si dicas: *Ego te baptizo in nomine patrias, et filias, etc.*, ut habetur ex cap. *Retulerunt, de consecr. dist. 4.* Vel *in nomine Patris omnipotentis; etc.* Sic tamen mutans non excusaretur à peccato gravi (b).

8. — In casu necessitatis, vel magnæ utilitatis, bene possunt conferri sub conditione (saltem mente retentâ) sacramenta non solum characterem imprimentia, ut est certum ex cap. 2. *de Bapt.*, sed etiam alia, si non possit haberi materia nisi dubia; ita *Suar. Castrop. Habert, Bonac. Ronc. Salm.* et alii communiter, contra *Jurenin.* et *Antoine* (c). An autem minister possit uti materiâ aut formâ dubiâ, si ad id cogatur metu mortis? probabiliter potest, nisi cogatur in contemptum religionis; ita *Sanch. Coninch.* Si in materia propria misceatur extranea in majori, vel æquali parte, materia est inepta; secus si in minori; ita *S. Thom.* (d). Interruptio formæ si est modica, non officit valori sacramenti. Secus si talis sit, ut verba non constituent unum sensum (e). Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium quod forma invalide fuerit prolata (f). Alii dicunt aliquas sacramentorum materias et formas fuisse à Christo in genere determinatas et relictas Ecclesiæ, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabilius alii docent omnes fuisse à Christo determinatas in substantia. Unde si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiæ consuetudinem differentia circa materias et formas,

(a) *Lib. 6. num. 9.* — (b) *Num. 11.* — (c) *Num. 28 et 29.* — (d) *3. p. q. 74. n. 3 ad 3.* (e) *Lib. 6. n. 11 ad 3.* — (f) *N. 224. v. Advertendum.*

mutatio illa censetur tantum accidentalis (a). (*Vide hanc questionem ad trutinam revocatam Tom. II. Tract. XVII. n. 15.*)

9. — Demum ad essentiam sacramenti requiritur intentio ministri, et quidem actualis, vel saltem virtualis. Intentio actualis est ea quæ actu habetur; virtualis autem, quæ permanet in virtute actionis quam minister exsequitur ex intentione actuali prius habita; ad differentiam intentionis habitualis quæ aliquando est habita, et non est retractata (b). Hæc autem habitualis non sufficit in ministro, sed bene sufficit in suscipientibus sacramenta: atque in necessitate etiamsi ipsi sint dormientes, aut ebrii, aut ceciderint in amentiam postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ut communissimè docent Lugo, Castrop. Salm. et alii plures cum D. Thoma (c), et patet ex cap. Majores, §. Verum, de Baptism., et etiam ex Instruct. de Bapt. datâ à Bened. XIV, incipiente, Postremo mense (in Bullar. tom. 2. n. 46.) Imò quoad Extremam unctionem et etiam Confirmationem, satis est pro suscipientibus adhuc interpretativa, id est ea quam suscipiens non habet nunc, nec unquam habuit, sed haberet si rem adverteret (d).

10. — Queritur II. quis sit minister sacramentorum? Quoad Ordinem solus Episcopus est minister (e), et quoad Confirmationem ipse est minister ordinarius; nam extraordinarii possunt esse etiam simplices Sacerdotes (f). Aliorum autem sacramentorum solus Sacerdos est minister, excepto Matrimonio (g), et etiam Baptismo in necessitate; in ea enim possunt etiam laici, et etiam hæretici baptizare (h).

11. — Ad validè autem ministranda sacramenta, non est opus ut minister sit in gratia; nam peccatores etiam validè ministrant; non verò hæretici, nec excommunicati vitandi respectu ad sacramentum

(a) Num. 12. — (b) Num. 15. — (c) In 4. dist. 6. q. 1. a. 2. q. 3. ad 2. — (d) N. 81. — (e) L. 6. n. 761. — (f) N. 170. — (g) Num. 897. — (h) N. 113.

Pœnitentiæ. Vide dicta *Tom. II. Tr. XVI. n. 92.* Ad licitè tamen ministrandum requiritur status gratiæ; sed in extrema necessitate, si minister non posset tam citò confiteri, probabiliter à culpa excusatur si ministrat; ita *Sot. Suar. Tolet. Cajet. Armit. Valent. Anacl. (a).* Nunquam autem excusatur Parochus, aut œconomus: hi enim debent esse semper parati ad ministrandum. Celebrans autem in mortali quatuor mortalia committit, 1. quia indignè consecrat, 2. quia indignè sumit, 3. quia indignè ministrat, et 4. quia ministrat indigno, qui est ipse idem (b).

12. — Quæritur an peccet graviter qui existens in mortali ministrat sacramentum in necessitate, si ad illud non est ordinatus, ut laicus Matrimonium contrahens, aut baptizans; vel si est ordinatus, sed ministrat non solèmniter? Alii probabiliter negant, ut *Conc. Tourn. Nat. Alex. et alii ex D. Thom. (c).* Sed probabilius affirmant *Continuat. Tournel. La-Croix, Antoine, Lug. Pont. Vasq. Nav., etc.,* quia semper sancta sanctè tractanda sunt (d). Minister autem solèmniter ministraturus sacramenta, si est in mortali, sufficit ut eliciat certum actum contritionis (e); celebraturus verò Missam, debet confessionem præmittere: excepto casu quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare, et ex alia non adesset copia Confessarii; sed tunc post celebrationem debet quamprimum confiteri, ut præcipit *Trident., sess. 13. cap. 7. (f).* Vide dicta de *Euch. Tract. XV. ex n. 22.*

13. — Confessarius tantum audiens confessionem in mortali, probabilius est cum *Lug. Spor. Salm. Elb. Croix* et aliis, quod non peccet graviter, quia non conficit sacramentum. Si verò absolvit plures pœnitentes, etiam successivè, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit: quia plura sacra-

(a) Vide lib. 6. num. 33. et *Cabrin. Luc. Moral. p. 2. tract. 41. num. 56.* — (b) *Lib. 6. num. 35. v. Hinc.* — (c) 3. p. 9. 64. art. 6 ad 3. — (d) *Lib. 6. num. 32.* — (e) *Ib. num. 34.* — (f) *Vide lib. 6. ex num. 255.*

menta distincta ministrat (a). Sacerdos item, aut diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, mortaliter peccat, quia proximè concurrit ad sanctificationem communicantium; ita tenendum cum pluribus, contra alios (b). Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabilius unum mortale committit, quia ministratio illa, et communio est unica actio moralis, unicumque convivium (c).

14. — Diaconi et subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali, juxta plures probabiliter peccant graviter: sed juxta communioem sententiam, et satis probabilem, id negatur; quia non conficiunt, nec ministrant sacramentum, nec exercent functiones proximè ordinatas ad sanctificationem animæ (d). Concionator item qui prædicat in mortali, non peccat graviter, ut communius et probabilius docent *Gonet, Lugo, Castrop. Bon. Vasq. Salm. Croix* et alii (contra *Merbes. Juvenin.*, etc.); non enim exercet Ordinem, sed officium annexum Ordini, quod per se non causat gratiam, ut causant sacramenta (e).

15. — Peccat graviter minister, si dat sacramentum indigno petenti occultè, secus autem si ille sit peccator occultus; et publicè petat (f). Notandum verò quòd Episcopus etiam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem Ordinis, licet publicè ille petat, ex *Trid. sess. 14. cap. 1.* ubi dicitur teneri Clericum obedire Prælato velanti susceptionem Ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc Episcopus causam manifestare cur repellat ordinandum, ut pluries declaravit S. C. concilii (g). An autem Confessarius possit absolvere ordinandum recidivum in culpis gravibus, qui vult sacrum suscipere Ordinem sinè prævia probatione; vide dicta *Tom. I. Tract. VII. ex n. 48. et Tract. ult. n. 16 et 17.*

(a) *Num. 36. q. 5.* — (b) *Num. 35.* — (c) *Vide lib. 6. ex num. 255.* — (d) *Lib. 6. num. 27 et 38.* — (e) *Num. 41.* — (f) *Num. 43 ad 51.* — (g) *Lib. 6. num. 52.*

16. — Non licet ministro etiam ob metum mortis simulare administrationem sacramenti, ex prop. 29 proscripta ab Innoc. XI. Tunc autem censetur minister simulare administrationem, cum profert formam sine intentione, aut aliquid aliud pronuntiat, ad hoc ut alii credant ipsum jam conferre sacramentum; unde alias licite potest Confessarius aliquam recitare orationem super poenitente indisposito, non jam ut alii credant absolutionem illi ministrari, sed tantum ad occultandam absolutionis negationem: tunc enim non simulat sacramenti administrationem, sed tantum veritatem occultat (a). Præterea ait *Card.* bene posse Confessarium, cum poenitens impatur ei mortem si non absolvat, dicere: *Ego te non absolvo*, submissè pronuntiando verbum non, quia hæc non est restrictio purè mentalis (ut objicit *Viva*), dum Confessarius non tenetur efficere ut poenitens audiat verba absolutionis; et ideo non habet ille jus ut Confessarius omnia verba formæ intelligibiliter proferat (b).

17. — Sicut autem non licet ministro simulare sacramenti administrationem, ita nec etiam alii sacramenti susceptionem, ut dicunt *Card. Croix* et *Gormaz*. Hoc tamen non prohibet quominus liceat alicui accedere ad confessionarium, ibique genuflectere ad aliquod negotium agendum. Præterea aiunt communiter *Sanch. Conc. Castrop. Carden. Viva, Croix*, aliique plures contra *Milante*, quod si aliquis sponsorum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem Matrimonii; tunc enim, deficiente consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit sacramentum (c).

18. — Minister invalidè ministrat sacramentum, si non intendat facere actum externum quod facit Ecclesia, ritumque sacramentalem adhibere quem

(a) *Lib.* 6. n. 52. (b) *Num.* 59. — (c) *Ib.* in fin.

intendit Ecclesia, à Christo instituta; et hoc etiamsi minister, non joco (ut adhuc insipienter admittebat Lutherus), sed seriò ministret, ut probavimus *Tom. II. Tract. XIV. n. 2.*; et vide in Morali (a). Si verò id jam intendat, validè ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi sacramentum. Dico non habeat intentionem explicitam; nam si positivè haberet intentionem non conferendi sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc revera nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia (b). Sacerdos autem conficiens sacramentalia, putà aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter (c).

19. — Quæritur III. quid requiritur, ut quis validè et licitè sacramenta suscipiat? Ut validè suscipiat requiritur 1. ut sit baptizatus, nam alias non est capax aliorum sacramentorum. 2. Excepto sacramento Baptismi pro quo nulla requiritur intentio in pueris et perpetuò amentibus, cum in eis suppleat intentio Ecclesiæ; in aliis verò sacramentis opus est ut suscipiens saltem habuerit priùs intentionem (quæ dicitur habitualis) suscipiendi sacramentum, et eam non revocaverit, ut suprà diximus n. 9. Hinc si quis ordinaretur per vim, invalidè ordinaretur; secùs si per metum, quia metus non tollit voluntarium. Probabilissimum est quòd sacramenta in periculo mortis licitè conferri possunt tam ebriis quàm lapsis in amentiam, si priùs intentionem habuerint illa suscipiendi; ita Lugo, Castr. Salm. Croix, Cardin. Lambertinus, etc.; ex D. Thoma, et cap. Majores, § Verum, de Bapt. (d). Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad sacramenta Extremæ Unctionis, ut habetur ex Rituali, et etiam Confirmationis et Eucharistiæ, ut aiunt Lugo, Coninc. Sporer, Croix, etc., non verò quoad Baptismum et Ordinem; et tantò minùs quoad Pœnitentiam et

(a) Vide lib. 6. num. 81. v. Utrum. — (b) Ibidem, num. 23. — (c) Num. 40. in fin. — (d) Lib. 6. num. 81. v. Utrum.

Matrimonium, in quibus omnino requiritur intentio actualis, aut saltem virtualis (a). Ut licite autem quis suscipiat sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiae; unde si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. Imò ad recipiendam Eucharistiam requiritur praevia confessio, nisi necessitas urgeat, et non adsit copia Confessarii; quo casu debet Sacerdos qui celebravit (ut diximus n. 12.) quamprimum confiteri, ex Trident. sess. 13. c. 7. Necessitas autem erit 1. ob dandum viaticum; 2. ob vitandam infamiam, aut scandalum; 3. si ille est Parochus et occurrat festum de praecepto; 4. si celebrans post consecrationem recordetur mortalis culpae (b). Insuper advertendum quòd suscipiens sacramentum Poenitentiae sine dispositione, non solum illicitè, sed etiam invalidè suscipit, dum contritio poenitentis est etiam materia hujus sacramenti. Respectu verò ad alia sacramenta, si quis indispositus ea suscipit, validè suscipit; ita ut, recedente fictione sive obice peccati, illa reviviscunt; id est gratiam causant, ut docent plures ex *D. Thoma* (c).

20. — Quæritur IV. an liceat petere sacramenta à ministro peccatore, vel excommunicato? Non licet à peccatore (quamvis sit Parochus, quidquid aliqui dicant), nisi adsit justa causa; sufficit autem gravis utilitas (d), ut communissimè docent *Suar. Sandi. Scot. Pal. Tol. Anacl. Holzm. Salm.*, etc. Hinc dicunt licitè peti, 1. si urgeat praeceptum confessionis aut communionis, aut Missae; aut si occurrat Indulgentia lucranda; 2. si aliàs carere debeas jubileo. 3. Si maneres aliàs in mortali, etiam per horam, ut dicunt *Suar. et Escob.* 4. Si diù carere debeas fructu communionis, aut confessionis, etc. Absolutè verò sine alia causa licet recipere sacramentum ab excommunicato, si sit toleratus, quia absolutè concessum est à concilio Constantiensi fide-

(a) *Num.* 82. — (b) *Lib.* 6. *num.* 260. — (c) *Ibid.* *num.* 87. — (d) *Ibid.* n. 89.

illis posse communicare cum toleratis (a). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere Pœnitentiam, quia (ut diximus a. 11.) vitandus etiam in extrema necessitate invalide eam ministrat.

21. — Queritur V. an possit dari pecunia pro administratione sacramenti, si minister nolit dare gratis? Videtur negare S. Thomas (b), dum tradit quoddam adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo Baptismo, dicens tunc ei sufficere ad salutem Baptismum fluminis. Sed quocumque sit intelligentia hujus doctrine Angelici doctoris, communiter Bonac. Salm. et Roncaglia (c), cum Suar. Less. Sanchez. Laym. Castropalao et aliis affirmant posse dari pecuniam in extrema, et etiam in gravi necessitate sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio pecunie non est intrinsece mala, ipsa enim est cooperatio materialis, non formalis, cum non cooperetur prave voluntati ministri, juxta dicta Tom. I. Tract. IV. num. 31 et 32. Ex alia ipse suscipiens non committit simoniam, cum non tradat pecuniam ad emendum sacramentum, sed tantum ad redimendam vexationem ministri sacramentum injuste denegantis; et ideo dat temporale pro re mere temporali: tantoque magis id currit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad sacramentum, dum idem D. Thom. (d) docet, post jus quesitum licere cuivis dare pecuniam ad tollendum injustum impedimentum. Idque admittunt Suar. Filliuc. et Croix, non solum pro obtinendo Baptismo et Pœnitentia, sed etiam viatico; et Roncaglia extendit etiam ad Extremam unctionem.

22. — De effectu sacramentorum. Duplex est sacramentorum effectus: collatio gratiæ, et impressio characteris. Primus ergo effectus est gratia: duplex autem gratia confertur in sacramentis; gratia sanc-

(a) Lib. 6. n. 88. (b) — 2. 2. q. 160. a. 2. etc. — (c) Bon. de Sim. d. 1. q. 4. § 2. num. 2. Salm. tract. 19. eod. tit. 2. num. 12. Ronc. eod. tit. pag. 211. in Præc. num. 3. — (d) Ibid. ad 5.

ificans, nempe quæ reddit hominem amicum Dei; et gratia *sacramentalis*, quæ propria est et peculiaris uniuscujusque sacramenti, ad causandum effectum proprium sacramenti illius, nempe Baptismi ad abluendum à culpis; Confirmationis, ad corroborandum in fide; Eucharistiæ, ad reficiendam animam; Pœnitentiæ, ad delenda peccata; Extremæ Unionis, ad vim conferendam adversus demonum tentationes in extremo agone; Ordinis, ad conferenda auxilia ut ordinatus rectè sua munia exerceat; et Matrimonii, ut conjuges illius onera et obligationes bene sustineant et adimpleant.

23.—Sacramenta in suscipiente disposito causant gratiam *ex opere operato*, id est ex se, non *ex opere operantis*, scilicet ex merito susipientis. An autem causent *physiæ*, ita ut materia sacramenti, nempe aqua, oleum, etc., licet sit causa tantum naturalis, elevetur tamen à Deo ad causandam gratiam, ut docet *D. Thomas*? vel tantum moraliter, ita ut, posito sacramento, Deus per se conferat gratiam, ut vult *Scotus*? Utraque sententia est probabilis (a). Sacramenta autem mortuorum, ut Baptismus et Pœnitentia, per se habent causare primam gratiam. Alia verò sacramenta quæ sunt vivorum, tantum augmentum gratiæ causant; sed aliquando in attritis qui reputant se contritos causant etiam primam gratiam, ut docet *D. Thomas* de Eucharistia et de Extrema Unctione, et sequuntur *Gonet*, *Concina*, *Ronc. Suar. Bonac. Salm.* (b), etc.

Alter effectus sacramentorum est character. Character autem est *quoddam signaculum spirituale indelebile, impressum in anima susipientis sacramentum*. Illud imprimitur tantum in Baptismo, Confirmatione et Ordine; et significat potestatem, sive dignitatem ex hujusmodi sacramentis susceptam: in Baptismo enim est signum *ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia sacramenta recipienda; in Confirmatione est signum *militum* Christi, quò

vim accipiant ad fidem constanter profitendam ; in Ordine est signum *ministorum* Christi, quo potestatem acquirant ad sacramenta fidelibus ministranda. Imprimatur autem character etiam in sacramento illicitè suscepto, nec amittitur per peccatum. Notandum insuper quòd ex Baptismo et Confirmatione oritur aliùs effectus nempe impedimentum cognationis spiritualis, quò dirimit Matrimonium inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum, susceptique patrem et matrem.

CAPUT II.

De Sacramento ordinis in genere.

Quid sit Ordo, 25. *Quid ordinatio*, 26. *Quot sint ordines; et an episcopatus sit ordo distinctus*, 27. *An singuli ordines sint sacramenta*, 28. *Quænam materia et forma. Ordinis; et de tactu physico et simultaneo.* 29. *Quis Minister*, 30. *Effectus*, 31. *Requisita ut quis valde ordinetur*, 32. *Ut autem licite, requiruntur* I. *Confirmatio*; II. *Ut non sit infamis, etc.* *An protestatio Episcopi, etc.*; III. *Animus clericandi*; IV. *Ut ab Episcopo proprio, etc.*, 33. *Quis sit Episcopus proprius. Regulares a quo, etc., remittit*, 34. V. *Scientia*, 35 et 36. VI. *Titulus, et quotuplex sit titulus*, 37 et 38. *De patrimonio facto*, 39. VII. *Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem.* VIII. *Tempus debitum*, 40. IX. *Interstitia*, 41 et 42. X. *Locus*. XI. *Ætas*, 43 et 44. XII. *Exercitium ordinis suscepti.* XIII. *Vocatio divina*, 45. *Qui incurrant suspensionem, etc.*, 46.

25. — ORDO est, juxta D. Thomam, *signaculum Ecclesiæ quo traditur ordinato potestas spiritualis.* Est de fide *Ordinem esse sacramentum*, ut patet ex *Trid., sess. 23ª cap. 3.* Nam in Ordine jam reperiuntur tria requisita ad sacramentum, nempe signum externum, quod est impositio manuum; institutio Christi, prout habetur ex *Luce 22. 19: Hoc facite in meam commemorationem.* Et promissio gratiæ, ut habetur ex *Apóst. 2. Tim. 1. 6: Admonet te ut resuscites gratiam quæ in te est per impositionem manuum mearum.*

26. — Differt autem Ordo ab ordinatione. Ordo est ipsa potestas tradita: *Ordinatio* verò est actio quâ Episcopus potestatem tradit. Unde presbyteratus est sacramentum in fieri, scilicet in actu ordinationis, non autem in facto esse, scilicet cum quis jam ordinatus est.

27. — Septem sunt ordines, alii minores, alii majores. Minores sunt quatuor, nempe *ostiarius*, *lectoratus*, *exorcistatus*, et *acolytatus*. Majores sunt tres, nempe *subdiaconatus*, *diaconatus*, et *presbyteratus*. Præter hos probabiliter plures DD. addunt ordinem episcopatus, et ita quidem valde probabiliter et communius tenent *Bellarmin.* *Sancti.* *Habert*, *Tournely*, etc. cum ipse rationabiliter distinguatur à presbyteratu propter distinctam potestatem quæ traditur Episcopo conferendi aliis potestatem consecrandi corpus Christi, et absolvendi fideles à peccatis (a).

28. — Quæritur I. an singuli Ordines sint sacramenta? Quod sacerdotium sit sacramentum, est de fide. Quod etiam diaconatus sacramentum sit, est certum, sed non de fide. Quod alii autem Ordines sint adhuc sacramenta, satis probabile est, ex *D. Thoma*, cum unicuique ordini assignata videtur materia et forma. Omnes autem septem ordines (juxta hanc sententiam) unum tantum sacramentum constituunt ex unitate finis, cum singuli sint ordinati ad unum *Missæ* sacrificium conficiendum: et omnes supponuntur instituti à Christo illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*. In ordine enim sacerdotis alii vel continentur emipenter, ut sunt ordines inferiores, vel consequenter respectu ad episcopatum. Verumtamen probabilius est alios ordines (præter presbyteratum et diaconatum, ut diximus) non esse sacramenta; quia deest in illis materia, nempe impositio manuum, quam (ut mox dicemus) probabilius est esse unicam materiam Ordinis; deestque etiam forma, quæ exprimat productionem gratiæ, dum in collatione præfatorum ordinum non fit mentio gratiæ, sed tantum potestatis quæ traditur (b). De hac quæstione fusiùs dictum est *Tom. II. Tract. XVII. n. 14.*

29. — Quæritur II. quænam est materia et forma Ordinis? tres sũnt sententiæ: I. tenet materiam

(a) *Vide lib. 6. num. 735.* — (b) *Lib. 6. num. 736 et 737.*

Ordinis esse solam traditionem instrumentorum; sed hæc non est satis probabilis. II. Tenet materiam proximam esse duplicem integram, scilicet traditionem instrumentorum, quæ traditur potestas super corpus reale Jesu Christi ad sanctificandum, cum forma: *Accipe potestatem, etc.*, et impositionem manuum, quæ traditur potestas super Corpus mysticum ad peccata absolvenda, cum forma: *Accipe Spiritum Sanctum, etc.* Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus Episcopi, et instrumenta quæ ad tangendum ab eo traduntur. III. Probabilior tenet materiam unicè esse impositionem manuum: formamque esse orationem quam profert Episcopus. (Quomodo hoc probetur, vide quæ dicta sunt in cit. Tom. II. Tract. XVII. n. 16.). Attamen quia secunda sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam Ordinis, scilicet impositionem manuum et traditionem instrumentorum, ipsa omnino in praxi sequenda est. Unde necessario requiritur in ordinatione tactus instrumentorum, et tactus quidem physicus, cum probabile etiam sit moralem non sufficere; sufficit verò tangere cum sola manu, vel digito. (a). Non oportet autem (diximus n. 6.) ut contactus fiat à principio prolationis formæ usque ad finem, sed sufficit si fiat antequam forma terminetur, vel postquam illa sit incepta. Forma autem sunt verba quæ profert Episcopus ordinans, cum manus imponit et instrumenta tradit, ut supra dictum est. Sedulo hic rursus notandum. 1. quòd in ordine sacro conferendo materia tradenda est ab eodem Episcopo, qui formam profert; secus in collatione ordinum minorum; ita D. Thom. (b) et alii. Notandum 2. quòd si conferantur Ordines ab uno Episcopo, alio tamen celebrante, ordinatio erit valida, sed illicita, ut declaravit Innoc. XIII. apud Benedict. XIV. (c).

30. — Quæritur III. quis sit minister Ordinis?

(a) *Ibid.* n. 734. — (b) *Suppl. q.* 38. a. 1 ad 2. — (c) *De Syn.* 7. c. 26. n. 7.

Minister ordinarius hujus sacramenti est tantum Episcopus. Potest verò Pontifex simplici Sacerdoti potestatem impertiri conferendi Ordines minores, prout eam habent abbates mitrati, sed habent pro suis subditis tantum regularibus professis, vel novitiis; non autem pro secularibus, ut hodie certum est ex decreto S. C. concilii approbato ab Urbano VIII, qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobata omni contraria opinione* (a); vide dicta in *Tract. XX. de Privil. n. 113 ad 116*. Seculares autem ab abbatibus ordinati, si sint eius subditi, vel habeant dimissoriales litteras à propriis Ordinariis ad ipsos, illicitè quidem ordinantur, et suspensionem incurrant; sed validè ordinantur, ut declaravit S. C.; vide dicta *ead. Tract. XX. loc. cit.*

31. — Quæritur IV. quinam sint effectus Ordinis? Sunt tres: 1. collatio gratiæ *sanctificantis*, scilicet quæ confertur in omni sacramento, ut diximus n. 22., et gratiæ *sacramentalis*, nempe specialis auxilii ad Ordinem bene exercendum; 2. collatio potestatis exercendi functiones Ordinis qui suscipitur; 3. impressio characteris indelebilis, ob quod nullius Ordinis collatio iterari potest.

32. — Quæritur V. quæ requirantur ut quis validè et licitè ordinetur? Ut validè ordinetur, requiritur; I. ut sit viator; II. ut sit mas: femina enim non sunt capaces sacramento Ordinis; III. ut sit baptizatus; IV. ut habeat intentionem saltem habitalem (juxta dicta *num. 9.*) suscipiendi Ordinem.

33. — Ut autem licitè ordinetur, requiritur I. ut sit *confirmatus*: sed hoc non sub præcepto gravi, ut vult communis sententia (b). Quoad obligationem verò cujusque fidelis suscipiendi Confirmationem, vide dicta *Tom. II. Tract. XIV. n. 47. in fin.* II. Non sit neophytus, aut infamis, aut irregularis. Dubitatur hic an aliquis irregularitate irretitus validè ordinetur, si Episcopus protestationem præmittat (ut consuetum est) nolle ordinare irregulares,

(a) L. 6. n. 763 et 764. — (b) N. 786.

excommunicatos; etc. ? Respondet, in dubio (quicquid alii dicant) omnino dicendum quod ordinatio repetenda est, nisi constet Episcopum verba illa protulisse tantum ad terrorem, ac suam intentionem protestationi minime alligasse (a). III. Requiritur *animus vlerisandi*, ut praescribitur in Trid., *sess. 23. cap. 4.*, scilicet ascendendi ad Ordines superiores. Hoc tamen intelligendum procedere, cum quis acceperit beneficium ad quod requiritur sacerdotium, vel alius Ordo sacer (b). IV. Requiritur ut *quisque ordinetur a proprio Episcopo*, vel ab alio; sed cum litteris dimissorialibus Episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate, aut alia iusta causa. Capitulum verò, Sede vacante, hodie (quicquid fuerit antiquitus) nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit erectus ad Ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (c).

34. — Proprius autem Episcopus dicitur vel ratione originis, vel domicilii, vel beneficii, ac familiaritatis. Et I. debent Ordines suscipi ab Episcopo *originis*, si ordinandus in ejus diocesi natus est, et parentes tempore natiuitatis ibidem domicilium habuerint; nam si cum alioibi natus esset, et parentes alibi domicilia habuerint, tunc dicitur *oriundus*, et ordinari debet ab Episcopo loci ubi parentes domicilia habent. II. Ratione *domicilii* bene ordinatur qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuo manendi. Hic autem animus probatur vel per habitationem decennii, vel per aedificationem domus cum exportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ut habetur in bulla *Speculatorum* (d). III. Ratione *beneficii*, licet aliquis alibi natus fuerit et domicilium habeat, bene potest ordinari ab Episcopo in cujus diocesi beneficium sufficiens ad congruam sustentationem possidet, obtempus tamen litteris testimonialibus ab Episcopo domicilii; a quo

(a) *Ibid.* n. 783. — (b) *N.* 285. — (c) *N.* 788. — (d) *Vide* l. 6. n. 790. ad V.

tamen potest examinari, si illuc reversurus est, ex B. Apostolici Min. Sed hic advertendum quod ut quis possit ordinari ab Episcopo beneficii, debet esse saltem tonsuratus, alias non est capax beneficii, et ideo neque habilis ad Ordines ab illo Episcopo suscipiendos. IV. Denique ratione familiaritatis, si quis per triennium in familia, vel servitio assiduo alicujus Episcopi permanserit, vivendo ejusdem Episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius aedibus, potest ab illo ordinari; modo degat in loco ubi est Episcopus, vel prapè, et modo Episcopus statim ei conferat verum beneficium; non enim sufficit si assignet pensionem, aut patrimonium (a).

Regulares autem ordinandi sunt ab Episcopo loci ubi morantur de familia, si Episcopus ordinationem habeat temporibus statutis; alias à quacunque Episcopo ordinari possunt. Vide circa hoc dicta Tract. XX. n. 113.

35. — V. Requiritur scientia Ordini suscipiendo conveniens; concilium Tridentinum pro initiandis ad primam tonsuram tantum requirit, ut ipsi edocti fuerint rudimenta fidei, et sciant legere et scribere. Sess. 23. cap. 4. Pro initiandis ad Ordines minores, ut linguam latinam intelligant, loc. cit. c. 11. Pro initiandis ad subdiaconatum et diaconatum, ut sint litterati, et iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, cap. 13. Demum pro initiandis ad sacerdotium, ut ipsi ad populum docendum ea quæ omnis scire necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta, diligenti examine præcedente idonei comprobentur. Idem Trid. cap. 14. Notent ordinandi et ordinantes verba illa, ad ministranda sacramenta; ideo enim dicunt DD. quod initiandi ad sacerdotium scire debent non solum quæ pertinent ad Baptismum, Eucharistiam, etc., sed etiam ad Pœnitentiam: nam licet presbyterandus non indigeat tantâ scientiâ, quâ indiget Confessarius approbatus, debet tamen saltem scire universalia principia moralia, quibus solvere possit dubia, communiter occurrentia in

(a) Ibid. num. 760.

casu necessitatis quo teneatur moribundi confessio-
nem excipere; et specialiter omnino scire tenetur
quomodo se gerere debeat cum fidelibus morti
proximis, nempe 1. quando possunt eos absolvere,
etiam in præsentia Confessarii approbati? 2. Quando
absolutè, et quando conditionatè? 3. An non solùm
in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali
periculo? 4. Quid debeat imponere infirmo, si ha-
beat casus vel censuras reservatas? Vide quæ infra
breviter super hac obligatione dicentur, *num. 130.*
Cæterùm bene potest Episcopus à suis majorem
scientiam, quàm requirit concilium, requirere (a).

36. — Verùm in regularibus addictis ad vitam
contemplativam, vel tantùm ad chorum et altare,
vel sacristiam, minor scientia requiritur, modò
sciant præstare quæ pertinent ad Ordinis exerci-
tium; et ideo saltem in grammaticâ debent esse
edocti, aliàs erunt irregulares; etiam de jure divi-
no, ita ut nec Papa posset cum eis dispensare. Hæc
tamen irregularitas, sublata causa ignorantiae, abs-
què dispensatione de se aufertur (b).

37. — VI. Requiritur *titulus sustentationis*, aliter
Episcopus Ordinem, vel dimissionarias tribuens, tene-
tur ipse ordinatum alere, usque dum ille titulum
habeat; ita ex *cap. Cum secundum, de Præb. et cap.*
Recipimus, de Etate et qualit., etc. Id tamen intelli-
gendum, nisi Episcopus inculpabiliter deceptus fue-
rit, vel nisi ordinatus jam aliunde habeat unde vi-
vere (c).

38. — Titulus autem sustentationis triplex esse
potest, paupertatis, beneficii et patrimonii. Titulo
paupertatis, soli regulares professi ordinari valent.
Seculares verò ordinari debent ad titulum *beneficii*,
quod sit certum de præsenti; et sufficiens ad con-
gruam sustentationem; juxta taxam diœcesis origi-
nis, vel beneficii, si beneficium requirat residen-
tiam (d). Nota quòd S. C. die 17 Julii 1723, remi-
sit arbitrio Episcoporum, si detrahenda sint, an non,

(a) *Lib. 6. num. 792. v. Advert. 2.* — (b) *Num. 791. q.*
2 et 3. — (c) *Lib. 6. num. 813.* — (d) *Ibid. n. 815 et 816.*

onera Missarum ex beneficio, vel capellaniam (a). Ad titulum verò patrimonii tantum pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum possunt Episcopi ordinare seculares, ut præscribit Tridentinum, sess. 21. cap. 2. Patrimonium autem constitui debet super re certa et stabili, ac de sua natura frugifera, pacifice possessa et libera ab omni onere. Sufficit etiam census perpetuus, quamvis sit redimibilis (b).

39. — Hic autem dubitatur 1. an incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio ficto? Alii probabiliter negant; sed probabilius alii affirmant; idque certum est in diocesi Neapolitana (c). Dubitatur 2. an juxta prædictam probabiliorē sententiam incurrat etiam suspensionem qui ordinatur eum patrimonio verò donato, sed data antapoca, vel fide de reddendo illo donanti post ordinationem? Distinguo: si donans verum habuerit animum donandi, non incurrit; quia pactum illud de reddendo patrimonio tanquam nullum rejicitur, ut S. C. declaravit (dum S. C. insuper pluries declaravit quancumque alienationem patrimonii sine licentia Episcopi esse invalidam). Secus si donans haud habuerit intentionem donandi, quia tunc donatarius nullum rei dominium adeptus est (d).

40. — VII. Requiritur ut Ordo inferior ante superiorem suscipiatur, alias qui per saltum ordinatur, suspensionem ipso facto incurrit ab exercitio Ordinis suscepti, donec Episcopus dispenset (e). VIII. Ut Ordo suscipiatur tempore debito. Ordines majores possunt suscipi tantum in sabbatis quatuor temporum. Sabbato ante dominicam Passionis, et sabbato sancto. Minores verò possunt accipi in quolibet festo de præcepto, et etiam in feria sexta ante sabbatum generalis ordinationis, et feria quarta quatuor temporum, juxta consuetudinem receptam. Attamen apud Ferrar. Biblioth. tom. 5. verb. Ordo, n. 7., affertur decretum S. C. concilii 15 Apr. 1720, ubi dicitur, quoad Ordines minores, posse tolerari con-

(a) IV. 774. — (b) Num. 817. — (c) L. 6. n. 820 et 821. — (d) Ib. n. 822 ad 824. — (e) Lib. 6. n. 793.

suetudinem, si sit immemorabilis, quod ministrentur pridie in die Veneris post prandium; sed expedire in hoc ut Episcopus se conformet Pontificali romano. Qui autem ordinatur extra tempora, suspensionem ipso facto incurrit (a).

41. — IX. Requiritur ut Ordines suscipiantur per debita temporum *interstitia*. Et I. inter Ordines minores requiritur aliquod intervallum: dicitur *aliquod*, quia illud minimè determinatum est à Trid. in *sess.*

23. *cap. 11*, ubi etiam additur: *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Potest tamen liberè Episcopus primam tonsuram cum aliquo Ordine minori conferre. II. Ut à minoribus ascendatur ad subdiaconatum, requiritur anni spatium: *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ* (intelligitur cui ordinandus est adscriptus) *utilitas, iudicio Episcopi, aliud exposcat*: ut habetur in Trid. *loc. cit.* III. Ut ascendatur à subdiaconatu ad diaconatum, requiritur etiam anni spatium; sed Episcopus in hoc ex quavis rationabili causa dispensare potest; nam in Trid. *cap. 13*, dicitur: *Nisi aliud Episcopo videatur*. IV. Denique, ut à diaconatu ascendatur ad sacerdotium, requiritur saltem anni intervallum, *nisi qd Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*, ut in Trid. *cap. 14*. Nota hic, *utilitatem ac necessitatem*, intellige necessitatem moralem, nempe utilitatem notabilem et certam propriæ Ecclesiæ.

42. — Hinc autem notandum 1. quod suscipiens duos Ordines sacros eodem die, suspensionem ipso facto ab ultimo Ordine suscepto, et insuper irregularitatem incurrit (b). Qui verò eodem die susciperet quatuor Ordines minores unà cum subdiaconatu, graviter quidem peccaret, sed non incurreret suspensionem (c). Notandum 2. quod si quis ordinatur non servatis interstitiis, sed diversis diebus et legitimis temporibus, peccat etiam graviter, sed probabilius suspensionem neque incurrit (d). Notandum 3. quod regulares ex suis pontificiis privi-

(a) L. 6. n. 794. — (b) L. 6. n. 796. — (c) N. 797 et 609. — (d) N. 796. *vers. dub. 2.*

legiis bene possunt extra tempora ordinari cum licentia supremi Prælatorum, juxta dicta in *Tr. XX. de Priest. n. 115 et 116*. Debent tamen ordinari in festo de præcepto, ut probabilis dicendum (a). Notandum 4. quod si quis sacerdotium susceperet, omisso diaconatu, esset quidem valide ordinatus, sed non posset sacerdotio fungi, nisi prius diaconatum acciperet, ut habetur ex *cap. unico de Cleric. per salt.* Si quis autem episcopatum susceperet, non suscepto sacerdotio, invalide ordinaretur.

43. — X. Requiritur locus ordinationis, nempe ut ipsa fiat in Ecclesia, et ut Episcopus resident in propria diocesi: nam si Episcopus in aliena ordinaret, ipse incurreret suspensionem à pontificalibus, et Ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti (b). XI. Requiritur ætas debita, quæ pro prima tonsura debet esse septem annorum, et Neapoli saltem decem. Ordines minores regulariter conferri possunt ab anno 7. ad 14.; subdiaconatus anno 22.; diaconatus anno 23.; sacerdotium anno 25.; in *Trid. sess. 23. cap. 12.* Ætas computatur, non à die Baptismi, sed nativitatis. Sufficit autem ut annus sit inceptus, prout communis usus habet. Pro beneficiis simplicibus accipiendis sufficit annus 14., ex *Trid. sess. 23. cap. 6.* Sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25., ex *Trid. sess. 24. c. 12.* Pro canonatu annus 22.; *Trid. sess. 24. c. 12.*, quamvis in collegiatis sufficiat annus 14. Pro episcopatu demum requiritur annus 30. (c).

44. — Notandum autem quod si quis scienter ordinatur ante legitimam ætatem, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem, à qua absolvi non potest nisi à Papa, vel ab Episcopo, si fuerit occulta, ex *cap. Licet, Trid. sess. 24. c. 6.* (d). Diximus scienter; nam Pius II. hanc suspensionem imposuit tantum eis qui ex temeritate sic ordinantur: unde ignorantia crassa illos probabiliter ab ea excusat, ita et completa ætate bene poterant Ordinem exercere (e). An

(a) *Num. 797. dub. 4.* — (b) *Num. 798. vers. Adde.* — (c) *Vide lib. 6. num. 799.* — (d) *Cit. num. 799.* — (e) *ib. dub. 1 et 3.*

autem qui ante ætatem suscipit sacerdotium, irregularitatem incurrat? Alii Affirmant, quia (ut dicunt) neppresbyter concelebrando cum Episcopo, verè consecrat: et ideo jam exercet Ordinem susceptum cum suspensione. Sed alii communis et valde probabiliter negant; quia æquum non videtur ut quis eadem actione morali duplicem incurrat poenam, nempe suspensionem, et irregularitatem; testaturque *Suarez* ex stylo cancellariæ hujusmodi ordinatos non censerè irregulares. Et idem dicendum de diaconis et subdiaconis; nisi in eadem Missa ordinationis Ordinem jam susceptum exerceant, quia tunc irregularitatem non effugiunt, saltem si ultro ad ministrandum se offerant in Missa ordinationis (a).

45. — XII. Ut initiandus ad Ordinem superiorem ascendere possit, requiritur ut exercuerit Ordinem prius susceptum; sed juxta *Salm.* (b) hæc non est de præcepto gravi. XIII. Ultimè requiritur vocatio divina, ex illo Apostoli: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo. tanquam Aaron. Hebr. 5. 4.* Signa autem divinitus vocationis sunt 1. scientia conveniens; 2. intentio recta vacandi Deo animarumque saluti; probitas vitæ quæ maximè requiritur ad veram vocationem agnoscendam, ex illo Tridentini: *Sciant tamen Episcopi... debere ad hos Ordines assumi dignos duntaxat, et quorum probata vita conactis sit. Sess. 23. cap. 12.* Utque docet D. Thomas (c) dicens: *Non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens; hanc rationem assignans: Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituantur, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Hinc si quis absque his signis, et consequenter sine vocatione divina ascendit ad altare, nequit à gravi culpa excusari, tum ob gravem præsumptionem, quæ non vocatus in sacrum ministerium se intrudit, ut ait S. Anselmus: *Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, gratia Dei rapinam facit;*

(a) *Cit. n. 799. dub. 3.* — (b) *De Ord. c. 4. n. 74.* — (c) *Suppl. q. 35. a. 1. ad 3.*

et ideo non accipit benedictionem, sed maledictionem; tum ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ut sapienter loquitur episcopus Abelly: Qui sciens, nullâ divinæ vocationis habita ratione, se in sacerdotium intruderet, haud dubiè se ipsum in apertum salutis discrimen injiceret. Et tantò magis graviter peccant Episcopi qui tales ad Ordines admittunt, transgrediendo præceptum illud Apostoli: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. Tim. 5. 22. Quæ verba exponens S. Leo, *Epistola* 1. (alids 87.) ad *Afric.* 2. dixit: *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari?* Ideo in cap. *Nullus*, dist. 24., universè Episcopis præcipitur: *Nullus ordinatur, nisi probatus fuerit.*

46.— Refert hic autem unâ simul adnotare, quoniam ex prædictis illegitimè Ordinis suspensionem ipso facto incurrant. Incurrunt 1. qui ordinantur sine dimissoriis sui Ordinarii, vel sine ejus litteris testimonialibus; cum ordinantur ab Episcopo beneficii; 2. qui eodem die duos sacros Ordines suscipiunt; 3. qui ordinantur extra tempora; 4. qui ordinantur ab Episcopo manente in aliena diocesi, sine licentia Episcopi loci; 5. qui scienter ordinantur ante legitimam ætatem; 6. qui ordinantur per saltum, omisso Ordine præcedenti. Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam; hic enim manet ipso facto suspensus ab Ordine simoniace suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores; id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissæ, ignorante ordinato (a).

(a) Vide l. 3. n. 109.

CAPUT III.

De Ordinibus in specie.

ARTICULUS I.

De prima tonsura.

Quid prima tonsura? et an sit Ordo? Si quis ordinatur sine tonsura, 47. Privilegia tonsurati, 48. De obligatione deferendi habitum et tonsuram, 49 et 50. Qui priventur privilegio fori et canonis, 51.

47. — **PRIMA** tonsura non est ordo, sed præparatio sive dispositio ad Ordines, cum nullum officium habeat circa ministerium altaris; ita communiter theologi cum D. Thoma (a). Et probatur ex Trident., sess. 23. cap. 2. ubi tonsuræ sumptio præcipitur, sicque dicitur: *Ut qui jam clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores Ordines ascenderent.* Ergo tonsura inter Ordines minimè numeratur (b). Clericus significat in sortem vocatus, scilicet ad cultum Deo præstandum. Tonduntur ei capilli in modum coronæ, ad significandam regiam dignitatem eorum qui in sortem Domini vocantur. Tradit autem Catechismus romanus sanctum Petrum primam tonsuram instituisse. Ut quis possit tonsurari, requiritur 1. ut sit mas; 2. ut sit confirmatus; 3. ut sciat legere et scribere, ac saltem grammaticam, præter rudimenta fidei; 4. ut habeat animum Deo inserviendi. Qui ordinatur sine tonsura, graviter quidem peccat contra præceptum Tridentini, sed valide ordinatur; verum manet suspensus usque ad beneplacitum Episcopi. Qui autem aliquem Ordinem jam suscepit sine prima tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per Ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

(a) *Suppl. q. 40, a. 2.* — (b) *Vide l. 6. n. 734.*

48. — Effectus et privilegia tonsurati hæc sunt : I. tonsuratus transfertur ad statum clericalem, unde acquirit privilegium fori, quo eximitur à jurisdictione fori laicalis, modò deferat habitum et tonsuram, ac alicui Ecclesie de mandato Episcopi inseruiat, aut versetur in seminario, vel in aliqua schola de licentia Episcopi, ut habetur in Trid. sess. 23. c. 6. II. Acquisit etiam privilegium canonis, ita ut percutientes ipsam injuriose incurrant excommunicationem reservatam Papæ, si percussio est gravis; Episcopo verò, si levis. III. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modò habeat 14 annos. IV. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticæ ad conferenda beneficia, ferendas censuras, et judicandas causas spirituales.

49. — Queritur hic qualiter peccent, et quas incurrant pœnas clerici habitum aut tonsuram non deferentes; et quædò propter id privilegio fori et canonis priventur? Clerici in minoribus, ut communiter DD. aiunt, non peccant graviter, si habitum et tonsuram non deferant; imò communis Sotus, Nav. Arm. Castrop. Escob. Holzm., etc. ab omni culpa eos excusant, ex bulla Sixti & Pastoralis, an. 1588. 31. Nam ibi in tantum clerici declarantur teneri ad habitum deferendum, qui pensionem, aut alia bona ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annuum ducatorum 60 aureorum de camera. Clerici autem beneficiati, aut in sacris constituti peccant quidem graviter si habitum dimittunt, ut communiter docent Sanch. Laym. Castr. Bon. Salm., etc. (quicquid dicant Cajet. Escob. et Gob.) dum in Trid. sess. 14. c. 6., tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valde tamen probabiliter negant eos peccare omnes AA. præfati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, puta ad aliquod grave damnum vitandum. Id quoad culpam: quod autem ad pœnas pertinet, in concilio l. c. sic dicitur: *Si postquam ab Episcopo suo moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum ordini et dignitati congruentem, et juxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum non*

detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio et beneficio, ac fructibus, redditibus et proventibus ipsorum beneficiorum; nec non si semel correpti de novo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum et beneficiorum... coerceri... debeant. Ex quo patet has penas esse tantum ferendae sententiae. Neque huic obstat bulla Sixti V. *Cum sacrosancta*, edita die 9 Jan. 1588, ubi beneficiati non deferentes habitum, ipso jure declarantur privati suis beneficiis; nam id dispositum fuit tantum pro urbe Roma, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint (a).

50. — Id quod de habitu dicunt *Sanch. Laym. Escob.* et alii de tonsura, sive corona. Alii tamen, ut *Custrop. Henriq. Renz et Tamb.* cum *Marchino*, Clericum etiam in sacris, aut beneficiatum tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali, nisi eam ex contemptu omittat. Caeterum bene quidem ait *Lā-Croix* facilius excusandos eos qui tonsuram, quam qui habitum non deferunt; unde praefatus auctor nec Sacerdotem tonsuram per 6 aut 8 hebdomadas non deferentem damnat de mortali (b).

51. — Privatur autem beneficiati, sicut etiam ii qui in sacris sunt constituti, habitum non deferentes, privilegio tam fori quam canonis, si post tertiam monitionem illum non reassumant, *ex cap. Contingit 45. de Sent. excomm.* (c). Simpliciter autem tonsurati, aut clerici tantum ad Ordines minores promoti sine beneficio, non peccant graviter, sed non gaudent privilegio fori, si actu habitum non deferant, nec ecclesiae inserviant, ut habetur in *Trid. sess. 23. c. 6*. Gaudent vero semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, puta si fuerint in carcere jam coniecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laicali pro civilibus (d). Aliter tamen dicunt DD. de privilegio

(a) *Lib. 6. n. 825.* — (b) *N. 826.* (c) *N. 827.* — (d) *Civ. n. 817.*

canonis (a). An autem peccet qui tonsuram suscipit ad accipiendum beneficium, sine animo permanendi in statu clericali? Vide Opus nostrum morale (b), ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantum venialiter.

Hic juvat adnotare id quod statutum habetur anno 1741, in concordato inter sanctam Sedem et Carolum III., regem regnorum Neapolis et Sicilia- rum, circa ordinationem promovendorum ad statu- tum ecclesiasticum. I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima tonsura, se non che à ti- tolo di beneficio, o capellania perpetua, le di cui ren- dite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sagro nella diocesi del promovendo. II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, e necessario alla Chiesa, conferir la prima ton- sura a qualche Giouane, benchè non abbia vero bene- ficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il mede- simo una pensione ecclesiastica perpetua della rendita che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel patri- monio sagro nella sua diocesi, o l' intero patrimonio; il quale, per evitar qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse; e dovrà rego- larsi à tempo della tassa sinodale di ciascuna diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta. III. Oltre al requisito del beneficio, capellania perpetua, o pensione ecclesiastica perpetua, o dell' intero patri- monio, a niuno potrà conferirsi la prima tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimorar almeno per un triennio in qualche seminario, o concitto ecclesiastico, e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l'abito clericale con licenza del proprio ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle feste di precetto di ciascun de' tre anni non abbia servito a qual- che chiesa nella maniera che gli sarà dal proprio ves-

(a) Ibid. — (b) Vide l. 4. c. 118.

covo prescritta; computando questo servizio colla di-
mora, che avrebbe dovuto fare in qualche seminario,
e convitto ecclesiastico, &c. Ultimo loco dicitur: *Chiam-*
que sarà promosso alla prima tonsura, agli Ordini mi-
norì, o agli Ordini sagri contra la forma prescritta nel
presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate,
rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell' Or-
dine già conferitogli. E chi l' avrà così ordinato, o pure
gli avrà a tal effetto concedute le dimissioni, se sarà
Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli
Ordini, e dall' esercizio del Pontificati; e non essendo
Vescovo, ma prelato inferiore coll' uso de' pontificali,
sarà sospeso per sempre dall' esercizio de' medesimi; e
non avendo l' uso di essi, come pure qualunque altra
persona costituita in dignità, per sempre sarà sospesa
dall' esercizio dell' officio, e de' suoi ordini.

ARTICULUS II.

DE Ordinibus minoribus.

Quot sint ordines minores, §2. Sect. I. De ostiariatu.
Materia tractanda est ab ipso ordinante; et ab eo
Missae celebranda, §3. Sect. II. De lectoratu, §4.
Sect. III. De exorcistatu, §5. Sect. IV. De aco-
lytatu, §6.

§2. — ORDINES MINORES quatuor sunt: ostiariatus,
lectoratus, exorcistatus et acolytatus. Dicuntur ipsi
Minores propter minora officia quae ab ordinatis exer-
centur circa Missam, aut in ecclesia.

Sectio I. De ostiariatu.

§3. OSTIARIATUS est ordo quo confertur potestas ape-
riendi, claudendi et custodiendi Ecclesiam. Officium
ostiarii (praeter dicta) est etiam pulsandi campanas,
non admittere dignos in Ecclesia, et expellendi
indignos, scilicet infideles, haereticos et excommu-
nicatos. Materia remota ostiariatus sunt claves eccle-

sive; proxima, clavium traditio. Forma sunt verba ordinantis, et dicentis: *Sic age quasi redditurus rationes pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Ita tradunt AA., qui tenent singulos septem Ordines esse sacramenta. Claves debent esse propriæ ecclesiæ, nec possunt aliæ substitui, debentque tangi ab ordinando. Hic autem denuo adverte id quod notatum est n. 29, nempe quod in sacramento Ordinis materia omnino tradenda est ab ipso ordinante, alias sacramentum invalide ministratur, et ab eodem debet Missa celebrari (a).

Sect. II. De lectoratu.

54. — LECTORATUS est ordo quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in Ecclesia. Materia remota est liber prophetiarum et epistolarum. Proxima, illius traditio. Forma sunt verba: *Accipe, et esto verbi Dei relator, etc.* Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra Missam, nam in Missa officium est subdiaconi); ac etiam catechumenos instruendi. Si loco libri epistolarum sive lectionarii traderetur biblia, aut breviarum, valida quidem, et etiam licita esset ordinatio; secus si alius liber.

Sect. III. De exorcistatu.

55. — EXORCISTATUS est ordo quo datur potestas expellendi daemones ab obsessis, ne eos impendant a communione. Materia remota est liber exorcismorum; proxima, ejus traditio. Forma: *Accipe, et habes potestatem imponendi manus super energumenos, etc.* Exorcismus autem est formula quædam ab Ecclesia instituta ad daemones fugandos in nomine Jesu Christi: ut possit autem exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis, sive licentia Episcopi. Id tamen non est ob jus commune, sed

(a) Lib. 6. num. 744.

ob particulare præceptum Episcoporum prohibetium exercizare sine eorum licentia (a). Dicitur est *solemniter*, cum quisque fidelis possit privatim imperare demonibus ne nocant, neque impediunt fideles ab actionibus sacris (b).

Sect. IV. *De acolytatu.*

58. — *ACOLYTATUS* est ordo quo datur potestas ferendi urceolos ad altare, et candelabra luminas in ipso accendendi. Materia remota sunt urceoli vacui: proxima eorum traditio. Forma: *Accipe ceroferarium, etc.*, atque: *Accipe urceolos, etc.* Utraque materia est essentialis, sed nobilior sunt urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad Missam necessaria. Hæ autem materiæ sunt partiales, unam totalem constituentes. Character verò non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimitur, quia in ea principalior traditur potestas (c).

(a) Num. 745. — (b) Vide lib. 3. n. 193. App. de Adjur. num. 4. — (c) Lib. 6. n. 745.

ARTICULUS III.

De Ordinibus maioribus.

Sectio I. De subdiaconatu.

Quid subdiaconatus? Materia, forma et officium. Si sine manipulo, etc., 57. Requisita, 58. § I. De voto castitatis; et an castitas sit ex voto? Si quis ignoret, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, etc., 59.

§ II. De horis canonicis. Propositiones damnatae, 60. Qui teneantur ad horas? I. Clerici in sacris; II. Religiosi professi; III. Beneficiati, 61. Cui facienda restitutio fructuum, 62. An habeant alia opera, 63. An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna, etc., 64. Intra primos sex menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum, etc. 65. Qui non percipit fructus, etc., 66. Si beneficium sit tenue, 67. An malè expendens, etc. Canonicus non canens, 58. Quæ parva materia, etc. An projiciens breviarium. In dubio an quid omissum, 69. Quæ requirantur ad horas rectè dicendas? I. Juxta præscriptum. Si permutet officium, 70. Si aliq̃ pergis, 71. Si advertis errasse. De Litanis et officio defunctorum, 72. II. Pronuntiatio vocalis. Quid in choro, 73. III. Pronuntiatio integræ. IV. Pronuntiatio continuata. V. Ordo horarum. Tempus, 74. Intentio et attentio, 75. Causæ excusantes a recitatione, 76.

§ III. De censuris in genere, 77 ad 80. § IV. De censuris in specie, et I. De excommunicatione, 81 ad 83. II. De suspensione, 84. III. De depositione, etc. 85. IV. De interdicto, 86. V. De irregularitate, 87. Irregularitates ex delicto, 88. Irreg. ex defectu, etc.

57. → SUBDIACONATUS est ordo quo traditur potestas, per quam ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare diacono et legere epistolam in Missa. Materia remota est duplex, nempe calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia

proxima est horum traditio. Cáliz autem probabiliter debet esse consecratus, ut plures DD. sentiunt: unde ipsorum sententia in praxi sequenda est (a). Sic etiam omnino requiritur traditio libri epistolarum (b). Forma autem sunt verba Episcopi: *Videte cujus ministeriam vobis traditur, etc.* et alia: *Accipe librum epistolarum, et habe potestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materiæ duplex adhibetur forma partialis. Officium subdiaconi (ultra prædicta in altari) est deferre crucem et lavare corporalia. Peccaret subdiaconus, si absque manipulo solemniter ministraret in Missa, nisi urgeret necessitas, ut dicit P. Suarez (c). An autem graviter peccet subdiaconus ministrans in mortali? Vide dicta supra, n. 14. Clericus (vel etiam subdiaconus) exerceans officium subdiaconi sine manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercere, non incurrit irregularitatem; quia tunc (ut ait Bonac.) exerceret tantum officium cantoris. Secus si cum manipulo intendat exercere officium proprium subdiaconi (d). Adverte hic decretum S. C. rituum, editum 3 Jul. 1696: *Deficiente subdiacono pro Missa solemni, data necessitate, potest permitti per superiores ut substituaturs constitutus in minoribus ordinibus, ad cantandam epistolam paratus absque manipulo.* Apud Meratum in indice decretorum n. 431. Et adverte hoc decretum esse posterius ad alia contraria quæ essent Ferrar. *Bibliot. verb. Missa sacr.* n. 57 et 58.

58. — Ut quis ad subdiaconatum possit promoveri, requiritur 1. ut sit ordinatus in minoribus; 2. ætas 21 annorum completorum; 3. titulus sustentationis (de quo vide supra dicta n. 37 ad 39.); 4. ut bene sciat quæ pertinent ad suum munus; 5. Examen, quod debet quidem rigorosius esse in subdiaconis, ut rectè advertit Homobonus (poenitentiaris in ecclesia Bononiens.), et signanter circa sub-

(a) L. 6. n. 747. — (b) N. 746. *sub. 1.* — (c) Suarez, *de Censur. disp. 42.* — (d) *Vide l. 7. n. 358.*

diaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi officium, habendi titulum sustentationis; necnon refert subdiaconos examinare circa censuras et irregularitates, quarum singulatim hinc principaliora rudimenta mox infra breviter recensebimus.

§ I. De voto castitatis.

59. — SUBDIACONUS, ex præcepto S. Gregorii Pape, in *cap. 2. dist. 28.* tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis in ordinatis in sacris verius est ex vi voti ordinibus annexa, quam præceptis Ecclesiæ, ut satis colligitur ex *cap. Cum olim, de Cler. conjug.* Attamen si quis ordinem suscipiendo expresse pollet castitatem vovere, tunc iste saltem ex præcepto Ecclesiæ ad castitatem teneretur. Hocque dicendum etiamsi nesciret hanc obligationem, modo vellet verè ordinem suscipere; et adhuc si inculpate nesciret, ut valde probabiliter plures doctores docent (a). Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hinc non teneretur ad castitatem. Qui verò ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis (b). Qui ordinatur per metum extrinsecum injustè incussum, et non habet animum suscipiendi Ordinem, non tenetur ad castitatem; et etiamsi animum haberet, probabilius nec teneretur, quia votum emissum ob metum probabilius est invalidum. Secus si metus fuerit justè incussus; vel si ordinatus scienter suam ordinationem ratificaret, nempe si ultro Ordinem exerceret (c).

(a) Vide lib. 6. n. 809. dub. 1 et 2. — (b) Ibid. n. 810.
— (c) Num. 811.

S. II. De horis canonicis.

60. — PRIMO loco hic refert adnotare plures propositiones damnatas ab Alexandro VII, nimirum prop. 20, quæ dicebat: *Restitutio fructuum non debetur ante sententiam*. Prop. 21: *Habens beneficium, si studio litterarum vacet, satisfacit recitando per annum*. Prop. 33: *Restitutio fructuum supplètur per eleemosynas antè factas*. Prop. 34. *Satisfacit dicens officium paschale pro officio diei Palmarum*. Prop. 35. *Cum uno officio potest satisfieri obligationi duorum dierum*. Item Innoc. XI damnavit prop. 54: *Qui nequit recitare matutinum, non tenetur ad alias horas*.

61. — QUÆRITUR I. quānam teneantur ad horas? Tenentur I. omnes ordinati in sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi et degradati. Ordinatus autem ad subdiaconatum in die ordinationis tenetur ad horam correspondentem horæ quā ordinatur. Tenentur II. religiosi professi utriusque sexūs. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obligante sub gravi, ut tenet communis sententia, contra aliquos. Nec valet dicere quod non constat an consuetudo recitandi officium sit introducta à religiosis animo se graviter obligandi; nam respondetur quod cum illa constanter et tandiū cum magno incommodo ab omnibus religiosis observatā fuerit, præsumptio est pro parte affirmativā; pro qua autem parte stat præsumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est (a). Nullus autem religiosus aut monialis in particulari tenetur sub gravi horas dicere in choro, ut communiter dicunt *Suar. Salm. Concina, etc.*; modò chorus non tollatur, ad quem requiruntur saltem quatuor expediti (b). Ad officium verò non tenentur religiosi ejecti: sed tenentur pro-

(a) Vide l. 4. n. 142. — (b) Ibid. n. 143.

fugi (a). Tenentur III. beneficiati; aliàs fructus omnes beneficii restituere debent, ex conc. Later. V, sect. 9. § *Statuimus*, ubi dictum fuit: *Statuimus ut quilibet habens beneficium, si post sex menses, obtento beneficio, officium divinum non dixerit, fructus non faciat suos pro ratâ recitationis*. Et si talis post monitionem adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. Deinde sanctus Pius V, in const. 186, quæ incipit *Ex proximò Lateranensi*, decrevit quòd qui relinquit matutinum, restituat dimidiam partem fructuum correspondentium illi diei; qui cæteras horas, aliam dimidiam; qui verò unam tantum ex parvis sextam partem (b). Et idem, dicendum, si quis per plures leves omissiones inter officium diei gravem materiam pertingit (c). Qui autem hodie supplere vellet officium heri omissum, minimè liberatur à restitutione (d). Hæcque restitutio debetur ante omnem sententiam, quia conditio recitationis est absolute necessaria ad lucrandos fructus, cum sine ipsa nequeat beneficiarius facere fructus suos, ut prælatum concilium sancivit (e).

62. — Restitutio autem tunc faciendâ est vel pauperibus, (sufficit cujuscumque loci), vel fabricæ Ecclesiæ, vel domui beneficii, vel in augmentum agrorum ipsius. Potest etiam fieri in refectionem alterius indigentis Ecclesiæ, si propria non eget, vel si fabrica alienæ Ecclesiæ redundaret, in utilitatem pauperum. Potest etiam applicari in Missis pro defunctis; et potest beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi, si verè pauper sit, modo non faciat in fraudem; *Suar. Castrop. Navar. Tol. Less.*, etc. comm. (f). Si quis autem post omissionem dederit eleemosynas, immemor, vel fortè ignorans obligationem restitutionis, probabiliter potest eas computare, ut dicunt *Sanch. Suar. Lug. Laym. Salm. Croix* (g).

(a) *Ibid. num. 42. dub. 1 et 2.* — (b) *Vide lib. 3. num. 663.* — (c) *Vide lib. 3. num. 663.* — (d) *Num. 667.* — (e) *Num. 665. et lib. 4. num. 25. q. 1. vers. Sed dicitur.* — (f) *Lib. 4. n. 672.* — (g) *Num. 700. q. 1. ad vers. imitant.*

63. — Probabiliter dicunt etiam *Sot. Less. Vasq. Bonac. Sanchez. Salm.*, etc. quod si beneficiatus alia onera habet, quibus jam satisfecerit, non tenetur omnes fructus restituere. Sedus tamen dicendum (quidquid dicant alii) de simplici beneficiato qui nullum aliud onus haberet, nisi deferendi habitum (a).

64. — An autem excommunicatus toleratus teneatur ante sententiam restituere fructus beneficii, si onera ipsius impleverit? Aliqui affirmant, sed probabilius et communius alii negant, prout pariter dictum est *Tom. II. Tr. XIX. n. 19. in fin.*; quia non tenetur reus nisi post sententiam subire poenam illam quæ actionem requirit; ex alia autem parte excommunicati tolerati etiam jam sacramenta ministrant, horasque persolvunt; ita *Laym. Tourn. Castro. Salm. Bonacina, Coninch.* et alii plures (b). Sic etiam probabiliter non tenetur ad restitutionem qui recitat sine attentione interna; cum opinio quod sufficiat ad satisfaciendum, si habeatur intentio et attentio externa, non sit improbabilis, juxta dicenda n. 75. (c).

65. — Præterea notandum, S. Plurim in præfata constitutione declarasse quod beneficiati, si intra primos sex menses officium omittant, licet non teneantur ad restitutionem, tamen non excusantur à peccato mortali (d). Hinc omnino dicendum quod beneficiati, etiamsi vellent pro eo tempore fructus restituere, omittendo officium graviter peccant, cum ipsos ad officium quovis tempore Ecclesia ex motivo religionis obstrinxerit (e). Graviter igitur peccat qui intra sex menses (ut dictum est) officium omittit, sed non tenetur ad restitutionem, ut docent *Less. Vasq. Conc. Viv.* et communior sententia (contra paucos). Ratio quia; juxta communem sen-

(a) *Lib. 3. num. 673. q. 10.* — (b) *Lib. 3. num. 670.* —
 (c) *Lib. 3. num. 669 et lib. 4. n. 677.* — (d) *Vide l. 3. num. 663.*
 — (e) *Lib. 4. n. 145. q. II.*

tentiam, restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali; fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii, cum onere tamen officii imposito ab Ecclesia (ut diximus) ex motivo religionis; et ideo nulla ante concilium Lateranense restitutio præcipiebatur. Concilium autem restitutionem præcipit tantum omittebilibus per sex menses (a). Ob eandem rationem non tenetur ad restitutionem qui omittit officii recitationem sine culpa; quia, licet (ut dictum est n. 61. in fin.) restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen cum ipsa in poenam præcepta sit, omnino culpam requirit, ut rectè dicunt *Less. Sanch. Conc. Piva*, et alii communius contra paucos (b). Pariter ob eandem rationem subdiaconus beneficium habens, si officium omittit, unum tantum committit peccatum, cum ex uno motivo religionis ad illud teneatur (c).

66. — Dubitatur 1. an teneatur ad officium beneficiarius qui fructus non percipit? Minimè tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in poenam alicujus criminis sit fructibus justè privatus; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (d). Quid si super beneficio lis vertatur? Resp. si beneficiarius nondum acceperit illius possessionem, non tenetur ad officium, nisi per ipsum stet quin statim possessionem adipiscatur. Si verò jam acceperit, tenetur, casu quo spem certam habeat vincendi litem; secus si sit in dubio (e).

67. — Dubitatur 2. an teneatur ad officium habens beneficium tenue? Alii affirmant; sed alii plures negant, ut *Less. Sanch. Malder. Arag. Rodr. Molfes. Pelliz.* et alii, quia tenue beneficium, ex cap. *Is cui, de Præbend. in 6.*, ut verum beneficium non habetur. Dicunt autem illud esse tenue bene-

(a) *Lib. 3. n. 665 et 666.* — (b) *Cit. num. 663.* — (c) *Lib. 4. num. 145. q. 1.* — (d) *Lib. 3. n. 664.* — (e) *Cit. n. 664. v. Quid si.*

fidium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (a).

68. — Dubitatur 3. an beneficiarius male expendens fructus beneficii, teneatur ad restitutionem? Plures graves DD. probabiliter negant, ut *S. Antoninus*, *Less. Cabass. Sanch. Salm.* et alii cum *S. Thoma* (b), qui aut præbendas haberi ut bona patrimonialia. Alii tamen probabilius, ut *Laym. Bon. Navar. Petr. Concina*, etc. affirmant, quia beneficiarii ex iustitia tenentur fructus superfluos pauperibus, vel locis piis erogare; nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum, nisi limitatum, ad superfluos erogandos in pauperes &c).

Vide dicta *Tract. X. num. 7.* Hic autem sedulo advertendum quod Papa Benedictus XIV in brevi ad cardinalem Delphinum, patriarcham Aquileiensem, emanato die 19 januarii 1748, declaravit canonicos choro non interessentes, vel ibi non canentes, nedum distributiones quotidianas amittere; sed etiam ad restitutionem totius fructuum suarum præbendarum (d).

69. — Queritur II. quanta sit obligatio officii? Certum est peccare graviter qui omittit notabilem officii partem. Cæterum censetur parva materia omissio minoris partis, quam parvæ horæ (e). Qui autem omnes septem horas omittit, verius cum *Less. Sanch. Concina, Tournely*, et communj, unum committit peccatum, quia omnes horæ integrum officium componunt (f). Qui officium projiceret in mare, tot peccata committeret, quot omissiones dierum prævideret; quæ singulæ omissiones officii, ad quemlibet diem pertinentes, sunt singulæ transgressionis, et hic, eas jam prævidendo, peccaret quidem in causa (g): An in dubio utrum aliquid ex officio sit vel ne omissum, sit repetendum? Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nul-

(a) *Lib. 3. n. 674.* — (b) 2. 2. q. 285. a. 7. — (c) *Lib. 3. num. 492.* — (d) *Ib. num. 675. dub. 3.* — (e) *Lib. 4. num. 147.* — (f) *Lib. 4. num. 148.* — (g) *Ib. de omiss. hor.*

lum prudens motivum habeas quod jam dixeris; scilicet si dubium positivum, nempe si probabiliter credas dixisse; ita communiter Nav. Sanch. Lug. Tourn. Castrop. Saltn. Roncagl. (a).

70. — Queritur III. quæ requirantur ad horas bene recitandas? Requiritur I. ut recitentur juxta præscriptum Breviarii romani. Unde improbabilem censeo opinionem eorum qui dicunt non peccare mortaliter qui commutat officium in aliud notabiliter brevius (b). An autem sit mortale mutare in æquale, vel quasi? Adest hinc et inde duplex plurimorum sententia. Equivis tamen videtur dicendum cum Spor. Roncagl. Viva, Laym. Etbel., etc. esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale si raro, puta ter vel quater in anno: et nullum, si id aliquando fiat, cum causa, nempe itineris, studii, etc. Ratio quia licet officium recitandum sit juxta formam individualement Breviarii, ut præcipit S. Pius V in bulla *A nobis*, descripta in Breviario dicendo: *Neminem satisfacere nisi hac solâ formâ*; tamen probabile est Pontificem in hac forma præscribenda magis respexisse ad formam substantialem, quæ est quantitas officii, quam ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideo commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia (ut rectè ait Laym.) esset perversio Ordinis; et gravis quidem, si frequens esset (c).

71. — His positis, probabile est I. quod si aliò pergis, potes recitare officium illius loci, nisi fueris religiosus, quia teneris tunc recitare officium Breviarii tui Ordinis; ita Laym. Holzm. Bonac. Castrop. et alii. II. Quod capellani et commensales Cardinalium et Episcoporum possunt eis conformari in officio; Holzm. cum communi et decreto S. C. Rituum, et clem. *Dignum*, de Clem. Miss. Et idem dicunt DD. de capellanis monialium, Croix, Holz.

(a) Vide Lib. 4. num. 150. — (b) Num. 161. — (c) Ibid. q. III.

Gob. Stoz., etc. de iis qui obeunt Exercitia spiritualia apud religiosos. *Laym. et Gobat. III.* Quod possit recitare officium socii; quia ipsa associatio excusat, modo officium non sit notabiliter brevius; *Viv. Ronc. Henrif. Quintanad. et alii (a)*.

72. — Si quis advertit errasse, postquam multum processit in officio indebito, potest vel proseguire, vel recitare reliquum de proprio; sed melius erit recitare de proprio; si vellet alia die non impedita officium dicere de Sancto illo, quod satis probabiliter admittunt plures DD. (b). Ex consuetudine autem introducta gravis est obligatio recitandi Litanias S. Marci et Rogationum, ac officium defunctorum, etiam in privato (c).

73. — Requiritur II. *pronuntiatio vocalis*. Hic dubitatur an recitans debeat se audire. Alii affirmant; alii tamen non improbabilius negant, ut doctissimus *Silvius, Tourn. Laym. Azor. Spor. Salmant. Trull. Rodr.* et alii; quia in recitatione officii non jubetur auditus, sed pronuntiatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem externum sonitum, qui semper adest cum verba proferuntur (d). Submissus recitans in choro bene satisfacit (e): sed non canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta n. 68. in *fn.* Recitanti autem in choro sufficit si audiat alteram partem in confuso, vel tantum unum ex ea. Quid si non satis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam chori, aut socii? Alii dicunt quod teneris repetere non audiam. Alii plures negant, quia per ipsam societatem, et tuam applicationem moraliter jam communicas; ita non improbabilius *Sa, Major, Roncagl. Ethel, Salm. Pelliz. Trull. et alii (f)*. Sursum autem non satisfacit, quidquid alii dicant.

(a) *Ibid. vers. Juxta autem.* — (b) *Cit. num. 161. q. V.* — (c) *Eib. 4. num. 160. q. I et II.* — (d) *Ibidem. num. 163.* — (e) *Ibid. vers. An autem.* — (f) *Lib. 4. num. 163. q. II.*

Secus verò dicendum de surdastro, si audiat saltem in confuso (a).

74. — III. *Pronuntiatio integra*, id est sine mutilatione, quæ sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (b). IV. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sine interruptione in qualibet hora, quæ autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa (c). Matutinum autem etiam sine causa potest à Laudibus separari; et sic pariter tres nocturni, saltem per tres horas (d). Facta tamen interruptione, adhuc culpabili, probabilis non tenetur horam repetere, cum quilibet Psalmorum verus suam habeat significationem (e). V. *Horarum ordo*: scilicet ne invertatur. Inversio tamen non erit nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ut probabilis aiunt *Caj. Gavant. Laym. Sanch. Bonac.*, etc. (f). Celebrare autem Missam ante Matutinum probabilis et communis non est nisi veniale, cum *Less. Castrop. Cano. Tourn. Sot. Tólet. Bellarmino, Croix, Salm.* et aliis pluribus (g). VI. *Tempus præfixum*. Tempus Matutini incipit ab hora Vesperarum diei antecedentis usque ad meridiem subsequens (h). Idque probabiliter procedit etiam de officio defunctorum, extra tamen chorum (i). Et de hoc adest etiam decretum S. C. Rituum apud *P. Ferraria, Biblioth. tom. 4, verb. Litanie*, pag. 495. *Nota ad lit.* Non idem currit autem de Litiis (k). An autem satisfaciat dicens Matutinum horam secundam post meridiem? Alii affirmant, uti *Salmonic. cum Sanch. Trullench.*, etc., dicendo id hodie permitti ex consuetudine introducta. Sed verius negandum cum *Holz, Croix et Concina*, quia tunc nondum incœpta est hora Vesperarum, quæ est media inter meridiem et occasum; dies enim ecclesiasticus non nisi ab hora Ves-

(a) *Num.* 163. q. III. — (b) *Num.* 165. — (c) *Num.* 166. — (d) *Num.* 167. — (e) *Num.* 168. — (f) *Num.* 170 et 171. — (g) *Vide lib. 6. num.* 347. — (h) *Lib.* 4. *num.* 174. — (i) *Ibid.* q. II. — (k) *Ib.* q. III.

perarum incipit. Quod autem consuetudo undique jam introduxerit recitari Matutinum horâ secundâ post meridiem à majori parte Fidelium, juxta dicta de consuetudinibus *Tom. I. Tr. II. n. 79*, hoc probandum esset; sed usquedum non probatur, possidet ~~lex~~ opposita (a). Tempus autem horarum incipit à media nocte ad meridiem; Vesperarum et Completorii à meridie ad mediam noctem (b).

75. — VII. *Intentio et attentio*. Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis; sufficit pro illa, si ab initio sumpseris Breviarium ad recitandum. Communissime autem et probabilius cum *Suarez, Castrop. Less. Tournel. Pantas. Vasq. et Croix* cum aliis, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi; imò recitans implet, etiam si positivè intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cum satisfactio non pendeat à sua, sed à voluntate legis, sive Ecclesiæ (c). Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio incompatibilis cum attentione interna. An autem requiratur etiam interna? Alii affirmant requiri internam, quæ fit vel ad Deum, vel ad sensum, vel saltem ad verba, nempe ut rectè pronuntientur; quia aliàs, prout dicunt, non esset oratio. Alii verò plurimi negant, dicentes veram esse orationem, quæ fit cum intentione orandi et attentione externa, ita *Lugo, Palud. Coninch. Angel. Sylo. Croix*, et *S. Antonin. et D. Thoma* (d). Ratio 1. quia si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam unctionem sinè attentione interna invalidè ministraret, cum forma hujus sacramenti sit deprecatoria, *Indulgeat tibi Deus, etc.* ex illo *S. Jacobi: Orent super eum, ungentes, etc., Ep. 5. 14.* Sed id non potest dici, cum constet ex Florentino ad valorem sacramenti tria tantum requiri et sufficere, nempe materiam, formam seu verba à mi-

(a) *Ibid. q. I.* — (b) *N. 173. v. Tempus.* — (c) *Num. 176.* — (d) *N. 177. v. Tertia.*

mistro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. Ratio 2. quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione Horas persolveret, nec effem satisfaceret. Propter has rationes minimè contemnendas, videtur hæc secunda sententia non posse dici improbabilis. Cæterùm conveniunt omnes quòd, ut dicatur quis non implere, oportet ut non solum advertat distractionem, sed adhuc ut plenè advertat se distrahi ab officio; alias, licet voluntariè se distrahat, non tamen voluntariè se distrahit à recitatione. Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere (a).

26. — Quæritur IV. quænam causæ excusent à recitatione officii? Excusat I. *infirmetas gravis*, siye grave incommodum. Laborans autem tertianâ vel quartanâ tenetur recitare, et etiam anticipare, si commodè potest. Non tenetur tamen anticipare Matutinum in die præcedenti; nullus enim obligatur suo privilegio uti. Si quis commodè potest, tenetur dicere officium cum socio. In dubio an ob recitationem graviter lædaris, non teneris; sed in dubio an excuseris, nisi habeas probabilem rationem: sed melius est tunc te remittas medico, aut superiori, vel saltem viro prudenti. Quando autem urget morbus, si nequis recitare totum, nec teneris ad partem, quia alias magna superest tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis, vel ne, in reliquis recitandis; ita valde probabiliter *Suarez. Nav. Sanch. Lugo, Cardenas, Roncaglia*, etc. (b). II. *Impedimentum justum*, puta si quis occupetur in officio charitatis, quod non posset committere sine scandalo, aut notabili detrimento proprio, aut alieno, v. g., si nequiret differre concionem sine notâ; vel confessiones aliorum in magno concursu (c). III. *Cæcitas* (d). IV. *Carentia Breviarii*. Teneris tamen dicere quæ mente retines, modò id quod retines

(a) *N. 127. v. Cæcitas*. — (b) *L. 4. n. 154.* — (c) *N. 156.* — (d) *Num. 157.*

perferat ad quantitatem saltem parvæ Horæ. Et si cares officio proprio, teneris recitare ex communi. Item si absque magno incommodo potes socium adhibere, teneris. Ad autem beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad Horas persolvendas, si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis, sed affirmativa est communior et tutior, imò omnino sequenda, si ille velit fructus percipere; cum solâ enim probabilitate opinionis oppositæ nequit possessionem fructuum inchoare, ut recte aiunt *Léss. Sot. Salmanticensis, Concina, Tournely, Bon.* et alii communiter (a), juxta dicta *Tract. X. n. 8. V.* Excusat dispensatio Pontificis; et etiam proprii Episcopi (ad breve tamen tempus), si adsit causa: puta si dubitetur de morali impotentia (b).

§ III. De censuris in genere.

(In hoc paragrapho ponuntur tantum definitiones, divisiones et principia, relictis questionibus, aliisque notitiis, quæ habentur *Tóm. II. Tract. XIX.* ubi fusè egimus de censuris.)

77. — QUÆRITUR II. quid et quotuplex est censura? *Censura est poena spiritualis et medicinalis, per quam delinquenti et contumaci per ecclesiasticam potestatem auferitur usus quorundam spiritualium bonorum.*

78. — Dividitur censura 1. in excommunicationem, suspensionem et interdictum. 2. In eam quæ est *de jure*, nempe quæ fertur per legem generalem et permanentem, et eam quæ est *ab homine*, quæ scilicet fertur a Prælo per particularem sententiam. 3. In eam quæ dicitur *lata sententiæ*, quæque incurritur ipso facto; et *ferendæ sententiæ*, quæ non in-

(a) *Lib. 4. num. 158. et vide lib. 3. num. 201. q. II.* —
 (b) *L. 4. n. 159.*

curritur nisi post sententiam, prout sunt censuræ latæ verbis futuri temporis: vide in cit. *Tract. XIX. n. 2.*

79. Quæritur II. quis potest ferre censuras? Possunt omnes superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo, vel ordinariam, prout Pontifex, concilia, Episcopi et ipsorum Vicarii, item Vicarii capitulares, et capitula religionum eorumque Prælati; vel delegatam, ut sunt ii quibus ab habente ordinariam facultas committitur; vide *Tr. XIX. n. 3.* Quæritur III. quid requiratur ut quisque possit ligari censuris? Requiritur 1. ut sit homo; 2. ut sit baptizatus; 3. ut sit rationis compos; 4. ut sit persona determinata; 5. ut sit subditus. Quoad peregrinos vero, vide *ib. n. 6.* Quæritur IV. quid requiratur ad incurrendam gravem censuram, puta excommunicationem majorem, vel suspensionem totalem, aut ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, et aut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valde conducens ad finem intentum. At in dubio, superioris præceptum certè ligat; 2. actus externus; 3. actus consummatus; 4. contumacia, ita ut delinquens sciat crimen non solum vetitum esse jure divino, sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes quæ ex his inferuntur cit. *Tract. XIX. num. 7.* Quæritur V. quis possit à censuris absolvere? À censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantum potest absolvere qui eam tulit, vel ejus superior, aut successor, aut delegatus. Ab illa autem quæ lata est à jure, vel ab homine per sententiam generalem (modò non sit reservata) potest absolvere quivis Confessarius; vide *ibid. num. 11.*

80. — Hic autem notandum 1. quòd Episcopi, ex cap. *Liceat* 6. *sess. 24.* in Triet. possunt dispensare in omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio voluntario, et aliis deductis ad forum contentiosum. Item possunt absolvere à quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis, quoscumque sibi subditos in diocesi sua, per se ip-

sos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum. De
 hoc vide *Tract. XX. a n. 29*. Hanc autem faculta-
 tem potest Episcopus etiam generaliter aliis dele-
 gare; *ibid. n. 34*. Notandum 2. quod prædicta fa-
 cultas verius sublata est Episcopis respectu ad hæ-
 resim, et alios casus reservatos in bulla *Cane*; vide
n. 38. Si tamen quis sit impeditus adire Romam,
 bene potest absolvi ab Episcopo: absolute quidem,
 si impedimentum est perpetuum: sub juramento
 verò adeundi Romam, si est temporale, exceptis
 semper mulieribus et pueris; vide *ibid. n. 39 ad*
45. Insuper hic obiter notandum 3. quod excom-
 municationis papalis in violantes immunitatem eccle-
 siasticam, à qua absolvenda Clemens VIII. etiam
 regularibus facultatem abstulit, prout diximus in
Tract. XX. n. 99. illa tantum incurritur ab iis qui
 violenter et injuste extrahunt ab Ecclesia confugien-
 tes ad eam; Clemens enim in suo decreto nullam
 aliam excommunicationem regularibus vetavit ab-
 solvere respectu ad violantes immunitatem, quàm
 illam quæ declarata fuit à Gregorio XIV. qui in bulla
 7, declaravit violantes immunitatem, per extractio-
 nem confugientis ad Ecclesiam, incurrere ipso facto
 eandem excommunicationem papalem, quæ prius
 fulminata fuit in violantes libertatem ecclesiasticam
 à Paulo II, in *extrav. Et si dominici, de Pœnit. et Rem.*
 et à Sixto IV in alia *extrav. Etsi dominici, eod. tit.*
 Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita
 sibi reservârunt, ut in generali concessione absol-
 vendi à casibus pontificiis, hæc non comprehende-
 retur. Nec obstat textus in *cap. Cùm pro tuâ, de*
Sent. exc., ubi cùm aliquis in claustro cujusdam
 monasterii quemdam Clericum verberasset, dicitur
 in textu illum duplicem incurrisse excommunicationem,
 unam quia percussit Clericum, alteram quia
 læsit immunitatem. Nam communiter notant DD.
 cum *Fagnan.* in cit. *cap. n. 10.* excommunicationem
 illam ob læsionem immunitatis impositam fuisse
 non à jure, sed ab ipso Episcopo; ita *Abbas, Car-*
dinal. Ancharan. cum Innac. qui verbo *Duplicem*,
 sic adnotavit: *Duplicem, id est ob injuriam et ma-*

num ipso jure, et violationem claustrj, ab ipso (Episcopo) latam. Hinc Fagnan. cum alijs in cap. *Inter alia*, de *Immun. Eccl.* n. 102., ut certum habemus illam adesse excommunicationem latæ sententiæ Pape reservatam contra percutientes, vel furantes in ecclesia.

§ IV. De censuris in specie.

Et I. de excommunicatione.

81. — EXCOMMUNICATIO est censura per quam privatur homo communione ecclesiastica. Est duplex; minor, quæ privat tantum usu passivo, seu receptione sacramentorum; vide *Tract. XIX.* n. 26 et 27. Et major, quæ privat etiam activo et omni communicatione, ut infra mox dicemus, n. 83.

82. — EXCOMMUNICATUS potest esse vel toleratus, vel vitandus. Toleratus est quem fideles non tenentur vitare, ex constit. *Ad evitandum*, concilii Constantiensis, nec etiam in divinis, ut, probabiliter aiunt DD. vide *ibid.* n. 25. Et idem dicitur de suspensis et interdictis toleratis. Vitandus est quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominatim excommunicatus et denunciatus; vel quia est publicus percussor Clerici, vel monachi; ita tamen ut factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ut dicitur in *can. Si quis suadente*, 17. q. 4.; vide cit. *Tract. XIX.* num. 16. Hæc autem excommunicatio, si percussio est enormis, vel gravis et publica, tantum à Papa absolvitur, nisi percussor sit mulier aut impubes; hi enim possunt absolvi ab Episcopo, qui potest etiam absolvere à percussione levi adhuc publica; et adhuc à gravi, vel enormi, si sit occulta; vide *Tract. XX.* n. 46 ad 48.

83. — EXCOMMUNICATUS igitur excommunicatione majori (esto sit toleratus) privatur 1. suffragiis Ecclesiæ; 2. beneficiis, ita ut collatio beneficii ipsi facta sit omnino nulla; 3. susceptione et administratione sacramentorum ac omni usu divinatorum offi-

citurum; 4. omni communicatione spirituali et civili cum fidelibus. Ex alia parte peccant fideles, si communicant cum excommunicato vitando, sive in divinis, nempe si cum eo Missam audiant, officium recitent; sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum salutent, scribant ei, quæ omnia comprehenduntur illo versu: *Os, orare, vale, communico, mensa negatur*. Hi autem communicantes in tribus casibus peccant graviter: 1. si communicant in divinis; 2. si in contemptum Ecclesiæ; si in crimine criminoso, id est si communicant in eodem crimine (puta concubinato) ob quod ille est excommunicatus, et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem, in aliis verò (regulariter loquendo) peccant tantum venialiter, et ligantur solâ excommunicatione minori, à qua culpa et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio et ignorantia, quæ alio versu continentur: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse*. Vide de his, *Tom. II. Tract. XIX. in toto Punct. II. Dixi regulariter loquendo*, nam esto sit probabile quæcumque communicationem civilem cum vitando esse tantum venialem, probabilius tamen est esse mortalem, si sit frequens, cum proposito frequenter cum eo communicandi; vide *ibid. n. 22.*

II. De suspensione.

84. — *Suspensio est censura quæ Clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur. Multum tamen autem dividitur suspensio : 1. alia est à iure, alia ab homine ; 2. alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat : alia fertur absolute, quæ manet donec per absolutionem auferatur ; 3. alia est ab officio, nempe ordinis, vel jurisdictionis ; alia à beneficio ; et alia ab utroque, tam ab officio quam à beneficio : vide quaestiones super hac censura, Tract. XIX. ex n. 64.*

III. De depositione.

85. — *Depositio est, quæ privat simpliciter omni usu officiorum et beneficiorum. Depositio autem alia est realis, quæ dicitur etiam degradatio. Alia verbatilis, quæ absolute dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate, et privat privilegio tam fori quam canonis, absque spe restitutionis. Secunda vero fit sine solemnitate, et utroque privilegio retento ; vide Tr. XIX n. 67.*

IV. De interdicto.

86. — *Interdictum est censura ecclesiastica prohibens usum tam divinorum officiorum quam aliquorum sacramentorum, et etiam ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Dicitur, quatenus talis est, quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenus est communicatio cum fidelibus ; suspensio autem non impedit propriè usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ. Interdictum aliud est locale, quod immediate afficit locum ; aliud personale, immediate afficiens personas. Potest esse etiam mixtum, quod afficiat immediate, tam locum quam incolas. Vide alia Tract. XIX. n. 68. Adest etiam cessatio à divinis, quæ definitur : Prohibitio Clericis facta, ut abstineant ab officiis divinis et ab ecclesiastica*

sepultura. Hæc non est censura, nec imponitur per modum medicinæ, sed tantum in signum mœstitiæ, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel Ecclesiæ irrogatam. Ipsa imponi potest a quibus imponuntur censuræ.

V. De irregularitate.

87. — *IRREGULARITAS est impedimentum canonicum, Ordinum sacrorum susceptionem, et susceptorum usum impediens.* Dictum est *impedimentum*, non *censura*; quia sic vult communior et probabilior sententia; vide *Tract. XIX. n. 73.* Notandum hic 1. quod irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex *cap. Is qui, de Sent. exc.* Unde in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum; in dubio enim an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ut irregularis, *ib. num. 79. et 80.* Notandum 2. quod ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur saltem scientia legis ecclesiasticæ prohibentis. An autem etiam scientia pœnæ? Probabiliter adhuc affirmant *Nav. Sylvest. Sanch. Castrop. Ronc.*, etc. Vide *ibid. num. 83 et 84.* Irregularitas tollitur 1. per cessationem causæ, si sit ex defectu ætatis, ignorantie, aut paupertatis, vel infamie facti, quæ tollitur etiam per mutationem loci, aut per emendationem; nam alias, si est juris, scilicet per sententiam, requiritur dispensatio. 2. Per Baptismum (si sit ex delicto); 3. per dispensationem; 4. per professionem religiosam; vide *ibid. n. 85 ad 87.*

88. — Irregularitas alia est ex delicto, alia ex defectu. Irregularitates ex delicto sunt sex. I. Baptismus serio et scienter iteratum, et tunc fit irregularis tam baptizans quam baptizatus; vide *Tract. XIX. n. 98.* II. Ob violationem censuræ, nempe si quis est innotatus scienter exerceret actum Ordinis solemniter, *n. 89.* III. Ob peccatum quo Clericus scienter et serio actum Ordinis sacri quem non habet, solemniter exercet, *num. 89. et 90.* IV. Ob aliquas furtivas susceptiones Ordinum, id est 1. si quis accipit

Ordinem sine approbatione Episcopi, ex *cap. de eo qui furt. et r. 2.* Si absque dispensatione ejusdem suscipit eadem die plures Ordines, quorum unus est sacer, ex *cap. 2 et 3. eod. tit. 3.* Qui post Matrimonium contractum ante consummationem accipit Ordinem sacrum, uxore renitente, ex *extrav. Antiquæ, de Voto*; vide *cit. Tract. XIX. n. 91.* Diximus autem ob aliquas, nam, alie furtivæ Ordinum suspensiones (enumeratæ in hac *App. n. 46.*) inducunt tantum suspensionem (Papæ quidem reservatam, si est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui censurâ irretitus sacrum accipit Ordinem; scilicet quod non fiat irregularis, nisi in ipsa ordinatione Ordinem ultro exerceat, juxta dicenda hic *n. 91. V.* Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto, vel jure, habeantque à jure annexam infamiam, ut sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, hæresis, simonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum, et similia. Hæc tamen irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem; si juris, per dispensationem; vide *Tract. XIX. n. 92. VI.* Ex injusta mutilatione; et tanto magis ex homicidio voluntario, ex *cap. Si quis, 1. de Homic., et ex clement. unic. eod. tit.* Hæcque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes aut aliter concurrentes, ex *cap. Si viduam, dist. 50.* Vide alia super hoc puncto *Tract. XIX. n. 74 et seq.*

89. — Irregularitates autem ex defectu sunt octo. I. Ex defectu animæ, ex quo irregulares sunt, 1. amentes, phrenetici et epileptici. 2. Illiterati, juxta dicta hic *n. 35.* 3. Neophyti, seu recenter conversi. II. Ex defectu corporis, nempe si quis habet vitium quod vel impedit congruum exercitium Ordinis, vel notabilem affert indecentiam. Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares cæci, surdi, muti, carentes manu, aut digitis omnibus, aut pollice, vel indice. Ex secundo autem capite *deformitatis*, sunt irregulares leprosi, carentes nasu, et aliter monstruosi, putà habentes gibbam valde ehorrem; vide

Tract. XIX. n. 116 ad 125. III. Ex defectu natalium, ex quo sunt irregulares omnes illegitimi; qui tamen legitimantur, vel per subsequens Matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis; vide ibi, n. 126 *ad 129.*

IV. Ex defectu ætatis, de quo vide dicta hic *num. 43 et 44.*

V. Ex defectu sacramenti, nempe ex bigamia: dicitur *sacramenti*, eo quod duas ducens uxores nequit aptè significare unionem Christi cum Ecclesiâ, quæ fuit unica ejus sponsa. Bigamia autem triplex est quæ impedit à susceptione Ordinum, scilicet 1. *vera* quando quis cum duabus successivè verum contraxit Matrimonium. *Interpretativa*, quando quis solâ fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide *cit. Tract. XIX. n. 134 ad 139.*

3. Similitudinaria, quæ contrahitur ex attèptatione Matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine, post votum solemne emissum in religione, vel post susceptionem sacri Ordinis; vide *ibid. n. 138.*

VI. Ex defectu infamiae; de qua vide dicta hic *n. 88. ad V.*, nam irregularitates ex defectu et ex delicto ob infamiam in idem coincidunt.

VII. Ex defectu libertatis: unde sunt irregulares: 1. omnes servi propriè dicti; 2. conjugati; curiales obligati curiæ propter juramentum, aut stipendium; 4. milites, saltem quandiu juramento tenentur: vide *Tract. XIX. n. 142 ad 145.*

VIII. Ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutilatione membri, quæ fit à chirurgis cum incisione, vel adustione, vel ex illicito homicidio in bello justo offensivo, aut in judicio per cooperationem activam, efficacem, proximam, et ad occisionem ordinatam; vide *ibid. n. 146 ad 148.*

Sectio II. De Diaconatu.

Quid diaconatus? et quæ ipsius materia et forma, 90.
 Officia diaconi. Censura ligatus, etc. De Penitentia
 imposita ab Episcopo, an implenda sub gravi? 91.

90. — **DIACONATUS** est ordo quo confertur potestas
 immediatè assistendi Sacerdoti in Missa, porrigendo ei
 patenam cum hostia, et calicem cum vino: *ipsum legendi*
Evangelium et prædicandi. Sententia nobis probabili-
 or (juxta dicta hic n. 29.) tenet unicam diaconatus
 materiam esse manuum Episcopi impositionem,
 unicamque formam esse verba Episcopi: *Accipe*
Spiritum sanctum ad robur, etc. Sed quia altera sen-
 tentia etiam est probabilis, ideo tenenda, nempe quòd
 porrectio instrumentorum etiam sit materia integralis
 partialis; ac propterea dicendum quòd materia dia-
 conatus est duplex, scilicet impositio manuum dexterarum
 Episcopi, cum formâ: *Accipe Spiritum sanctum, etc.*
 et traditio libri Evangeliorum cum forma: *Accipe*
potestatem legendi Evangelium, etc. Ambo autem
 sunt materiæ et formæ partiales unum ordinem
 constituentes. Valeret etiam traditio Bibliorum, quia
 ibi jam continentur Evangelia. Sed dices: Ab initio
 quomodo ordinabantur diaconi, quando debet liber
 Evangeliorum? Respondetur Christum Dominum
 reliquisse Ecclesiæ potestatem determinandi in spe-
 cie materias et formas sacramentorum, quorum ipse
 non determinavit. Et juxta hanc sententiam charac-
 ter imprimitur in ipsa libri traditione, ut dicit D.
 Thomas, sive in prolatione secundæ formæ (a): ita
 juxta hanc sententiam; sed vide dicta Tr. XVII.
 n. 14 ad 16.

91. — Officia diaconi (præter dicta) sunt, 1. so-
 lemneriter baptizare: sed non nisi de licentia Parochi,

(a) Lib. 6. n. 748.

et in gravi necessitate : aliás diaconus qui baptizat solemnius sine commissione, etiam in necessitate, irregularitatem incurrit. 2. Ministrare Eucharistiam ; sed pariter id non licet, nisi fiat ex commissione Parochi, et in necessitate gravi, nempe si populus sit communicaturus, et desit Sacerdos (a) ; aliás si ministrat sine commissione, etiam fit irregularis (b).

3. Deferre pyxidem aut ostensorium cum Eucharistia. 4. Prædicare, et lavare corporalia in defectu subdiaconi. Diaconus autem censurâ ligatus irregularitatem incurrit, si ministrat, juxta dicta n. 88 ad II. Qui vero irregulari censurâ diaconatum suscipit, non fit irregularis, nisi in Missâ ordinationis ultro. Ordinem susceptum exerceat (c). Quæritur an obliget poenitentia imposita diaconis et subdiaconis ab Episcopo recitandi Nocturnum diei currentis, et sacerdotibus tres Missas celebrandi ? Alii affirmant ; sed probabiliter alii (ut *Soto, Valentia, Castr. Pellic. Gobat*, etc.) dicunt dicendas tantum de decencia, non autem de obligatione, saltem non gravi, cum de ea non constet (d).

(a) *Lit.* 6, n. 237, q. I. — (b) *Num.* 234. — (c) *Vide* l. 6, n. 799. *dub.* 3. v. *Utrum.* — (d) *L.* 6, n. 829.

Sectio III. De presbyteratu.

§. I. Quid presbyteratus? et quæ materia et forma? 92 et 93. De defectibus supplendis, 94.

§. II. De sacrificio Missæ. Quid sacrificium, et quotuplex? 95. Quid Missa, 96. Qu. I. Quæ requirantur in Missa? De materia Missæ, et hic de pane, 97. De vino, 98. De præsentia materiæ, 99. De forma, 100. Qu. II. Quomodo Christus sit præsens? 101. Qu. III. Effectus Missæ, 102. Pro quibus offerri possit? 103. Qu. IV. Quotuplex fructus? 104. An Missa sit infiniti valoris? 105. Qu. V. De stipendio licito, 106. Dilatio Missæ, 107. Retentio partis eleemosynæ, 108. An Parochus, etc. 109. Applicatio, 110. Qu. VI. Obligatio celebrandi, 111. Qu. VII. An omnes rubricæ sint præceptivæ, 112. Qu. VIII. quando Missa possit dici? An ante Matutinum? et an in die Cænæ Domini? et Sabbati sancti? 113. Qu. IX. Ubi Missa dicenda, 114. De pollutione Ecclesiæ, 115. Qu. X. Quæ requirantur ad celebrandum? I. Altare, 116. II. Calix et patena, 117. III. Vestes, 118. IV. Corporale, 119. V. Palla, 120. VI. Missale, 121. VII. Cruce cum crucifixo, 122. Neopresbyteri an consecrent, etc. 123. An tres Missæ injunctæ, etc., 124. Missa dicenda altè, breviter, etc. 125. (De celebrantibus nimiam celeritate locuti sumus Tom. II. Tract. XV à n. 84.) De Missis votivis, 126. Quando pluries in die, etc. 127. Si dum celebratur, polluitur ecclesia, vel accedit excommunicatus, 128.

§. III. De potestate sacerdotali, Sacerdos simplex tantum Eucharistiam potest conficere et ministrare, et Pœnitentiam in necessitate, 129 Scitu necessaria cuilibet Sacerdoti circa ministrandam Pœnitentiam in necessitate, 130.

§. IV. De munere docendi et prædicandi, 131 et 132.

§ I.

De ordine Presbyteratus.

92. — PRESBYTERATUS est *ordo quo confertur potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi, et absolvendi fideles a peccatis*. Ordo autem Sacerdotii institutus fuit. Christo in cœna cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; et post resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Quenam est materia presbyteratus? Juxta nostram probabiliorē sententiam (ut diximus hic n. 29. et *Tract. XVII. n. 16.*) est unica, nempe secunda impositio manuum Episcopi cum presbytero. Sed probabilis est etiam sententia quod sit duplex, nempe traditio calicis cum vino, superposita patenā cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi sacrificium, etc.* Et tertia impositio manuum, cujus forma: *Accipe Spiritum Sanctum; quorum remiseris peccata, etc.* Et hæc sententia, cum sit probabilis, omnino in praxi tenenda est (a); vide dicta *Tract. XVII. n. 16.*

93. — Hinc dicimus I. quod in ordinatione Sacerdotum una cum calice et patena tradenda est utraque species, nempe panis et vini; aliter non daretur directa potestas ad integrum sacrificium; et eodem tempore debet tradi, cum potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis; ita probabilior sententia quæ omnino tenenda est (b). Item debet tradi ab eodem ordinante et celebrante, ut dictum est n. 53. in fin. Dicimus II. quod non sufficit tangere tantum calicem et non patenam, cum probabilis sit sententia utrumque esse tangendum (c). Diximus III. quod licet ex communi sententia valide ordinatus sit qui tantum hostiam, et non patenam tetigit, quia hostia et vinum sunt materia substanti-

(a) Vide l. 6. num. 749. — (b) Lib. 6. num. 750. —
 (c) Num. 753.

tialis, et calix ac patena tantum ob decentiam adhibentur; attamen consultum est ut talis ordinatio repetatur, cum quatuor DD. de ea dubitent, et in Pontificali (ubi fit sermo de materia) dicitur: *Et cuppam calicis, et patenam simul laungunt (a)*. Et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantum patenam et calicem, et non hostiam (b).

94. — Queritur quatenus defectus suppleri debeat in ordinatione presbyteratus? Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omnino ordinatio repetenda est; et quidem tota, si defectus, sive ejus dubium venit quoad traditionem primæ potestatis super corpus Christi reale; si verò quoad secundam circa corpus mysticum, tantum secunda repeti debet. Si autem defectus est circa *accidentalìa*, tunc si est de re levi, puta si ordinatus non dixerit canonem, talis cæremonia (aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, v. g., si defuerit unctio mantum, vel si neopresbyter non protulerit verba consecrationis cum Episcopo, tunc defectus quamprimum supplendus est, et ab eodem Episcopo (si fieri potest); alias graviter peccaret ordinatus id negligendo, aut in Ordine ministrando (c). Quotam autem tempore præfati defectus suppleri debeant? Respondetur quod si sint circa *accidentalìa*, probabiliter quovis tempore suppleri possunt: si verò circa *essentialia*, idem dicunt *Salmanticenses* cum aliis: sed ex probabiliori et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis ordinationum, ut colligitur ex cap. *Presbyter. de Sacram. non iter*. Nisi agatur de solo dubio validitatis ordinationis, ut probabiliter plures DD. opinantur (d).

(a) Num. 751. — (b) Num. 752. — (c) *Lib. 6. num. 758.*
— (d) *Lib. 6. n. 759.*

§ II.

De sacrificio Missæ.

95. — SACRIFICIUM (loquendo in genere) sic definitur: *Est oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in signum ejus supremi dominii.* Quadruplex autem potest esse sacrificium: *latreuticum*, ad Deum colendum: *eucharisticum*, ad gratias agendas: *impetratorium*, ad beneficia impetranda: *propitiatorium*, ad veniam obtinendam.

96. — Missa vero definitur sic: *Est corporis et sanguinis Domini Jesu Christi consecratio et oblatio.* Et est verum sacrificium, omnium aliorum rationem complectens; eademque est hostia; quæ in cruce oblata fuit, solâ offerendi ratione diversa, ut docet, *Trid. sess. 22. cap. 2.* Essentiam sacrificii alii dicunt consistere in consecratione, alii in oblatione, alii in sumptione, alii demum probabilius in consecratione simul et sumptione, ut *Bellarmin. Soto, Bonac. Tournely (a).* Ad essentiam autem sacrificii probabilius requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini; aliter non satis exprimeretur commemoratio sacrificii cruenti crucis (b).

97. — Quæritur I. quæ requirantur ad Missam perficiendam? Tria sunt necessaria: *intentio, materia et forma.* Requiritur *intentio* consecrandi, sive conficiendi sacramentum, saltem virtualis, scilicet quæ perseveret ex intentione actuali prius habita: quam ceterè habet qui paratur et accedit ad celebrandum, juxta dicta hic n. 9. Plura nunc sunt notanda de materia et forma Missæ. *Materia* est ipse Christus Dominus, realiter existens sub speciebus panis et vini. Panis consecrandus debet esse usualis et communis, ex farina triticea, et aqua naturali (saltem pro majori parte) confectus, igneque coctus

(a) Num. 305. — (b) Num. 306.

per modum panis, et non eum alia materia ex aquo vel quasi permixtus (ut ait *D. Thomas*,) ac non corruptus, aut corruptioni proximus; alias non est materia apta. Ut autem sit materialicita, in ecclesia latina panis debet esse azymus, in græca fermentatus (a). Hic autem notandum 1. quod si græcus transit per loca latinorum (et sic latinus per Græciam), ubi non sit ecclesia in qua ritus græcus servetur, potest pro suo arbitrio in azymo et in fermentato celebrare ita communiter DD. (b). Notandum 2. quod consecrare hostiam fractam, vel maculatam non licet; sed non est mortale, nisi fractura vel macula esset valde enormis; ut dicunt *Quarti*, *Pasqual.*; et *La-Croix* addit cum *Gobato*, quod si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licite consecrabitur, secluso scandalo populi (c). Notandum 3. quod hostia debet esse figuræ orbicularis, et major pro Sacerdote: si verò major desit, ut dicunt *Roncaglia*, *Quarti*, *Elbel*, *Gobat.* et *Tamb.*, probabiliter potest Sacerdos, etiam causa devotionis, consecrare minorem, modò (advertunt) absit populi scandalum; sed addunt quod hoc scandalum faciliè præcaveri potest, monendo populum de defectu hostiæ majoris (d).

98. — Vinum autem debet esse ex uvis expressum, cui ex gravi præcepto Ecclesiæ modica aqua est in calice admiscenda, ad significandam unionem fidelium cum Christo: quæ saltem non excedat tertiam vini partem; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant, nisi vinum sit generosum. Sufficit verò admiscere unam aquæ guttam (e). Non est materia apta vinum ex agrestâ, nec acetum, nec vappa (id est vinum cujus vis evanuerit), nec lora (vulgò *acquata*). Vinum autem cum alio liquore, etsi modico, mistum, vel multum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in rubrica; ubi idem

(a) *L. 6. num. 198 ad 205.* — (b) *Num. 203.* — (c) *Num. 204.* — (d) *N. 205.* — (e) *N. 208 et 210.*

docetur de vino quod cæperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre. Dicunt tamen *La-Croix*, *Gobatus* et *Sporer* (a), quod deficiente alio vino, licet uti vino tantum parum aescens; ait enim *card. Lambertinus* (*Notif. 77. num. 22*), quod præfata rubrica deducta est ex doctrina *Thomæ*, 3. p. q. 74. a. 5 ad 1., qui docet non posse quidem sacramentum confici de aceto, posse tamen de vino aescens, quod est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens. Unde rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantum illos qui tam proxime incipiunt constituere vinum aescens, vulgo dictum. *Vino colla puncta*, sive *andato d'ito spunto*. Nee licet consecrare in vino congelato, nisi liquefiat dum consecratur (b). Quod autem vinum congelatum sit materia apta, nequit dubitari, dum dicitur in rubrica (*de Defectu. S. in hieme*): *Si in hieme sanguis congelatur in calice, involvatur calix pannis calefactis, etc. donec liquefiat*. Ergo per congelationem non corrumpuntur species vini; alias desineret esse ibi sanguis Christi (c). Quid si celebrans in sumptione adverteret vinum esse corruptum? Alii dicunt sufficere ut sola fiat consecratio vini. Sed melius est, juxta rubricam (nisi adsit scandalum), iterum vinum et novam hostiam consecrare, incipiendo a verbis: *Qui pridie, etc.* vide dicta *Tom. II. Tr. XV. n. 54*. Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ut verius aiunt *Croix*, *Pasqual.* et *Aversa* (contra *Tamb. et Spor.*) quia possidet obligatio faciendi sacramentum integrum (d).

99. — Insuper ad validam consecrationem requiritur ut materia 1. sit sensibilibus (saltem moraliter) præsens, unde invalidè consecratur materia tam valde modica, ut nequeat sensu percipi, aut valde

(a) *N. 206 et 207.* — (b) *L. 6. cit. n. 207. Q. II.* — (c) *Vide ib.* — (d) *L. 6. n. 206. v. Quoad.*

remota, vel posita post tergum, aut parietem. Dicitur verò *saltem moraliter*, quia bene consecrat cæcus, vel existens in tenebris, si aliunde certus moraliter de præsentia materiæ (a). Requiritur, ut sit certa et determinata, saltem aliquo modo certo; tunc autem jam consecratur ex intentione virtuali, licet de ea Sacerdos consecrando obliviscatur (b). Si autem cæterum tempore consecrationis remanserit extra altare, probabilius est ipsum rursus esse sub conditione consecrandum, ut docet card. Lambertinus (c). Tum enim dubium est an sit facta consecratio (d). Quoad guttas autem vini separatas; sed infra calicem existentes, ait La-Croix (e) expedire, ut Sacerdos intendat eas consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed magis mihi videtur, id intendere de guttis proximifundo, non verò de remotis (f). Si offerantur hostiæ parvæ paulò post oblationem, licet consecrantur mentaliter oblatione suppletâ; Gavant. Fanner. Possev. Aversa, etc. Id probabiliter fieri potest etiam post canonem inceptum, ut alunt Gobat. Quarti, Barghab. Possev. Diana, Tamb. et card. Lambertin. (g), saltem si aliter plures communionem carerent; aut etiam (censeo) si communicaturus non posset expectare, vel si persona gravis aut nobilis communionem petat, dum propter huiusmodi causas permittunt S. Anton. Silv. Bon. Sa. Barb. March. Possev. Gob. Dicastil., etc. dari posse etiam partem hostiæ magnæ, vel dividi hostias minores in plures particulas (h).

100. — Forma autem Eucharistiæ sunt verba quæ proferuntur in consecratione panis et vini. An autem in consecratione vini sola verba: *Hic est calix sanguinis mei*, sint de essentia, vel etiam

(a) Lib. 6. num. 211 ad 213. — (b) Num. 214 ad 216. — (c) De Sacr. Miss. lib. 3. cap. 18. num. 6. — (d) B. 6. n. 217. — (e) Croix, lib. 6. p. 1. num. 449. — (f) Vide Opus nostrum, lib. 6. n. 215. v. Quær. — (g) Lamb. de Sacr. Miss. l. 3. c. 18 n. 5. — (h) Vide Opus nostrum, l. 6. n. 217. v. Ib.

alia? utraque sententia est probabilis; sed certe graviter peccat reliqua omittens (a). An verò ad consecrationem requirantur de necessitate sacramenti verba præcedentia? Qui pridie quàm patiretur, etc.? communis sententia negat, sed Scotus dubitat, ejusque sententiam *Du-Pasquier* et continuator *Tournely* dicunt non carere omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo (b). Forma autem Eucharistiæ debet proferri *recitative et significative*, id est referendo verba Christi, et applicando illa ad materiam præsentem, ut transmutetur ipsa in Corpus et Sanguinem Christi, ut aiunt *Concina* et *Salm.* cum *D. Thoma* (c). Si quis autem propter balbutiæm diceret, *hoc est corpus meum*, vel *corpus meum*, vel *corpus meus*, vel *calis*, vel *sanguis*, valide consecrat, ut *Suar.* *Lugo*, *Croix*, et alii communiter, ex cap. *Retulerunt*, de *Cons. d. 4.* ubi Baptisma collatum *In nomine Patriæ, et Filii, etc.* validum declaratur; ratio est, quia voces ita sunt constitutæ, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significant, modo alium sensum non ingerant (d). Hic autem advertendum sedulo id quod ait rubrica (tit. 5. n. 2.): *Si celebrans non recordatur se dixisse quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet turbari* (scil. repetere). *Si verò valde probabiliter dubitat se aliquid essentielle omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione.*

101. — Quæritur II. quomodo Christus sit præsens in Eucharistia? respondetur, Christum in Eucharistia non esse præsentem per productionem, nec per adductionem de coelo, sed per conversionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *Transsubstantiationis*. Christus autem sub panis et vini speciebus continetur sacramentaliter, et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest (*verbis exprimere vix possumus*, ait *Trident. sess. 13. cap. 2.*); Salvator enim existit ibi sine extensione

(a) *N. 223.* — (b) *Vide l. 6. n. 220 ad 224.* — (c) *Num. 220. in fin.* — (d) *Num. 224.*

partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi corpus cum anima et divinitate per concomitantiam: et unaquæque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus et integer sub quavis ipsius speciei parte*; ut docet Trid. sess. 13. c. 3. Id tamen intelligendum, *separatione factâ*, ut exprimitur ibidem, *Can. 3.*; nam licet sententia universæ affirmans sit communior, non desunt tamen qui oppositum tuentur. In Eucharistia autem licet non sumatur persona Patris, nec Spiritus S., prout sumitur persona Verbi, quæ est hypostaticè humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personæ Patris et Spiritus S., ob naturalem unionem; sive naturæ divinæ identitatem quam habent cum Verbo.

102. — Quæritur II. quinam sint in Missa offerentes? et quinam effectus Missæ? Offerentes sunt tres: Christus qui est principalis offerens, Ecclesia, et Sacerdos qui offert ut minister tam Christi quam Ecclesiæ; ita *Bellarminus* (a). Effectus autem Missæ sunt quatuor: I. est *remissio peccatorum*, non quidem immediate et per se, sed mediatè per auxilium quod in Missa impetratur ad pœnitentiam, quâ venia deinde obtinetur: ita communiter *Bell. Suar.* et alii cum *D. Thoma* (b), qui ait Missam delere peccata, in quantum gratiam contritionis impetrat. Idque rectè docent et communissimè AA. cum eodem S. Doctore (*loc. cit. nam. 1. ad 1.*) contra *Canum et Valentiam*, procedere tam de mortalium quam venialium culparum remissione (c). II. Est *remissio pœnarum*; hæ per Missam immediate remittuntur homini justo pro quo Missa offertur; communiter *Gonet, Suar. Concina, Salm.* alique cum *D. Thoma* (d) dicente quod hoc sacramentum, in quantum est sacrificium, habet vim satisfactivam. III. Est *incrementum gratiæ*; non jam ex opere operato et immediate, ut sentiunt ali-

(a) *De Sacf. Missæ*, cap. 4. — (b) *In 4. dist. 12. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. ad 4.* — (c) *Lib. 6. n. 311.* — (d) *3. p. quæst. 79. art. 5.*

qui, sed mediâtè per auxilia quæ obtineantur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gratia augetur, ut docent *Castropal. Vaseq. Suar. Lug.*, etc. communiter. IV. Est *impetratio bonorum* tam spiritualium quàm temporalium, quatenus animæ prosunt (a).

103. — *Quæritur*: pro quibus personis possit offerri Missa? Potest pro quibuscumque fidelibus, infantibus, obsessis et aliis, etsi existant in peccato. An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit Sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiæ, sive ut minister Christi, ex c. 2. de *Sent. excom.* Si verò sunt tolerati, probabilius est eam *Sanct. Navar. Lugo*, etc. contra alios (b), posse Sacerdotem pro his offerre Missam etiam nomine Ecclesiæ; licet enim etiam tolerati sint exclusi à communicatione suffragiorum, tamen aliis datum est à concilio Constantiensi (ut habetur in *extrav. Martini V. Ad evitanda*), libere posse cum ipsis communicare adhuc in divinis, prout dictum est *Tom. II. Tract. XIX. de Censur. num. 15.* Sic pariter probabilius licet offerre Missam pro infidelibus, ut docent *Bellarmin. Laym. Suar. Salm.*, etc. contra *Sotum*; quia Christus pro omnibus se obtulit; idque certè licitum fuit in lege veteri; Judæi enim pro gentibus sacrificare jam consueverunt (1. *Machab. cap. 12.*). Pro defunctis autem in purgatorio existentibus certum est, et de fide, ut docet *Trident. sess. 22. cap. 2. et in Can. 3.* quòd licitè et utiliter Missa offertur. Idque ex infallibili promissione Christi, ut communis et verius (contra *Canon. etc.*) docent *Azer. Suar. Nav. Salm.*, etc.; quia cum certum sit quòd Missa utiliter pro defunctis offeratur, hoc non potest esse nisi ex promissione Christi (c).

104. — *Quæritur* IV. quoniam duplex est fructus Missæ? Respondetur: fructus Missæ alius est *ex opere operato*, nempe ex merito Christi; alius *ex opere ope-*

(a) *L. 6. n. 311. y. II. Effectus.* — (b) *L. 6. n. 309.* — (c) *Num. 310.*

rangis, scilicet ex merito Sacerdotis. Item alius est meritorius, alius satisfactorius, alius impetratorius, item alius generalis, qui obtingit omnibus fidelibus vivis et defunctis, alius specialis, sive medius, obtingens assistentibus Missæ, et ei cui applicatur; alius, specialissimus, obtingens soli celebranti, qui pro illo nequit ullum stipendium accipere, ex prop. 8 damnata ab Alexandro VII.

105. — An Missa sit infiniti valoris, tam intensive quam extensive, plures DD. negant; plures vero alii probabilius affirmant, ut *Gonet, Habert, Juvén. Pâroc. Pignatelli, Tourn. Concina, Holzm. Wigandt, La-Croix, Canus, Salm.*, etc., ac pro his est etiam *D. Thomæ*, quia Missa est idem quàm crucis sacrificium, quod fuit infiniti valoris. Licet autem valor sit infinitus, effectus tamen Missæ finitus est, ex finita capacitate hominum pro quibus offertur, quorum unusquisque percipit fructum juxta suam capacitatem. Sed quia prima sententia est etiam probabilis, nequit Sacerdos accipere duplex stipendium a duobus, applicando eis Missam ambo- bus, ut falso dicebat posse prop. 10 damnata ab eodem Alexandro VII. Nec potest cum danti eleemosynam applicare in generali cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione si liceat (a).

106. — Queritur V. quid de stipendio Missæ? stipendium accipere licet Sacerdotibus, etiam opu- lentis, ut communiter docent *Suarez, Lugo, Conc. Tourn.* cum *Gerson* et *Thomassin.* et aliis pluri- mis (contra *Gennet.* et alios paucos); quia quis- que operarius dignus est mercede sua, ex Apostolo 1. Cor. 9. (b).

107. — Sacerdos peccat graviter, si differat Mis- sam promissam sub stipendio ultra duos menses, ut dicunt *Garcia, Philip. Ripa*; et alii cum *Lugo*: item *Instructor Confess. Novell.* (c) ac *Tourn.* qui ait esse communem sententiam, bene posse aliquem acceptare stipendia Missarum ad duos menses (d).

(a) L. 6. n. 312. — (b) N. 317. Q. I. — (c) Part. 2. n. 406. — (d) L. 6. n. 317. Q. II.

Item *Concina*, qui nihil aliud dicit, nisi quod dilatio duorum mensium est gravis, ex decreto S. C. Si vero Missa sit pro defunctis, dilatio unius mensis erit gravis, ut dicunt *Casrop. Escob. et Salm.* (a). Imò si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, puta imminenti mortis, vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadae potest esse mortalis. Vide *Cabrinum* (b). Rectè hic autem advenit *continuator Tournely*, quod si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non præsumeretur contentus esse quod Missæ celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni Sacerdoti. Id vero non intelligendum, quod omnes illius communitatis Sacerdotes occupare se debeant ad eas subsequente dicendas, semper enim supponi debet communitas alias etiam habere obligationes; sed quod Missæ distribuendæ sunt majori Sacerdotum parti (aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communis est valde numerosa), et juxta distributionem factam poterit deinde communitas satisfacere inter tempus illud, quod unicuique illius permittitur ad suam ratam satisfaciendam. Insuper hic obiter notandum quod Innoc. XII, in bulla *Supr.*, ann. 1667, jussit omnibus Ecclesiarum rectoribus ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium, et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis operibus, quibus satisfacere non valeant ut debent (c).

108.— Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retentâ parte stipendii, sub poena ipso facto incurrenda suspensionis, Papæ reservatæ, si est clericus; et excommunicationis, si laicus, ut habetur in bulla *Quanta cura*, Benedicti XIV. Et pars retenta tunc debet restitui, et probabilis Sacerdoti celebranti, potius quam pauperibus. Excipe nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personæ, vel beneficii, aut capellaniæ (etiam amovibili), vel legati perpetui; quia tunc potest

(a) *Ibid.* — (b) *Cabrin.* c. 34. n. 218. — (c) *Vide ap. cit. Instruct. p. 2. n. 409.*

persona hujusmodi partem excedentem retinere. Administratores autem Ecclesiarum, ex decr. S. C. confirmato ab Innoc. XII, nil possunt retinere, nec etiam pro expensis in celebratione Missarum, nisi Ecclesia alios non habeat redditus (a); vide hæc et alia fusius dicta de stipendio Missæ, *Tom. II. Tr. XV. ex n. 65.*

109. — Parochi, ex bulla *Cum semper*, ejusdem Benedicti XIV, data 29 Aug. 1741, tenentur applicare Missam pro populo omnibus diebus festivis, etiam si congruam non habeant sustentationem. Si vero pingues habeant redditus non tenentur sapius Missam applicare, ut in eadem bulla declaratur (b); vide dicta *Tom. I. Tract. VII. num. 29.* Hic autem obiter notandum quod in eadem bulla Pontifex decrevit ut Missa conventualis, quæ singulis diebus cantatur à Clero, pro benefactoribus applicetur, respiciendo benefactores in genere cujuscumque Ecclesiæ, quavis consuetudine non obstante (c).

110. — Applicatio debet fieri ante celebrationem, vel ante consecrationem. Verius autem (quidquid alii dicant) sufficit applicatio Missæ habitualis, ut communiter docent *Suar. Lug. Bonac. Tourn. Holz. Conc.* et alii plures (d). Si Missa nulli applicetur, fructus manet in thesauro Ecclesiæ; applicatio autem sub conditione non impletâ, valida est; si verò fiat primo qui offeret eleemosynam, non solum est illicita ex prohibitione Clem. VIII, sed etiam probabilius sæpe erit invalida (e).

111. — Quæritur VI. an Sacerdos teneatur aliquando celebrare in anno? Negant, præciso scandalo, *S. Bonav. Cajet. Lugo*, et probabile putant *Suarez, Laym. et Palaus.* Alii tamen communius cum *D. Thoma* (quibus ego magis adhæreo) affirmant, cum verba Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*, probabilius verum contineant

(a) Vide lib. 6. num. 321 et 322. — (b) Lib 6. num. 325. q. II. — (c) Num. 326. — (d) L. 9. n. 335. q. I. — (e) N. 337. v. Dicunt.

præceptum, ut satis declarat Trid., sess. 22. cap. 1., dicendo: *Apostolis... eorumque in sacerdotio subcessoribus, ut offerrent præceptis per hæc verba: Hoc facite, etc.* Præfati autem DD. dicunt Sacerdotes teneri ad celebrandum saltem ter vel quater in anno, in festis solemnioribus. Patochi vero debent sacram facere quolibet die festo, quo tenentur oves illud audire (a); vide dicta Tract. VII n. 29.

112. — Queritur VII an rubricæ Missalis sint omnes præceptivæ, vel an aliquæ sint directivæ; sive de consilio? Diversæ in hoc sunt sententiæ. Nos sequimur sententiam *Quarti, Merati et Tourn.* qui dicunt rubricas de agendis intra Missam omnes esse præceptivas, et obligare juxta gravitatem materię; nam in bulla S. Pii sic dicitur: *Distinctè præcipientes ut Missam juxta ritum, modum et normam in Missali præscriptam decantent ac legant.* Nota ad districtè præcipientes (b). Rubricas autem de agendis extra Missam, probabiliter dicunt plures DD. aliquas esse tantum directivas, prout manuum ablatio post Missam, et orationes ante vel post Missam (c). Insuper hic notandum rubricas præscriptas in caeremoniali Episcoporum ubique obligare, cum in tribus bullis ibi positis dicatur; *Cæremoniæ prædictam in omnibus Ecclesiis servandam, præcipue in cathedralibus et collegiatis.*

113. — Queritur VIII. quando Missa dici possit? Sic dicitur in rubrica: *Missæ privata saltem post Matutinam et Laudes, quæcumque horâ ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Communiter autem dicunt DD. licere Missam terminare in aurora, et illam incipere parum ante meridiem. Imò Benedictus XIII. et Clemens XII. declararunt posse in hoc tolerari latitudinem tertie partis horæ, tam ante auroram, tum post meridiem (d). Præterea communis et probabilis auctoritas ducunt *Silvius, Castrop. Bonac. Ronc. Viv. Salm., etc.* quod Celebrans non peccat mortali-

(a) Lib. 6. num. 313. — (b) N. 309. — (c) Vide n. 409 et 410. — (d) L. 6. n. 341. vers. Omnes.

ter, nisi incipiat Missam integrâ horâ ante auroram, vel horâ post meridiem; alias tantum veniale committit, à quo excusat quævis causa rationabilis; imò causa gravior, prout esset dandi viaticum, aut solemnitatis, itineris, vel funeris, omnino excusat, etiamsi dilatio sit per integram horam (a). Ministrare autem communionem licitum est usque ad Vesperas exclusivè; et etiam in Vesperis, si adsit aliqua specialis causa, modò non sit intempestâ nocte, id est multo noctis tempore decurso (b). Celebrare autem ante Matutinum et Laudes, alii dicunt esse mortale, alii nullum peccatum, alii autem verius et communius, ut Suarez, Sotus, Sylvester, Tourn. Bellarm. etc. (quibus assentit etiam Benedictus XIV de Sacr. Missæ, l. 3. cap. 14.) aiunt non esse mortale, quia talis gravis obligatio neque exprimitur in rubrica, neque communiter est recepta ut gravis; sed non excusari sentiunt à veniali, cum id in rubrica jam inter defectus numeretur (c). Missam autem conventualem dicere ante Matutinum et Laudes non excusatur à mortali, ut communiter docent DD. contra Sanchez (d). Celebrare in die Sancti Domini, et Sabbati sancti (quidquid alii dicant) nullo modo licet, nec etiam privatim, ut patet ex decreto Clementis XI, quod refertur (e) quodque confirmatum fuit ab Innoc. XIII, apud Morat. in Indiciis Decretorum, n. 501.

114. — Queritur IX. ubi liceat Missam celebrare? Respondetur: In oratoriis ab Episcopo benedictis et designatis ad usus sacros, sive in seminariis, conservatoriis et hospitalibus, et etiam in domibus privatis (modò oratorium habeat jamjam in via publica); item in oratoriis religiosorum (circa regulares vide dicta Tract. XX. num. 121 et 122.), neque in erectis in palatiis Episcoporum, omnes possunt celebrare, et quovis tempore, etiam in festis solemnibus, quia hujusmodi oratoria sunt verè Ecclesiæ. In oratoriis autem privatis, in quibus tantum ex privilegio

(a) Ibid. n. 543 ad 546. 31 (b) Num. 252. — (c) L. 6. n. 347. — (d) N. 548. — (e) L. 6. n. 350.

pontificio celebrari potest, non licet sacrum facere diebus in indulto exceptis; scilicet, Paschatis, Pentec. Natal. Epiph. Annunt. Ascens. Assumpt. B. V. SS. Petr. et Paul. et omnium SS. Nec potest in eis celebrari, nisi intersit aliqua ex personis quibus directè concessum est indultum, ut declaravit Benedictus XIV, in bulla *Cum duo nobiles* (a). Nec possunt ibi plures celebrari Missæ; si ibi dicitur (ut consuetum est) *una Missa quotidie celebretur*; declaravit enim Benedictus XIV, in bulla *Magno*, sub die 2 Junii 1751, illud *una* idem esse ac *unica* (b). An autem in his privatis oratoriis possit ministræ communio? Alii affirmant, alii communius negant; et Benedictus XIV, in *Ep. encycl.* ad Episcopos Polonicos, sub eadem die 2 Junii, prohibuit dari communionem in privatis oratoriis sine licentia Episcopi (c). Celebrare autem in mari nunquam licet, nisi ex licentia expressa Pontificis (d).

115. — Celebrans in ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in c. 10. *de Conc.* dicitur *sanguinis effusione*), vel seminis, aut per sepelitionem infidelis, hæretici, vel excommunicati, antequam reconcilietur ab Episcopo (vel à Sacerdote ab Episcopo delegato, si ecclesia fuerit tantum benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit pœnam, ut probabilius dicunt *Suar. Laym. Lug.* et alii cum Benedicto XIV *de Sacr. Missæ* (e). Sic etiam est mortale celebrare in ecclesia exsecrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel orusta ablata (f). An autem liceat Sacerdotibus celebrare in Ecclesiis regularium contra prohibitionem Episcopi? Vide dicta *Tract. XX. n. 77.*

116. — Quæritur X. quæ requirantur sub gravi præcepto ad quæ Missam celebrandam? Requiritur

(a) *Vide lib 3, num. 329, v. Probabilem.* — (b) *Lib. 6. num. 359. circa fin.* — (c) *Cit. num. 359. vers. Quæres:* — (d) *N. 358. circa fin.* — (e) *L. 6. n. 361 ad 366.* — (f) *N. 367 et 368.*

I. altare, sive ara lapidea ab Episcopo consecrata, cum sepulcro reliquiarum et sigillo, ubi omnino reponenda sunt hostia et particule consecratae (a). Exsecratur autem altare, ita ut mortale erit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structurâ, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur reliquiae, aut sigillum, prout habetur in decreto S. C. Rituum (b). In altari requiruntur etiam tres mappae, nec sufficiunt duae, ut aliqui dicunt; sufficiunt tamen una separata et altera duplicata (c).

117. — Requiritur II. calix et patena consecrata. Exsecratur autem calix, si notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non verò si pereat ejus inauratio, ut probabilius et communiter docent *Lugo, Suar. Sylv. Tournely, Laym.*, etc. Hinc probabilius est calicem de novo inauratum non indigere nova consecratione; hoc tamen intelligitur, si calix tantum superficialiter inauretur, nam si ad ipsum inaurandum tota ejus superficies eradatur, tunc probabilius est cum *Suarez, Sylvio* et aliis, calicem rursus fore consecrandum; exemplo Ecclesiae, quæ (ut diximus n. 115. circa fin.) si ejus crusta tota, vel in majori parte pereat, vel auferatur, iterum consecranda est. Celebrare autem in calice nunquam deaurato, probabilius est esse illicitum, sed non nisi venialiter, ut dicunt *Lugo et Tournely*. Cum calix separatur à pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa; secus si pes est tornatilis, et de se separabilis (d). Communiter autem docent *Laym. Gav. Tournel. Bon. Rena.*, etc. pyxidem non esse consecrandam (e). Dubitatur verò an saltem sit benedicenda? Negant communiter *Suar. Sylv. Azor. Sat.*, etc., idque non videtur improbabile; sed probabilius affirmant *Salm. Tourn.* et alii cum *card. Lambertino* (qui tamen omissionem non reputat plus quam venialem), quia

(a) Lib. 6. num. 372 et 373. — (b) Num. 369. — (c) N. 374 et 375. — (d) Lib. 6. num. 370. — (e) Lib. 6. num. 384.

hoc est conformius rubricæ Missalis, in quo dicitur quod Sacerdos hostias pro communione locat ante calicem, aut in aliquo vase mundo benedicto. Et idem dicendum de funale ostensorii, ubi in expositionibus hostia collocatur (a).

118. — Requiritur III. *vestes sacras*, benedictæ ab Episcopo, vel ab alio habente facultatem à Pontifice. Graviter peccat qui celebrat sine alba, aut stola, aut manipulo, aut cum ipsis non benedictis (nisi gravis excuset necessitas); secus tamen plures DD. non improbabiler dicunt de celebrante sine cingulo, aut amicto (b). Quoad cingulum declaravit S. G. 21 Jan. 1701. Sacerdotem congruentius uti cingulo lineo, quam serico. Vestes autem exsecrantur, quando usum suum deperdunt, nempe si ab alba manica abscinditur: cingulum, si ita rumpitur ut neutra pars cingere possit; stola, si non possit humeros operire; vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdatur forma; nec sufficit eam resarcire, destructa enim forma, desinunt partes esse sacre (c). Color autem vestium probabilius est quod sit de præcepto, non tamen gravi (d).

119. — Requiritur IV. *corporale benedictum* ex lino, vel cannabe (e). Exsecratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit amplius decenter continere calicem et patenam cum hostia (f). Cavendum est ne corporale sit valde immundum, in quo dicunt Suarez, Laym. et Tamb. posse etiam graviter peccari: quamvis addat Tamburin. ex eodem Suarez, illud valde immundum difficulter evenire. Ceterum uti corporali et aliis paramentis immundis, licet non valde, non excusatur à veniali, nisi alia haberi nequeant, ut Croix cum Suarez et Gobat. Imò est Tourn. quod in necessitate, nempe si Sacerdos aut alii deberent omittere Missam de præcepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo (g).

(a) Num. 385. — (b) Num. 377. — (c) Num. 371. — (d) N. 378. dub. 5. — (e) Lib. 6. n. 386. — (f) N. 371. — (g) L. 6. n. 371.

120. — V. *Palla* etiam debet esse benedicta, et ex lino, vel cannabe, saltem ex parte interiori, ut ait *Suar*; sed ex decreto S. C. dictum fuit: *Non adhibenda est palla a parte superiori drappo serico cooperta*. Non autem improbabiler dicunt *Sotus* et alii, quod celebrare sine palla, non est mortale, cum ipsa sacras species non tangat immediate (a). Requiritur etiam *purificatorium*, quod probabilius non oportet ut sit benedictum (b).

221. — Requiritur VI. *Missale romanum* continens saltem integrum canonem. Dicunt autem communissime et probabiliter *Suarez*, *Vasq. Laym. Palaus*, *Lugo*, *Salmant. Croix*, etc., non peccare celebrantem sine Missali, si memoriter bene sciat dicenda, et ob præteritam experientiam non sit ei periculum errandi. Ut verò Missali regularium (scilicet celebrando juxta eorum ritum) est mortale etiam in ipsorum Ecclesiis (c). Requiritur VII. *minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi viaticum, vel etiam ne omittatur sacrum in die festo. Minister debet esse masculus, nam feminae sub gravi culpa prohibentur immediate ministrare in altari. Dicunt tamen communiter *Layman*, *Suar. Tourn. Molf. Homob.*, etc. non peccare graviter qui celebrat respondente muliere. Imò dicunt *Palud. Wigandt, Tournely, Lugo, Laym.*, etc. bene permitti quòd feminae quandoque respondeant à longè, maxime si sint moniales, modo (ut diximus) non immediate in altari ministrent (d).

222. — Requiritur VIII. *cruz cum crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. sacramentum, ut habetur ex cæremoniali Episcoporum et deer. S. C. Utrum autem sit mortale celebrare sine cruce? Negant communiter *Laym. Suar. Bonac. Tournely, Conçin. Habert, Merati*, etc.; sed animadvertendum quòd Benedictus XIV, in decreto directo ad

(a) Num. 388. — (b) Num. 389. — (c) IV. 390. — (d) L. 6. n. 391 et 392.

308 *Appendix 3. Examen Ordinandorum.*
 omnes Episcopos sub die 16 Julii añ. 1746, incipiente *Accipimus* (vide apud *Bullar.* tom. 2. decretum 17.) sic ih̄i in fine, vers. *Itaque*, præcipit: *Illud vobis præcipimus ut nullo modo patiamini rem divinam fieri ad hujusmodi altaria, nisi crucifixus inter candelabra ita promineat, ut Sacerdos ac populus eundem crucifixum facile et commodè intueri possint; quod evenire nequit, si exigua solum crux minori tabulæ duplici fidelibus exhibeatur.* Prius enim in eodem decr. vers. *Equidem*, dixerat: *Illud permittere nullatenus possumus, quòd Missa sacrificium in his altaribus celebretur quæ careant imagine crucifixi, vel ipsa incommodè statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius Sacerdotis et populi assistentis oculos penè effugiat.* Hic etiam notandum ex ceremoniali Episcoporum, quòd si in altari adest statua crucifixi, non oportet ut alia crux apponatur. Idque confirmatur in præfato decreto Benedicti, dum ibi dicitur ex sententiâ *Pasqualigi*; *Quarti* et *Giribaltii*, cui se conformavit S. C. rituum in quodam decreto apud *Meratum* (n. 400.) sufficere crucifixum in majori tabula altaris depictum, aut oelatum. Docet etiam *Pignatellus* (a) non esse opus ut crux aut aliæ sacræ imagines sint benedictæ (b). Requiritur IX. *duplex candela* accensa ex cera: non ex sebo, vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione (c). Requiruntur X. et ultimum; *bursa*, *velum*; *putillus* (sive *legile*) et *manutergium*; at sine istis celebrare meritò ait *La-Croix* nullum esse peccatum (d). Celebrare capite cooperto per totam Missam est mortale, secùs usque tantum ad canonem (e).

123. — Notandum 1. quòd neopresbyteri consecrando cum Episcopo, verè celebrant, licèt unum sacrificium faciant: in quo autem primarius celebrans est Episcopus, et Sacerdotes sunt etiam causæ totales consecrationis, sed morales, quæ unum ef-

(a) *Pignatelli* tom. 9. *Consult.* 89. — (b) *L.* 6. n. 393. — (c) *N.* 394. — (d) *N.* 395. — (e) *N.* 397.

fectum pariunt : ad differentiam causarum totalium physicarum, quæ diversos causant effectus. Quisque autem ordinatus in sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis, cum intentione consecrandi, attamen sub conditione si conformentur sua eodem tempore cum verbis Episcopi, alias graviter peccaret (a).

124. — Notandum 2. quod Episcopus neopresbyteris tres iungit Missas celebrandas, unam de Spiritu Sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro defunctis. An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas affirmant *Suarez., Laym. Azor., etc.*; sed negant *Sot. Palaus, Val. Pelliz., etc.* Cæterum duo videntur certa: 1. quod hoc Episcopi præceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2. huiusmodi præceptum non obligare ad applicandas Missas pro Episcopo, cum id non exprimitur; tantò magis quia ipse subdit: *Et etiam pro me orate.* Nota autem quod illæ tres Missæ dicendæ sunt primis diebus in quibus Missæ votivæ dici possunt (b).

125. — Notandum 3. quod ut communiter traditur, Missa celebranda est altè, breviter, clarè, devotè et exactè. *Altè*, ita ut non dicantur submissè quæ altè sunt dicenda, sed ita proferantur ut saltem à circumstantibus audiantur, prout dicit rubrica; alioquin celebrans non excusatur à culpa, sed tantum veniali. Idem dicendum de eo qui altè recitat quæ submissè dici debent. Imò *Gavantus* et *Quartl* putant esse mortale (sed non satis id ratione probant, dicere altà voce ea quæ submissè sunt dicenda, et consentit *La-Croix* quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elatè, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed asserit *P. Concina* hoc non audet approbare (c). *Breviter*, id est ut ordinariè loquendo non excedatur media hora, mōnente rubricâ ut Missa non dicatur nimis morosè, ne audientes tædio afficiantur. Subdit autem rubrica,

(a) N. 232. — (b) L. 6. n. 829. — (c) N. 415. et 416.

nec nimis festinanter : hinc sapienter ait *card. Lambertinus* (a) cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidia hora, nec breviorē triente, id est tertiā partē horæ. Qualiter autem peccent qui celerius celebrant, vide dicta *T. II. Tr. XV. d. num. 84.*, ubi diximus, Missam (etiamsi sit defunctorum) persolventem infra quadrantes, non excusari à culpa gravi. *Clare*, id est sine verborum mutilatione; quæ si sit notabilis, et sensus per ea varietur, erit mortalis (b). *Devote*, id est sine distractione; quæ si voluntaria sit in canone, et præsertim in consecratione et sumptione, erit mortalis, ut vult *Tamburinus*, licet aliqui contradicant. Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de horis canonicis (vide *num. 75.*). *Exacte*, id est ne omittatur aliquid de iis quæ dicenda sunt. Hic autem notandum quod si omittantur partes ordinariæ, nempe quæ in Missa semper dicenda, vel agenda sunt, erit mortale; si materia sit notabilis, prout esset omittere in canone quamlibet orationem, vel *Pater noster*, vel fractionem hostiæ cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba canonis. Sic pariter erit mortale extra canonem omittere totum introitum, vel duas ex collectis principalibus, vel *Epistolam*, *Evangelium*, *Offertorium*, vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantum psalmum, *Judica*, vel *Kyrie eleison*, unam ex collectis, unam vel alteram crucem super oblata, unctionem pectoris, vel ablutionem digitorum, et idem probabiliter dicunt de *Luge*, et alii de *Evangelio S. Joannis* (c). Sic quoque veniale tantum est omittere partes extraordinarias, uti sunt, *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, *Tract.* propriam *Præfationem*, aut *Communicantes*, et *Hanc igitur* propria; ita communiter omnes, nisi tot partes omittantur

(a) *Notif. 34. n. 30.* — (b) *Lib. 6. n. 407.* — (c) *L. 6. n. 403. ad 406.*

quæ simpli sumptus notabilem constituerent materiam, ut bene advertunt *Concina* et *Wigandt*, quid dicant *Quarti* et *Pasquet*. (a).

126. — Notandum 4. prohiberi Missas votivas, vel de *Requiem*, in dominicis et festis duplicibus, atque in octavis privilegiatis; nisi graves urgeant causæ, nempe si urgeat publica necessitas, si fiat expositio SS. sacramentorum per 40 horas; item in die obitus præsentis cadavere, &c.; hæc autem intelligenda tantum de Missa solenni (b). An autem in prædictis festis vetentur Missæ votivæ sub gravi culpa? Negant communiter *Lugo*, *Suárez*, *Bonac. Escob. Salm. Ronc.* et alii plures. Rectè verò limitant *Escob.* et *Roncaglia*, si tunc occurrat festum solenne, saltem præpter grave populi scandalum. Imò in festis duplicibus Missæ de *Requiem* districtè prohibentur in decreto S. C. approbato ab Alex. VII; in pluribus autem casibus cantari possunt Missæ defunctorum in duplicibus etiam maioribus, scil. 1. in die obitus, præsentis cadavere. Et hoc etiam in dominicis, vel in aliis solemnioribus, modò non sint 1. classis, 2. Cum primum habitæ fuerit notitia obitus alicujus. 3. In anniversario relicto à testatore. Idem in die tertio, septimo et trigesimo; si verò hi dies acciderint in festo de præcepto, transferantur in diem sequentem, vel anticipentur sub eodem ritu. 4. In festo duplici min. si petatur anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus decretis S. C. Rit. (c). Excerptis autem festis duplicibus aliisque ut supra, de Missis votivis sic loquitur rubrica: *Missæ votivæ in Missis privatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum.* Sed deinde statim advertit: *Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causis, prout esset speciglis devotio Sacerdotis, vel petitio de votivæ dantis elemosynam.* Quapropter dicens votivam præter has causas, vix excusabitur à veniali (d).

(a) Num. 409. — (b) Num. 421. — (c) Vide num. 421. — (d) Num. 419.

Cæterum tenetur Sacerdos Missas votivas celebrare, juxta petitionem daptium eleemosynam, diebus quibus licite dici possunt. Hincque notandum cum *D. Thoma* (a) quod Missa de *Requiem* magis prodest defunctis propter orationes quæ in ea dicuntur.

127. — Notandum 3. non licere pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus: 1. ad ministrandum viaticum; 2. si die festo adveniant personæ, quas non deceat sacrum omittere, uti rex, aut princeps, aut Episcopus; 3. si pastor habeat suas parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missa in festo de præcepto (b). Advertit tamen Benedictus XIV. in brevi *Declarasti*, edito an. 1746. (in *Bullar. tom. 2.*), quod de hac re semper impetranda est facultas ab Episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Præterea advertit quod de casibus enuntiatis solus casus, cum parochiæ sunt dissitæ, in consuetudine est. Item advertendum olim licuisse Parocho in die dominica post Missam pro populo; dicere alteram pro defuncto, præsentem occidere; sed idem Benedict. XIV. in indulto *Quod expensis, etc.* dato 26 Aug. 1748 in § *Novam*, circa fin. (in *Bullar. tom. 2.*), declaravit id hodie non amplius permitti, cum liceat Parocho dicere Missam pro defuncto, et transferre Missam pro populo ad diem intra hebdomadam.

128. — Notandum 6. quod si dum celebratur, ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc Sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet: postea verò pergat usque ad sumptionem, et statim discedat: vide dicta *Tr. XIX. n. 2. et III.* Demum hic notandum quod factâ consecratione nunquam licet Missam interrumpere, nisi tantum ad baptizandum, vel absolvendum hominem jamjam moriturum: ita DD. communiter (c).

(a) *Suppl. q. 71. a. 9 ad 5.* — (b) *Tabr. c. 24. n. 416. Et vide Busemb. apud lib. 6. num. 351. et 352.* — (c) *Lib. 6. n. 354.*

§ III.

De potestate Sacerdotis.

129. — **SIMPLEX** Sacerdos ex potestate ordinis suscepti tantum Eucharistiæ sacramentum conficere potest et etiam ministrare, excepta communione paschali: nam ad illam requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sine licentia Parochi baptizare, neque extremam Unctionem, aut viaticum ministrare, nec Matrimonio assistere; et sine licentia Episcopi expressa, aut saltem præsumpta de præsentibus, nequit extra easum necessitatis confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium priorum confessorum, ex decreto Innoc. XI. (vide dicta *Tom. II. Tract. XVI. num. 96.*). Quia, ut dicitur in Trid., ratio iurisdictionis quod exercetur in administratione Pœnitentiæ, exposcit ut iurdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam Episcopi Sacerdoti subjiuntur.

130. — Diximus autem *n. 35.* quod initiandi ad presbyteratum debent habere scientiam eorum saltem quæ communiter scienda sunt ad excipiendam confessionem moribundis. Quapropter refert hic adnotare pauca principaliora et scitu magis necessaria. Notandum I. quod Sacerdos simplex nequit infirmum absolvere in præsentia Confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus: 1. si approbatus nequit vel nolit confessionem excipere; 2. si approbatus sit excommunicatus vel suspensus; 3. si esset approbatus tantum in alia diœcesi; 4. si infirmus ita horreret a se ipsum confiteri, ut esset in periculo occultandi peccata. 5. Si approbatus superveniat post inceptam confessionem apud simplicem Sacerdotem; 6. si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi (juxta dicta *Tract. XVI. n. 94. in fin. et 95.*). Notandum II. quod si moribundus absolutionem postulat, vel signa dat pœnitentiæ Sacerdoti præsentem, absolute est absolvendus; si verò est sensibus constitutus, et adsit alter qui testatur ipsum

postulasse Confessarium, vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt etiam absolute absolvi posse; sed tutius cum aliis dicimus absolvendum sub conditione. Et sic absolvendum censemus cum pluribus, etiamsi moribundus nullum dederit signum; imò etiamsi fuerit destitutus in actu peccati (*vide dicta cit. Tract. XVI. n. 36 ad 39.*). Notandum III. quod Sacerdos simplex, deficiente approbato, potest absolvere fideles a quibusvis peccatis et censuris, non solum in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in periculo mortis esse non tantum qui laborat morbo proxime periculoso mortis, sed etiam qui longam navigationem aggreditur, vel mulier quæ est in difficili partu, item qui est in periculo incidendi in amentiam & insuper qui est captivus apud infideles, carens spe libertatis et habendi Confessarium approbatum. Notandum IV. quod infirmus qui absolvitur a censuris reservatis, monendus est quod si convalescat tenetur se presentare superiori, alias in easdem censuras reincidet; secus verò si absolvitur tantum a peccatis reservatis sine censura. Ultimò notandum quod quisque Sacerdos, ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas confessiones infirmorum, debet non ignorare saltem principia universalia scientiæ moralis.

§ IV.

De munere docendi et prædicandi.

131. — Cum autem Sacerdotis etiam sit docere populos et prædicare Evangelium, operæ pretium est hic demum adnotare quæ docenda sunt, et quomodo Evangelium explicandum. Quoad primum, docendum quatuor esse necessaria ad salutem, nempe fidem, spem, charitatem atque bona opera. Et 1. quoad fidem, quia Deus veritas infallibilis revelavit Ecclesiæ, tenetur explicite scire et credere Deum existere et remuneratorem esse, ac mysterium SS. Trinitatis atque incarnationis Filii Dei. Hæc de necessitate medii; de necessitate autem præcepti quis-

que tenetur etiam scire et credere orationem dominicalem, salutationem angelicam, præcepta decalogi et Ecclesiæ: item sacramenta, præsertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiæ et Pœnitentiæ, et alia, saltem dum ea suscipiuntur. 2. Quoad spem, quia Deus omnipotens, misericors et fidelis promissit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare à Deo æternam beatitudinem et media ad eam consequendam, veniam nimirum peccatorum et perseverantiam finalem. 3. Quoad charitatem, quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia diligere; huic autem præcepto alterum adjicitur charitatis, scilicet diligendi proximum sicut nos ipsos. 4. Ad salutem demum obtinendam sunt etiam necessaria bona opera, servando mandata Dei et Ecclesiæ, quæ in Decalogi et Ecclesiæ præceptis continentur.

132. — Quod autem spectat ad secundum munus explicandi Evangelium, sive Scripturam, sciendum duobus ipsam sensus habere, *litteralem* et *mysticum*. Ille est *litteralis*, qui per ipsa verba significatur. *Mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam; verbi gratia, cum dicitur: *Si oculus tuus scandalizat te, abscinde eum; etc.* Hic non quidem præcipitur oculi abscissio, sed scandali, sive occasionis. Sensus autem *mysticus* in tres alios subdividitur; 1. in *allegoricum*, scilicet: spectantem ad res credendas; 2. in *anagogicum*, spectantem ad bona speranda; 3. in *tropologicum*, spectantem ad mores. Regulariter verba Scripturæ in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cum dicitur: *Petra autem erat Christus*, et similia. Sæpe autem Scripturæ textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico sæpe convenit ut Sacerdotes in concionibus utantur, præsertim si est tropologicus, sive moralis. Licet etiam uti aliquando sensu vocato *accommodatio*; modo id pie et prudenter agatur.

APPENDIX IV.

De nonnullis monitis notabilioribus ad Confessarios et Parochos : adjecta in calce Præxi orationis mentalis, quam prædocere possunt eys qui in ea versati non sunt.

§ I.

Monita ad Confessarios.

Ex his omnibus quæ superius diximus adnotanda hic sunt aliqua principaliora, quæ Confessarius attendere debet in officio suo exercendo.

I. Primum omnium curet ex una parte, ut quam maximam adhibeat charitatem in excipiendis peccatoribus, et in excitandis eorum animis ad fiduciam in Dei misericordia collocandam. Sed ex alia parte caveant ne ob humanum respectum prætermittant illos eâ quâ opus est fortitudine admonere, simulque ante eorum oculos proponere infelicissimum, in quo reperiuntur, statum; media opportuna præscribendo quibus ex malis habitibus jam male vivendo comparatis se liberare possint. Et præcipue sit inflexibilis in differenda absolutione, quoties oportebit. Hoc primum monitum forsam, quinimo est quod maximum omnium habet momentum; quod si Confessarius non exsequatur, nec suam nec aliorum salutem operabitur.

II. Rudes et alios neglectæ conscientie non omittat interrogare, utrum sciant principalia fidei mysteria, et cætera scitu necessaria ad salutem æternam, ut dictum fuit *Tract. ult. n. 18*. Et insuper ne omittat eosdem interrogare de illis in quæ frequentius labi solent, cum de illis se non accusant, juxta dicta *ex cit. n. 18 ad 30*.

III. Cautissimus sit in interrogando de materia

turpi, præsertim puellas et pueros, ne quod ignorant isti addiscant, aut saltem ad curiositatem excitentur. Ex alia parte non omittat exquirere ab eis an in hac materia aliquid deliquerint, quod rubore celaverint. Et circa hoc non sibi satis habeat illos perfunctorie et in generali interrogare utrum in conscientia habeant aliquod peccatum ex rubore omissum; nam à quibusdam, nimirum à rudibus, pecudum custodibus, puellis et juvenculis, opus est semel atque iterum solepter expiscari aliquod peccatum quod reticent, argutias et circumbucationes adhibendo. Hoc maxime efficiendum, ut eis animus præbeatur, et dicatur ne timeant, quia ipse absolvet eos ab omnibus peccatis; et quod si omnes conscientiae sinus aperient, deinde maximam pacem et consolationem conscientiae assequantur. Hæc diligentia præsertim cum moribundis adhibeatur. Et non abs re erit si idem efficietur cum puellis quæ devotionem profitentur: quot ex istis reperiuntur sacrilegiis gravatæ ob aliquod peccatum quod retinuerunt! Sed potissimum astutiis utendum tum pueris et puellis, qui spirituales non sunt. Prius interroget utrum pravas cogitationes habuerint? Si protulerint, aut audiverint verba obscena? Et deinde, si inter se manibus jocaverint? Et an id egerint clanculum? quod si affirmaverint, signum erit illos ludos fuisse illicitos. En celebrem regulam quam tradit S. Thomas (a): *Frequenter quæ præ confusione pœnitens taceret, interrogatus revelat, etc.* Et deinde: *In interrogationibus faciendis, attendendum ut non fiat explicita interrogatio, nisi de illis quæ omnibus manifesta sunt; de aliis autem ita debet à longinquo (nota) fieri interrogatio, ut si commisit, dicat; si non commisit, non addiscat.* Idem Sanctus monet Confessarium, ne in peccatis turpibus descendat nimis ad particulares circumstantias. Notandum illud nimis, quod significat regulariter loquendo non esse omittendas illas interrogationes quæ opus sunt:

(a) D. Thomas in 4. d. 19. q. 2. in fin. *Expos. text. v. Et idem.*

ad cognoscendam substantiam peccati cum suis speciebus et numero. Præterea hic jurat animadvertere quod si Confessarius in excipiendis confessionibus sensuales tentationes pati solet, modò illis non assentiatur, et voluntariè eis causam non præbeat, nihil debet pavore concuti, nec propterea debet ab excipiendis confessionibus abstinere: nam hoc intendit dæmon eum deturbando hujusmodi tentationibus, ipsum à bono, quod operatur, remove. Antequam confessionarium ingrediatur, protestetur se nolle assentiri, se commendet Mariæ sanctissimæ, et postea in confessionario mentem ad Deum elevet; et cum vehementiùs vexatur, se vertat versus aliquam imaginem devotam, et illi se commendet. Cæterum satis erit illi qui est timoratæ conscientiæ, invigilare ad non præstandum consensum illis suggestionibus, aut motibus sensuallibus quos patitur, ut jam dictum est *Tom. I. Tr. III. n. 40. et seq.*

IV. Patres matresque familiæ interroget non modò in genere circa filiorum educationem, sed etiam in particulari, et maxime exquirat utrùm filios sicut oportet corrigant; an curent ut illi addiscant doctrinam christianam; ut consortium eorum qui pravo sunt exemplo, vel diversi sexus, vitent, et præsertim si puellæ sunt, ne cum juvenibus converseantur, et multò minùs cum personis suspectis, scilicet cum uxoratis, religiosis et ecclesiasticis.

V. Etiam si valde frequens esset pœnitentium concursus, non acceleret confessiones plusquàm par est, ita ut ob audiendas plurium confessiones, deficiat vel circa integritatem confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis necessaria monita suggerere.

VI. Cum aliquis confitetur aliquod grave peccatum, et præsertim si pluries illud iteraverit, non sufficiet exquirere tantummodo speciem et numerum; sed interroget ampliùs, utrùm antè in illud cadere consueverit? Et insuper exquirat de qualitate personæ cum qua peccaverit? Et quo loco? ut cognoscat utrùm sit habitus, aut occasio quæ sit

auferenda. Et, in hoc desunt non pauci Confessarii, et inde tot animarum ruina emanat: omittendo enim Confessarius huiusmodi interrogationes, nequit dignoscere utrum pœnitens sit recidivus, et consequenter nequit illi remedia opportuna exhibere ad extirpandum habitum, vel occasionem. Observetur quod dictum est *Tr. ult. ex n. 2. ad 17.* ubi vidimus *n. 9.* quod pœnitens recidivus non potest absolvi, nisi post emendationis experientiam, vel post exhibitum ~~stae~~ dispositionis extraordinarium aliquod signum. Et cùm agitur de occasione proxima, forti magnoque sit animo, postposita omni personarum acceptione, in differenda absolutione, quousque pœnitens occasionem removeat, quando actu existit, ut explicavimus *n. 7.* At si occasio est necessaria, saltem quousque ex proxima fiat remota adhibendæ media sibi præscripta, *ibid. n. 7.* Potissimum sit inflexibilis in deneganda absolutione sponsis qui consuetudine invicem utuntur, sicut et parentibus qui id permittunt, neque credat illis asserentibus nihil inter se inesse mali: hoc enim est moraliter impossibile, ut docet experientia; vide *Tract. ult. n. 3.*, ubi etiam sermo fit de iis qui invicem se adament.

VII. Deneget absolutionem quoque illis qui ad aliquem sacrum Ordinem promoveri cupiunt, dum adhuc aliquo vitioso habitu tenentur, nisi prius perspexerit illos positivam probitatem ad hunc gradum tantopere à sacris canonibus requisitam adeptos fuisse, ut dictum est *ib. n. 16 et 17.*

VIII. Caveat etiam ne à vocatione religiosa ob humanos respectus aliquem adolescentem dissuadeat; quod quidem à peccato mortali excusari nequit, ut docet *S. Thomas, Quodlib. 3. a. 14.* Quot imperiti Confessarii sibi scrupulum non faciunt quod iuvenes, qui ad statum perfectiorem sunt vocati, à bono proposito avertunt, nullâ aliâ ducti ratione, nisi ut eorum propinquis obsequantur, asserendo filios morem parentibus gerere debere! Docent communiter DD. cum *S. Thoma*, in statu electionis unumquemque suâ frui libertate; et Deo potius vo-

canti, quam parentibus parendum esse. E contrario advertat Confessarius non posse absolvi quosdam qui non vocati ad sacros Ordines ascendere vellent, prout notatum est fusiùs *Append. III. n. 45.*

IX. In excipiendis Sacerdotum confessionibus sit suavis atque urbanus; sed contra sit fortis in correctionibus debitis adhibendis, ac in deneganda absolutione, cum iudicii ratio sic exigit. Potissimum hæc fortitudine agendum est cum Sacerdotibus qui in gravia peccata relapsi, quin se unquam emendaverint, ausi sunt tamen celebrare, aucupando absolutionem ab aliquo Confessorum qui hoc funguntur officio, et laborant ut damnentur. Hi Sacerdotes pravis habitibus detenti palam solent in sacristia confiteri, ut absolutionem, quæ eis deneganda esset, extorqueant sub prætextu scandali quod eveniret (quemadmodum illi exponunt), si celebratio desistere deberent. Sit constans Confessarius cum huiusmodi sacrilegis in differenda absolutione, eos adstringat ad repetendas confessiones tanquam irritas, et ad confitendum de omnibus sacrificiis celebratis; et interim ad abstinendum à celebratione, usquedum suæ emendationis perspicua indicia præbunt. Quod si quis diceret ob scandalum à celebrando abstinere non posse, respondeat quod deesse non possunt iusti prætextus, si vellet desistere à celebrando; cæterum si ipse id facere renuit, dicat quod celebrare potest, si est certus se habere contritionem, sed quod ipse pro tunc non potest eum absolvere, dum certus non est, ut oportet, de ejus dispositione; imò iustum habet motivum credendi oppositum, cum observet tot relapsus sine emendatione. Et hoc modo agendo potest sperari fore ut resipiscat, et salvetur ille miser Sacerdos; sed utro ambo damnabuntur.

X. Generaliter autem loquendo, si accedat Sacerdos conscientie parum meticulosæ, non omittat eum interrogare de tribus: 1. si distulerit celebrationem Missarum per mensem, præsertim si sunt defunctorum (*vide Append. 3. n. 107.*) 2. Si festinanter celebravit; nam Missam persolvendo infra

spatium horæ quadrantis, etiãmsi esset de defunctis, aut voti de B. Virgine, nō excusarentur quidem à peccato mortali (vide *Tom. II. Tract. XV. n. 84. ad 86.*), quia in tali spatio non poterit notabiliter non deseri in multis cæremoniis, aut saltem in gravitate quam tanti sacrificii veneratio exposcit. 3. Si satisfecit obligationi divini officii, præsertim si est beneficiatus. Non omitat autem ei suadere, ut se habilem reddat, pro sua capacitate, ad animarum salutem promovendam. Et cum gravis adesset Confessariorum penuria in sua regione, potest etiam eum obligare ad se idoneum reddendum ad tale officium, ut dictum est *Tr. XVI. n. 126 et 127.* Cum calore etiam insinuet ut ad sacrificium se præparet, et debitas post celebrationem agat gratias. Quoad orationem mentalem, sine qua difficulter erit bonus Sacerdos, vide quod dicitur § III. circa principium.

XI. Cum agitur de re alterius restitutione, non absolvitur pœnitens, nisi prius (cum potest) restituat; quia accepta absolute difficulter id efficiet. Advertat tamen quod multi excusantur à restitutione ob præscriptionem in bona fide. Super quo notandum 1. quod mobilia, cum intercedit titulus præsumptus, præscribuntur spatio trium annorum, et stabilia, 10 inter præsentis, 20 inter absentes. 2. Probabile esse eam præscriptionem valere pro foro conscientie, etiam ubi in foro externo non viget lex præscriptionis, quemadmodum est in nostro regno, ob difficultatem quæ reperitur in probanda bona fide. Excipiuntur tamen illæ præscriptiones quæ expressè sunt prohibite ab aliqua lege municipali, v. g., in regno reprobatur præscriptio hæredis, quando testator possedit mala fide. Vide doctrinas adnotatas *Tom. I. Tract. X. n. 10 ad 13.*

XII. Si pœnitens aliquā affectus est injuriâ, propter quam offensor incuria inquisitus existit, eum non absolvat (regulariter loquendo) nisi remissionem inimico faciat. Vide cit. *Tom. I. Tract. IV. n. 17.*

XIII. Cum prævidet admonitionem non fore pro futuram, ne intra quidem tempus aliquod, et pœnitens existit in bona fide, Confessarius eam omittere

debet. Vide *Tom. II. Tract. XVI. n. 108. et seq.*, præcipue si agitur de aliquo matrimonio nulliter contracto; aliàs erit causa mille peccatorum, quæ facile committet pœnitens in mala fide constitutus, cum perseverat in proxima occasione peccandi; si faciliter separari nequit ab existimata uxore. In eo casu quin pœnitentem in mala fide constituat, potest ad S. pœnitentiarum pro dispensatione scribere, juxta formulam adnotatam *Tom. II. Tract. XVIII. n. 88.* et pœnitenti dicat, ut post tot diès iterum redeat ad confitendum. Sed si peccatum in commune damnum spirituale vergeret, non debet Confessarius omittere pœnitentem admonere, licet ille in bona fide existat, ut dictum fuit *eod. Tom. II. Tract. XVI. n. 116.* Excipitur præterea obligatio denuntiandi Confessarios sollicitantes in materia turpi, quia Confessarii munus est talem obligationem imponere, licet prævideat pœnitentem non adimpleturum esse, ut dictum est *Tract. XVI. n. 178. in fine.*

XIV. Juvat hic animadvertere quòd licet Confessarius non teneatur, nec viri prudentis sit ut ipse se immisceat in tales denuntiationes deferendas, nihilominus in aliquo raro casu potest teneri ad has partes suscipiendas, cum ageretur de consulendo damno communi religionis, aut communitatis. In eo casu potest ipse ab Episcopo expetere ut sibi talem denuntiationem excipiendi facultatem impertiatur; et deinde eam sic excipiet (refert modum, qui tenendus est, cognoscere). Eì notanda sunt sequentia: 1. nomen sollicitantis; 2. tempus quo illa accidit; 3. locus, nempe ecclesia et confessionale ubi patrata est; 4. circumstantiæ personæ sollicitantis, nempe ætas, statura, capilli, etc. Debet autem monere pœnitentem quòd si illa innocentem accusaret Sacerdotem de tali crimine, subjaceret casui reservato Pontifici, ut habetur ex bulla *Sacramentum*, Bened. XIV, juxta dicta *Tract. XVI. n. 129.* Item jurejurando eam adstringat, ne præfatam denuntiationem alicui commupicet. Deniquè advertat, adnotanda tantum illa verba et eas actiones sollicitantes quæ possunt manifestari Episcopo, quin manifestet culpam, si quam pœnitens commisit.

XV. Non sit difficilis ad excipiendas confessiones generales ab eo qui sic confiteri cupit, licet nulla sit necessitas. Dicebat S. Carolus Borromeus confessiones generales valde prodesse ad vitæ novæ perseverantem mutationem. Sed si magna populi concursus fuerit, curet ad opportunius tempus eam differre: quòd si nunquam ei vacabit tempus quod occupationibus non præpediatur, ut accidit in missionibus, curet saltem summatim excipere illam confessionem generalem (modò non sit necessaria) tantummodò exquirèdo species et tempus peccatorum habituatorum, quin imporetur ad exquirendum numerum et circumstantias particulares.

XVI. Non prætermittat disponere quemlibet ad actum doloris, suggerendo ipse motiva tam attritionis quàm contritionis, eo modo quo dictum est *Tract. XVI. n. 17.*, dum illi actus quos eliciunt rudes sine motivis, parvi aut nihili valent. Cùm verò Confessarius rectè præsumere potest poenitentem actum doloris uti debet elicuisse, tunc satis erit ante absolutionem ei dicere ut renovet dolorem. Et præcipuè advertat quòd si poenitens accedit indispositus, ille pro viribus conari debet ad eum disponendum pro absolutione; vide *ibid. n. 105.*

XVII. Illos poenitentes qui afferunt tantum peccata venialia, sed habituata, non absolvat, nisi perspectum habeat illos verè poenitere et verum propositum habere, saltem de aliquo illorum: aut nisi exhibeant pro materia certa aliquod gravius peccatum anteactæ vitæ, ut notatum est *Tract. XVI. n. 25.* Quot confessiones invalidæ (quæ in se sunt vera sacrilegia) quotidie committuntur ob Confessariorum socordiam!

XVIII. Imponat tantum illas poenitentias quas judicare potest à poenitente faciliter adimpletum iri, ut dictum est *Tract. XVI. n. 51.*; sed curet ut illæ sint medicinales, puta frequentia sacramentorum, visitationes, se Deo commendare mane et vespere, legere aliquem librum spiritualem, se ad aliquam congregationem adscribere, etc.

XIX. Personis spiritualibus quæ frequentant sa-

cramenta, insinuare non omittat orationis mentalis usum; rationem deinde exigendo de ea saltem eas interrogando an omiserint eam aliquando. Hac mediocri diligentia adhibita, quilibet Confessarius poterit multas animas sanctificare. Nec sit difficilis ad communionem frequentem concedendam, quoties cognoscit, aut prudenter judicat poenitentem animæ suæ profectum consecuturum. Vide *Append. I. ex n. 30.*

XX. Scrupulosis maximè suadeat obedientiam, et illis semper affirmet quòd obediendo tutà viâ incedent et non obediendo in periculum se perdendi conjiciunt. Sit fortis et rigidus in efficiendo ut sibi obediat; sermonem cum eis semper adhibendo constantem, quia si ancipiti sermone cum eis loquitur, eos magis confundet. Exhibeat regulas generales ad dubia deponenda, pro cujusque dispositione: v. gr., scrupulum facienti circa præteritas confessiones, sub obedientia præcipiat, ne confiteatur, nisi de peccatis à se certè pro mortalibus cognitis et fortè nunquam confessis. Et in hoc Confessarius forti animo sit in eum non audiendo, nisi obediat; quia si quando cedit, et eum auscultat, poenitens animo erit semper deturbatus: nonnulli Confessarii animas in miserimum statum reddunt, eas audiendo. Illi verò qui timet quamlibet actionem suam esse peccatum, imponat ut scrupulum vincat, et libere operetur ubi certum peccatum non animadvertit; vide dicta *Tom. I. Tract. I. ex n. 8.*

XXI. Circa opinionum delectum, cum agitur de removendo poenitente à peccati formalis periculo, Confessarius non rarò sequi debet benigniores, quantum christiana prudentia suggerit. Cum verò aliqua opinio proximius reddit peccati formalis periculum, tunc omnia suadere debet rigidiorē: vide dicta *Tract. ult. n. 3.* Dico *suadere*, quia quando opinio est verè probabilis, et poenitens vult eam sequi, non potest ei absolutionem denegare, ob certum jus quod ille acquisivit ex confessione peccatorum suorum jam facta, ut dictum est *Tract. XVI n. 119.*

XXII. In excipiendis mulierum confessionibus, et

in tractando cum eisdem, austeritate majore, quam potest utatur, prout prudentia suadet; ideoque recuset munera; familiaritatem, et quicquid causa animi adhesionis esse potest, vitet. Quoniam hoc negligendo Confessarii quot animas in exitum induxerunt proprias et poenitentium! Vide *Tract. ult. n. 55.*

XXIII. Sit humilis, et de sua doctrina non sibi blandiatur; quare persæpe Deo fundat preces, ut per Jesu Christi merita sibi lumen de cælo impetiat, præsertim in dubiis casibus. *Invocavi, et venit in me Spiritus sapientiæ. Sap. 7.* Ideoque Confessarius qui orationi non vacat, difficulter rectè incedet. Potissimum id faciat in dirigenda aliqua anima elevata, cui Deus gratiis supernaturalibus favet, cum ille in tali materia parum expertus est. Nonnulli, qui vix scientiæ mysticæ notitiam attigerunt, erubescunt alios consulere: non ita agunt verè humiles; hi non solum alios consulunt, et non paucos cum operant, sed etiam zelotypiâ non afficiuntur in dimittendo hujusmodi animas, ut dirigantur à magistris se peritioribus, aut saltem ut eorum judicium auscultent. Has autem animas Confessarius non auscultet die festo; festis enim præbeat locum aliis magis indigentibus, præsertim iis qui laboribus dant operam, et nuptis.

§ II.

Monita ad Parochos.

Lucet hic breviter adnotare nonnulla onera magis præcipua, quibus Parochi tenentur circa curam suarum ovium.

I. Parochus tenetur ad eas instruendas in mysteriis fidei, et rebus ad salutem necessariis, ut sunt: 1. quatuor mysteria principalia, nempe quod sit *unus Deus*, et quod sit omnipotens, sapientissimus, creator et Dominus totius, misericors et amabilis super omnia bona; præsertim quod sit justos remunerator bonorum et malorum; item docere debet mysterium SS. Trinitatis, incarnationis et mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, nempe Baptismum, Eucharistiam et Pœnitentiam; reliqua, saltem cum suscipienda sunt. 3. Articulos symboli, et inter hos præsertim B. Mariæ virginitatem, sessionem Jesu Christi ad dexteram Patris, nempe quod ille in coelo sit in æquali gloria cum Patre; resurrectionem corporum in judicio finali quod fiet à Jesu Christo; unitatem romanæ Ecclesiæ in qua solùm habetur salus, et deinde paradisi et inferni æternitatem. Quæ omnia quilibet fidelis sub gravi præcepto scire tenetur. 4. Præcepta Decalogi et Ecclesiæ; 5. *Pater noster* et *Ave, Maria*, actus fidei, spei, amoris et contritionis. Igitur quemadmodum graviter peccat qui hæc scire negligit (et quidem non solùm verborum textus, sed etiam in quantum ad sensum), ita etiam graviter peccat Parochus, prout comm. dicunt DD., si per se, aut per alium idoneum (eo legitime impedito, ut ait Trid., *sess. 5. c. 2*) negligit ea docere saltem quoad substantiam suos subditos, aut pueros et adultos qui illa nesciunt. Hinc fit quod cum ipse observat parentes aut dominos non mittere filios aut famulos ad doctrinam, tenetur expedientia media capere cum Episcopo qui, ut ait Trid., *sess. 24. c. 4.*, potest parentes etiam per censuras ecclesiasticas ad id compellere. Parochi vigilantes apud se adnotatos habent pueros, ut videant qui desunt,

Imò dicit *Croix* (lib. 2. n. 149. et lib. 3. part. 1. n. 762), quòd si adsunt ignorantes qui ecclesiam adire nequeant, quia domos vel greges custodire debent, cum isti sunt in gravi necessitate spirituali, debet Parochus privatim eos perquirere, ut cum *quantocumque sub incommodo*, sicut auctor loquitur, eos instruat. Saltem dicimus, quando hoc valde sibi erit difficile ob multitudinem hujusmodi ignorantium, saltem eos curet examinare et instruere tempore præcepti paschalis, aut cum accedunt ad petendas fides ut confirmentur, aut ut Matrimonium contrahant. Expedi pariter ut Parochus exploret magistros et magistras, ut possint pueros et puellas doctrinam ac media in Dei amore vivendi docere.

II. Parochus per se ipsum tenetur sacramenta ministrare, quoties justè subditi ab eo id petunt. Et si fortè habet oecónomum, debet bene illius vitam et scientiam explorare; secùs, de perturbationibus quæ accident ipse Deo rationem redditurus est. Item tenetur assistere moribundis, si alius idoneus non reperitur, et speciali attentione assistere debet peccatoribus habituatis moribundis; illi enim in gravi necessitate suæ peculiaris assistentiæ existunt. Et circa Extremam unctionem, advertat quod dicit Catechismus rom. (part. 2. c. 6. n. 9.): *Gravissimè peccant, qui illud tempus ægrotes ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissâ, vitam et sensibus carere incipiant.* Tenetur etiam Parochus se certum facere utrùm subditi sui præcepto paschali satisfecerint. *Barbos. de Offic. Paroch. c. 2. n. 7.*, et *Segneri, Paroch. instr. cap. 23.* Et sit cautus ne schedulas communionis committat cuilibet clerico.

III. Debet impedire quominus habitus clericalis conferatur illis juvenibus aut pueris, qui in suis moribus spiritus ecclesiastici indolem non præ se ferunt. Debet cum diligentia clericos suos instruere, qui habitum deferunt clericalem, ut ad statum ecclesiasticum progrediantur; secùs illi sine disciplina educati, cum effrenati reperiantur, sive per fas, sive per nefas ad ordines promovebuntur, et evadent scandalum loci. Omitto sermonem facere de gravi

illa ratione quam Deo redditori sunt Parochi illi qui fides exhibent ordinandis, quos ipsi jam aut cognoscunt Ordinibus indignos esse, aut eas exhibent antequam sedula precedente diligentia de illorum probitate exquisiverint.

IV. Parochus tenetur exquirere de iis qui vivunt in peccato, ut corrigantur. Item de inimicis et scandalis quæ serpunt, præsertim inter sponsos, ut opportunè illis occurrat, quantum potest. Dicit *S. Thom.* (2. 2. q. 15. a. 5.): *Qui habet specialem curam alterius, debet eum querere ad hoc, ut corrigat de peccato.* Cum verò aliquod scandalum ab aliquo potente (præsertim si est Sacerdos) observat cui ipse prospicere non potest, debet saltem rem ad Episcopum deferre, ut ipse consulat. Et id quovis intuitu, aut timore negligere non debet; bonus Pastor tenetur pro ovium suarum salute animam ponere.

V. Curet ne sponzorū verba multo tempore ante Matrimonium excipiat, quia initis sponsalibus, totum illud tempus quod inter nuptias interfluit, in peccato tam sponsi quàm eorum parentes perseverabunt.

VI. Cum in regione notabiles audiuntur perturbationes quibus Parochus consulere nequit, tenetur ille conari ut missio advocetur, nisi aliud reperiatur expediens, quo illis prospiciatur. Et semper expediens erit interdiu Confessarios externos arcessere pro animabus erubescensibus, præsertim si in suum oppidum non solet concionator quadragesimalis advenire. Ille autem Parochus qui missiones respuit, non mediocrem suæ probitatis suspicionem ingerit.

VII. Parochus non solum debet malum avertere, sed etiam bonum promovere, quemadmodum boni Pastores efficiunt, qui non desistunt hortari ad sacramentorum et congregationum frequentiam, ad visitationes SS. Sacramenti et divinæ Matris, ad novenas, ad Venerabile, cum Viaticum circumfertur, associandum.

VIII. Curet persæpe ut populus singulari studio Mariæ SS. devotionem prosequatur, insinuan-

quanta sit ejus potentia et misericordia erga suos devotos. Idcirco insinuet ut recitent rosarium in communi quotidie una cum familia, ut jejenent Sabbato et celebrent novenas septem festivitatum, quas ex altari affuentiabit populo quoties aliqua novena accidit. Expediet propterea aut Sabbato ille concinculam faciat, proponendo aliquod exemplum beatissimæ Virginis, et semel in anno celebrare aliquam novenam sollemniorum cum sermone et expositione Venerabilis; et propterea uti poterit, inter cæteros, libro quem typis edidi, cui titulus: *Gloria di Maria*, ubi collectam reperiet materiam et exempla. Felix ille Parochus qui suas oves ferventes tenet erga devotionem Mariæ! nam illæ, Virgine opitulante, rectè vivent, et ipse Advocatam in vitæ exitu potentem habebit. Vide dicta *Tom. I. Tract. VII. n. 37.*, ubi locuti fuimus de rebus quæ majoris sunt momenti, et quæ Parochus prædicando debet potius populo suadere.

Potissimum insinuet usum petitionis; nempe ut sæpe se Deo commendent, ab eo præsertim sanctam perseverantiam postulando propter Jesu et Mariæ amorem; sæpius explicando quòd. divinæ gratiæ, et præcipuè donum perseverantiæ, non obtinentur nisi petantur: *Petite, et accipietis*. Et publice sæpe illam magnam Jesu Christi promissionem, quòd quidquid Patrem petierimus in ejus nomine, Pater dabit nobis: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16. 23.* Insinuet etiam instantèr usum orationis mentalis, et curet faciendam in ecclesia una cum populo quolibet die, aut saltem quolibet die festo, docendo etiam modum quo fieri potest domi. Ideoque hic subjungitur instructio sequens, ubi sermo sit de necessitate, et deinde de modo practico orationis mentalis.

S III.

Brevis praxis orationis mentalis.

ANTEQUAM de praxi et modo orationis mentalis sermo fiat, jureat de orationis mentalis necessitate cognoscenda aliquid dicere. Duo sunt hujus necessitatis momenta. Primum est quod innuit S. Augustinus, nempe quod incedenti clausis oculis impossibile est viam et suæ salutis media intueri. Veritates æternæ sunt supernaturalia negotia quæ oculis corporeis compici nequeunt, sed oculis mentis, cogitatione nimirum et consideratione, assequi possumus. Igitur qui orationi mentali non incumbit, non considerat, et consequenter suæ salutis æternæ negotium quanti intersit non videt, et viam quæ tenenda est ut illuc eat, non prospicit. Id quidem fuit quod scripsit S. Bernardus ad Eugenium Papam : *Timeo tibi, Eugeni; ne multitudo negotiorum, intermissâ oratione et consideratione, te ad cor durum perducatur, quod se ipsum non exhorret, quia non sentit* (lib. 1. *Consid. ad Eug. Pont.*). Ut quis suam æternam curet salutem, oportet ut sit ei cor flexibile seu docile, et paratum ad divinarum inspirationum impressiones recipiendas, et ad eas exsequendas. Hoc expostulabat Salomon à Deo : *Dabis ergo servo tuo cor docile*. 3. Reg. 3. 9. Dicit S. Joan. quod animæ illæ sunt Dei, quæ intendunt ad audiendas et exsequendas divinas voces : *Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audit à Patre et didicit, venit ad me.* Joan. 6. 45. Cor nostrum in se durum est, quia totum pronum est ad carnis voluptates sequendas, et est spiritus legibus obstans. Illud autem flexibile redditur gratiæ influxibus, quæ per orationem illi infunditur : ibi anima ad divinam bonitatem et ad amorem Dei, qui erga eam est singularis, considerandum movetur ; illa inflammatur, emollitur, et divinis vocationibus redditur obediens, quemadmodum experiebatur David qui dicebat : *In meditatione mea exardescet ignis.* Aliter cor durum, obsistens, inobediens remanebit, et in diē novissimo malè habebit : *Cor durum habebit malè in novissimo, et qui*

amat periculum in illo peritit. Eccl. 3. 27. In sua duritie persistens, infortunium subibit, quod ne cognoscet quidem se tale esse : cor enim quod non meditatur, ait S. Bernardus, *et ipsum non exhorret, quia non sentit.* Nam defectus suos et impedimenta quæ suæ saluti obijci, non percipit. Et advertendum quod S. Bernardus scribebat ad Pontificem, qui quidem non omittebat orationem (si forte quando eam intermittebat) propter negotia mundana, sed propter negotia quæ omnia Ecclesiæ ac Dei gloriæ momenta respiciebant. Opus est ut id præsertim animadvertant Sacerdotes, qui majoribus oneribus cum premantur, majori divinarum gratiarum præsidio indigent, et consequenter oratione, ut robur assequantur quo illa sustinere possint; et non tantum illi qui orationem negligunt, ut in secularibus negotiis incumbant, sed etiam illi qui ab ea abducuntur, ut opera spiritualia in proximi commoda promoveant, v. gr., ut confessiones audiant, concionentur, aut scribant.

Hæc arridet quod scripsit S. Theresia (*Epist. 8.*) ad Episcopum Uxamæ, qui cæteroquin maximo zelo ovium suarum saluti, sed non multum orationi vacabat, dum interdum eam omittebat. Quare Sancta superno illustrata lumine particulari, aut etiam per revelationem cognito hujusmodi Prælati defectu, licet ipse esset suus Confessarius; ut eum commendatum videret, sibi difficultas nulla fuit illum admonendi, ei que ita scripsit, vertendo verba in latinum sermonem : *Cum referrem Domino nostro quas ipse contulit in te gratias, concedendo humilitatem, charitatem et zelum, petii ab eo ut tibi omnium virtutum accessionem largiretur : nullam patefecit in te desiderari, nisi quod præ omnibus præcipuum est (et deficiente fundamento, opus ruit, et nutat). Desideratur igitur in te oratio et perseverantia in oratione cum constantia, disrumpendo unionis sustentaculum, nimirum Spiritus Sancti unctionem; ex cujus carentia oritur omnis siccitas, et disjunctio quam anima patitur. Et postea subjungit : Licet in nobis nullæ videantur inesse imperfectiones, cum verò animæ oculos*

Deus aperit, quemadmodum efficere solet in oratione, perspicue hæ conspiciuntur imperfectiones. Et hoc profectò est, quod declaravit Spiritus Sanctus, nempe quòd ex meditationis deficientia mundus peccatoribus scætet, et infernus animabus quotidie repletur. Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Jer. 12. 13.

Alterum principale fundamentum, et majoris momenti pro necessitate orationis mentalis, est quòd animæ quæ non meditantur, non orant, et ita pereunt. Virtutes in illo qui orationi non vacat, licet reperiantur, nihilominus nec stabiles nec perseverantes se præstabunt, quia perseverantia nisi petitionibus, et quidem perseverantibus non obtinetur. Hinc fit quòd qui non petit perseveranter, non perseverabit. Propterea S. Paulus discipulos suos, ut sinè intermissione orarent, hortabatur: *Sinè intermissione orate. 1. Thess. 5.* Et ipse Salvator dicebat nunquam ab oratione cessandum esse: *Oportet semper orare, et non deficere. Luc. 18. 1.* Et hinc oritur quòd meditatio sit moraliter necessaria animabus, ut in Dei gratia persistant. Dico *moraliter necessaria*, quia licet, ex se loquendo, sinè meditatione possit quis in gratia acquisita perdurare, attamen cum non meditatur, est moraliter impossibile, nempe difficillimum, ne in gravia peccata labatur; et ratio est illa quam paulò superius innuimus, quia ille qui orationi non vacat, in alia animum distrahens, parum indigentias suas percipiet, parvi pericula sua faciet, parum curabit media suscipienda et exsequenda ut ab illis caveat, et parum deniquè orandi necessitatem, in qua reperitur, cognoscet; et ab orando desistet, et non orando utiquè peribit. Magnus ille Episcopus Palafox, in adnotationibus ad præfatam epistolam S. Theresiæ, quam ille vocat omnium maximè spirituales inter alias Sanctæ (n. 10.), sic scribit: *Hinc discere debemus nos Prælati, non satis esse zelum, nec charitatem sinè oratione, quia virtutes quæ oratione non fulciuntur, deficiunt, et nos peribimus. Ratio patens est: quomoda durare potest charitas, si Deus perseverantiam non*

præstabit? quomodo nobis perseverantiam præstabit Dominus, si eam ab ipso non expostulamus? quomodo eam expostulabimus sine oratione? quomodo hoc miraculum (nempe perseverantiam obtinere sine oratione) fiet sublato aquæducto cælestium influxuum in animas, nempe oratione? sublata oratione, nulla cum Deo intercedit communicatio, ut virtutes conserventur, nec aliud medium, nec aliud remedium existit ut à Deo bona consequamur.

Contrà nos monitos facit Dominus quòd qui veritates æternas, nempe mortem, judicium et duas æternitates, felicem, aut infelicem, quæ nos manent, meditaverit, immunem à peccatis se servabit: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Eccli. 7. 40.* Dicebat David quòd æternitatis meditatione eum in virtutum exercitium incitabat, et ad spiritum à defectibus purgandum: *Cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui..., et exercitabar, et scopebam spiritum meum. Psal. 76. 6. 7.* Et dicebat quidam auctor quòd si interrogarentur damnati, cur vos in inferno reperimini? responderent major eorum pars: nos in inferno reperimur, quia infernum non cogitavimus. Qui in spiritualibus exercitiis de veritatibus æternis commonetur, impossibile est ut ad Deum non convertatur, si illas attentè audit, et illas credit. S. Vincentius de Paulo dicere solebat quòd si peccator missionibus aut exercitiis spiritualibus ex animo adesset, et se non converteret, prodigio hoc simillimum erit; et tamen qui concionatur et loquitur in exercitiis, non est nisi homo, dum in oratione mentali est Deus ipse qui animam alloquitur: *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Osee, 2. 14.* Deus utique omni concionatore sapientiùs loquitur. Omnes Sancti facti sunt sancti per meditationem. Et experientia docemur quòd illi qui orationi insistunt cum difficultate in mortale peccatum decidunt: et si fortè quando cadunt, orationi insistendo, statim resipiscunt, et ad Deum revertuntur. Oratio mentalis et peccatum unà simul cohærere non possunt. Dicebat quidam Dei servus, quòd multi recitant rosarium, officium

Virginis, jejunant et in peccata perdurant. Sed qui prosequitur orationem, impossibile est ut pergat in Dei inimicitia esse; aut orationem omittet, aut a peccato discedet. Sed si orationem non relinquet, non solum a peccato avertetur, sed etiam a creaturarum amoribus dissolvetur, et amorem suum Deo dabit: *In meditatione mea accendebat ignis. Ps. 38. 4.* Oratio est fornax, ubi in divino amore animæ accenduntur. Possibile non est ex animo divinam bonitatem, meritum quod Deus habet ut ametur, amorem quo nos dilexit et diligit, considerare, et animam erga Deum non incendi. Dicebat idem regalis Propheta Deum cogitando, et opera magna charitatis suæ erga homines meditando, quod totum se inflammatum sentiebat ad illi obsequendum, et suum spiritum deficere cum incapax esset ad consolationes superabundantes recipiendas quibus tunc Dominus se ei communicabat: *Memor fui Dei, et delectatus sum et exercitatus sum, et defecit spiritus meus. Psal. 76. 3.* Sed ad praxim descendamus.

Loquendo de loco orationi magis accommodato, commodior est ecclesia; sed illi qui eò adire, aut ibi commorari non possunt, in quolibet loco, domi, villâ, etiam deambulando, etiam laborando, mente ad Deum elevatâ, orationi vacare possunt: quot ricolæ, cum alio modo non possint, orationem laborando et in itinere faciunt! Qui Deum quaerit, ubique et omni tempore eum invenit.

Quoad tempus, tempus matutinum est melius. Non bene diei actiones procedent cum mane orationi non vacatum est. Oratio deberet utique bis in die, mane nempe et vespere, fieri; sed cum vespere non vacat tempus, fiat saltem mane. Dicebat V. P. D. Caraf., piorum Operariorum fundator, quod unus actus amoris cum fervore mane in oratione factus, potens erit ad animam per totum diem in fervore conservandam. Quantum ad tempus quo oratio durare debet, Parochus aut Confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est quod ut ad gradum aliquem perfectionis sublimem perveniatur, non sufficit mediæ horæ spatium. Cæteram hoc tempus sat erit pro incipientibus, sed maximè eis insinuet

ne orationem omittant ariditatis tempore. Vide dicta *Append. I. n. 5.*

Denique veniamus ad modum docendi orationem. Illa tribus constat partibus, præparatione, meditatione et conclusione. In præparatione tres continentur actus, fidei, nempe de Dei præsentia, humilitatis et petitionis ut illustretur animus. Dicendo ita : 1. Deus meus, credo te esse mihi præsentem, et de abysso meæ vilitatis te adoro. 2. Domine mi, propter peccata mea nunc in inferno mihi esset morandum; me poenitet offendisse te, parce mihi propter tuam pietatem. 3. Pater æternæ, propter Jesum et Mariam præbe mihi lucem in hac oratione, ut ex illa animæ meæ profectum percipiam. Deinde dicatur Ave ad Mariam SS. ut hanc lucem sibi impetret, et Gloria Patri ad S. Josephum, ad Angelum custodem, et ad sanctos Advocatos. Hi actus fiant attentè, sed breviter, et statim ad meditationem procedatur.

Pro meditatione juvat eum præsertim, si legere scit, aliquo libro uti, sistendo ubi animus motum se magis sentit. Dicit S. Franciscus Sales. quòd in hoc faciendum est ut apes faciant, quæ insident in flore donec mel exhauriant, et deinde ad alium transeunt. Qui verò legere nescit, meditetur novissima, beneficia Dei, et maxime vitam et passionem Jesu Christi : meditatio passionis (dicebat S. Franciscus Sales.) debet esse nobis ordinaria. O quàm perbellus liber est passio Jesu pro animabus devotis! ibi melius quàm in alio libro peccati malitia et Dei erga homines amor percipitur. Locuta fuit olim quædam Redemptoris imago ad V. Fr. Bernardum de Corlione, qui eum rogavit utrùm sibi placeret ut ipse legere edisceret? Imago respondit : *Quid tibi cum legere? Quid tibi cum libris? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit.*

Hic advertendum est orationis mentalis profectum non solum nec tantum in meditatione consistere, quantum in affectus eliciendo, petendo et delibando; hi sunt tres fructus meditationis, prout innuimus *App. I. n. 3.* Igitur postquam quis aliquam maximam æternam meditatus erit, et postquam ad

cor ejus Deus allocutus fuerit, opus est ut ipse Deum alloquatur per affectus, sive actus fidei, gratiarum actionum, adorationis, humilitatis, et potissimum amoris et contritionis, qui actus etiam amoris est. Amor est illud aureum vinculum quod animam cum Deo copulat. *Charitas est vinculum perfectionis.* Quilibet amoris actus est thesaurus qui de divina amicitia nos certos facit: *Infinitas enim est thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitia Dei.* Sap. 7. 14. *Ego diligentes me diligo.* Prov. 8. 17. *Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo.* Joan. 14. 21. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. Petr. 4. 8. Vide dicta in Opere morali, lib. 6. n. 442. Venerabilis soror Maria crucifixa vidit magnam flammam in quam nonnullas paleas projectas vidit statim incendi; ex hoc sibi cognitum factum est per quemlibet amoris actum ab anima abstergi ac destrui omnes culpas commissas. Præterea docet S. Thomas quemlibet actum amoris efficere ut nos gloriæ æternæ gradum unum adipiscamur: quilibet actus charitatis meretur vitam æternam. Actus amoris autem sunt dicere: *Deus meus, te omnibus præpono. Ex toto corde te diligo.* Aut se totum in voluptatem divinam committere, dicendo: *Domine, fac me cognoscere quid de me tibi placeat, quoniam paratus sum ad omnia.* Aut se sine ulla reservatione Deo offerre, dicendo: *Ecce me, fac de me et de meis omnibus quod tibi lubet.* Et præcipuè hæc oblationes sunt actus amoris qui Deo maxime sunt cordi: quapropter S. Theresia quinquagies quotidie se Deo offerebat. Actus perfectissimus amoris est gaudere et sibi complacere de infinita Dei felicitate. Cum verò anima cum Deo se sentiret conjunctam per supernaturalem sive infusam animi collectionem (ut explicatum est *Appendice I. num. 13.*), ei nihil elaborandum in aliis actibus eliciendis, nisi illis ad quos suaviter a Deo se sentit attrahi: cum debeat duntaxat tunc attentionis amatoriam ad id, quod Deus in ea operatur, attendere; nam secus posset divinæ operationi impedimento esse. Notandum insuper, ut advertit sanctus Franciscus Salesius,

quod si unquam ante meditationem per Spiritum Sanctum aliquis bonus affectus inspiratur, tunc omittenda est consideratio, et affectibus laetus cedendus est; dum consideratio non inservit nisi ad affectus movendos, quare sine assecuto, media omittenda sunt.

2. Juvat maxime in oratione petitiones repetere, cum humilitate et fiducia a Deo lucem suam, peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradysum, et præ cæteris donum sancti amoris sui exoptulando. Hortabatur S. Franciscus Sales. inter cæteras gratias ad petendum cum fervore nimis vehementer gratiam divini amoris, quia (dicebat) obtento amore, omnes alias gratias consequimur: summa hæc est. Quod si, ob spiritus desolationem in qua forte anima reperiretur, aliud efficere non posset, sibi satis erit Davidis petitionem repetere: *Deus, in adjutorium meum intende. Domine, adjuva me. Succurre mihi, præsto sis.* Dicebat V. P. Paulus Segneri experientia se doctum fuisse nullum utilis pro animabus exstare exercitium in meditatione quam iterum atque iterum petere. Et opus est petere nomine, sive meritis Jesu Christi qui nobis perspicue promissit, ut supra dictum est: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

3. Neeesse est ut in oratione (saltem in fine illius) aliquod propositum sibi statuatur, non tantum in generali, ut esset omnem culpam deliberatam, etiam levem, aufugere, et se totum Deo tradere; sed etiam in particulari, v. g., cum majori attentione ab aliquo defectu se custodire, in quem frequentius lapsus est; aut meliori modo quam prius aliquam virtutem exercere, v. g., patientius talis personæ sufferre molestiam, obedire diligentius tali superiori, aut tali regulæ, vigilantius in tali et tali re se mortificare. Ab oratione ne discedamus, nisi aliquod particulare propositum deliberaverimus.

Denique orationis conclusio tribus fit actibus: 1. gratiæ Deo agantur de inspirationibus in meditatione

habitis; 2. proponatur ad amussim deliberationes factas observare; 3. petatur ab æterno Patre, propter Jesum, et Mariam, auxilium ut fidelis servetur; et terminetur Deo commendando animas purgatorii, Ecclesiæ Prælatos, peccatores et omnes nostros conjunctos, amicos et benefactores, recitando *Pater* et *Ave*, quæ sunt præces omnium utilissimæ, quas à Jesu Christo et Sancta Ecclesia nos edocti sumus.

Oportet autem, cum ab oratione discedimus, 1. ut dicit S. Franciscus Sales. ut colligamus florum manipulum, ut quotidie odoratu de eo oblectemur, nempe unum aut alterum punctum in quo anima magis mota est ad hoc, ut in diei progressu illius recordemur.

2. Oportet curare ut statim deliberationes factas, in occasionibus tam exiguis quam magnis quæ nobis occurrent, in praxim deducamus; v. g., deliberatio cum suavitate sufferendi aliquam personam quæ in nos irâ commota est: aut nos mortificandi in visu, auditu, loquela, etc., et præsertim cum silentio quantum possibile est oportet affectuum habitorem sensum servare; alias statim in actiones et sermonationes inutiles nos distrahendo, statim evanescet ille devotionis fervor qui in oratione conceptus est.

Præ cæteris denique Director suos poenitentes incessanter hortetur ne orationem omittant, nec minuant tempore ariditatis, et ne unquam turbentur, licet per multum aut longum tempus desolatione videantur premi. Quot aulici, ait S. Franciscus Sales., erunt principem veneraturi; et contenti sunt simpliciter ab eo videri! Nos ad orationem eamus sine Deo obsequendi; si ipse velit nos alloqui et suis consolationibus nobis favere, de tantis gratiis illi agamus gratias; sin minus, contenti simus coram divina præsentia ædesse cum pace, eum adorando et nostras necessitates exponendo; et tunc si Dominus nos non alloquitur, certè nostra observantia et fidelitas ei grata erit, et pro nostra fiducia quoque nostras preces exaudiet.

 PROPOSITIONES DAMNATÆ

AB

 ALEXANDRO PAPA VII.

Feriâ 4 die 24 septembris 1665.

IN Congregatione generali S. Romanæ et universalis inquisitionis coram SS. D. N. Alexandro PP. VII mature discussis infra scriptis propositionibus:

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententiâ asserens bullam *Cœnæ* solum prohibere absolutionem hæresis et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 Julii, in consistorio S. C. Eminentis. Card. visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscunque seculares ab hæresi occulta et ab excommunicatione propter eam incursum.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad Veneremur incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evitandi obligationem denunciandæ sollicitationis, est si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.

9. Post decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra iustitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre: neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione ommissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenentur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari præsentato Episcopo, sed ab eo injuste reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est illicitum religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi religioso, vel ejus religioni publicè et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam iudicem, a quo iniqua certò imminet sententia, si alià vià non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens proprià auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à *P. V* imposita beneficiatis non recitanti, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam iudicis, eo quòd sit poena.

21. Habens capellaniam collativam, aut quòdvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suae obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra iustitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunià interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiae, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subijcere praecepto.

24. Mollities, sodomia et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimae, ideoque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis praecepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones aequè probabiles, potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius prae alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censi probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impenderetur, interea idem sanctissimus, re mature considerata, statuit

et decrevit praedictas propositiones et unamquamque ipsarum, ut minimum tanquam scandalosas esse damnandas et prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet, ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, aut de eis etiam disputative, publice aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (praeterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctae obedientiae, et sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis ac status, etiam speciali et specialissima notà dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Feria 5. die 18 Martii 1666.

Prop. 29. In die jejuni, qui saepius modicum quid comedit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a praecipio jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova et lacticia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas quas ante beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium paschale satisfacit praecipio.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici praecipio, pro die praesenti et crastino.

36. Regulares possunt in die foro conscientiae uti

privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ regularibus et revocatæ à Paulo V, hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentinum factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimum*, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob dejectionem carnalem et sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarij (vulgò *regato*), dum deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, et alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ; reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censure.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur,

PROPOSITIONES DAMNATAE

A. SS. PAPA INNOCENTIO XI

Feria 5. die 2 Martii 1679

1. Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet ~~lex~~, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo iudicem posse iudicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate sive intrinsecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modò a probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam quâ justificari possimus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali.

11. Precepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in secularibus invenies, etiam in regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statu.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere; illam inefficaci affectu petere et desiderare, non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris; sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obvenit est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se inebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub preceptum speciale et secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elibere.

18. Si a potestate publica quis interrogetur, siem ingenuè confiteri, ut Deo et fidei gloriosum consilio; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest prudenter repudiare assensum quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, imò cum formidine quâ quis formidet ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unitus Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologis, est quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur junc expediens et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum quod de mandato regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur latiori crimine occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam inferre; si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam vel ictum iustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus incubatum habemus et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi quam legatario contra injustè impediens ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut et jus habent in cathedram, vel præbendam, contra eorum possessionem injustè impediens.

34. Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fetum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulae domesticæ possunt occulte heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furtâ, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis præviæ inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit qui non majori faciat pecuniam presentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, cum ultra sortem aliquid exigatur, tanquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex iustitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

45. Dare temporale pro spirituale non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale

sit principale motivum dandi spirituales, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur quam res spiritualis.

47. Cùm dicit concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, ad ecclesias promoyent, concilium vel primò videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minù propriè ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, et solum esse malam quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturae prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter; si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandifesta non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiae de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudem, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens confessio et communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota predestinationis.

57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis, v. gr., potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere, quin imò directè et ex proposito querit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

FINIS.

INDEX RERUM NOTABILIVM

QVÆ IN HOC TERTIO TOMO CONTINENTUR.

Prior numerus denotat tractatum, aut appendicem; posterior denotat numerum marginalem ipsiusmet appendicis vel tractatus.

A

ABBATES an habeant facultatem, Capit. Liceat, XX. 31.
Quinam conferre possint Ordines. 117. 120.

Abortus. Episcopi et Regulares possunt absolvere seculares à censura per abortum. XX. 100.

Absolutio. An Confessarius absolvat in mortali. *Append. III. 15.* Absolutio censurarum. 80. (Et vide quod dictum est *Top. II. Tract. XIX. Punct. II.*) Sacerdos simplex quando potest absolvere. *Append. III. 130.*

Acolythatus quid? Potestas et officium. *Append. III. 16.*

Actus christiani pro moribundis. *Append. II. § ultimo.*

Administratio sacramenti simulata. *Append. III. 16.*

Alia requisita ad Ordines. *Appendix III. 43 et 44.*

Affectus suggerendi moribundis. *Append. II. § III.* Affectus tempore agonie. § VI.

Agonia. Monita pro agonia. *Append. II. § V.* Affectus pro agonia. § VI.

Altare portatile circa Regulares. XX. 121. Altare requisitum ad celebrandum. *App. III. 116.*

Amor. Si illi qui amorem faciunt absolvi possint. *App. IV. § 1. n. VI.*

Animadvertere. Episcopus circa clausuram, etc. XX. 80. Casus in quibus Episcopus punire potest Regulares. 82 et 83. In cœnobiiis ubi non morantur. 12. Religiosi, etc. 88.

Animarum directio pro Confessario circa gratias supernaturales. *App. I. 23 et 24.*

Animus clericandi requisitus, etc. *Append. III. 33 ad III.*

Applicatio Missæ quoad Parochum. *Append. III. 109.*

Approbatio Confessarii monialium. XX. 67.

Ariditas sensibilis. *Append. I. 8.* Ariditas substantialis, aut spiritus. 9.

Artifices capillorum fictitiorum, qui caput faciunt mulieribus. Tract. ult. 36.

Assistentia moribundis. Append. II. Monita Sacerdoti. § I. Remedia contra tentationes. § II. Motiva et affectus. § III. Animadversiones circa ultima sacramenta. § IV. Monita pro agonia et morte. § V. Affectus pro agonia et aspiratione. § VI. Signa mortis. § VII. Preces, actus christiani et benedictiones. § ult.

Attentio interna ad horas, etc. App. III. 75. Beneficiatus recitans sine attentione an teneatur ad restitutionem. 61.

B

BARBITONSORES. Petitiones ipsis faciendae. *Tract. ult. 36.* Vide *Artifices capillorum fictitiorum.*

Benedictiones in articulo mortis. Append. II. pag. 77. De cucullo sanctae Mariae de Carmelo. Ib. De cucullo Mariae septem dolorum. pag. 78. De cucullo Mariae Immaculatae. Ib.

Beneficium et Beneficiati. Circa canonem et forum. XX. 22. Episcopus unire potest beneficia. 71. Restitutio fructuum si non recitant, etc. *Append. III. 61.* Quibus faciendae. 62. Quid si alia habent onera. 63. An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna. 64. Intra primos sex menses, etc. Et qui sine culpa, etc. 65. Qui non percipit fructus, etc. 66. Si beneficium sit tenue. 67. Male expendens, etc. canonicus non canens. 68.

Beneficiarii circa Episcopi privilegium. XX. 50. Circa Regularium privilegium. 105.

Bona immunita ecclesiasticorum. XX. 20. Quinam gaudeat tali privilegio. 21 ad 24.

Breviarium projiciens quot peccata committit. App. III.

C

CALIGO sacra in contemplatione. *App. I. 15.*

Calix et Patena ad celebrandum. App. III. 117.

Canon. Privilegio canonis quinam gaudeat. XX. 19 ad 24.

Canonica portio. XX. 93.

Canonicus non canens. App. III. 68.

Cappellanus si est liber in alia ecclesia celebrare. XX. 60.

Charitas Confessorum excipiendo poenitentes. XXI. 1. In audiendo. 2. In admonendo. 3. In postulando et disponendo. 4.

Castitas. Subdiaconi an teneantur ad eam ex voto, etc. *Append. III.* 39. Si quis ignorat, etc. Si ante pubertatem, etc. Qui per metum, etc. *Ib.* Causae excusantes precipitatione officii. 76.

Casus reservati. Si Episcopus potest absolvere à papalibus extra confessionem. *XX.* 32. Si à casibus reservatis ab aliis Episcopis. 65. Si à casibus post concilium, etc. 36. De complice in peccato turpi. 37. De casibus bullae *Canae*. 38. Si moribund. coram Episcopo, etc. 45. De sex casibus episcopalibus, et precipue de percussione Clerici. 46 ad 48. A quibus casibus possunt Regulares subditos absolvere. 95 ad 97. A quibus casibus absolvere seculares. 99. Si à reservatis Episcopis à jure. 100. Si à papalibus. 101.

Celebratio. Capellanus dispensatus ad celebrandum in alia ecclesia, etc. *XX.* 60. Si post meridiem, etc. 61. De oratoriis. 62. Ubi Episcopus, etc. 63. Si potest dispensare ad celebrandum in domo. 64. Circa modum celebrandi Missas Regulares sunt Episcopis subditi. 75. Non possunt advenas admittere. 77. Ante Missam parochialem. 76. (Sed super hoc videantur decreta *Tom. II. Tract. XV. num. 88. ad XXI.*) Qui celebrat in mortali quot peccata, etc. *Append. III.* 13. Obligatio Sacerdotum celebrandi. 111. Quando liceat celebrare. 113. Ubi liceat. 114. Si ecclesia sit polluta, 115 et 128. An in ecclesia Regularium contra prohibitionem Episcopi, etc. *XX.* 77. Requisita ad celebrandum, scilicet altare, etc. *Append. III.* 116 ad 122. Neopresbyteri, etc. 123. Tres Missae in junctae. 124. Missa celebranda alta, breviter, etc. 125. Missae votivae. 126. Quando pluries in die, etc. 127. (De illis qui citò celebrant, vid. *Tom. II. Tract. XV. num. 84.*)

Censura. Si censura extra confessionem, etc. *XX.* 4. Censura Episcopi circa claustrum. 80. A quibus censuris possunt Regulares laicos absolvere. Et si à seorsim casibus episcopalibus, et à percussione Clerici, et si ab abortu? 100. De censuris in genere. *App. III.* 77 ad 80. De excommunicatione. 81 ad 83. De suspensione, etc. 84. De depositione, etc. 85. De interdicto. 86. (Sed de hoc vide id quod fusius dictum est in *Tom. II. Tr. XIX.* 63 ad 70.)

Cessare et Cessatio. In quot modis privilegium cessat. *XX.* 14. Quomodo per revocationem. 15 ad 17. Cessatio à divinis quid? *App. III.* 86. (Vide etiam *Tr. XIX.* 71.)

Character in sacramentis. *App. III.* 24.

Chirurgi. Petitiones ipsis faciendae. *Tr. ult.* 34 ad VI.

Chorus. Canonici non canent, etc. *App. III.* 68. Pronuntiatio in choro, etc. 73. Ordo horarum in choro. 74.

Christus quomodo sit praesens in Euchar. *App. III.* 101.

Circumcisio an fuerit sacramentum. *Append. III.* 2.

Clausula in privilegiis adiecta. XX. 5.

Claustum. Potestas Episcopi circa claustrum. XX. 66 et 80.

Clericus. Si Clerici per legem divinam sunt immunes, etc. XX. 18. Ad fruendum privilegiis canonis et fori. 19. Circa honorem. 20. Beneficiati 22. Tonsurati. 23. Qui habitum relinquunt. 24. Immunitas piorum locorum. 25 ad 28. Clerici conjugati an gaudeant privilegiis. 21. Percussio Clerici circa absolutionem. 46 et 48. Qui venenum dat, etc. *Ibid.* Vide *Percussio*.

Complex in peccato turpi si ab Episcopo, etc. XX. 37.

Compositio restitutionum ab Episc. , etc. XV. 69.

Communicatio privilegiorum inter Regulares. XX. 9.

Communio quando à Regularibus dari possit. XX. 123. Communionis frequentia. *App. I.* 29. Qui ministrat communem in mortali. *App. III.* 13.

Commutare. Si Episcopus possit commutare ultimas voluntates. XX. 68. Commutare officium. *App. III.* 70.

Conditio Sacramenta sub conditione, etc. *App. III.* 8.

Confessarius. Omnis Confessarius potest absolvere ab hæresi absolutum ab Episcopo in foro externo, XX. 39. Facultas Prælatorum in eligendo Confessario. 65. Approbatio Confessarii monialium. 67. Confess. extraordinarius monialium, etc., et ordinarium amovere. 80. Obligatio interrogandi et disponendi pœnitentem. XXI. 4. Remedia generalia et particularia pœnitentibus. 5 et 6. Quomodo cum occasionariis. *Tr. ult.* 1 ad 7. cum habituatis et recidivis. 8. ad 15. De ordinandis pravo habitu irreligiosis. 16 et 17. Petitiones ignavis. 18 ad 31. Cum juvenibus qui caput mulieribus ornant. 37. Cum pueris et puellis. 38 ad 42. Cum personis piis. 43 et 44. Cum cæcis et captis auribus. 45 et 46. Cum moribundis. 47 et 48. Cum damnatis. 49 et 50. Cum vexatis à dæmone. 51 ad 54. Cum mulieribus. 55 et 56. Circa gratias supernaturales. *App. I.* 23 et 24. Circa libidinum refrenationes. 25 ad 27. Circa confessionis assiduitatem et communionis. 28 ad 36. Quomodo debet dirigere religiosam in via perfectionis. 37 et 38. Monita notabilia confess. *App. IV.* § I. pag. 103.

Confessio. Si Episcopus extra confessionem. Cap. *Liceat*, etc. XX. 32. Cuinam Regulares, tyrones et servi possunt sua peccata patefacere. 110. Cuinam religiosi exteri. 111. De confessione quam medicus imponere debet. *Tract. ult.* 34. De permutando Confessario. 43. Confessio circa spirituales personas. *App. I.* 28.

Confirmatio ad suscipiendos Ordines, etc. *App. III.* 33 ad I.

Clerici conjugati et gaudent privilegiis. XX. 21.

- Conservator*. *Judex Regularium*. XX. 90.
Contemplatio et sui gradus. *Append. I.* 6. et sequenti.
Contemplatio affirmativa et negativa. 12.
Contritio an sufficiat ministranti in mortali. *App. III.* 12.
Conventus ubi non possunt sustentari. 12. Religiosi. XX.
 88. *in fine*. De stabiliendis, relinquendis aut transferendis
 cenobis. 88 et 89.
Conviventes totius collegii consensu sive Clericum percu-
 tiant, etc. XX. 47.
Corporale ad celebrandum. *App. III.* 119.
Cruz cum crucifixo ad celebrandum. *App. III.* 122.

D

DAMNATI capite. Quomodo cum ipsis *Confessarius* se ge-
 rere debet; et si sunt pertinaces. *Tract. ult.* 49 et 50.

Decima quomodo et à quibus debeantur. XX. 84 ad 86.

Declarationes sacre Congregationis circa exemptionem
Regularium ab Episcopis. XX.

Defectus. Irregularitates ex defectu. *App. III.* 89. (Sed
 fusiùs *Tom. II. Tract. XIX. ex n. 112.*) Defectus sup-
 plendi in presbyteratu. *App. III.* 94.

Delegare. Si Episcopus potest facultatem delegare. *Cap.*
Liceat: et si per omnem casum particularem, etc. XX. 34.
 Si per casus aliorum Episcoporum. 35. Si absolutio per
 impeditos. 40. Si dispensatio ad Matrimonia, etc. 58.

Delictum. Irregularitas per delictum occultum. XX. 29.
 Quando delictum dicitur occultum. 33. Quæ irregularitates
 ex delicto. *App. III.* 88. (Sed fusiùs *Tr. XIX. ex n. 88.*)

Depositio quid? *App. III.* 85. (et fusiùs *Tract. XIX.*
n. 67.)

Diaconatus et *Diaconus*. Materia et forma. *App. III.* 90.
Officia Diaconi. Si excommunicatus, etc. *Pœnitentia* Epis-
 copi, etc. 91. Si Diaconus ministret in mortali. 14.

Dilatio Missæ celebrandæ *App. III.* 107.

Dispensatio et *Dispensare*. Irregularitates ex defectu,
 etc. XX. 29. Ex delicto occulto. *ib.* Et quando dictum oc-
 cultum. 33. Si homicidium est omnino occultum. 51. Si est
 fortuitum. 52. Si Episcopus potest delegare dispensationem.
 34. Irregularitas circa hæresim. 39. Impediti. 40. *et seq.*
Dispensatio Episcopi cum illegitimis. 49. Cum bigamis 50.
Dispensatio circa publicationes (*Vide Tom. III. Tr. XXI.*
 68.) Circa castitatis votum. *ib.* Et circa impeditos ad peten-
 dum. *ib.* Circa impedimenta dirimentia dubia. 55. Dirimen-
 tia certa. 56 et 57. Si Episcopus possit talem facultatem de-
 legare. 58. *Dispensatio* circa interstitia. 59. Circa celebra-
 dum. 60. 62 et 64. Si regulares in irregularitate dispensare

possint. 104 et 105. Si in præceptis ecclesiasticis. 106. Si in officio. 107. Si in votis et iuribusjurand. 108 et 109.

Disponere. Obligatio Confessarii in disponendo penitente. XXI. 4. Si absolutio prolongari potest dispositis. *Tr. ult.* 4.

Distractio. Vide *Attentio*.

Diurnum impositum ab Episcopo, etc. *App. III.* 91.

Dubium. Irregularitas dubia ex defectu. XX. 29. De Clerici percussione dubie gravi. 48. In dubio an quid omissum sit in officio. *App. III.* 69.

E

ECCLESIAE. De pollutione ecclesiae. *App. III.* 115 et 128. An liceat in ecclesiis Regular. contra prohibitionem Episcopi. XX. 75. *in fin.* et 77. Qui violantes immunitatem ecclesiae incurrant excommunicationem papalem. *App. III.* 80 *in fin.* An minister debeat intendere quod facit Ecclesia. 18.

Ecclesiasticus. Vide *Clericus*.

Effectus sacramentorum. *App. III.* 22. Effectus Ordinum. 31. Effectus Missarum. 102.

Eligere et Electio, facultas Prælatorum in eligendo Confessar. XX. 65. Electio status. *Tr. ult.* 39 et 40.

Episcopatus et Episcopus. Episcopatus an sit Ordo distinctus. *App. III.* 27. Circa protestationem Episcopi nolle ordinare irregulares, etc. 33 ad II. Quisque debet ordinari à proprio Episcopo. 33 ad IV. et quis sit proprius. A quo Regulares, etc. 34. Materia Ordinis tradenda est ab ordinante; et ab eodem Missa dicenda. 29. *in fin.* De penitentia imposita Diaconis, etc. *App. III.* 91. Episcopus an det licentiam in monasteriis exemptis, etc. XX. 12. Facultas *Cap. Liceat* circa irregulares. 29. Sub nomine Episcopi, etc. 31. An peregrini à casibus et irregularitatibus, etc. et an extra confessionem. 32. An Episcopus possit delegare, etc. 34. An absolvere à casibus aliorum Episcoporum. 35. An à casibus post concilium. 36. An complicem in peccato turpi. 37. An à casibus bullæ cœnæ. 38. An ab irregularitate propter hæresim et an in foro externo ab hæresi, etc. 39. De impeditis. 40 ad 45. Et an per alios. 41. De sex casibus et præcipue de percussione Clerici. 46 ad 48. Circa irregularitates. 49 ad 52. Circa inhabilitates. 53. Circa Matrimonium. 54 ad 58. Circa interstitia. 59. Circa celebrationem Missarum. 60 ad 64. Circa electionem Confessarii. 65. Circa clausuram monialium. 66 et 67. De approbatione Confessarii monialium, et an moniales incurrant reservationem eod. n. 67. An Episcopus possit visitare et punire Regulares. Et quid circa clausuram. 80. Circa ultimas voluntates. 68. Circa compositionem. 69. Circa reductionem Missarum. 70. Circa

unionem beneficiorum et electionem parochiarum. 71. Circa Missas Regularium. 75 et 77. An Episcopus possit concedere extraordinarium exemptis et removere ordinarium. 80. Infra. An possit rationem petere Missarum et legatorum, etc. 81. An procedere contra Regulares. 82 et 83. Quid si in Monasterio morantur minus quam 12 Religiosi. 88. Ubi sepiantur Episcopi. 91. An possint iterum examinare Regulares. 103. De licentia Episcopi, quæ indigent Regulares ad concionandum. 124 ad 126. An possit examinare prædicatores Regulares. 127. An interdixere eis prædicationem. 128.

Epistola. Si impediti teneantur per epistolam petere facultatem. XX. 44.

Errare. Si quis advertit errasse in officio. *App.* III. 72.

Eucharistia. Vide *Communio*.

Examen. Si Episcopus possit Regulares ad examen revocare. XX. 103.

Excommunicatio et Excommunicatus. An liceat petere sacramentum ab excommunicato. *App.* III. 20. Beneficiatus excommunicatus, etc. 64. Plura de excommunicatione. 81 ad 83. ubi in fine vide: Quamvis violantes immunitatem ecclesie incurrant excomm. papalem. *App.* III. 80. in fin. (Vide alia fusiùs dicta de excomm. *Tract. XIX. Punct. II.* Diaconus excommunicatus, etc. *App.* III. 91. An pro excommunicato possit offerri Missa. 103.

Exemptio Ecclesiasticorum per legem divinam. XX. 18. A foro laicali circa personas. 19. Circa bona. 20. Beneficiati. 22. Tonsurati. 23. Qui habitum relinquit. 24. Exemptio locorum. 25 ad 28. Regulares immunes a foro laicali. 21. A jurisdictione Episcoporum. 32 ad 74. Casus excepti, specificè circa Missas. 75 et 76. Exemptio Regularium a decimis. 84 ad 87. Vide *Immunitas*.

Exercitium Ordinis suscepti requisitum, etc. *App.* III. 45 ad XII.

Exorcistatus quid? Potestas et officium. *App.* III. 55.

Extasis in contemplatione. *App.* I. 17.

Extrahens Confugientem ad ecclesiam, etc. *App.* III. 80. in fin.

F

FACULTAS. Vide *Episcopatus*, *Episcopus* et *Episcopus*.

Forma connexa cum materia. *App.* III. 6. Mutatio formæ. 7. An omnes formæ à Christo, etc. 8. Forma Ordinis. 29. (Vide etiam *Tom. II. Tr. XVIII. 16.*) Forma subdiaconatus. *Append.* III. 57. Forma diaconatus. 90. Forma presbyteratus. 92 et 93. (Et fusiùs *Tr. XVIII. 16.*)

Forum. Privilegium fori circa personas. XX. 19. Circa bona. 20. Quinam gaudeat. 21 ad 24. Episcopus in foro externo potest ab hæresi absolvere. 39.

Fragilitas in recidivis intrinseca, etc. *Tract. ult.* 15.

Frequentia communionis. *App. I.* 29 ad 36.

Fructus. Beneficiatus non percipiens fructus, etc. *App.*

III. 66. Male expensens fructus. 68. Fructus Missæ 104.

Fundationes novorum cœnobiorum. XX. 88. *Hospitiorum.* 89.

G

GRATIA. Si ministrans sacramentum non sit in gratia, *App. III.* 11 ad 13. Si sit laicus, vel non ministret solemniter. An sufficiat contritio. 12. Si diaconus ministret in mortali. 14. Gratia sanctificans et sacramentalis. 22 et 23.

H

HOPE CANONICÆ. Qui teneantur ad horas. *App. III.* 61. An excommunicatus, etc. Et qui sine attentione inter, etc. 64. An unum peccatum, etc. 65. Canonicus non canens. 68. Parva materia. Projiciens brevium, etc. in dubio, an quid omissum, etc. 69. Requisita ad bene recitandum. 1. Juxta præscriptum. Si permutes officium. 70. Si aliò pergis. 71. Si advertis errasse. De litanis et officio defunctorum. 72. II. Pronuntiatio vocalis. 73. III. Integra. IV. Continua. V. Ordo horarum. VI. Tempus. 74. Intentio et attentio. 75. Causæ excusantes à recitatione. 76.

Habituati. An possint absolvi. *Tract. ult.* 8. Et an absolutio possit differri cum dispositis. 14.

Habitus clericalis pro gaudiendis privilegiis. XX. 23 et 24. De Clericis conjugatis. 21. Vide etiam *App. III.* 49 ad 51.

Hæresis. Si Episcopus potest eam absolvere ex *cap. Licet.* XX. 38. Si potest dispensare in irregularitate per hæresim. 39. Si hæresis in foro externo, etc. *ibid.*

Homicidium quando omnino est occultum, si Episcopus, etc. XX. 51. Quando est casuale. 52. Si Regulares propter homicidium dispensare possunt in irregularitate. 105.

Hospitia quomodo possunt dari, etc. XX. 89.

I

ILLEGITIMI. De dispensatione Episcopi. XX. 49. De facultate Regularium. 104 et 105.

Immunitas locorum piorum. XX. 25 ad 28. Lædentes immunitatem incurrunt excommunicationem tantum cum extrahunt ab ecclesia. *App. III.* 80. in *fin.*

Impediti quomodo et quando possunt ab Episc. absolvi. XX. 40. Si per alios. 41. Quinam dicitur impeditus. 42. Impediti perpetui. 43. Si impediti per epistolam, etc. 44. Si debeant ad Episcopum recurrere. Et si non possunt, et si sunt in morte. 45.

Impedimentum. Dispensatio in impedimentis dubiis. XX. 55. Circa certa. 56 et 57. Si Episcopus possit delegare talem dispensationem. 58. (Circa impedimentum ad petendum *Tr. XVIII.* 68.)

Impoenitentes sepultura caropes. XX. 91.

Impubes qui percutiunt Clericum, etc. XX. 47.

Indignus. Qui ministrat sacramentum indigno. *App. III.* 15.

Infamis. An possit ordinari. *App. III.* 33. ad II. Facultas Regularium. XX. 104 et 105.

Infestati à dæmonibus. *Tr. ult.* 50 ad 52.

Infermi. Quando medicus debet ipsis imponere confess. *Tr. ult.* 33 ad V.

Inhabilitas. Si Episcopus possit dispensare. XX. 53.

Intentio ministri et suscipientis. *App. III.* 9. Intentio faciendi quod facit Ecclesia. Intentio in recitatione officii. 75.

Interdictum quid? *App. III.* 86. Et fusiùs (*Tr. XIX.* 68 ad 70.)

Interpretatio privilegiorum. XX. 6 ad 8.

Interruptio formæ. *App. III.* 8.

Interstitia quoad Ordines. *App. III.* 41 et 42. De dispensatione Episcopi. XX. 17.

Intimatio revocationis privilegiorum. XX. 17.

Irregularitates. Si Episcopus dispensat in irregularitate ex delicto, et ex defectu dubia. XX. 29. Si cum æteris. 32. Si in irregularitate per hæresim incurra. 39. Facultas Regularium circa dispensationem. 104 et 105. De irregularitatibus. *App. III.* 87. Ex delicto. 88. Ex defectu 89. (Sed de his fusiùs *Tr. XIX. Punct. III.*)

Iter. Si Regulares in itinere possunt absolvi, etc. XX. 102.

L

LAICUS si ministret sacram. *App. III. 12.*

Legatum. Si Episcopus potest, à regularibus rationem querere de legatis Missarum. XX. 81.

Libertas. Lædentes libertatem ecclesiasticam, extrahendo confugientes ad ecclesiam incurrunt excomm. papalem, *App. III. 83. in fin.*

Licentia Episcopi Regularibus ad prædicandum. XX. 124 et 126.

Litanie an recitandæ de obligatione. *App. III. 72.*

Locus ordinationis. *App. III. 43 ad 10.* Ubi Missa dicenda. 114. Si ecclesia polluatur. 115 et 128. An in ecclesiis Regularium contra prohibitionem Episcopi. XX. 75 et 76.

Locutiones spirituales. *App. I. 21.*

M

MATERIA sacramentorum. *Append. III.* Simultas materiæ cum forma. 7. Mutatio materiæ. 7. Materia dubia aut mixta. 8. Materia Ordinis. 29. (Vide etiam *Tóm. II. Tract. XVII. num. 16.*) Materia parva in recitatione officii. *App. III. 69.* Materia Ordinis sacri ab eodem ordinante debet tradi. *App. III. 29. in fin.* Materia subdiaconatus. 57. Diaconatus. 90. Presbyteratus. 92. (Et fusiùs *Tr. XVIII. n. 16.*) Materia Missæ, nempe panis. 97. et vinum. 98. De præsentia materiæ in Missa. 99.

Matrimonium. Dispensatio circa publicationes, votum castitatis et impedimentum ad petendum. XX. 54. remissivè. Circa impedimenta dirimentia dubia. 55. Dirimentia certa. 56 et 57. Matrimonium spirituale circa contemplationem. *App. I. 18.*

Matutinum quâ horâ dicendum. *Append. III. 74.* Matutinum defunctorum. 72. An Missa dicenda ante matutinum. 74.

Medicus. Obligatio medici imponendi confessionem. Et petitiones medicis faciendæ. *Tr. ult. 34 ad V.*

Meditatio. Necessitas et modus meditationis. *App. I. 2 ad 5. et App. IV. § III.*

Minister et Ministrare. Intentio Ministri. *Append. HL 9.* Minister uniuscujusque sacramenti. 10. An debeat esse in gratia. 11. Si sit laicus, vel ministret non solemniter, an sufficiat contritio. 12. Si absolvat in mortali. Si ministret commun. Si celebret. 13. Si Subdiaconus in mortali, etc. 14. Si quis ministret indigno. 15. Simulans administra-

tionem sacram. 16. An debeat intendere quod facit Ecclesia. 18. An à ministris excommunicato aut peccatore, etc. 20. An dare pecuniā ministro, etc. 21. Quis sit minister Ordinis. 30.

Missæ. Regulares contra Episcopi prohibitionem, etc. XX. 75. Si sunt obligati ipsi rationem reddere de legatis Missarum. 81. Si defunctus sepelitur in ecclesia Regularium, etc. 92. Missa ordinationis dicenda ab ipso ordinante. *App. III.* 29. *in fin.* Missa quid sit. 96. Requisita ad Missam circa materiam. 97 ad 99. Forma. 100. Effectus. 102. Pro quibus offerri potest. 103. Fructus. 104. Valor. 105. Stipendium. 106. Dilatio. 107. Retentio partis eleemosynæ. 108. (Fusus de stipendiis *Tom. II. Tract. XV. ex n. 59.*) Applicatio Missæ. *App. III.* 110. Obligatio Sacerdotum celebrandi. 111. Rubricæ. 112. Tempus, etc., an ante matutinum, an in die cœnæ Domini et sabbati sancti. 113. Locus ad celebrandum. 114. Requisita, nempe altare. 116. Calix et patena. 117. Vestes. 118. Corporale. 119. Palla. 120. Missale. 121. Crux cum crucifixo. 122. Tres Missæ injunctæ Neopresbyteris. 124. Missa dicenda altè, breviter, etc. 125. Missæ votivæ. 126. An pluries in die, etc. 127. Si ecclesia violetur. 115 et 128.

Missale. An omnes rubricæ missalis sint præceptivæ. *App. III.* 112. Missale requisitum ad Missam. 121.

Monasteria. Vide *Clastrum*.

Monialis et *Monachus.* Percussio monachi quando absolvi potest ab Episcopo. XX. 46 ad 48. Vide *Percussio.* Facultas Episcopi circa clausuram monialium. 66. De approbatione ipsius Confessarii. 67. Moniales à decimis exemptæ. 87. Tamulum in ecclesiis monialium. 92. *in fine.* Petitiones monialibus. *Tr. ult.* 32.

Monita. Vide *Anima* advertere.

Moribundus si in præsentia Episcopi, etc. XX. 45. Quomodo Confessarius debet se gerere cum moribundis. *Tr. ult.* 46 et 47, et *App. II.* § IV.

Mortificationes afflictivæ. *App. I.* 25 ad 27.

Mulier si percutit Clericum, etc. XX. 47. Juvenes qui caput mulieribus ornant. *Tract. ult.* 36. Quomodo Confessarius cum mulieribus. 34 et 55.

Mutare et *Mutatio.* Mutare Confessarium. *Tr. ult.* 43. Mutatio substantialis et accidentalis in sacrament. *Append. III.* 7.

Mutus. Quomodo Confessarius debet se gerere cum mutis et surdis. *Tract. ult.* 44 et 45.

N

NECESSITAS. Sacerdos simplex potest in necessitate absol-
vere. *App. III.* 130. Necessitas moralis orationis mentalis.
App. I. 2 ad 5. et *Append. IV.* § III.

O

OBLIGATIO. Obligatio Confessarii interrogandi, admo-
nendi et disponendi. *XXI.* 2 ad 4. Obligatio deferendi ha-
bitum et tonsuram. *Append. III.* 49. et 50. Obligatio cele-
brandi inter annum. 112.

Occasio proxima voluntaria. *Tr. ult.* 1 et 2. De sponsis,
etc., et de iis qui amorem faciunt. 3. De occasionibus quæ
sunt in esse, et de iis quæ non sunt in esse, et quando
dari debet ab aliquo. 4 et 5. De occasione necessaria. 6 et 7.

Occultum. Quando dicitur delictum esse occultum. *XX.*
33. Si homicidium est penitus occultum, 51. Si casuale. 52.

Officium. A quo debet recitari officium in sapeliendo, etc.
in ecclesiis regularium, *XX.* 92. Dispensatio regularium in
officio. 107. Officium ostiarii. *App. III.* 53. Lectoria. 54.
Exorcista. 55. Acolyti. 56. Officium defunctorum, etc. 72.
Officium diaconi. 91. Vide *Herc. Canonica.*

Oratorium. In quo celebrari potest. *XX.* 62. Ubi possit
Episcopus celebrare. 63. Si Episcopus potest dispensare ad
celebrandum domi. 64.

Oratio mentalis, necessitas et modus. *App. I.* 2 ad 5.
et *App. IV.* § III.

Ordinandi mali, habituali, etc. *Tr. ult.* 16 et 17. Vide
etiam *Tom. I. Tr. VII.* 48 ad 51.

Ordinans. Materiam debet accipi ab ordinante, et ipse de-
bet celebrare. *App. III.* 29. in fin.

Ordinari Qui habet potestatem ordinariam. *XX.* 34
et 58.

Ordo. De regulis, circa ordines recipiendos, etc.
XX. 113. De tyronibus. 114. Extra tempora, 115. Si in die
festo precepti. 116. An possint dari ordines regularibus. 117.
An secularibus subditis et non subditis. *Id.* et 120. An ty-
ronibus. 119. Quid sit Ordo. *Append. III.* 25. Quot sint;
an Episcopatus, etc. 27. An singuli ordines sint sacramenta.
28. (Vide fusius de hoc *Tom. II. Tr. XVII. n.* 14.) Ma-
teria et forma Ordinis; an tactus physicus, et simultaneus,
etc. *App. III.* 29. Minister. 30. Effectus. 31. Ordo susci-
piendus a proprio Episcopo. 33 ad IV. et quis sit proprius,
et a quo regulares, etc. 34. Ut non per saltum, etc. 35.

ad VII. *Requisita ut quis ordinetur.* 32 et 46. *Ordo horarum.* 74 ad V.

Ostiarius quid, potestas et officium. *App. III.* 53.

Otium contemplativum. *App. I.* 7.

P

PALLA requisita ad celebrandum. *App. III.* 120.

Percussio Clerici, qualis sit levis, gravis, aut enormis. **XX.** 46. De absolutione. 47. In dubio an sit gravis. 48. De veneno, etc. *Ibid.*

Peregrinus. An per *Cap. Liceat*, potest absolvi à casibus et irregularitatibus. **XX.** 32. Religiosi exteri cuiam confiteri debeant. *Ibid.*

Perfectio. Regula et meritum pro perfectione. *App. I.* 37 et 38.

Personæ quæ gaudent canone et foro. **XX.** 21 et 24. Quomodo Confessarius debeat se gerere cum personis pñs. *Tract. ult.* 42 et 43.

Pharmacopola interrogandi, etc. *Tract. ult.* 34 ad VI.

Pluviali an uti possint regulares extra proprias ecclesias? **XX.** 76.

Pœnitens an debeat se Episcopo offerre, etc. **XX.** et 45.

Pœnitentia imposita diaconis ab Episcopo. *Append. III.*

91.

Pollutio ecclesiæ, *Append. III.* 115 et 128.

Potestas. Qui habet potestatem ordinariam. **XX.** 34 et 58.

Præceptum. An regulares teneantur ad præcepta synodi et Episcopi. **XX.** 78. An subdiaconi teneantur ad castitatem ex præcepto vel ex voto. *Append. III.* 59.

Preces et *Benedictiones* circa moribund. *App. II.* § ult.

Prædicare. Ubi prædicare possunt regulares? Et de licentia Episcopi. **XX.** 124 ad 128. De munere sacerdotum prædicandi et de scitu necessariis ad prædicandum. *App. III.* 131 et 132.

Praelati possunt eligere sibi Confessarium, et quomodo. **XX.** 65.

Presbyteratus materia et forma. *Append. III.* 92 et 93. De defectibus supplendis. 94.

Præscriptio decimarum. **XX.** 84.

Privare et *Privatio.* Privatio privilegiorum per revocationem. **XX.** 15. Qui habitum derelinquit 24. Qui sepultura privari debeat. 91.

Privilegium et *Privilegiatus.* Quando privilegium derogat juri communi. **XX.** 2. Quando privilegiatus uti debeat privilegio. 3. Clausula privilegiorum. 5. Interpretatio. 6 ad 8. Communicatio. 9 ad 11. An cesset privilegium cum morte

Pontificis. 13. Revocatio privilegiorum. 15 et 16. De revocatione tacita, et an requiratur intimidatio aut publicatio. 17. Privilegium canonis et fori quoad personas. 19. Quoad bona. 20. Quoad loca. 25 ad 28. Vide *Exemptio*.

Prenuntiatio quoad officium: vocalis, præsertim in choro. *App. III.* 73 ad II. Integra. 74 ad III. Continuata, *ibid.* ad IV.

Proprius Episcopus debet ordinare. *App. III.* 33. ad IV. Quis sit proprius? Et a quo regulares. 34.

Protectio Episcopi in ordinando irregulares, etc. *App. III.* 33 ad II.

Publicatio revocationis privilegii. XX. 17. Dispensatio publicationum Matrimonii. 55. remissive ad *Tn. XVIII.* n. 58.

Puelle. Quomodo cum ipsis debeat se gerere Confessarius circa confessionem, et circa electionem statûs, et voti castitatis. *Tract. ult.* 37 ad 41. Et vide etiam *Append. IV.* § II ad III.

Puer qui pergit Clericum, etc. XX. 47. Petitiones pueris faciendæ. *Tr. ult.* 37. Absol. ipsis danda. 38.

Q

QUARTA funeralis in sepultura. XX. 93. An debentur a regularibus. 94.

Quies in contemplatione. *App. I.* 14.

R

RAPTUS in contemplatione. *App. I.* 17.

Recidivi quando absolvi possunt. *Tract. ult.* 8 ad 43. Signa extraordinaria. 12.

Recollectio naturalis, an sit otium contemplativum. *App. I.* 7. *Recollectio* supernaturalis. 13.

Reductio Missarum an ab Episcopo fieri possit. XX. 70.

Regula pro perfectione. *App. I.* 37. et 38.

Regulares. Declaratio divi Pii V. præcipue in prædicando in scolæis propriis. XX. 12. Exemptio a foro laicali, et si tyrones et tertiarîi, etc. 21. Exemptio a jurisdictione Episcopi. 72 ad 74. et 78. An celebrare contra prohibitionem Episcoporum. 75. et 77. Sunt exempti a visitatione Episcoporum. 79. Præterquam si ibi non stant. 12. Religiosi. 80. Episcopus potest rationem querere de legatis, etc. 81. Quando Episcopus potest punire regulares. 82. et 83. De iudice conservatore. 90. possunt recipere in sepulturam. 92. Si solvere debeant portionem episcopalem, et quartam fu-

neralem. 93 et 94. Possunt absolvere subditos à casibus et censuris. 85 ad 97. Reservare casus. 98. An absolvere seculares. 99. An à casibus reservatis Episcopis à jure, etc. 100. An à papalibus. 101. An rursus possint examinari, etc. 103. An dispensare in irregularitatibus. 104 et 105. An à præceptis. 106. An ab officio. 107. An à votis et iurejurando. 108 et 109. Cuinam confiteri debet. 110. De peregrinantibus. 111. Circa jubilaum. 112. Circa ordines recipiendos. 113. (Et vide etiam *App. III. 34.*) Cuinam possint conferre. 112 ad 120. Circa Missas celebrare. 121 et 122. Circa communionem dandam. 123. Circa prædicandum. 124 ad 128.

Religiosus. Regula pro religiosa. *Append. I. 37 et 38.* Vocatio ad votum religiosum. *Tract. ult. 37.* An omnes religiosi teneantur ad horas. *App. III. 61 ad II.*

Remedia generalia et particularia poenitentibus. XXI. 5 et 6. Remedia contra tentationes moribundorum. *App. II. § II.*

Requisita ad essentiam sacramenti. *App. III. 2.* Ad suscipienda sacramenta. 19. Ut quis ordinetur valide. 32. Ut licite. 33. Requisita ad recitandum officium. 70 et 75. Requisita ad Missam circa materiam, etc. 97 ad 100. Ad celebrandum, nempe altare, etc. 116 ad 122. Ad rectè celebrandum, 116. Altè, breviter, etc. 125.

Rescripta an cessent cum morte Pontificis. XX. 13.

Reservatus. An Episcopus possit absolvere à casibus reservatis ab aliis Episcopis. XX. 35. Si moribundus in Episcopi presentia, etc. 45. Vide *Casus*.

Restitutio. Compositio restitutionum an fieri possit ab Episcopo. XX. 69. Restitutio fructuum beneficii. Vide *Beneficiatus*.

Retentio partis stipendii, etc. *App. III. 108.* (Vide etiam *Tom. II. Tract. XV. ex n. 59.*)

Revelationes quales sint veræ, quales falsæ. *App. I. 22.*

Revocatio privilegiorum. XX. 15. De expressa. 16. De tacita. 17. Et an requiratur intimatio, vel publicatio. *ibid.*

Rubricæ missalis an sint præceptivæ. *Append. III. 112.*

Rudes. Obligatio interrogandi rudes, et præcipue quales. *Tract. ult. 18.* De interrogationibus faciendis rudibus. 18 ad 30.

S

SACERDOTES celebrare non possunt contra prohibitionem Episcopi, etiam in ecclesiis regularium. XX. 75 et 77. An regulares, novitii et servi possint confiteri cuicumque Sacerdoti. 110. Interrogationes Sacerdotibus negligentibus. *Tract. ult. 31.* Sacerdos si celebrat in mortali. *Append. III.*

15. Tenetur in anno celebrare. 111. Scitu necessaria ad absolvendum in necessitate. 130. Munus docendi et prædicandi. 131 et 132. Consilia Sacerdotibus assistantibus moribundis, *App. II. § I.* Obligatio Sacerdotum faciendi orationem mentalem. *App. IV. § III.*

Sacramentum quid sint. *App. III. 2.*

Sacramentum quid sit. *App. III. 1.* Requisita ad constit. sacram. 2. Quotuplicia sint sacramenta. 4. Quæ requirantur ad essentiam sacramenti. 5. De materia dubia et mixta, de conditione, etc. 8. Si omnes materiae et formæ, à Christo. *ib.* Intentio ministri et suscipientis. 9. Plura de ministro. 10 ad 13. Vide *Minister*. Qui ministrat indigno. 15. Simulans administrationem sacr. 16. Simulans susceptionem. 17. An debeat intendere quod facit Ecclesia. 18. Conditiones suscipientium. 19. An liceat petere sacram. ab excommunicato, vel peccatore. 20. An dare pecuniam ministro. etc. 21. Effectus, nempe gratia. 22 et 23. Character. 24. Sacram. pro moribundis. *App. II. § IV.*

Sacrificium quid sit et quotuplex. *Append. III. 95.* Quid Missa. 96. Vide *Missa*.

Saltus. Si quis ordinetur per saltum. *App. III. 40 ad VII. et 41.*

Sartores. Petitiones sartoribus faciendæ. *Tract. ult. 34 ad VIII.*

Scientia requisita in ordinandis. *Append. III. 35 et 36.* Ad absolvendum in necessitate. *Append. III. 150.* Ad prædicandum. 131 et 132.

Scriba. Petitiones scribis faciendæ. *Tract. ult. 33 ad IV.*

Seculares à quibus casibus possint à regularibus absolvi. XX. 99 ad 102.

Sepultura. Ubi debeant sepeliri seculares; ubi Episcopi; ubi regulares et tyrones. XX. 91. Quis sepulturam privari debeat. *ib.* Unusquisque potest sepeliri in ecclesiis regularium. 92. An Parochus tunc, etc. Et de officio super cadaveret. *ib.* An in ecclesiis monialium. *ib. in fin.* De portione episcopali et de quarta funerali. 93 et 94.

Servi Regularium qui possunt confiteri. XX. 110.

Signa. An qui in occasione stit, habeat signa extraordinaria, in *Tract. ult. 5.* Signa extraordinaria in recidivis.

11. Signa proximæ mortis, *App. II. § VII.*

Simulans administrationem Sacramenti. *App. III. 16.* Simulare susceptionem. 17.

Simultas et *Simultaneus*. Simultas materiae cum forma. *App. III. 6.* An tactus simultaneus in ordine, etc. 29.

Sponsalium spirituale in contemplatione. *App. I. 17.*

Sponsi qui domum sponsarum pergunt. *Tract. ult. 3.*

Status. Electio statûs. *Tract. ult. 39 et 41.* Vocatio ad

statum ecclesiasticum. 40. Revocare à vocatione religiosa. *App. IV ad VIII.*

Spendium Missæ licitum. *Append. III.* 106. Retentio partis. 109. (Vide etiam *Tom. II. Tr. XV. ec n. 59.*)

Subdiaconus et *Subdiaconatus*. Subdiaconus si ministrat in mortali. *App. III.* 14. Materia, forma et officium subdiaconatus. 57. Si ministret sine manipulo. *ib.* Requisita. 58.

Surdi. Quomodo garere se debeat Confessar. cum surdis et mutis. *Tract. ult.* 44 et 45.

Susceptio et *Suscipere*. Intentio et alia requisita ad suscipiendum sacram. *App. III.* 9. *Suscipiens* indignus. 15. Simulans susceptionem. 17. An liceat petere ab excommunicato, aut peccatore. 20. An dare pecuniam ministro. 21.

Suspensio. Quando incurritur ab ordinatis. *App. III.* 46. Plura de suspensione. 84. Et fugiunt *Tr. XIX.* n. 64 ad 66.

T

TACITA revocatio privilegiorum. *XX.* 17.

Tactus physicus et simultaneus ad Ordinem. *App. III.* 29.

Tempus ordinationis. *App. III.* 40 ad VIII. Interstitia, 41 et 42. Tempus recitandi officium, 74 ad VI.

Tentatio. Remedia moribundis contra tentationes. *App. II. § II.*

Tenus. Beneficium an obliget ad horas. *App. III.* 67.

Tertiarii an exempti sint à forp. *XX.* 21.

Titulus requisitus ad ordinem, et quoduplex sit. *App. III.* 37 et 38. Si patrimonium sit fictum. 39.

Tonsura et *Tonsurati*. Prima tonsura quid sit? Et quid ad eam suscipiendam, etc. Quid si ordinatur sine tonsura, etc. *Append. III.* 47. Obligatio deferendi tonsuram et habitum. 49 et 50. Tonsurati quando gaudeant privilegiis. *XX.* 23 et 24. (Et vide *App. III.* 48 et 51.)

Tridentinum. Facultas. *Cap. Liceat.* *XX.* 29. Ubi Trid. non est acceptum. 30. An pro casibus post Trid. 56. ✓

V

VALOR Missæ. *App. III.* 109.

Venditrices. Interrogationes ipsis faciendæ. *Tract. ult.* 35.

Venenum. Qui dat venenum Clerico, quando excommunicationem incurrat. *XX.* 48.

Vestes requisitæ ad celebrandum. *App. III.* 118.

Viaticum quando potest dari et replicari. *App. II. § IV.*

Vicarius. Vicarii capitulares veniunt sub nomine Epis-

copi, sed non vicarii Episcopi. XX. 31. Vicario competit facultas quam habet Episcopus de jure ordinario, et ideo potest absolvere, et delegare percussorem Clerici. 47.

Violantes immunitatem quando incurrant excomm. papalem. *App. III.* 80. *in fin.*

Vinum requisitum ad Missam. *App. III.* 98.

Visiones quatuor modis, etc. *App. I.* 19 et 20.

Visitare. Episcopus non potest visitare regulares et eorum ecclesias. XX. 79. Quas parochias visitare potest *Ib.* Visitare potest circa clausuram regularium. 80.

Ultimæ voluntates ab Episcopo commutari possint. XX. 68.

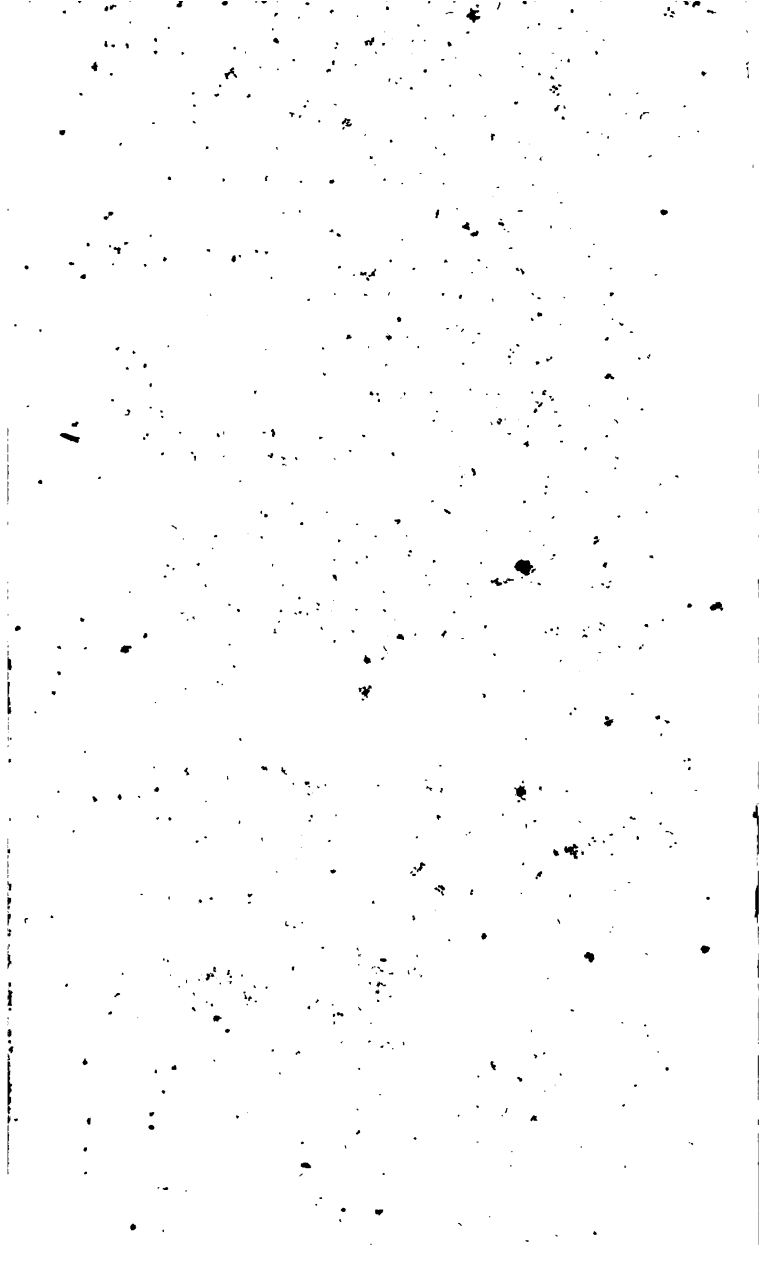
Unio et Unio. Episcopus potest unire beneficia et parochias. XX. 71. Unio activa et passiva in oratione. *App. I.* 16.

Vocatio ad statum religiosum aut ecclesiasticum quomodo debeat examinari. *Tr. ult.* 39 ad 41. Vocatio requisita ad ordines. *App. III.* 45 ad XIII. Qui distrahit a vocatione. *App. IV.* § I ad VIII.

Volatus spiritus in contemplatione. *App. I.* 17.

Votiva. De Missis votivis. *App. III.* 126.

Vota. Facultas Episcopi circa vota; remissivè ad *Tom. I. Tract. V.* 42. Votum castitatis conjugibus an ab Episcopo dispensari possit: remissivè ad *Tom. II. Tract. XVII. n.* 54. Facultas regularium circa vota et juramenta. XX. 108. Circa votum castitatis cum conjugibus et sponsis. 109.

ELENCHUS

QUÆSTIONUM

: quas reformavit auctor.

Has Ven. ALPHONSUS MARIA DE LIGORIO, rector major Congregationis sanctissimi Redemptoris, æ olim Episcopus S. Agathæ Gothorum, reformavit, explicavit, immutavit remelius perpensâ in nona editione, in qua, post revisionem, nihil censurâ dignum repertum fuisse S. Rituum Congregatio declaravit decreto diei 14 maii 1803, confirmato à sanctissimo Domino nostro Pio VII. Pont. Max.

Sunt etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam; statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est quodd videntur consulere disciplinæ, opus virtutis exigere; sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, non æstimant possibilitatem. Non sit ergo irrationabilis timor. S. Ambr. in Ps. 118. Ser. 5. v. 6.

Cavenda est conscientia nimis larga et nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem. Prima sæpe salvat damnandum, secunda contra damnat salvandum. S. Bon. Comp. theol. verit. lib. 3 cap. 32. num. 5.

AD LECTOREM.

Cum præcipuum sit intentum nostræ minimæ Congregationis SS. Redemptoris missionibus vacare, cumque missionariorum exercitio necessario adnexum sit munus conscientias hominum instructionibus et confessionibus dirigere; ideo plurimis abhinc annis excogitavi juventuti sodalitatis nostræ librum de re morali tractantem tradere, qui mediâ inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam te-

neret. Opus absolvi; sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non bene excussa expiderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco cum ea diligentiora examine, necnon clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utilissimis doctrinis librum copiosorem reddere. Nonnullas etiam opiniones (temporis decursu rebus ad utiliorem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D. Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare; sicut etiam D. Thomam fecisse testantur *Cajetanus*, *Catharinus* et *Capreolus*, ipse doctor *Angelicus* (3. p. quæst. 9. art. 4.) sic fassus est: *Quamvis alibi aliter scripserim. Ut enim Tullius dixit: Sapientis est mutare consilium.. Et alibi: Nunquam laudata fuit in una sententia permansio.*

Nemini autem superfluum videatur post tot libros scientiam moralem pertractantes hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem; cum etenim plurimos legerim auctores, alios inveni qui, plus æquo indulgentes iis qui (*ut ait Isa. c. 30. v. 10.*) dicunt: *Notite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini nobis placentia*; consuevit pulvillos sub eorum capite, ut in peccatis misere conquiescant. Haud enim dubitandum multum detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum auctorum sectatoribus, cum major hominum laxioris vitæ pars ad illos concurrat. Contra vero reperi alios, qui ad reprobanda assueti quæcumque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum præceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggravant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri Canonis (*cap. ult. de Transact.*) qui admonet: *In his vero, in quibus jus non invenitur expressum, procedas æquitate servatâ, semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare.* Et hoc modo iugum Christi Domini, quod est suave, intolerabile

reſidunt. Namque ſalutis ſic pluribus præſoluntur, juxta illud *S. Ambroſii*: *Sunt etiam in nobis qui timorem Domini habent, ſed non ſecundum ſcientiam, ſtatuentes duriora præcepta, quæ non poſſit humana conditio ſuſtinere. In Psal. 118. Serm. 5.* Utræque ſanè extremitas maximè periculosa; nam prima ſpatioſam viam relaxatione ad perditionem aperit; altera (ut ait perdoctus *Cabassutius in Theor. jur. Præf. ad Lect.*) (a) duplici tramite urget animas in ruinam, erroneâ ſcilicet conſcientiâ, et deſperatione; cum plurimi, audita hæc rigidiore doctrinâ, in mortalia labuntur; vel credentes in eſſe lethale peccatum ubi non eſt, vel nimiam difficultate deterri, impoſſibile putantes eo modo poſſe ſalvari, ſalutis ſuæ curam penitus abjiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum opus, quod inter opiniones nimis benignas et nimis ſeveras medium locum teneret. Facile continget in hoc meo libro, et potiſſimum in hac poſtrema editione, omnium ſenſui me non fore ſatisfactorium: ab illis enim, qui rigide vel benignæ ſententiæ plus forte, quàm par eſt, amantioreſ ſunt, aut nimis austerus habebor, quia à multorum graviumque auctorum ſententiis reſceſſi; aut nimis indulgens, quia plures opiniones libertati faventes, tanquam probabiles approbavi. Teſtor Deum, cujus honorem et animarum ſalutem mihi propoſui, quòd quidquid ſcripſerim, non ab aliqua paſſione impulſus; aut verbis aliquorum auctorum addictus, vel aſtutiat, aut benignitati nimis adhærens, ad hæc ſcribenda me induxi. In qualibet quæſtione, prævio diuturno ſtudio curavi quidem veritatem investigare, præcipuè in iſis quæ ad praxim magis faciunt; et propterea non ſolum diligenti trutinâ perpendere elaboravi rationes quas doctores classici tradunt; ſed etiam plures doctos recentiores conſulere non neglexi, adeo ut aliquando in recto judicio de aliqua quæſtione ſa-

(a) Et l. 3. tract. 5. de ſeptimo præcepto Decalog. c. 2. de Reſtitutione, dab. l. m. 547. verſ. *Aggrediamur.*

eiendo multos dies consumpserim. Siquidem non tanquam ovis (ut verbis utar rigoristarum) semitas scriptorum cæco ductu sectatus sum: sed operam dedi ut veritatem assequeretur, aut sententias quæ magis veritati accedunt, amplectarer. Pro viribus sum conatus semper rationem auctoritati præponere, et ubi ratio me convicit, non renui auctoribus plurimis contraire, etiam his quibus magis forsitan adherere potuissem, utpote quia, cum hanc scientiam addicerem, ad manus meas ante alios illi pervenerunt. Hinc, benevole lector, ne putes me auctoribus benignæ sententiæ omnino addictum, si eos sæpius me citare observas; nam ad hoc opus conficiendum non prætermisi etiam rigidiæ sententiæ auctores legere, paratus quidem à sententiis meis desciacere, dummodo suis rationibus de veritate me convicioissent.

Cæterum in dubiis discutiendis æqualis mihi scrupulus fuit tam sententias libertati faventes et à ratione alienas uti probabiles admittere, quam damnare ut improbabiles eas quæ valido quodam fundamento tanquæ mihi videbantur. Cum certum sit, vel ut certum tenendum, prout communiter DD. docent, et ipse doctus R. P. Concina in suo eruditissimo opere theologiæ dogmatico-moralis me instruit, quod hominibus imponenda sub culpa gravi non sunt, nisi evidens ratio id suadeat. Equè enim nefas est à culpa excusare qui reus est, quam innocentem tanquam culpæ reum judicare, ut sedulo monuit S. Antoninus, *part. 2. tit. 1. cap. 11. § 28.* ubi disserens quando aliquid damnandum sit de mortali, vel non sit, scripsit: *Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripturæ, aut Canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissime determinatur. Nam si determinetur quod sit ibi mortale, et non sit, mortaliter peccabit contra faciens; quia omne quod est contra conscientiam, edificat ad gehennam. Si autem determinetur quod non sit mortale, et secundum rei veritatem sit, error suus non excusabit à mortali.... quando scilicet erraret ex crassa ignorantia: sed, si ex probabili, putà quia consuluit*

peritos in tali materia, à quibus sibi dicitur illud tale non esse mortale; videtur enim tunc ignorantia quasi invincibilis, quæ excusat à toto. Et hoc quantum ad ea quæ non sunt expressè contraria juri divinum vel naturale, vel contraria articulis fidei, decem præcepta, et hujusmodi in quibus ignorans ignorabitur. Quapropter semper timor mihi fuit ne Deus æquè rationem à me exigere, si opiniones laxas ut probabiles approbâsem, quàm si probabiles ut laxas reprobâsem. Humane conditionis præsentis fragilitate spectatâ, non est semper verum tutius esse animas per viam arctiorem dirigere; cùm videamus Ecclesiam tam nimiam libertatem quàm nimium rigorem sæpè proscriptisse. Unde Gerson., de Vita spir. part. 3. lect. 4. coll. 10., animadvertens damna sententiarum excēdenter rigidarum, sic advertit: *Fit ut per tales assertiones publicas nimis datas et strictas, præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à lato peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, immergantur.* De reliquo tandem me protestor quòd si in aliquo erravi, opto ut error mihi ostendatur, nam paratus sum illico me retractare; nec erubescam, prout non erubui id facere in hac mea nova editione, in qua à pluribus recessi opinionibus quæ olim probabiles, sed postmodum, vel nimis benignæ, aut nimis rigide mihi visæ sunt.

Cæterùm, benigne lector, te admonitum volo ne existimes me opiniones illas approbare, ex eo quòd non reprobem; eas enim quandoquē fideliter exponam cum suis rationibus et patronis, ut alii pro sua prudentia, ejus ponderis sint, adjudicent. Deinde advertas quòd cùm aliquam opinionem veriorē voco, tunc contrariam non habeo ut probabilem, etsi non expressè ut improbabilem damnam. Insuper quando unam ex sententiis probabiliorem appello, nullo judicio dato de probabilitate alterius, aut tunc hoc verbo non audeo damnare, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed judicio prudentiorum remittere. Vale.

ELENCHUS QUÆSTIONUM

Quas auctor, post primam Neapolitanam operis editionem, rebus ad sedulio rem trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum quæstionum prius adnotatur locus libri primæ editionis, postmodum locus secundæ, ubi facta est correctio.

QUÆSTIO 1. An legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? In priori libro (col. 13. v. 3. *Probabile etiam*), relata est opinio *Lessii, Mol. Gran. Salmanticensium, etc.*; qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsentī libro id reprobatum est; vide l. 3. n. 521. et l. 1. n. 35. *vers. Attamen.*

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo, creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? In primo libro (col. 13. v. *Hinc, I.*) relata est opinio *Rebellii, Card. et Dianæ*, qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc, l. 1. n. 34. et l. 3. n. 700. v. Qu. 6. (a).

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? In primo libro (col. 14. v. *VI. Si-*

(a) Lib. 1. num. 34. *legitur*: inferitur 6. quod certus de debito, et dubius de solutione tenetur solvere, ut communiter docent *Suar. Vasq., Lugo*, et alii cum *Sanch.* Casu verò quo etiam creditor de suo jure dubitaret, censet *Laym.* et *Sporer* cum *Tamburin.* debitorem teneri tantum ad partem pro ratâ dubii. Subdit tamen *Layman.*, quod non auderet condemnare creditorem, si totum exigeret. Et l. 3. num. 700. quær. 2. an debitor aliquid donans suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? Respondit: Negat prima sententia cum *Sanch. Laym. Spor. Bonac. Dian. Salm. etc.* Ratio, etc. Secunda verò sententia, quam tenent *Card. Rodr. Mazz. Croix, Tambir.* cum suo magistro *Baldello* (et probabilem censet *Diana*, se revocans à prima sententia) affirmat talem donantem bene satisfacere suo debito ex justitia, *concluditque*: prima sententia est communior, et quidem valde probabilis: sed hæc secunda sui probabilitate non caret.

millter) *Paſ. Sot. Ledes. et Gabriel* adducuntur, qui id negaverunt. Sed in hoc absolute affirmandum probatur; vide *lib. 3. n. 705.*

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi eleemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (*col. 80. litt. A.*) relata est opinio *Soti, Navar. S. Antonini, Vaszg., etc.* qui negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita; vide *l. 2. num. 32. v. Quæritur.*

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? in primo libro (*col. 83. litt. A. v. Quæritur hlo.*), visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est; vide *lib. 2. num. 36.*

Qu. 6. An qui inducit sive directe, sive indirecte proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandalis? In primo libro (*col. 85. litt. A.*) dictum est cum *Palao, Sanchez. Bonac. Azor., etc.* probabile esse quod is non peccet contra charitatem, nisi expresse intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa; vide *l. 2. num. 45.*

Qu. 7. An semper in confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (*col. 86. v. Nota.*) probata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta *l. 2. n. 46. (a).*

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam, quod ille non præstabit sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? In primo libro (*col. 86. v. Quæritur. II.*) relata est opinio *Soti, Suar. et Azor.,* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum; vide *lib. 2. num. 49.*

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad sui ornatum partem pectoris ostendentes? In primo libro (*col. 89. lit. C. et col. 250. in fine.*) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni, Cajet. Nav.*

(a) *Lib. 2. num. 46,* postquam auctores pro affirmativa et negativa sententia refert, concludit: *Utriusque abundet in sensu suo.*

Salmant., etc. Sed vide quomodo limitatur in hoc; vide *lib. 2. num. 55. v. Quæritur. (a)*.

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar, vel eum deducere curru vel sellâ? In primo libro *col. 94. litt. B.*) relata est opinio *Busemb. Navarr. Manuel.*, etc. dicentium licere ~~sola~~ ratione famulatus. Sed in hoc quæritur saltem causa gravis damni subeundi; vide *lib. 2. num. 64*.

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatus deferre munera meretrici domini? In primo libro *col. 94. in fine, qu. 2.*) relata est opinio *Busemb. et Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis et poculentis. Sed in hoc negatur; vide *lib. 2. num. 65*.

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascen-

(a) *Ubi legitur*: Acriter invehant contra hunc morem *Natalis Alex. Roneagl.* dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per se aliis grave scandalum affert. Cum ego munus concionatoris gessi, pluries etiam hunc perniciosum usum fortiter conatus sum exprobrare; sed cum hic officium agam scriptoris de scientia morali, oportet ut dicam quod juxta veritatem sentio, et quod à DD. didici. Non nego I.^o quod illæ feminae quæ hunc morem alicubi introducerent, sanè graviter peccarent. Non nego II.º quod denudatio pectoris posset esse ita immoderata, ut per se non posset excusari à scandalo gravi, tanquam valde ad lasciviam provocans, uti benè ait *Sporer*. Dico verò III.º quod si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi adesset consuetudo ut mulieres sic incederent, esset quidem exprobranda, sed non omnino damanda de peccato mortali. Id tenent communissime *Navarr. Cajet. Less. Laym. Bon. Salm. Azor. Sanch.*, cum *Sylv. Fill.*, etc. Videtur etiam huic adhærere *S. Thom. 2. 2. quæst. 160. art. 2*. Cæterum non dubito, concludit, quod sententiâ, ut suprà relatâ, cum magna discretionè oportet ut prudens Confessarius statuat, ne indulgeat nimis mulierum licentiæ quæ libidine invehit, cum piè viventes non sic thesaurant. Bene enim *Croix* cum *Eliz.* advenit quod ejusmodi feminæ denudatione pectoris non raro quærunt inhonestè appeti à viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures feminas damnationem pati. Hinc non dubito quod hujusmodi indecens mos enixè à predicatoribus et Confessaribus, quantum fieri potest, coercendus est et extirpandus, ut docet *D. Antonin. part. 2. tit. 4. cap. 5*.

denti ad fornicandum, aut vi aperire januam? In primo libro (col. 95. qu. 4.) id omnino negatum est. Sed in hoc vide dicta lib. 2. num. 66. v. Qu. IV. (a).

Qu. 13. An liceat vendere vinum ei qui vendet mixtum aqua? In primo libro (col. 69. lit. C. v. Pariter.) adducta est opinio affirmativa Palai, Sanch. et Tamb., si æquè commodè aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob metum mortis vel infamiæ; vide lib. 2. num. 69. v. Qu. VII.

Qu. 14. An liceat vendere ornatus puellæ abusuræ? In primo libro (col. 96. lit. D. v. Eodem.) relata est opinio La-Croix nitantis Navar. Sanch. Bonac., etc. qui dicunt licere, si illa æquè emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiatur incommodum; vide l. 2. n. 71. v. Eodem.

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis ob solum lucrum mercadis vehere meretricem ad amasium? In primo libro (col. 98. v. 8. Licet.) dictum est licere cum Salm. Sanch. Azor. Navar., etc. Sed in hoc non admittitur, nisi ob metum gravis damni; v. l. 2. n. 75. v. An autem.

Qu. 16. An sit peccatum mortale sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel sacramentum a Sacerdote peccatore parato ad ministrandum? In primo libro (col. 97. num. 4. v. Utrum autem, et num. 7. v. Sed quæstio.) relata est opinio Lugonis, Soti, Sanch. Cajet. Led. Man., etc. qui id negarunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra charitatem quam contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis, vel utilitatis interveniat; vide lib. 2.

(a) Ubi scribit: Negant Viva et Milant. P. Conoia, Salm. Croix. et alii. Quia, ut dicunt, tales actiones nunquam licent, utpote intrinsecè malæ. Sed contradicunt Busemb. Sanch. Less., quorum sententiâ, spectatâ ratione, mihi probabilior videtur. Et idem mecum sentit doctus auctor continuât. Townely, tom. I. pag. 303. dicens: Non teneor grave subire detrimentum; ut alterius peccatum avertam; ipse sanè multam suam sibi imputet. Quia tamen predictæ cooperationes verè concurrunt ad damnum stupri, quamvis solum materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis.

num. 47 et 77. v. 4. *Licitum*, loquendo de usurario; et num. 79. de Sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sine gravi in domum modi causâ cibos præbere? In primo libro (col. 47. n. 7. v. *Volenti*.) adducta est opinio *Lussû*, *Cajet. Nav. et Vasq.*, id affirmantium. Sed in hoc reprobatur; vide *lib. 1. num. 80.*

Qu. 18. An in materiâ simoniæ et usuræ possit deduci in pactum obligatio antidotalis. In primo libro (col. 118. tit. *A. v. Quæritur in fine.*) dictum est cum *Salmant. Val. Cajet. Pal. Less.*, etc. id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nullâ additâ novâ obligatione. Sed id omnino reprobatur; vide *lib. 3. num. 53.*, et *nam. 764.*

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? In primo libro (col. 146. litt. *A. v. Notandum.*) dictum est cum *Salm. Busemb. Sanch. Pal.*, etc. id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expressè nominetur *Deus*; vide *l. 3. num. 143.*

Qu. 20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitiæ? In primo libro (col. 148. litt. *A.*), dictum est probabilius esse tantum veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad firmandam detractionem; vide *lib. 3. num. 146.*

Qu. 21. An peregrinus possit dispensare in votis, juramentis, et legibus ab Episcopo loci ubi reperitur. In primo libro (col. 758 litt. *E. v. Nota. hic.*) id omnino negatum est. Sed vide hic *l. 1. n. 158 (a).*

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari. In primo libro (col. 239. v. *Dicendum II.*) id absolute negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat; vide *l. 3. n. 391. v. Quando.*

Qu. 23. An peccent graviter spectatores qui ad

(a) *Ubi legitur: Adsunt quatuor sententiæ, et relatis tribus cum eorum auctoribus et rationibus, concludit: Quarta sententia communissima, ut ait Croix; et communiter recepta, ut asserunt Salm. cui subscribimus, tenet posse peregrinum dispensari ab episcopo loci non solum in legibus, sed etiam in votis et juramentis, modò ibi sit animo permanendi per majorem anni partem.*

comcediam turpem concurrunt pecuniâ, vel plausu! In primo libro (col. 251. v. *Quæres 2.*) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comedia representaretur. sed in hoc visum est oppositum; vide l. 3. n. 427. v. *Nûm autem.*

Qu. 24. An beneficiarius expendens fructus beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro, (col. 270. v. *Utrum autem.*) probabilior cum *S. Th. Sol. Lugo, Pal. Less., etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorē diximus oppositam per se loquendo; vide l. 3. n. 492.

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis maioribus quàm sit valor rei? In primo libro (col. 295. litt. B.), adducta est opinio *Salmantisium, Soti, Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores; vide l. 3. n. 598. 697 et 752.

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 299. litt. B.) adducta est opinio negativa *Tamburini* cum *Sanch. et aliis.* Sed in hoc omnino reprobatur; vide l. 3. n. 612.

Qu. 27. An beneficiarius omittens officium uno die possit excusari à restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (col. 316. in fine, qu. 5.), relata est opinio affirmativa *Salm. Mosfes. Palud. Bonac., etc.* sed in hoc teneatur negativa; vide l. 3. n. 667.

Qu. 28. An beneficiarius omittens partem officii minorem quàm integræ horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 311. qu. 5.), relata est opinio negativa *Navarri, Tôh et Viva.* Sed in hoc verior visa est opposita; vide l. 3. n. 668.

Qu. 29. An beneficiarius simplex omittens officium teneatur restituere omnes fructus beneficii? In primo libro (col. 322. qu. 18. v. *Quid, etc.*), adducta est opinio *Henrici, Martini et Manuelis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantum tertie partis fructuum.

Sed in hoc illa reprobatür; vide l. 3. n. 673. v. *Quid.*

Qu. 30. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (col. 329. litt. B.) relata est opinio affirmativa *Lessii*, *Mol. Napperi*, *Laym.*, etc. Sed in hoc refutatur; vide l. 3. n. 722.

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuatarius de justo titulo qui jam adest? In primo libro (col. 343. litt. E. v. *Sed dubitatur.*) delatum est opinioni negativæ *Lessii*, *Lugonis*, *Bon. Trull.*, etc. Sed in hoc verior est affirmativa; vide l. 3. n. 769. v. *Sed dubitatur.*

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bona fide? In primo libro (col. 304. quest. III.) adducta est opinio affirmativa (licet tanquam minus probabilis) *Lugonis*, *Dianæ*, *Sa et Tanneri*. Sed in hoc refutata est; vide l. 3. n. 773.

Qu. 33. An liceat res præciosas quamplurimi vendere? In primo libro (col. 355. litt. D.) relata est opinio affirmativa *Soti*, *Tol. Dianæ*, *Tann. Val. Reg.*, etc. Sed in hoc probabilior visa est contraria; vide l. 3. n. 808.

Qu. 34. An facto monopolie, injusto à mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (col. 357. litt. G. v. *Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Reg. Med.*, etc. Sed in hoc omnino melior visa est negativa; vide l. 3. n. 817. v. *Sed hic. pag. 408.*

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (col. 357. litt. H. v. *Idem.*), amplexata est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita; vide l. 3. num. 819. v. *Idem.*

Qu. 36. An liceat Clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (col. 361. v. *Quæres.*) dictum est licere si conductio non afferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis literi; vide l. 5. n. 835. v. *An vero.*

Qu. 37. An pereunte re censita pereat census de jure naturali? In primo libro (*col. 306. v. qu. 3.*) dicta est probabilis sententia negativa cum *Soto, Pal. Salm. Covarr. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam; vide *l. 3. n. 847.*

Qu. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum, possit retinere lucratum? In primo libro (*col. 375. litt. D.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modo ille qui cogit, non superet coactum in peritiâ ludendi; vide *l. 3. n. 880.*

Qu. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus et sororibus? In primo libro (*col. 398. litt. A.*) relata est opinio *Salmanticensium, Nav.*, etc. dicentium non esse, nisi illi extreme indigeant. Sed in hoc diximus omnino tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant; vide *l. 3. num. 946.*

Qu. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandam dampnum proprium, si notitia criminis vi, aut dolo excipiat? In primo libro (*col. 407. litt. A. v. Sed hlc.*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio et P. Nav.* Sed in hoc melior visa est opposita; vide *l. 3. n. 969. v. Sed hlc magna.*

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit, teneatur ad satisfactionem? In primo libro (*col. 410. v. Sed quær. 1.*) relata est opinio negativa *Layman. et Mol.* Sed in hoc diximus omnino sequendam affirmativam; vide *l. 3. n. 985.*

Qu. 42. An ludant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (*col. 419. litt. F.*) adducta est opinio negativa cum *Salm. Sylv. et Ab.* Sed in hoc dictum est contrariam omnino tenendam; vide *l. 3. num. 1019. Q. II.*

Qu. 43. An potio chocolati possit sumi, toties quoties in die? In primo libro (*col. 425. v. Orandum.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Viva*, si sumatur ut potus usuatis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro tantum cyatho in die, ratione consuetudinis; vide *l. 3. num. 1023. v. Secunda in fine.*

Qu. 44. An religiosus expendens cum licentia ge-

nerali Prælati ad usus illicitos, peccet contra paupertatem, et teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 450. tit. E. v. II. *questio.*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum *de Alexandro, Suar. Bann. Lug.*, etc. Sed in hoc affirmativa amplexata est; vide l. 4. n. 31. et l. 3. n. 873.

Qu. 45. An patronus debeat præsentare digniores ad beneficium curatum? In primo libro (col. 469. tit. A. q. 2. (dicta est probabilis opinio negativa cum *Palao, Garcia, P. Nav. Rodr.*, etc. Sed in hoc dictum est omnino tenendam affirmativam; vide l. 4. n. 97.

Qu. 46. An Episcopus conferens beneficium simplex minus digno, peccet mortaliter? In primo libro (col. 291. qu. 2.) delatum est sententiæ negativæ cum *Nav. Sa, Soto, Dic. Gut. Diana*, etc. Sed in hoc probabilior dicta affirmativa; vide l. 4. n. 93.

Qu. 47. An Episcopus conferens beneficium curatum minus digno, teneatur ad restitutionem? In primo libro (col. 292. v. *Magls.*) probabilis visa est opinio negativa *Nav. Henr. Lodesm.*, etc. Sed in hoc amplexata est opposita; vide l. 4. n. 109.

Qu. 48. An graviter peccet, et teneatur ad restitutionem, qui recipit beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium infra annum? In primo libro (col. 471. tit. A.) adducta est opinio negativa *Nav. Barbo. Garcia*, etc. Item opinio *Salmanticensium*, qui eam admittunt tantum si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius, sive conditionatus; vide l. 4. n. 114.

Qu. 49. An pluralitas beneficiorum sit vetita non solum de jure canonico, sed etiam naturali? In primo libro (col. 473. litt. A.) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo, Innoc. Fill. Val. Led.*, etc. Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam, nisi accedat dispensatio pontificia et justa causa; vide l. 4. n. 117.

Qu. 50. An possit sine peccato gravi permutari officium divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (col. 494. litt. A.) dicta est probabilis opinio affirmativa, excepto officio Palmarum cum officio Paschæ, vel Pentecostes, ut tenent *Sylvest.*

Salm. Vill. Diana, etc. Sed in hoc non est admissa ut probabilis, vide l. 4. n. 161. v. *Quær. III.*

Qu. 51. An matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (*col. 496. tit. D.*) probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salm. Sanch. Tamb. Mol. Led., etc.* sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam; vide l. 4. n. 174.

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit quatuor homines? In primo libro (*col. 665. v. An autem*), dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lug. Bus. Viva, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita; vide l. 5. n. 45.

Qu. 53. An Confessarius in mortali successive absolvens plures poenitentes, unum peccatum committat? (*col. 563. v. II. Quoad actus*) visa est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lugo, Viva, Spor. etc.* Sed in hoc reprobata est; vide l. 5. n. 50. qu. 6.

Qu. 54. An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? In primo libro (*col. 576. tit. A.*) relata est opinio affirmativa *Salmanticensium, Sotti, Bonacin. Arag. Prado, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita; vide l. 5. n. 72. v. *An citra.*

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio medicorum, si inebriatio æstimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro (*col. 577. v. 2. Non est.*) adducta est opinio affirmativa *Busembui, Sylv. Cajet. Lessii, Salm., etc.* Sed vide quomodo in hoc limitata est, l. 5. n. 76. qu. I. (a).

(a) Valde DD. laborant in hac questione, scribit loco citato, licet videatur casus vix nunquam accidere posse. Prima sententia affirmat, secunda vero sententia negat. Verumtamen prima sententia satis probabilis, imò probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos prævios humores; tunc enim privatio rationis per accidens, et indirecte evenit, et ideo licite permitti potest. Secus vero dicendum si potatio daretur directe ad ebrietatem, sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsecè malum. Hinc nunquam licitum est se inebriare ad sensus sopiendos; nè cruciatus sentiantur.

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandum mortem, quam alter ei minuitur? In primo libro (*col. 578. lit. C.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Lessii, Laym. Bonac. Basemb., etc.* Sed in hoc amplexata est negativa; vide *l. 5. n. 76. qu. II.*

Qu. 57. An satisfaciatur qui se confitetur tempore Missæ? In primo libro (*col. 201. quær. 2.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Hurtadi, La-Croix, Pichler. Gobat., etc.*, modò aliquo modo attendat simul ad Missam; vide *l. 3. n. 374. (a).*

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si monasterium sit opulentum? In primo libro (*col. 130. v. Sed quæritur.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Nav. Tol. Pak-Sanch. Bon. Sot., etc.* Sed in hoc amplexata est opposita; vide *l. 6. n. 92. v. Secunda.*

Qu. 59. An in sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dum actu dicitur: *Te baptizo*? In prima editione (*col. 585. lit. A.*) affirmatum est. Sed in hoc secundo probatum est sufficere quod forma proferatur antequam materia desinatur applicari; vide *l. 6. n. 9. v. Quæritur.*

Qu. 60. An omnes materiae et formæ sacramentorum sint à Christo determinatæ in specie? Negatum est in priori libro (*col. 804. qu. 2.*); sed in hoc secundo oppositum probabiliter visum est, *l. 6. n. 12.*

Qu. 61. An peccet graviter minister conferens sacramenta in mortali, etiam si ad illud non sit specialiter ordinatus, vel si solemniter non ministret? Negatum est in priori libro (*col. 594 et 595.*); sed hic affirmatur, *l. 6. n. 32.*

Qu. 62. An peccet graviter sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali? In priori libro (*col. 655. v. An autem.*) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hic eam refutamus, *l. 6. n. 35.*

Qu. 63. An minister possit dare sacramentum indigne ob metum mortis? In priori libro (*col. 595. dub. 5.*) probabilis visa est sententia affirmativa. Sed hic negativam tenemus, *l. 6. n. 49.*

(a) Ubi respondit negative cum sententia commun.

Qu. 64. An Clericus habituatus in vitio turpi, vel alio, volens ascendere ad Ordinem sacrum, possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantum sufficientibus ad sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum? In priori libro affirmatum est (col. 598. *Quæres hic* 3.). Sed hic negatur, nisi valde extraordinaria signa accedant quæ probitatem positivam ordinandi ostendant; vide *lib. 6. in Dissert. ex num. 63. p. 27.*

Qu. 65. An Sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem? In priori libro (col. 806. *lit. F.*), negavimus. Sed hic affirmativam sententiam probabiliorē censemus, *l. 6. n. 749.*

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eadem die sumere viaticum, adveniente morbo? In priori libro (col. 668. *lit. A.*), probabilem diximus sententiam tam affirmativam quam negativam. Sed hic distinguimus si morbus sit naturalis, aut violentus, *l. 6. n. 285. dub. 3.*

Qu. 67. An Sacerdos negligens dicere sacrum promissum, parvo stipendio accepto graviter peccet? In priori libro (col. 676. *lit. C.*), diximus probabilem sententiam negativam. Sed hic affirmativam tutamur, *l. 6. n. 317. qu. III.*

Qu. 68. An Episcopus possit adderari numerum Missarum à testatore præscriptarum? In priori libro dictum est posse si fructus congruentes non percipiantur (col. 680. *lit. F.*). Sed hic negatur *loc. cit. num. 331. dub. 1.*

Qu. 69. An liceat privatim celebrare in die Cœnæ Domini. In priori libro adhæsimus sententiæ affirmativæ (col. 687. *lit. E.*). Sed hic dicimus omnino tenendam negativam, *lib. 6. n. 350.*

Qu. 70. An altare amittat consecrationem si frangatur sigillum, vel removeatur sepulcrum cum reliquijs? In primo libro, probabile dictum est non amittere (col. 693. *lit. C.*). Sed hic *l. 6. n. 369. ad n. 3. dub. 2. oppositum tenendum probamus.*

Qu. 71. An sufficiant duæ mappæ in altari, vel una duplicata. In priori libro affirmavimus (col. 697.

lit. G.). Sed hic contrarium tenendum dicimus ,
lib. 6. num. 375.

Qu. 72. An aqua lotionis corporalem possit projici aliò quàm in sacrarium ? In priori libro , dictum est sufficere si projiciatur in decentem locum (*col. 699. lit. E.*). Sed hic contrarium probamus , *l. 6. n. 367.*

Qu. 73. An abbates possint consecrare calices pro ecclesiis alienis ? In priori libro relata est sententia affirmativa (*col. 699. lit. B. in fine.*). Sed hic oppositam tenendam dicimus , *l. 6. n. 381.*

Qu. 74. An pyxis debeat benedici ? In priori libro retulimus sententiam negativam (*col. 698. lit. H.*). Sed hic oppositam probamus , *l. 6. n. 385.*

Qu. 75. Si post sumptionem Sacerdos prudenter dubitat vinum fuisse acatum , an rursus consecrare debeat utramque materiam sub conditione ? Hic affirmandum probamus *lib. 9. num. 206. v. Quoad ;* quiddam dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbari Confessarii ? in priori libro (*col. 247. lit. E.*), dictum est probabiliter posse approbati etiam ab Episcopo Confessarii , aut poenitentis. Sed hic *lib. 6. n. 548.* , dicimus omnino approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à Confessario , an teneatur ad sigillum ? In priori libro (*col. 776. lit. G.*), diximus probabiliter non teneri. Sed hic oppositum tuetur , *l. 6. n. 647.*

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto ? In priori libro , probabilis visa est sententia negativa (*col. 726. lit. B.*). Sed hic dicimus teneri , si commodè potest , *lib. 6. n. 479. v. qu.*

Qu. 79. An in jubileo confessio debeat fieri in eadem hebdomada in qua perficiuntur opera , ut possit poenitens absolvi à reservatis ? In priori libro , adhaesimus opinioni negativæ (*col. 743. lit. A. n. 2.*). Sed hic oppositam tenemus , *l. 6. n. 537.*

Qu. 80. An qui in jubileo confessus est invalide , possit deinde à quolibet absolvi ? In priori libro , relata est opinio affirmativa (*col. 743. n. 1.*). Sed hic negativam sustinemus , *lib. 6. n. 537. v. qu. II.*

Qu. 81. An Parochus in aliena diocesi possit excipere confessiones alienorum ex licentia illorum Parochi? In priori libro, affirmavimus (col. 746. lit. B.). Sed hic negamus, l. 6. n. 544.

Qu. 82. An simplex Sacerdos possit absolvere moribundum, præsentem Confessario approbato? In priori libro (col. 752. lit. D.), relata est sententia affirmans, quam hic rejicimus, l. 6. n. 562.

Qu. 83. An ignorans reservationem casus episcopalis, eam incurrat? in priori libro, diximus probabilem sententiam negativam (col. 757. lit. A.). Sed hic eam reprobamus, l. 6. n. 581.

Qu. 84. An absoluti indirectè à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem, teneantur postmodum Episcopo se præsentare? In priori libro negavimus (col. 936. v. *An autem.*). Sed hic observa distinctionem allatam, l. 7. n. 91. (a).

Qu. 85. An Confessarius errans culpabiliter circa valorem sacramenti, teneatur monere poenitentem de errore etiam cum gravi suo incommodo? In priori libro, probabilem diximus sententiam negativam (col. 766. lit. A.). Sed hic affirmativam tenemus, lib. 6. num. 519.

Qu. 86. An possit absolvi à simplici Confessario peregrinus habens casum reservatum in loco confessionis tantum, et non in patria. In libro priori relata est opinio affirmativa (col. 758. in fin. v. *Quæritur ap.*). Sed hic eam refutamus, l. 6. n. 588.

Qu. 87. An qui confessus est superiori, et oblitus casus reservati, remaneat ab illo directè absolutus?

(a) *Scribens* : Si peccatum sit absolutum in articulo, sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad superiorem, quia tunc verè directè peccatum fuit absolutum, cum eo casu cesset omnis reservatio. Sæpius verò si peccatum verè est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantum indirectè. Unde poenitens ut postea directè à superiore absolvatur, omnino cum convalescit, tenetur eum adire.

Hic probabilitas negatur, l. 6. n. 597; quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio donato, sed datâ antapochâ, vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro, dicta est probabilis opinio negativa (col. 829. dub. 2.). Sed hic l. 6. n. 822., observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram, vel ne, voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta sponsalia cum una, ducat aliam, an hâc defunctâ, teneatur ducere primam? In priori libro, dictum est probabiliter non teneri (col. 845. lit. I.). Sed hic contrarium sustinetur, lib. 6. num. 875. v. *Quæritur*.

Qu. 90. An si quis fictè contraxit Matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat, quod ipse solus apponat consensum? Hic lib. 6. num. 1114, sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (col. 899. v. *Hinc infertur*.) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla dispensatio super impedimento inter propinquos, si taceatur copula inter ipsos præhabita? In priori libro, opinio negativa probabilis visa est (col. 904. v. *Quæritur* 3.). Sed hic lib. 6. num. 1134, omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad facilius obtinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex Sacerdos possit absolvere à venialibus, et ab excommunicatione minori? In priori libro (col. 746. lit. A., et col. 928. v. *Certum*), opinio affirmativa, licet non fuerit admissa, non tamen omnino rejecta est. Sed hic lib. 7. num. 71., omnino rejicitur, ob decretum Innoc. XI.

Qu. 93. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu papali propter impedimentum temporale, excusetur ab adeundo Romam, si parti jam satisfecerit? In priori libro, dictum est probabiliter excusari (col. 933. qu. III. in fin.). Sed hic omnino teneri dicimus, lib. 7. num. 87.

Qu. 94. An habens casum papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis

visa est (*col. 930. v. Hinc, infra dub. 1.*). Sed hic contrariam veriore[m] dicimus, *l. 7. n. 77.*

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col. 942. ad num. 8.*). Sed hic *l. 6. n. 593. v. Eandem*, illam refutamus ex declar. Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro, dictum est probabiliter licere (*col. 964. lit. F.*). Sed hic negamus, *l. 7. n. 193.* An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro (*col. 965. dub. II.*), opinionem affirmativam diximus absolutè probabilem. Sed hic, *d. n. 193.* oppositam censemus probabiliorem, licet primam non damnemus.

Qu. 97. An duellum possit acceptari, ac incuratur magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salmantic.* in priori libro (*col. 970. lit. A. Not. I.*), hodie hæc opinio damnata est à Bened. XIV. Vide tom. 1. *l. 3. n. 400. prop. IV.*

Qu. 98. An parentes possint cogere puellam ad ingressum in monasterium causâ educationis? In priori libro (*col. 983. in princip.*), probabilis dicta est opinio affirmativa. Sed hic, *l. 7. n. 212.*, opposita absolutè probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiæ.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo Matrimonia nulla vel qui fictè secundum Matrimonium init ad copulam exorquendam? Hic dicimus affirmandum, *l. 7. n. 446 et 447*, quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes retractationes opinionum quæ in præcedenti editione recensebantur.

Quæ. I. Si quis probabiliter judicet implevisse votum, horas canonicas, sive poenitentiam, anteneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse. Negant plures auctores, *l. 1. n. 76.* Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec centè non fuerit impleta.

Quær. II. An declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi editæ sint non solum consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, *lib. 1. n. 106. vers. Quær. 2.* Addendum tamen est, quod huiusmodi declarationes quæ jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et factæ sic promulgatæ fuerint usu plurium annorum, vel relatione auctorum communiter ipsas referentium, hæc satis omnes fideles obstringunt.

Quær. III. An Episcopus dispensare possit in statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit prius satis probabilis sententia affirmativa cum Soto, Covarr. Castropol. Bonac. et S. Antonin. Sed re melius perpensa, videtur negativa omnino tenenda, ex *clement. 2. de Elect.* ubi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Cui congruit *c. Dilactus, de Temp. ordin.*

Quær. IV. An delegatus principis, vel delegatus ad universitatem causarum, possit subdelegare? Affirmatur *l. 1. n. 193.* Sed hoc est limitandum juxta id quod dicitur *lib. 6. nam. 559,* nempe hoc intelligi, cum delegatio facta est tanquam per officium, aut cum delegatur alicui jurisdictio, uti privilegium perpetuum suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante sine legis in particulari? Allata est sententia quæ id probabile vocat, hancque tenent Sabm. et Viva, cum Cajet. Sylvest. Panorm. Valent. Sa, Cardenn. Navar. Abbate, Comit. et aliis, *lib. 1. num. 199.* Sed hic advertendum quod hæc opinio vix unquam in praxi probabilis erit; quia vix unquam eveniet quod in particulari omne hallucinationis periculum abesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos, surripiat eos centenis vicibus molester interruptis, an tunc centum peccata perpetret? *l. 5. n. 44.* dictum fuit probabile esse unum furtum, sive unum peccatum committi. Sed melius re perpensa, dicendum huiusmodi furtæ esse centum distincta peccata mortalia, cum unusquisque furtum distinctam malitiam in se contineat.

Quær. VII. Actus charitatis erga Deum efficiendus est saltem semel in mense, ut dicitur *l. 2. n. 8.* Addendum est quod eodem modo, nempe semel saltem in mense, tenemur pariter elicere actum charitatis erga proximum; alioquin difficulter hoc præceptum charitatis erga proximum observare valeamus.

Quær. VIII. Dictum est *l. 3. n. 244*, non videri improbable, cum *Less. Salm. Bon., etc.*, quod ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Th. Caj. Suar.* et aliis, esse multum probabilius quod non possit; quia Deus potius vult rem promissam quam aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud *Bus. l. 3. n. 381*, licere viro honorato occidere aggressorem conantem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id quod sapienter docet *Silvius*: *Etiam si honor sit bonum præstantius quàm divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris liceat aggressorem interficere.* In *2. 2. q. 64. art. 7. q. 9.*

Quær. X. An beneficiarii expendentes redditus beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? *L. 3. n. 492*, exposita fuit sententia affirmativa tanquam valde probabilior; sed peractâ melliori consideratione, sententia negativa videtur non minus probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem et rationem *D. Th. in 2. 2. q. 185. art. 7*: vide *cit. num. 492*.

Quær. XI. Si quis furatus sit rem, ejus dominus est incertus, cui restituere debet? *L. 3. n. 589*, dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aut locis piis cujuscumque loci. Sed huic plures addendæ sunt limitationes quas loco citatâ, vel paulo post invenies (a).

(a) *Lab. 3. tract. 5. de septimo præc. Decal. cap. 2. de Restitutione, dub. 5. num. 590. quær. I. Quomodo faciendâ restitutio, si dominus rei est incertus? Distinguendum et videndum an res accepta sit bonâ vel malâ fide. Si malâ*

Quær. XII. Utrum si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sine culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? Dictum fuit, l. 1. n. 86, *Cum Lug. Cajet. Nav. Salm.*, etc., communissime contra alios, sententiam affirmativam esse valde probabilem. Sed vide l. 3. n. 979, ubi nunc sententia limitatur tantum pro delictis illis quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevertens sine justa causa horam meridianam, graviter peccet? L. 3. n. 1016, dictum fuit cum *Lessio*,

fide, tunc iterum distinguendum est: vel dominus incertus rei est ignotus tantum in particulari, prout si sciretur respectare ad aliquem ex tribus vel quatuor hominibus loci, sed ignoretur ad quem peculiariter spectet; tunc nequit restitutio fieri pauperibus; sed res dividenda est inter eos quos inter defraudatus existit; ita *Silvius*, *Lessius*, *Palaus*, *Mol. Cajet. P. Nav.*, etc. Vel autem dominus est ignotus in generali; ita ut nequeat discerni inter loci habitatores, ad quem, vel quos res pertineat; et tunc restitutio fieri debet pauperibus, ut habetur in *cap. Cum tu, de Usuris*, ubi præcipitur usurariis restitutionem facere dominis, vel eorum hæredibus, vel his non superstitibus, pauperibus. Sufficit autem quod restitutio fiat pauperibus cujuscunque loci. Sufficit etiam quod fiat locis piis, ut communiter docent *Less. Nav. Salm. Croix, Azor. Mol. Vasq. Fill.*, etc. Id tamen locum habet, modo adhibita sit debita diligentia, ut proprii domini invenirentur; nam si ante diligentiam adhibitam fieret restitutio pauperibus, et deinde domini comparerent, utique damnum ipsis resarciendum esset; præterea id locum habet, cum defraudati pauciores sunt, nempe tres, vel quatuor. Ita ut si restitutio fiat quibuscunque illius loci indiscriminatim, res verisimiliter non perveniet in manus proprii domini; et ideo restitutio tunc fieri potest pauperibus cujuscunque loci, ut communiter tenent *Sylv. Bonac. Salm. cum Soto, Rebel. et Tapia*, et quamvis *Silvius* dicat congruentius esse, ut eo casu restitutio fiat pauperibus illius loci, ubi certum patratum est, addit tamen id non esse necessarium. Si autem plures et varii domini incerti alicujus communitatis damno affecti fuerint, tunc omnino restitutio facienda est pauperibus ejusdem communitatis læsæ.

Tol. Bonac. Laym. Salm. Castrop., etc., probabilior esse negativam sententiam. Sed re melius ad trutinam revocatâ, dicimus cum *Azor. Sanch. Nav. Sylvest.* affirmativam omnino tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit lites transigere super bona Ecclesiæ vertentes? *L. 4. num. 187. vers. Circa, etc.*, dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantum quando Ecclesiâ ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere; secus si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum, sed tantum probabiliter impletum, utrum vovens teneatur omnino votum implere? Negant plures AA., nempe *Lug. Ronc. Salmant.*, cum *Laym. etc.* Sed censeo cum *Conc. Antoine, etc.*, votum implendum esse; cum enim votum est certum, possidet obligatio implendi votum.

Quær. XVI. An teneatur pœnitens confiteri mortale peccatum certè commissum, si tantum probabiliter reputet illud confessum fuisse? Negant *Suar. Lug. Salm. et alii.* Sed dico cum *Concina* et aliis eum teneri peccatum illud clavibus subijcere, cum dubia sit confessio, et certa sit confessionis obligatio. Sed vide quod dicitur *lib. 6. de Pœnit. n. 477.*

Quær. XVII. An liceat conferre sacramentum sub conditione, absquè quòd conditio ore exprimat? *Lib. 6. num. 29. in fin.* affirmatum est cum *Tourn., Ronc. Castropal. et aliis* communissimè. Sed quia non desunt auctores aliqui, ut *Gonet, Juvenin, Contens. Serry, etc.*, qui tenent (licet parum probabiliter) valorem sacramenti non pendere ab intentione ministri, sed tantum ab ipsa collatione sacramenti seriò peracta, tutius est conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XVIII. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certè commissum, si postea sit in dubio an illud fuerit vel ne confessus? *lib. 9. n. 477.* dictum fuit non teneri, si credat probabiliter peccatum Confessario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse confessio; vide tamen *cit. n. 477.*

Quær. XIX. An Sacerdos ab ecclesiâ abscissus, uti si esset hæreticus, schismaticus aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos qui sunt in periculo mortis, si alius desit? *lib. 6. num. 560.*

Quær. I, probata fuit sententia negativa. Sed nunc probamus contrariam, cum *Situi, Collet, Sylv. Geno, etc.*

Quær. XX. An si pœnitens confessus sit superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde à quolibet Confessario de illo absolvi? *lib. 6. n. 597*, probavimus sententiam negativam. Sed nunc ex auctoritate *Pontas, Collet*, et signanter *Situi*, qui affirmativam cum *Sylvestr. Navar. Adrian. Angel. Covar.*, et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum quam incurrunt Confessarii sollicitantes, incuratur ante sententiam? *L. 6. n. 705*, affirmatur. Sed nunc vide id quod dicitur in hac editione *num. citata (a)*.

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos qui tentaverunt extrahere de-

(a) In præcedenti editione hujus operis affirmavi, eo quod pœnæ privativæ quæ important inhabilitationem ad aliquod jus acquirendum, vel cessationem à quodam jure jam acquisito utendo, ut communiter DD. docent, ordinariæ ante sententiam incurruntur. Attamen quidam probus religiosus, cum hæc legisset apud meum opus, scripsit mihi è Roma quòd duo theologi S. C. Inquisitionis Romanæ oppositum sentiebant, nempe requiri sententiam ad præfatam pœnam incurrendam. Sub initio ratio opinionis hujus mihi non occurrebat; sed postea, re sedulius perpensâ, in hoc eodem meo opere, n. 248, observavi quòd *Suarez, Bonac. Salm.*, cum *Tapia, Vasq. Montesin.*, etc., locis ibi cit. (quibus recenter consentit *Euseb. Amort. l. R. num. 148.*) dicunt sententiam declaratoriam bene requiri etiam quoad pœnas privativas, sive inhabilitantes, casu quo reus non possit exsequi pœnam sine propria infamia, prout ordinariè in nostro casu eveniret, si Sacerdos sollicitans deberet per longum tempus se abstinere à celebrando. Dico *per longum tempus*; nam si de brevi super dictam inhabilitationem posset impetrare dispensationem, et interim sine sua infamia celebrationem intermittere, tenetur ab ea abstinere.

linguentes ab ecclesia? l. 1. *Append. II. n. XXVIII*, affirmatum est. Sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat; vide *loc. cit.*

Quær. XXIII. In praxi Confessarii, posita post librum VII, dicitur *cap. ult. num. 267*, Episcopis, eorumque delegatis concessa esse facultas imperiendi indulgentiam plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis; addendum ad hoc requirit quod Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent et obtineant.

Quær. XXIV. In eadem Praxi, n. 98, dicitur ex rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum quod *incipit acescere*: adverte id quod additum est in examine ordinandorum, n. 98. (a).

Quær. XXV. In eadem Praxi, *Append. III. n. 122*, dicitur dubium esse an sit probabilis opinio quod celebrare sinè cruce, non sit mortale. Sed re maturius perpensâ, nunc satis probabilis mihi videtur, cum inter doctores sit communis, nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An calix si denuo inauretur, denuo sit consecrandus? *Tom. II. l. VI. tract. III. de Euch. cap. 3. dub. 2*, probabilius censui negandum cum *Laym. Lugo, etc.* Sed re melius perpensâ,

(a) *Ubi legitur*: Vinum autem cum alio liquore, et si modico mixtum, vel mixtura de uris tunc expressum, est quidem materia apta ad sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in rubrica, ubi idem docetur de vino quod coeperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre. Dicunt tamen *La-Croix, Gobatus et Sporer*, quod deficiente alio vino, licet uti vino tantum parum acescente. Ait enim card. *Lambertinus*, *Notif. 77. n. 2*, quod præfata rubrica deducta est ex doctrinâ S. Thomæ, 3. part. quæst. 74. art. 5. ad 2, qui docet non posse quidem sacramentum confici de aceto, posse tamen de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens. Unde rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus asrimonis, sed tantum illos qui jam proximè incipiunt constituere vinum acescens vulgò dictum, *vino colla punta, sive, andato allo spunto*.

nunc puto cum *Ferraris*, *Suar.*, etc., probabilius iterum calicem esse consecrandum; vide adnotationem ultimo loco adjuactam in loco citato (a).

(a) *Ubi* dub. 4. num. 370. dabitur 2., scribit calices denuo inauratos esse denuo consecrandos, propter scilicet praxin Ecclesiae, et receptam consuetudinem; tunc subdit: casu autem quo per longum usum inauratio deperdatur, puto probabilius dicendum cum *Silvio et Ferraris* non requiri novam consecrationem ad celebrandum cum huiusmodi calice, quia tunc viget ratio, quod calix semel consecratus totus deinde per modum unius consecratus remanet. Cum verò nova sit inauratio, intervenit aurum de novo additum, quod non est consecratum, immediate Sanguinem tangens.

Imprimatur, si videbitur Reverendissimo Patri,
sacri Palatii apostolici Magistro.

Benedictus Fenaja, Patriarch. Constantinopolit.
Vices gerens.

Imprimatur. Fr. Thomas Vincentius Pani, Ord.
Præd. sacri Palatii apostolici Magister.

FINIS.

